

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MUSTAFA SUPHI

Karadenizde Bir Yakamoz

Mustafa Yuka

Mustafa Yuka

Karadenizde Bir Yakamoz

MUSTAFA SUPHI

Bu romanda Mustafa Suphi'nin komünistliğini, Enver Paşa'nın Turancılığını ve Mustafa Kemal'in milli devlet anlayışını bir arada işlendiği görülecektir.

gece
kitaplığı

gece
kitaplığı

MUSTAFA YUKA

gece
kitaplığı

Yayın Koordinatörü • Yaşar HIZ
Genel Yayın Yönetmeni • Aydın ŞİMŞEK
Editör • Funda ŞİRİNOĞLU
Kapak Tasarım • Betül AKYAR
İç Tasarım • Begüm Pelin TEMANA
Sosyal Medya • Betül AKYAR

Birinci Basım • © ŞUBAT 2018 / ANKARA
ISBN • 978-605-288-231-3

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin
almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Gece Kitaplığı

Adres: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak

Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 384 80 40

web: www.gecekitapligi.com

e-posta: gecekitapligi@gmail.com

gece
kitaplığı

gece

Baskı & Cilt

Bizim Büro Matbaa

Sanayi 1. Cadde Sedef Sk. No: 6/1

İskitler - Ankara

Sertifika No: 26649

Tel: 0312 229 99 28

MUSTAFA YUKA

gece
kitaplığı

“Karadeniz’de Bir Yakamoz: Mustafa Suphi” yazarın son eseridir.

MUSTAFA YUKA'NIN ÖZ GEÇMİŞİ

1957 yılında Malatya, Akçadağ ilçesinin Keremis (Altın-
lı) köyünde doğdu. İlk öğretimi köyünde, orta öğretimini
Malatya'da, yüksek öğrenimini Sivas Eğitim Enstitüsünde
tamamladıktan sonra 1979 yılında öğretmenliğe başladı.
Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptı.

Malatya'da 1993 yılında çeşitli gazetelerde köşe yazarlı-
ğına başladı. 2002 yılında bir gurup arkadaşı ile birlikte Ma-
latya Kültür Sanat Derneği'ni (MAKSAD) kurdu ve kurucu
başkan seçildi.

Malatya Kültür Sanat Derneğinde beraber olan arka-
daşları ile birlikte MAKSAD adında bir sanat dergisi çı-
kardı.

Mustafa Yuka'nın şimdiye kadar yayınlanmış eserleri.

Kanla Çiçekler Açmaz Ki :Şiir

Dünya Toplumsal Süreç ve Türkiye Demokrasisi : Araş-
tırma .

Baba İshak Böyle buyurdu: Destan.

Gazel vaktidir Eylül: Şiir.

Baba İshak (Kefersudi): Tarihi Roman

Sevdaı Ay: Bütün Yazılar-1

Dolun Ay : Bütün Yazılar-2

Dolun Ay: Bütün Yazılar-3

Karadeniz'de Bir Yakamoz: Tarihi Roman,

**Bu kitabı torunlarıma
Armin,
Deniz,
Gölce ve
Umut Deniz'e armağan ediyorum.**

1. BÖLÜM

İstanbul'un en karanlık günleri

*Barut kokulu sağanaklardayım, Yıldırımlar düşüyor
gözlerime. Nalını kaybetmiş taylar gibiyim, Uçuk bir
sevdaya yolcuyum. Yollarım mayın tarlası,*

Ha patladı ha patlayacak...

İstanbul, tarihinin belki de en karanlık dönemini yaşıyordu. Şehrin havası pusluydu. Bir taraftan Balkanlar'da yaşanan toprak kayıpları, diğer yandan yine Balkanlardan gelen korkunç bir göç dalgası herkesi canından bezdirmişti. Bulgar orduları artık İstanbul'un uzağında değillerdi. Her sabah insanlar farklı hayallerle uyanıyor, farklı hayallerle sarsılıyorlardı. Yine de son sözü söyleyen saraydaki sultandı.

Her proje gizli ve karanlık dehlizlerde hazırlanıyordu. Halk, önüne konulan her şeye "hayır" deme şansına sahip değildi. Saray, kendi halkından korkuyor, onları hafiyeleriyle adım adım izliyordu. İstanbul'un her yanı hafiye kaynıyordu. Yaptıkları her işi halktan gizliyor; "Memlekette olup bitenlerin halka duyurulmaması için her yol mubah." diyorlardı.

Bedel ödeyenler hep alttakilerdi. Onlar canları çıkıncaya dek sıra gibi eziliyor, bedelini de son kuruşuna kadar ödüyorlardı. Onlar sorgusuz sualsiz ağır bedellere mahkûmdular.

Bedelin en ağırınıysa askere gidip de bir daha gelmeyenler ödüyordu. Susturulmuşlardı. Hiçbir şeyi sorgulayamıyorlardı. Ölenlerin ne için öldüklerini bilmiyorlardı. Bir vatan aşkı tutturmuşlardı. "Siz şehitsiniz, orada yaşam güzel." diyorlar ve gençleri şehitliklere gömüyorlardı. Ölenlerin şehitlik mertebesine ulaştıklarına inanıyor, bununla teselli oluyorlardı.

Hayatın her alanını kuranlar da kurtaranlar da onlardı. Adları bazen şehit bazen gaziydi. Hem yoksul hem de açtılar. Onlar ki dünyanın dönüşünden habersiz şekilde, kendi eksenini etrafında dönenlerdi. Onlar ki ölümü kutsayanlardı.

Suphi, köklü bir aileden geliyordu; kendi memleketinde hukuk okumuş, mürekkep yalamıştı. Aydın tabakadan sayılırdı. Ardından da Paris'te siyaset bilimi ve sosyoloji eğitimi görmüştü. Paris üniversitelerindeki adı şanı olan önemli hocalardan dersler almış, Fransa'nın bu tanınmış hocalarından

yararlanmayı bilmiş ve kendisini geliştirmişti. Dünyada olup bitenlere akılcı bir pencereden bakıyordu. Hocalarıyla her konuda tartışmış ve kendini ona göre yetiştirmişti. Orada aldığı siyasi birikimleri ülkesinde değerlendirmek istiyordu.

Suphi için her şeyden önce vatan sevgisi geliyordu. Vatan onun için en büyük değerdi. Vatan ve millet kavramları onun için kutsaldı. Özel sohbetlerinde sık sık Tevfik Fikret'ten ve Mehmet Emin Yurdakul'dan alıntılar yapıyor, konuşmalarını şiirlerle süslüyordu.

Vatan ona göre Balkan Harbi'nde kaybedilen canlardı. Vatan onun için Balkanlar'da akan onca kan ve kaybedilen topraklardı. Belki de son savaşlarla tehlikeye düşen Osmanlı mülkünün tamamıydı.

Edirne'nin düşmanın eline geçme tehlikesi vardı. Edirne şehri Bulgaristan'a ha gitti ha gidecekti. Bulgar askerleri Çamlıca yakınlarına kadar gelip mevzilenmişti. İstanbul pek çoklarına göre artık emin bir yer değildi. Enver, Cemal ve Talat Paşalar bu memleket için belki de son şans olarak görülüyorlardı.

İttihat ve Terakki Cemiyeti bir devrimle, yani Hareket Ordusu'nun bir operasyonu ile II. Abdülhamit'i tahtan indirmişti. Hareket Ordusu'nun başındaki kumandan, ki Mahmut Şevket Paşa'dan başkası değildi; İstanbul'da girdiğinde sanki Fatih gibi, çok büyük bir kalabalık tarafından coşkuyla karşılanan Mahmut Şevket Paşa'nın koltukları kim bilir ne kadar kabarmıştı.

Suphi, işte böylesine tuhaf bir süreçte, büyük bir karmaşanın ortasında yurduna dönmeye karar vermişti. Fransa'dan İstanbul'a daha yeni dönmüştü ve yaşanan birçok şeyden habersizdi. Ülkesi, bir zamanlar bırakıp gittiği gibi değildi. İstanbul'da çok şey değişmişti. Bir kere devletin yönetimi değişmişti, üstüne imparatorluk epey bir toprak da kaybetmişti. Gerçi birçok olayın gelişmesini Fransa'dan duymuştu ama orada duydukları ile burada gördükleri arasında büyük farklılıklar vardı. Bundan sonra her şeyi yakından görüp yakından inceleyecekti. Sonuç olarak sahip olduğu bütün birikimlerini vatanı için harcamaya gelmiş birisiydi o.

Suphi'nin iki adı vardı; Mustafa ve Suphi. Babası ona "Mustafa Suphi" derken, yakın çevresi ve arkadaşlarıysa sadece "Suphi" diyorlardı.

Suphi uzun süre arkadaşlarından uzak memleketlerde yaşamıştı. Paris'e gittiğinde en sevdiği arkadaşlarını İstanbul'da bırakmıştı. Suphi memleketine dönmesinden bu yana, henüz hiçbir arkadaşını zaman bulup da ziyaret edememişti.

Bir gün Suphi, annesine arkadaşı Maksut'u görmeye gideceğini söyledi.

Annesi usulca başını kaldırdı.

"Peki ama Maksut buralarda mı? Onu ben de çoktan beri görmüyorum." dedi.

"Gidip bakacağım, yoksa gelirim." dedi Suphi. Yerinden kalktı, annesinin yanağına bir öpücük kondurduktan sonra dışarıya çıktı.

O günlerde İstanbul'un havası her anlamda çok sıcaktı. Temmuz sıcağı şehri kelimenin tam anlamıyla kavuruyordu. Her taraftan ağustosböceği sesleri yükseliyor, insanlar serinlemek için boğazın her yanında, Haliç'te ve Marmara'nın diğer alanlarında, bulabildikleri her yerden denize giriyorlardı. Hem dışarısı çok sıcaktı hem de sarayın havası çok basıktı. Öyle bir basık hava vardı ki insanlar oturdukları yerde boncuk boncuk terler döküyordu.

Ama yürüdüğü sokaklarda fazla bir değişiklik yoktu. Etrafına bakınarak hızlı adımlarla Maksut'un evine doğru yürüyordu.

Kapının tokmağını hızlı hızlı vurmaya başladı. Kapıyı Maksut açtı. Karşısında Suphi'yi görünce gözlerine inanamadı. Biraz sersemledi. Sonra gözlerine ovaladı. Ardından gözlerini onun gözlerine dikerek "Sen, Suphi öyle mi?" dedi ve boynuna sarıldı.

"Gözlerim doğru görüyor, sensin değil mi Suphi?!" diye ekledi.

"Evet Maksut, benim, Suphi."

"Hoş geldin güzel kardeşim." dedi Maksut, Suphi'ye sarılarak.

Bir süre birbirlerine sarılarak hasret giderdiler. Ondan sonra ayrıldılar ve bir sehpaye oturdular. Maksut, bir zamanlar kan kardeşi olan Suphi'yi çoktandır görmemiş, onu sanki yüreğinin ta derinliklerinde özlemişti.

"Neden mektup yazmadın, 'Ben geliyorum. 'demedin? seni karşılamaya gelebilirdim." dedi Suphi'ye dönerek.

"Kesin bir saat olmadığı için seni yollarda bekletemedim." dedi Suphi.

Sonra elini Maksut'un elinin üstüne koydu ve ekledi: "Ben gittikten sonra buralarda çok şeyler değişmiş. Abdülhamit artık yok. İttihatçılar bu ülkede gerçekten devrim yapmışlar."

"Ne devrimi?" dedi Maksut.

"II. Abdülhamit, hani nerede?"

"İttihatçılardan mı bahsediyorsun?"

"Evet, evet onlardan bahsediyorum."

"Mahmut Şevket Paşa ile diğer arkadaşları olan Enver, Cemal ve Talat ayaklandılar, devleti ele geçirmeye çalıştılar." dedi Maksut.

"Hareket Ordusu'nu kim idare ediyordu?" diye sordu Suphi.

"Mahmut Şevket Paşa." dedi Maksut. Ardından olayları arkadaşına anlatmaya başladı.

Suphi, olup bitenleri canı gönülden dinliyordu. İttihatçıların yapmış oldukları devrim, aslında tam olarak amacına varamamış görünüyordu. Gerçi tahtan II. Abdülhamit indirilip yerine V. Mehmet getirilmişse de bir şeyler yarım kalmıştı. İttihatçıların devrimi başka bir karşı devrimle bastırılmıştı.

Bunun sonucunda da İstanbul'da huzursuzluk başını almış gidiyordu, hiç kimse yarınından emin değildi. Sarayda huzursuzluk vardı, Orduların Arasında huzursuzluk vardı.

II. Abdülhamit her ne kadar tahtan indirilmişse de ordu içindeki gücü halen hissediliyordu. Onun gidişini içine sindiremeyen epeyce subay vardı. Abdülhamit döneminde saraya yakın olan bazı siyasiler kendi aralarında Hürriyet ve İtilaf Fırkası diye bir parti kurmuş ve kısa süre içinde İstanbul'un farklı bölgelerinde örgütlenmeyi başarmıştı.

İttihatçıların iktidarı tekrar nasıl Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na kaptırdığını merak eden Suphi, bunu Maksut'a sordu ve dedi ki:

“Bir devrimci, yaptığı bir devrimi nasıl elinin altından başka bir alana kaydırır ki?”

“Kaydırma değil, kan dökülmesini önlemek amacıyla bu devrim yarım kaldı.” dedi Maksut.

“Nasıl oldu yani, bana anlatır mısın?”

“Yahu, devrimden dört yıl sonra Halaskâr Zabitan Grubu diye bir grup subay, ordunun içinde huzursuzluk çıkarmaya başladılar. Bunlar bazı subayları rehin aldılar. Halkımızın üzerinde yoğun bir baskı oluşturdular. Bazı kanaat önderlerini ölümle tehdit ettiler hatta sonra bir kısmını da öldürdüler. Mehmet Sait Paşa hükümeti de daha fazla kan dökülmesini önlemek amacıyla istifasını padişah V. Mehmet'e sundu.”

“Şimdi İttihatçıların yapmış oldukları devrim, karşı devrimcilerin eline geçti, öyle mi?”

“Yok, yok, o kadar da değil, devletin her kademesinde yine Enver'in adamları var. Bence, Enver istediği an hükümete el koyabilir.”

“Doğru mu söylüyorsun?” diye sordu Suphi. “Tabii ki doğru söylüyorum.”

“Enver'in kafasında ‘Turan’ var. Bu Turancılık, ileride onun başına büyük felaketler açabilir.”

“Sen de İttihatçılarla birlikte çalışmak ister misin?” diye sordu Maksut.

“Ben yıllardır o hayalle yaşadım. İlk fırsatta gidip İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olacağım. Sahi sen ne düşünüyorsun bu İttihatçılar hakkında?”

“Şey, ben zaten onların üyesiyim. Fırkaya gidip geliyorum.”

"Peki, Çikoğlu bu konuda ne düşünüyor, haberin var mı?" diye sordu Suphi.

"Onu da bazen oralarda görüyorum, galiba o da İttihatçıların üyesi."

"Vatan ayaklarımızın altında kayıyor, buna hiçbirimiz seyirci kalamayız."

"Edirne ve Tekirdağ'ı Bulgarlara bırakacakları söyleniyor. Eğer bu söylenenler doğruysa millet ayaklanır, haberin olsun." dedi Maksut.

"Dünyanın her yerinde halkı ancak devrimciler ayaklandırır, bunu biliyorsun değil mi? Durup dururken kimse ayaklanmaz. Tarihte her zaman çileyi çeken de acıyı yaşayan da, dünyayı bir adım ileriye taşıyan da devrimciler olmuştur."

"Sen Fransa'yı gördün, oraya demokrasiyi getiren ihtilal yapanlar devrimcilerdi. Ama bu işin asıl lokomotifiyse burjuvalardı. Burjuvalar olmasaydı o devrim biraz zor olurdu. Adamların paraları vardı ama paralarını özgürce harcayamıyorlardı." dedi Maksut.

"Ben de ülkemi, Fransa kadar yaşanılabilir bir hale getirene kadar çarpışacağım. Avrupalılar güzel şeylere layık da bizim halkımız neden layık olmasın? Orada insan hakları varsa bizde de olmalı. Avrupa'da demokrasi varsa bizde de olmalı. Söylesene bana, bizim onlardan ne eksikimiz var, Maksut?"

"Elbette bizim onlardan bir eksikimiz yok. Eksikimiz sadece geçmişimizden kaynaklanıyor. Onların ataları Rönesans ile uyanmışlar ama bizimkiler kış uykusundan bir türlü uyanamamışlar. Bu yüzden de onlar bizden hep bir adım öndeler. Matbaanın gecikmesinin nedeni de budur. Sana söz veriyorum kardeşim, ben de hep senin yanında olacağım. Ölsek de beraberiz, kalsak da beraberiz." dedi Maksut.

"Ben de sana söz veriyorum kardeşim, bundan sonra sizinle beraber olacağım. Hep birlikte mücadele edeceğiz. Birlikte ülkemize bir şeyler katmaya çalışacağım söz veriyorum."

Suphi ayağa kalktı, sedirin üzerinde duran sürahiyi aldı ve ona dikkatlice baktı. Sonra bardağı suyla doldurduktan sonra suyu içti.

Ardından da boş bardağı göstererek: “Maksut, bak, ” dedi “şu anda bu bardağın içi boş. Bu bardağa neyi doldurursan onu görürsün. İşte devlet yönetimleri de böyle bir şey olmalı. Devletin sarayına demokrasiyi yerleştiren, devlet demokratik bir devlet olur. Monarşist bir düzen kurarsan devlet monarşi olur. Biz de artık bu bardağın içini demokrasi, insan hakları ve evrensel değerlerle doldurmak zorundayız. Yoksa bir zaman gelecek ve hep beraber yok olup gideceğiz. ”

Maksut da bu söylenenleri başını sallayarak kabul ettiğini gösteriyordu.

Sonra beraberce ayağa kalkıp dışarıya çıktılar.

Dışarısı hayli sıcaktı. Boğazın o temiz ve biraz daha serin görünen havasını ciğerlerine çektiler. Kuzeyden güneye doğru hafif rüzgâr esintileri vardı. Boğazda yürümeye başladılar. Havadan sudan konuştular. Çoktandır diğer arkadaşları olan Çikoğlu’nu görmemişlerdi. Şu anda onu görmeye gidiyorlardı.

İstanbul Boğazı yeşil ile mavinin birleştiği bir yerde duruyordu. Boğaz’ın kıyısı alabildiğine bir yeşile bürünmüştü, gelinlik giymiş bir kız gibiydi. Gökyüzü ve boğaz ise masmavi bir gerdanlık gibi duruyordu. Dalgalar kenarları yalarken yalıçapkınları balkondan balkona sıçırıyorlardı. Kuzeyden hafif hafif gelen poyraz esintisi, sanki insan yüzünü okşuyordu.

Suphi uzun süredir vatan hasreti çektiği için sürekli ve dikkatli bir şekilde etrafına bakınıyor, olup bitenleri anlamaya çalışıyordu. İstanbul’un mimarisinde fazla bir değişiklik yoktu. Yalnız birkaç tane daha yeni ve görkemli yalı, birkaç tane de saray yapılmıştı.

Suphi’nin kafasında hep memleket meseleleri vardı. Ona göre, memleketindeki hal ve gidiş hiç iyi değildi. Memleketi hızla parçalanıyordu. Kendilerine millet ya da ulus diyenler Osmanlı Devleti’nden kopuyorlardı. Balkanlarda onlarca devlet veya devletçikler türemişti. Bu hastalık yine batıdan

doğuya doğru estirilmişti ki çok da bulaşıcı virüs taşıyan bir hastalıktı. Balkanlarda yaşanan bu uluslaşma kavgası çok kısa bir sürede geride binlerce ölü bırakmıştı. Suphi bütün bu olup bitenleri hem düşünüyor hem de bu sorun için çözüm arıyordu. Kafası karmakarışık.

Yaşanan gelişmeler onu derinden kaygılandırıyor, ne yapmalı, diye kendine soruyor ama bu soruya bir türlü cevap veremiyordu.

Emperyalistler her zaman yaptıkları gibi, biraz güçlü gördükleri devletleri parçalayarak gücü ellerinde tutmayı sürdürüyorlardı. Gayrimüslimlerin tamamı Osmanlı'dan kopmuş ve kendi devletlerini kurmuşlardı. Geriye kalanlarsa Türkler ve Müslüman Araplardı. Belki ileride Araplar da başkaldıracaklardı; bunu, şu an için hiç kimse kestiremiyordu. Mustafa Suphi de "Sonuçta giden gitmiştir, bari var olanı elimizde tutalım." diye derin derin düşünüyordu.

İttihatçılar da Suphi gibi Araplara pek güvenmiyor ve onların da bir gün ayrılacaklarından endişe ediyordu. Çünkü bu ulus devlet esintisi, Fransız Devrimi'yle vücut bulmuştu. Avrupa'da ayrı dili konuşan devletler ya federal devlet olmuş ya da ulus devleti olabilmişlerdi. Farklılıkları daha çok demokrasiyle eşitleyerek bir arada yaşayabilmişlerdi. Araplar her ne kadar Müslüman olsalar da dilleri Arapçaydı. Günümüzde devletleri artık dinler değil, diller oluşturunuyordu. Eğer, maazallah, bu Araplar da uyanır ve kendi devletlerini kurmaya kalkıştırlarsa, işte o zaman Osmanlı gerçekten de çok zor günler yaşayacak, demekti.

Onun için de İttihatçılar hedeflerine Türkleri koymuşlardı. Eğer Araplar bizden koparlarsa, ki ileride mutlaka kopacaklar gibiydi, bari Türkleri elimizde tutalım ve onlara ağabeylik yapalım, diye düşünüyorlardı.

Suphi, yol boyunca bunları düşünerek yürüdü. Kafası çok karışık. Çikoğlu'nun evine varıncaya kadar düşündü durdu. Nihayet Çikoğlu'nun evine geldiler.

Evinin bahçesinde bir iskemlede oturan Çikoğlu önce Suphi'yi tanımadı. Misafirlerini görünce ayağa kalktı, onlara doğru yürümeye başladı ve kâhşında Suphi'yi görünce şaşırıldı.

Suphi: “Çikoğlu beni tanımadın değil mi?”

Çikoğlu: “Yahu Maksut, yanındaki bizim Suphi değil mi?”

Maksut: “Bilmiyorum, iyice bak bakalım, bu adam kim?”

Çikoğlu: “Vay vay, kimleri görüyorum? Güzel kardeşim, hoş geldin İstanbul’umuza. Hoş geldin vatanına.” dedi ve ardından birbirlerine sarıldılar. Birbirlerini o kadar çok özlemişlerdi ki uzun süre birbirlerine sarılıp öylece durdular.

Çikoğlu: “Söyle kardeşim, seni hangi rüzgâr buralara attı?”

Suphi: “Batıdan geldiğime göre galiba lodosla savruldum buraya.”

Çikoğlu: “Ne güzel etmiş bu lodos, değil mi Maksut?”

Maksut: “Galiba güzel etmiş, Suphi’yi buralara savurduğuna göre en doğrusunu yapmış.”

Çikoğlu: “Eee yediğin, içtiğin, gezdiğin sana kalsın, Fransa’da ne var ne yok? Oradaki haberler, gelişmeler nasıl?”

Suphi: “Oralarda ‘padişahlık’ diye bir kurum yok, ‘demokrasi’ diye bir şey var. Onlar padişahı tahttan indirmiş, icabına da bakmışlar. Onun yaltakçıları olan papazları, derebeyleri de beraberinde kuşa benzetmişler. Yani halka düşman ne varsa, hepsinin başlarını giyotine takmış ve kesmişler. Burjuva denilen ve şehirde oturan yeni bir soylu sınıf var. İşte onlar fabrikalarında üretim yapıyor ve devlet yönetimine de katkı sunuyorlar.”

Çikoğlu: “Bu burjuva dediğin adamlar bizim ağalar gibi bir şey mi?”

Suphi: “Yok değil, bu adamların tarlaları değil, fabrikaları var, paraları var. Fabrikalarındaysa ameleler çalışıyor.”

Çikoğlu: “Devletleri dine değil de dile dayalıymış, öylemi?”

Suphi: “Evet, Fransa demek, Hristiyanlar topluluğu demek değil, Fransızca konuşanlar ayrı ayrı dillerin devleti demek. Tabii başka dilden konuşanlar da var ama onlar diğer milletlerle eşit haklara sahipler. Farklı dillerde oluşan devletleri demokrasiyle bir arada tutuyorlar. Senin anlayacağın, herkes birbirinin farklılıklarını kabul ediyor ve bu insanlar farklılıklarıyla bir arada yaşamayı biliyorlar.”

Maksut: “Fransa’da herkes Fransızca konuşacak diye bir kural yok değil mi?”

Suphi: “Yok, canım birçok dil var orada. En çok konuşulan Fransızların dili. Tabii orada konuşulan birçok resmi dil de var.”

Maksut: “Bizde de çok dil var. Bizim burada bu iş zor gidiyor. Balkanlarda bu iş için çok insan öldü. Bu işin altından zor kalkacağız galiba.”

Çikoğlu: “Yok, hiç de zor değil bence. Eğer başkalarının haklarına saygı duyarsan ve birlikte yaşamayı kendine şiar edinirsen, başka dillere ve dinlere eşitlik temelinde bakarsan, neden zor olsun ki? Önemli olan zor kullanmamak ve birlikte yaşamayı öğrenmek; kardeşçe yaşamayı öğrenmek.”

Suphi: “Çikoğlu, çok doğru söylüyorsun. Bütün kavgalar paylaşmaktan çıkar. Dinler de öyledir, diller de. Halklar birbirlerinin üstünde üstünlük kurma fikrinde bulunmazsa, sorun yok, demektir.”

Maksut: “Aslında hiç kimse kimseden üstün değildir ama zenginler, ağalar ve beyler kendilerini böyle üstün görüyorlar. Hal böyle olunca da onun etrafındakiler de kendilerini diğerlerinden üstün görüyorlar.”

Suphi: “Biz bu ülkede devrim yapacağız, bundan kimse-nin kuşkusu olmasın. Paris’te ne varsa bizde de aynısı olacak. Parisli güzel olana layık da, İstanbullu neden güzel olana layık olmasın?”

Bu arada kapı çalındı. Çikoğlu’nun kardeşi elinde bir kahve tepsisiyle içeri girdi. Tabak üzerinde fincanlar ve onun yanında kahve cezvesi ihtişamlı bir şekilde duruyordu. Kahveleri köpürttürerek doldurdu. Etrafa mis gibi kahve kokusu yayıldı. Kahve kokusunun bahçedeki ot kokusuyla karışması bir başka oluyordu. Hem kahveler içildi hem de sohbetlere devam edildi.

Üç eski arkadaş, üç eski devrimci bir araya gelmişlerdi. Bütün hayalleri Fransız Devrimi’nin bir benzerini Osmanlı’da gerçekleştirmekti. Osmanlı, Batı’nın çok gerisinde kalmıştı hatta halen Batı Rönesansı’nın gerisindeydi.

Devrimciler ülkesinde devrim yapmak istiyorlardı. Demokrasi istiyorlardı. Sanayi devleti olmak, laik bir devlet olmak istiyorlardı. Halklarında millî duyguların geliştirilmesini istiyor ve Fransa gibi bir millî devlet haline gelmeyi hayal ediyorlardı. Bu anlayış da onları İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılmaya götürüyor, üçü de İttihatçı olmak istiyorlardı.

Çikoğlu, Suphi'nin anlattıklarından çok etkilenmişti. İçindeki bir dürtü ondan hemen devrim yapmasını istiyordu. Ama Fransız Devrimi hakkında bilgi ve birikim olarak çok yeterli sayılmazlardı. Diğer arkadaşları Suphi kadar çok şey bilmiyorlardı. Onların bildiklerinin tamamı kulaktan dolma şeylerdi. Anlatanlar da devrimi kendi pencerelerinden bakarak anlatıyor ve bu anlatılanlar insanların kafasında onlarca soru işaretleri oluşturunuyordu.

Onun için Suphi iyi bir fırsat olmalıydı. Arkadaşları bu fırsatı sonuna kadar değerlendirmek istiyorlardı.

Avrupa'dan gelen herkesin ayrı bir anlatımı vardı. Çikoğlu, Fransa'dan gelen başka kişilerden çok farklı hikâyeler duymuştu. Avrupa'dan gelen bir arkadaşı ona Avrupa'yı anlatırken demişti ki: "Fransız devrimcilerinin dinsiz ve inançsız olduklarını, bütün papazların, kardinallerin ve derebeylerinin kafalarının giyotinde kesildiğini söylüyorlar. Sonra bir de milliyetçilik diye bir şey çıkarmışlar. Oysa dinin olduğu yerde milliyetçiliğe ne gerek var ki?"

Çikoğlu bu dinlediklerini şimdi sormadan edemedi ve dedi ki:

"Bu devrimi yapanlar kendilerine laik diyorlarmış. Bu laiklik dinsizlik değil mi, ne dersin Suphi?"

Suphi: "Hayır, hayır hiç de öyle değil. Laiklik demek, devletin bütün dinlere, mezheplere eşit mesafede durması, demektir. Bak şimdi Fransa'da Müslümanlar var, Hristiyanlar var değil mi? Hristiyanların da Katoliği var, Protestanı var. Eğer devletin resmi dini olsa ve birini yanına alsa diğeri küsmez mi? Küser. Öyleyse devlet kimsenin dinine karışmamalı ve taraf olmamalı. İşte laiklik böyle bir şey."

Çikoğlu: "Şimdi ne yapmak istiyorsun?"

Suphi: “Şimdi biz bütün arkadaşlar, birlikte gidip İttihat ve Terakki Fırkası'na kayıt olalım, diyorum. Memleket meseleleri her şeyin başında gelir, diye düşünüyorum. Ondan sonra da bir okulda kendime iş bulmaya çalışacağım. Yani öğretmenlik yapacağım herhalde. Şey, bu arada yahu, iktidarı teslim ettiğiniz bu Hürriyet ve İtilaf Fırkası nasıl bir parti? Onları da tanımak gerek.”

Çikoğlu: “Şimdi İttihatçılar 1908'de bu devrimi yaptılar, ama Osmanlı ülkesinde tam örgütlü olmadıkları içintam başarılı da olamadılar. Orduda II. Abdülhamit taraftarı büyük bir güç vardı. Böylece padişah ve hilafet yanlıları her yerde başkaldırdılar hatta ülkenin belirli yerlerinde ayaklandılar. Makedonya'da Halaskâr Zabitan Grubu adı altında bir grup subay 1 Temmuz 1912'de ayaklanıp Abdülhamit'e haksızlık yapıldığını söylediler. İttihatçılar da baktılar ki çok kan dökülecek, zaten Balkan ayaklanması sırasında çok kan dökülmüştü, bu isyancı grupla anlaşarak hükümeti kendi elleriyle onlara teslim ettiler.”

Suphi: “Şimdi durum nasıl Balkan elinde, kan durdu mu?”

Çikoğlu: “Vallahi, Bulgarlar Edirne'ye kadar geldiler. Şimdi Edirne Bulgarlara bırakılsın mı, bırakılmasın mı, diye, İstanbul bunu tartışıyor. Hükümet bırakmamak için direniyor ama yapacak fazla bir şey de yok görünüyor. Öte yandan bırakılırsa da hükümetin ayakta kalma şansı yok gibi. Sonuçta ne olur, ne olmaz, onu zaman gösterecek.”

Suphi: “Peki, İttihatçılar şimdi zor durumdalar mı?”

Çikoğlu: “Yok, yok o kadar da kötü değil durumları. Enver Paşa kendi elleriyle hükümeti Kamil Paşa'ya teslim etmiş hatta ona karşı darbe yapmayacağına dair söz bile vermiş. Şu anda her şey İttihatçıların kontrolünde gibi görünüyor.”

Suphi bu sohbetlerle hasret giderip rahatlamıştı. Artık akşam olmuştu ve evde annesi onu beklerdi. Arkadaşlarından müsaade istedi. Ayağa kalktı ve “Ben çıkacağım arkadaşlar.” dedi.

Arkadaşlarına “Tekrar görüşmek üzere.” dedikten sonra evinin yolunu tuttu. Şimdi de evde onu bekleyen ailesiyle hasret giderecekti.

İstanbul Boğazı'nda büyük bir sessizlik hakimdi ve bu sessizlik pek hayra alamet değildi. Boğazın bütün kıyıları göz alabildiğince ormanlarla kaplıydı. Arada birtakım yalılar ve saraylar göze çarpsa da ormanlık alan, boğazı neredeyse baştan aşağı yeşile boyamıştı. Ormanda kuş sesleri birbirine karışmıştı. Kuşlar bir orkestra misali sanki bir müzik şöleni veriyorlardı.

Suphi derin düşünceler içinde boğazdan yukarıya doğru yavaş yavaş yürüdü. Bazen dalga sesleri kıyıya vurarak bu sessizliği bozuyor, arada sırada da at arabaları geçiyordu. Bu atlı arabaların takırtısı İstanbul'un havasına bambaşka bir güzellik katıyor, atların nal sesleri, kuş sesleri ve denizden gelen dalga sesleri birbirlerini tamamlıyorlardı.

Suphi, Fransa'da olup bitenlerden çok etkilenmiş ve milliyetçi bir görüş edinmişti. Milli duyguları o kadar çok kabarmıştı ki ağzından vatan kavramı hiç düşmüyor, vatan ve millet sözcüklerini oldukça fazla telaffuz ediyordu. Bazen, diğer milletlerin Osmanlı'nın sırtında yük olduğunu ve Osmanlı'nın bu yükü taşımak zorunda olmadığını bile söylüyordu.

Araplar, İslam içinde kendilerini Osmanlı'dan farklı ifade etmelerinin yanı sıra farklı bir İslam anlayışı, farklı bir tarikat anlayışını öne sürerek, imparatorluktan ayrılmak istiyorlardı. Hatta İngilizler, Arap bölgelerinde farklı yerlerde İslami tarikatlar kurup destekliyor ve bu tarikatlar vasıtasıyla bölge halklarını ayaklanmaya hazırlıyorlardı.

Suphi ve diğer arkadaşları, artık İslam birliğinin iflas ettiğini düşünüyor ve bunun yerine Türk birliğini öneriyorlardı. Türk birliği hem ulusalcıydı hem de Fransız Devrimi'ni çağrıştırıyordu. Sonuçta Suphi'nin kafası karmakarışıktı belki ama yine de gönlü İttihatçılarla beraberdi.

Evinin önüne gelen Suphi kapının tokmağını çaldı. Biraz bekledikten sonra Fatma'nın Arap kapısını açtı. Kız kardeşi Fitnat

ders çalışıyor, babasıysa sedire oturmuş, gazete okuyordu. Memurluktan yetişip daha sonra valilik yapmış bir Osmanlı paşası olan babası Ali Rıza Bey, Osmanlı ile hiç ters düşmemiş, böylece görevinde hep yükselmeyi başarabilmişti. Çok okuyan, çok araştıran ve devleti iyi tanıyan bir paşaydı. Öğretmen kökenli olan annesi Memnune ise bir şeyler dikmeye çalışıyor, şıklığı ve zarıflığıyla göz dolduruyordu, ne de olsa eski Samsun Belediye reisinin kızıydı.

Suphi'nin ailesi son derece modern ve birikimliydı. Memleket zor günler geçiriyordu. Evde hep babasıyla memleket meselelerini tartışan Suphi, sürekli devleti eleştirirken babası da daima devletin yanında yer alırdı.

Suphi bu kez babasına son gelişmeleri sormak istedi ve dedi ki:

“Baba, sen yıllarca bu devlette valilik yaptın, devleti çok iyi tanırsın. İttihatçıların bu devrimden sonra devleti tekrar bu hilafetçi anlayışa teslim etmesini neye bağlıyorsun?”

Ali Rıza Bey: “Enver Paşa çok akıllı bir adamdır; ne yaptığını bilir. Balkanlarda çok kan kaybettik. O da biraz zamanı soğumaya bıraktı. Tekrar zamanı gelince iktidarı geri alacaktır.”

Suphi: “Peki, ayaklanan subaylar ne olacak? Onlar bir daha ayaklanırlarsa, Enver Paşa onlara nasıl bir tepki verir?”

Ali Rıza Bey: “Bunlar koskoca Osmanlı ordusu içinde küçük bir Makedonya subayları grubu, pek fazla bir şey ifade etmezler. Halaskâr Zabitan Grubu koca ordunun içinde bir damla su gibidir.”

Suphi: “Baba istersen konuyu biraz değiştirelim. Biraz kendi sorunlarımızı konuşalım, diyorum. Ben çalışmak istiyorum. Böyle boş boş gezmek hiç hoşuma gitmiyor. Benim bir iş bulmam lazım.”

Ali Rıza Bey usulca başını kaldırdı, sonra ona bakarak şöyle sordu:

“Sen nasıl bir iş istiyorsun oğlum?”

Suphi: “Baba ben hocalık yapmak istiyorum, talebelerle haşır neşir olmak istiyorum.”

Ali Rıza Bey: “Öyleyse yarın çık, bir dolaş, senin alanın hukuk, sana göre iş mi yok? İstedğin yerde hocalık da yaparsın, gazetecilik de yaparsın hatta siyaset bile yapabilirsin.”

Suphi: “Tamam, baba yarın çıkacağım ve bir iş bulmaya çalışacağım.”

Ali Rıza Bey: “Hukuk mu, iktisat mı? Hangi dalda çalışmak istiyorsun?”

Suphi: “Kendimi hukuk alanında biraz geliştirmeyi düşünüyorum.”

Ali Rıza Bey: “Sen bilirsin.”

Suphi'nin kendisine hemen bir iş bulması gerekiyordu. Yapması gereken çok şey vardı. Onun için kendisine para lazımdı.

Suphi ertesi gün gidip yüksek okulları gezdi. Hocalık yapmak istediğini söyledi ve gittiği her yerde kendisine iş teklif edildi. Kendisi kararını hukuktan yana verdi. Mektebi Sultani'de hukuk ve iktisat dersleri vermeyi kabul etti ve onlarla bir sözleşme imzaladı.

Bu arada hilafet yanlıları hükümetten aldıkları destekle çağdaş okullara saldırılar yapıyorlardı. Polis ve asker onlara karışmıyordu. İstanbul'a tam bir asayişsizlik hakimdi.

Öte yandan Londra Konferansı da devam ediyor, iktidardaki Kamil Paşa hükümeti çok zor günler geçiriyordu. Ortalıkta, Edirne'nin kaybedildiği söylentileri dolaşıyordu. İstanbul'un burnunun dibindeki Edirne'yi kaybetmenin herkeste bir moral bozukluğuna neden olduğu açıktı. Aslına bakılırsa daha Edirne'nin akıbeti tam belli değildi ama İttihatçılar, Edirne'nin kaybedilişini her yerde işliyorlardı.

Suphi, Mektebi Sultani'ye gidip geliyordu. Okuldan çok hoşlanmış ve öğrencilerine hemen alışmıştı.

Onlarla memleket meselelerini aralıksız tartışıyorlardı ama dışarıdaki asayişsizlik okula da sıçramıştı. Sanki birileri ortalığı karıştırmak için her şey yapıyorlardı.

Suphi okuldan çıktıktan sonra İstanbul gazetelerini dolaşüyor, fırsat buldukça da İttihat ve Terakki Fırkası’na uğramayı da ihmal etmiyordu. Boş zaman buldukça gazetelere yazılar yazıyor, yazdığı yazıları götürüp gazetelerin merkezine teslim ediyordu.

Bir gün derste bir öğrencisi Suphi’ye bir soru sordu: “Hocam, biz Osmanlı olarak, dünyanın en büyük devletiyken neden bu kadar geri kaldık, neden hep topraklarımızı kaybeder hale geldik?”

Suphi: “Osmanlı kendini çağa uyduramayınca, çağ onu kendisine uydurdu.”

Öğrenci: “Nasıl yani? Anlayamadım hocam.”

Suphi: “Osmanlı sandı ki devran hep böyle sürecek. Oysa artık ‘eski dünya’ diye bir şey kalmamıştı. Dünyada yeni bir şeyler oluyordu. Yeni bir sınıf doğuyor ve o sınıf kendi düzenini kuruyordu. O sınıfın adı burjuva sınıfıydı.

Artık devletleri burjuvalar yönetiyor. İşte Osmanlı bu burjuva gerçeğini göremediği için kar gibi erimeye başladı.”

Öğrenci: “Burjuvaların devleti ele geçirmesinden mi bahsediyorsunuz hocam?”

Suphi: “Tabii ki burjuvalar, kendi bakışlarıyla dünyayı biçimlendirirken biz halen tarım ve toprakla boğuşuyoruz. Toprak kültürü ortaçağ kültürüdür ve modernleşmeye kapalıdır. Burjuvaların kültürüyse kapitalizmdir ve modernleşmeye açıktır.”

Öğrenci: “Yani tarım toplumundan bir Avrupa tipi devlet çıkarma şansımız yok mudur hocam?”

Suphi: “Yoktur.”

Öğrenci: “Neden?”

Suphi: “Tarım toplumunda ağalar, beyler, aşiretler, tarikatlar ve din baskısı vardır.

Ama sanayi toplumunda emeğiyle geçinen bir işçi sınıfı var. İşçi sınıfının bir araya geldiği örgütleri var. Koca koca fabrikaları olan ve dünya pazarlarında rekabet edebilecek burjuvaları var. Demokrasi ve insan hakları gibi kavramlar

var. Her şeyden önce hürriyet var. Sanayi toplumu her şeyini yeniden kurdu. İşte Osmanlı onun çok uzağında durdu ve sonuç olarak da her şeyini kaybetti. ”

Öğrenci: “Sadece gerekçe bu mu?”

Suphi: “Sadece gerekçe bu olur mu? Osmanlı Mısır’ı ele geçirdi ve Süveyş Kanalı’nı kapattı. Elin oğlu bu yüzden de Çin’e ve Hindistan’a varmak için dünyayı yeniden keşfetti. ”

Öğrenci: “Mesela?”

Suphi: “Mesela Ümit Burnu’nun keşfi, Amerika’nın keşfi, birçok altın olan adaların keşfi, Avrupa’yı çağdaş ve gelişmiş olmasının önünü açtı. Burjuva sınıfına moral oldu. ”

Öğrenci: “Peki, hocam, Avrupalılar dinsizleşmişler ve kendilerine dinsiz laikler diyorlarmış. Fransız Devrimi’nde din adamlarının kafasını giyotinle kesmişler, bütün bunlar doğru mu?”

Suphi: “Bir defa laiklik dinsizlik değildir. Laiklik, Batı’da çıkıp gelişmiş olmasaydı, demokrasi diye bir şey de olmazdı. Dinlerde, hangi mezhep ve o mezhebin ideolojisi iktidardaysa devletin üzerinde sadece o dinin ve o mezhebin hakimiyeti vardır. Dinci ve mezhepçi anlayış toplumu bölüp çatıstırır. Çatıstırılan toplumlarda demokrasi yerine diktatörlükler oluşur. Mesela devrim öncesi Fransa’da çok katı bir Katolik anlayışı egemendi. Engizisyonlar insanları düşüncesinden dolayı yargılıyorlardı. Yargı bağımsız değildi. Devrimden sonra devrimciler dediler ki, ne Katoliklerin, ne Protestanların ne de Ortodoks kiliselerinin dedikleri olacak. Devlet bütün dinlere ve mezheplere eşit mesafede duracak. Anladın mı laikliğin ne olduğunu? Devrime karşı çıkanlarla devrim hesaplaştı ve ölümler bu koşullarda gerçekleşti. ”

Öğrenci: “Peki ama bizim padişahların hiç mi günahı yok?”

Suphi: “Padişahlar tahtlarını kaybetmekten çok korktular. Okuyan insandan korktular.

İnsanların aydınlanmasından korktular. Onun için matbaayı ülkeye sokmadılar. Ama bunun karşısında halk hiçbir şey yapmadı. Halkımız uyuşuk yılanlar gibi kendi dünyasında tünedi durdu, bu da halkımızın ne kadar yetersiz olduğunu göstermekte.”

Öğrenci: “Halk ne yapabilirdi ki hocam?”

Suphi: “Dünya halkları kralların zulmüne karşı ayaklandığı dönemlerde bizim halkımız, her şeyden habersizdi. Kış uykusuna yatmış bir yılan gibi uyudu durdu. Ta ki savaşları ve topraklarını kaybedinceye dek bu uyku hali devam etti.”

Öğrenci: “Peki, hocam şimdi bu halk uyandı. Bu uykudan silkinmenin nedeni sizce nedir?”

Suphi: “Ne uyanması, dünyadan olup bitenlerden sanki haberleri mi var? Karınları doyarsa onlar için bütün mesele bitmiştir.”

Öğrenci: “Peki, hocam bizde padişah aynı zamanda halifedir, başka bir deyişle peygamber efendimizin vekilidir. Dinimiz ile padişahımızın tahtı arasında yakın bir bağ var. Padişahımızın tahtı ile dinimiz iç içe geçmiş ve dinimiz padişahın tahtını korumakta. Meseleye bu bağlamdan bakacak olursak, bizim dinimizin buradaki rolü nedir sizce?”

Suphi: “Bizim dinimiz Avrupa’daki Rönesans gibi bir süreçten geçmedi. Onun için padişahımızın aynı zamanda halife olduğu doğrudur. Sizin de belirttiğiniz gibi, padişah efendimiz aynı zamanda peygamberimizin de vekilidir. Peki, bizim peygamber vekili olan birisine yanlış yapıyorsunuz, deme şansımız var mı? Bence yok. İşte bunun içindir ki bizden yanlış olan düzene tepki olmamış ve düzen demokrasiden yana değişmemiştir.”

Öğrenci: “Peki hocam bu söylediklerin ulu’l-emr’e itaat etmek anlamına mı geliyor?”

Suphi: “Evet, bu ulu’l-emr’e itaat demek. Devletin en tepesinde kişi, aynı zamanda dinin de en tepesindekidir. Onun için o zat tartışılmaz. Ne yapmışsa doğru kabul edilir. İşte Avrupa bu kör anlayışı devrimle yıktı.”

Öğrenci: “Hocam teşekkür ederim.

Gerçekten çok değerli açıklamalardan bulundunuz. Ben sizden aldığım cevaplarla tatmin oldum.” dedi ve dışarı çıktı.

Suphi okuldan çıktıktan sonra sokakta yürümeye başladı. Bir kahvehaneye giderek çay istedi. Kahveci ona bir demli çay getirip önündeki sedir üzerine bıraktı. Suphi çayını yudum-

larken İttihat ve Terakki Fırkası'ndaki son gelişmeleri düşünüyordu. Bir an önce gidip partiye kaydolmak istiyordu. Artık kararlıydı, çayını içtikten sonra partinin il teşkilatına gidecekti.

Suphi yeni gelişmeler olursa kendinin de haberinin olması için doğruca İttihat ve Terakki Fırkası'na gitti. Fransa'dan geldiğini ve partiye kaydını yapacağını söyledi. Karşısındakiler ona yer gösterdiler, Suphi de gösterilen yere oturdu. Kahve ısmarladılar. Suphi hem kahvesini yudumladı hem de etrafını inceledi. İttihatçıların devrimciliğine inancı tamdı. Bundan böyle Suphi genç ve düzgün bir İttihatçı olacaktı.

Kamil Paşa hükümeti dışarıda yoğun bir baskı altındaydı. İngilizler baskı yapıyor ve "Edirne'yi hemen terk edin." diyorlardı. Üstelik Londra Konferansı, Osmanlı Devleti'ne hiçbir şey vaat etmiyordu. Ülke tümünden İngilizlere teslim olmuş, onların bir pazarı haline dönmüştü. Bazı İttihatçılar İngiltere'den kurtulmadan hiçbir sorunun çözilemeyeceğini düşünüyorlardı.

Saraya egemen olan İngiliz anlayışıydı. İngilizlerin havaları saraya damgasını vuruyordu. İngilizler, Osmanlı'yı sürekli birilerine karşı savaşa zorlayarak elinde tutmaya çalışıyorlardı. İttihatçılar ise eğer İngiltere'den kopar da Almanya ile yakın bir ilişki kurulursa, sorunun kolayca çözüleceğini düşünüyorlardı. Tanzimat Fermanı'ndan bu yana İngilizlerin oyuncağı haline gelmiş bir devlet, kurtuluşu Almanların kanatları altında görüyor ve buna inanıyordu.

İttihatçılar, geçmişin bütün olumsuzluklarından İngilizleri sorumlu tutuyor ve bu yüzden bir an önce İngiliz baskısından kurtulmak istiyorlardı. Almanlar onlar için kurtuluş demekti. Onun için hemen iktidar olmak istiyorlardı.

Kamil Paşa hükümeti, onlar için fazla bir şey ifade etmiyordu artık.

İstanbul'un her tarafında "Edirne elden gidiyor." diye insanlar sokaklara dökülüyor, insanlar yürüyüşler düzenliyor, İstanbullular Edirne için ayaklanıyordu; oysa bütün bu

ayaklanmaları el altından İttihatçılar idare ediyorlardı. Aslında Londra’da neler olup bittiğini de fazla kimse bilmiyordu.

Suphi o gün okulda çok yorulmuştu. Oldukça fazla soruyla muhatap olmuştu. Okuldan çıktıktan sonra eve gitmek üzere bir fayton çağırdı. Faytona tam binecekti ki Enver Paşa göründü. Hemen faytondan inerek Enver Paşa’nın olduğu yere doğru yürümeye başladı. Enver Paşa, Suphi’nin kendisine doğru geldiğini görünce durdu ve onu beklemeye başladı. Yanına yaklaşan bu temiz giyimli genci merak etmişti.

Suphi, Enver Paşa’nın yanına yaklaştı ve saygılı bir şekilde selamladıktan sonra kendisini tanıttı. Hukuk eğitimi aldığını, daha sonra Fransa’ya gidip orada siyaset bilimi okuduğunu, şimdiye bir mektepte hocalık yaptığını söyledi.

Enver Paşa onu tepeden tırnağa süzdükten sonra “Bana ne söylemek istiyorsun?” dedi.

Suphi: “Paşam, sizinle tanışmak istedim ama tanışmaya fırsatım olmadı. Lakin sizi yakinen tanıyorum. İstanbul’dan kime sorsanız, maşallah, herkes sizi tanıyor. İkinci Meşrutiyet devriminin kahramanı olarak sizden bahsediyorlar. Siz neden hükümeti o bağınaz ve tutucu insanlara teslim ettiniz, onu merak ediyorum, konuyu da anlamış değilim?”

Enver Paşa: “Adın Suphi idi değil mi?” Suphi: “Evet, efendim.”

Enver Paşa: “Bak Suphi kardeş, devrimler bir günlük değildir. Devrimler süreklilik ister. Siz devrimi bir çırpıda yapmaya kalkışırsanız başarısız olursunuz. Bak, Osmanlı daha Balkan Harbi’nden çıkamadı. Sürekli toprak kaybediyor.

Bir kez kaybetmeye başlarsanız, bu halk size güvenmez ve destek de vermez. İşte bunun içindir ki temkinli davranmak ve halkın desteğini hep arkamıza almak zorundayız. Bu yüzden de yolumuzda yavaş yürüyoruz ama sağlam adımlarla yürüyoruz.”

Suphi: “Devrimde nihai hedefimiz nedir peki?”

Enver Paşa: “Nihai hedefimiz vatanseverliktir. Vatan ise üzerinde Türklerin yaşadığı bütün Türk yurdudur. ”

Suphi: “Neden İslam değil de Türk yurdu diyorsunuz?”

Enver Paşa: “İslam birçok milleti içeriyor. Milliyetçilik hızla yayılıyor. Bak halen Kafkaslarda büyük bir yenilgi yaşıyoruz. Yarın Arap diyarlarının da Balkanlar gibi olmayacağını kim garanti edebilir?”

Suphi: “Doğru şeyler söylüyorsunuz. Tabii, bu söyledikleriniz dünyanın genel doğruları ama bunu anlayan çok az insan var. Ben de bugün partinize kaydımı yaptırdım. Bundan böyle ben de İttihatçıyım. ”

Enver Paşa: “Doğru bir karar vermişsin, inşallah, pişman olmayacaksın. ”

Suphi: “Yakında ufukta yeni bir şeyler görünüyor mu, bu düzen hep böyle mi sürecektir, ne dersiniz?”

Enver Paşa: “Her fırtınanın öncesinde derin bir sessizlik vardır. Her kışın arkasında bir bahar vardır. Her gecenin ardında bir sabah vardır. Herhalde söylediklerimden bir şeyler anlamışsındır. Haydi, Allah’a ısmarladık. ” dedi ve yoluna devam etti.

Suphi, bu sözlerin derinliğini sezmiş gibiydi. Yakında çok büyük olaylar olacağını habercisiydi bunlar.

2. BÖLÜM

İktidar savaşları ve ilk hayal kırıklığı

*çıldırmişti güz
eylül esi yordu yapraklar
ben tarihin misafiriydim
insanlığım, hiçe sayıldığı zamanlarda
yapraklar soluyordu, yaz baharında
güz baharında nazik
ve çocuğumsu
yeşil yapraklar dökülüyordu benim sonbaharımdan*

Hürriyet ve İtilaf Fırkası iktidar olma avantajını kullanarak hızla örgütleniyordu. Padişaha ve padişahlık kurumuna daha çok bağlıydılar. Bunlar Jön Türklerin devrimini hiç içlerine sindirememişlerdi ve Padişah Abdülhamit'e yanlış yapıldığına inanıyorlardı.

Osmanlı, Avrupa'nın hasta adamı olmaktan bir türlü kurtulamıyordu. İttihatçılara göre Osmanlı çağın gerisinde kaldığı için, çağa ayak uyduramadığı için yıkılıyordu. Bunun sorumlusuysa tamamen gerici Osmanlı anlayışıydı. İttihatçılara göre bu gericiler bütün meselelere bundan 1400 yıl önceki kafayla bakıyorlardı. Bütün dünyanın penceresinden baktıkları için geri kalmışlardı. Bunlar İngilizlere göbekten bağlı oldukları için ülkelerini başkalarına sömürttürüyorlardı ve onların ne kadar İslam olacaklarının ayarını bile İngilizler veriyordu. İngilizler, kendi çıkarları doğrultusunda, Osmanlıları Ruslarla savaştırıyorlardı. Yıllardır sürüp giden bu Osmanlı Rus savaşları Osmanlı'nın hem insan kaynaklarını hem de ekonomisini hızla tüketiyordu. Diğer yandan Arap Milletçiliği'ne dayanan, Arap topraklarında İslami tarikatlar kuruyorlardı. İleride bu tarikatların desteğiyle Arap isyanları başlatılacaktı.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na göreyse İslam ülkeleriyle hızla bütünleşme çalışmalarının yapılması gerekiyordu. Hristiyan dünyası son Balkan ayaklanmasıyla birlikte Osmanlı'dan zaten kopmuştu. Bari Arap İslam âlemini elimizde tutalım diyorlardı. Bütün Müslümanların Osmanlı'nın etrafında örgütlenmesine "Panislamizm" deniliyor ve "Osmanlı'nın kurtuluşu ancak Panislamizm'den geçer." diyorlardı.

İttihatçılar ise Osmanlı'nın kurtuluşunun Türk âleminin kendilerinin etrafında birleşmesiyle olacağını düşünüyor ve bu düşüncelerine "Pantürkizm" diyorlardı. Son Balkan devletlerinin kopmasının ardından ileride

Arap Müslümanların da imparatorluktan kopacağını ve ellerinde sadece Türkçe konuşan toplulukların kalacağını hesaplıyorlardı.

İttihat ve Terakki Fırkası işte bu koşullarda olağan kongreye hazırlanıyordu. Kongreden sonra ülkede çok şeyin değişeceğine inanıyorlardı. İttihatçıların genç, dinamik ve eğitimli bir kadrosu vardı. Çoğunlukla okumuş insanlar bu partide bir araya gelmişlerdi.

Mustafa Suphi de hayalindeki devrimi İttihat ve Terakki Fırkası'yla gerçekleştireceğine inanıyor, onlara güveniyor ve Fransız Devrimi'nin bir benzerinin Osmanlı mülkünde de olabileceğini düşünüyordu.

İnsan hakları, demokrasi, laiklik, evrensel değerler, milli devletler ve benzeri kavramlarla birlikte Fransız Devrimi Mustafa Suphi'yi derinden etkilemişti.

Mustafa Suphi, öğretmenlikten artan zamanını partide geçiriyordu. Orası artık onun ikinci adresi gibiydi. Orada eğitimli insanlar çok olduğu için, konuşacak insan bulabiliyordu. Partide en çok Osmanlı'nın hastalığı ve bu hastalıktan kurtuluşu tartışılıyordu. Osmanlı Devleti her gün biraz daha zayıflıyor, her gün biraz daha kan kaybediyordu. Edirne elden çıkmak üzereydi. Bulgarlar, İstanbul'un burnunun dibine kadar sokulmuşlardı. Artık başkentin değişimi bile tartışılıyor ve İngilizlerin göründükleri gibi dost olmadığını İstanbul'daki herkes biliyordu.

İstanbul'un içinde bulunduğu bu şartlar genç İttihatçıları rahatsız ediyordu. Osmanlı ölüm döşegindeki bir hastaya benzetilmekteydi. Birileri bu hastanın bir an önce ölmesini bekliyor ve mirasını paylaşmak için acele ediyordu. Genç Osmanlılar ise zor zamanlar geçiren bu hastanın ölmemesi için ne gerekiyorsa onu yapmaya kararlı bir şekilde çalışmaktaydılar, ki hastayı kurtarabilecek olan tek doktorun İttihat ve Terakki Fırkası olduğuna da candan inanıyorlardı.

Mustafa Suphi, Çikoğlu'nu alıp partiye gidecek ve onunla yaklaşan parti kongresinde ne yapacaklarını tartışacaklardı.

Parti bu kongreden sonra önüne yeni hedefler koymayı planlıyordu. Sözleştikleri yerde Çikoğlu ile buluştular, Çikoğlu'nun yanında Maksut da vardı.

Suphi onlara yaklaştı, usulca selamladı ve "Sizi çok beklettim mi?" diye sordu.

Çikoğlu: "Yok, yok daha biraz önce geldik. " Suphi: "Partiye gidecek miyiz?"

Çikoğlu: "Gideceğiz de yalnız önce biraz konuşalım da öyle gidelim. "

Suphi: "Tamam, olur, gelin şurada bir kıraathane var, orada hem bir kahve içer hem de sohbet ederiz. Sonra da kalkıp partiye gideriz. "

Kıraathane diğer sokağın başındaydı. Oraya kadar sohbet ederek yürüdüler. Sokaklar tenhaydı. Arada sırada at arabaları geçiyordu. Esnaflar malların dışarıya asmış, müşteri bekliyorlar ve dükkânların önüne asılan şeylerde İngiliz malları göz dolduruyordu.

Hava sıcak olmasına rağmen, İstanbul'un tepelerinde rüzgâr hiç eksik olmuyordu. Bununla birlikte Maksut'un alnından boncuk boncuk terler dökülüyor, ha bire mendilini çıkarıp terlerini siliyordu. Rüzgârın arada birleşip suratlarına serin serin çarpması, bir sevgilinin eliyle yüzlerini okşaması gibiydi.

Demirciler demir dövüyorlardı, demirciler soğuk demir ile sıcak demiri dövüyorlardı. Bakırcılar da oradaydı. Onlar da tahta tokmaklarla bakıra şekil verip sanat yapıyorlardı.

Genç İttihatçılar biraz daha yürüdükten sonra kıraathaneye vardılar. İçeriye girdiler, bir masanın başına geçip iskemlelere oturdular. Kıraathanenin havası hafiften bozulmuş gibiydi. İçerisi biraz karanlıktı. Belli ki burada hayli nargile içilmişti. İçerisi havasızdı ama çok da kötü değildi. Kıraathanedekilerin kimi kitap okuyor kimisi de nargile çekiyordu. Nargile kokusu bütün kıraathaneye sinmişti. Nargile çekenler duvar boyunca tek sıra dizili oturuyorlardı. Nargilelerde çıkan dumanlar, kıvrıla kıvrıla odanın tavanına doğru süzülüp sonunda kayboluyor, nargile kolları her nefes

çekişinde kızarıp ak kor haline geliyordu.

“Ağalar çay mı kahve mi?” diye bağırdı kahveci. “Kahve” diye seslendi Suphi.

“Bu ara hiç partiye gittin mi?” diye Suphi'ye dönerek sordu Maksut.

Suphi: “Yok gitmedim. ”

Maksut: “Kongre varmış, biliyorsun değil mi?”

Suphi: “Evet, biliyorum. ”

Çikoğlu: “Ben derim ki bu kongrede bizim de söyleyecek bir sözümüz olsun. ”

Suphi: “Anlamadım, ne sözü bu?”

Çikoğlu: “Biz bu kongrede seni Anadolu delegesi olarak göstereceğiz. ”

Suphi: “Biz bu konuda hiçbir çalışma yapmadık ki. ”

Maksut: “Biz görüşülecek yerlerle görüştük. Konuşulacak adamlara konuştuk. Yeter ki sen ‘evet’ deyiver. ”

Suphi: “Nasıl olacak bu iş?”

Maksut: “Sen Anadolu delegesi olacaksın. ”

Suphi: “Siz kimlerle görüştünüz ki?”

Çikoğlu: “Biz görüşülecek yerlerle görüştük, yeter ki sen ‘evet’ de. ”

Suphi: “Siz kararınızı vermişsiniz. Görüşülecek yerlerle görüşmüşsünüz. Bana ‘evet’ demekten başka fazla bir şey kalmamış. Peki, o zaman ben de hepimizin adına ‘evet’ diyorum. ”

Çikoğlu: “Biraz sonra kalkıp gidelim. Hep beraber bunları bir de partide konuşalım. Senin delegeliğini garanti edelim, ondan sonra çıkar geliriz. ”

Suphi: “Fazla da umutlanmayın, siyaset bu, kimin ne yapacağı belli olmaz. ”

Çikoğlu: “Yok, yok öyle düşünme, işlem tamam. ”

Suphi: “Fransa'da olsa böyle yukarıdan bağlama siyaset olmaz. Oralarda her şey demokratik taammüller içerisinde gerçekleşiyor.”

Maksut: “O da ne demek?”

Suphi: “İşte o demokrasi demek. ”

Maksut: “Demokrasilerde bir delege bile seçimle mi geliyor?”

Suphi: “Evet, demokrasilerde masa başında hiçbir işlem yapılmaz. Her şey tabana sorulur, taban ne derse o olur. ”

Çikoğlu: “Osmanlı da bu tür kavramlarla yeni tanışıyor. Senin geldiğin toprakların yüz yıllık deneyimleri var. Bizim şimdi konuştuklarımızı onlar yüz yıl önce konuşuyorlardı. ”

Suphi: “Çikoğlu doğru söylüyor. Fransa’da 1789 Devrimi olduktan sonra, devrim beş defa karşı devrimle yer değiştirerek bugünkü halini aldı. Bir ileri bir geri gidip geldi. ”

Çikoğlu: “Evet, evet haklısın. Devrimler yerinde durmaz. Devrimler hep ileriye doğru bir süreklilik arz ederler. ”

Maksut: “Bizim vatanımızın başına bu işgal edilen topraklar bela olmuş, keşke kimsenin topraklarına girilmemiş olsaydı. ”

Suphi: “Doğru söylüyorsun, gidip başkasının vatanını işgal etmişler, talan edip yemişler, daha sonra da başlarına bela etmişler. ”

Çikoğlu: “İşgal edilen toprakların sahipleri de dönmüş, kendilerinden intikam almışlar. Yoksa bugün Bulgar ve diğer Balkan işyanlarını nasıl açıklayacaksın ki. ”

Suphi: “Doğru söylüyorsunuz. Çok uluslu devletlerde devrimler epey sancılı ve zor oluyor. ”

Maksut: “Arkadaşlar şu adam var ya, şu adam. ”

Çikoğlu: “Hangisi?”

Maksut: “Şu nargile çeken adam. ”

Suphi: “Eee, ne olmuş o adama?”

Maksut: “O adam hafiyedir, onu tanıyorum. Ben o hafiyeyi Padişah Abdülhamit zamanında beri tanırım. Jurnalcinin tekidir. Mutlaka bizi izliyor. Kalkın, buradan gidelim. ”

Suphi: “Ben hukukçuyum, isterseniz ben onunla bir konuşayım. ”

Çikoğlu: “Gereği yok, kalkın, buradan gidelim. ”

Maksut: “Bunlar çok tehlikeli olurlar. Bu adamlar devrimcileri bir köşede kısıtıyor, sonra götürüp işkence edip bir tenhaya atıyorlar.”

Suphi: “İşte arkadaşlar, biz bu düzenin bütün rezilliklerini ortada kaldırmak için varız. Biz devrimciler düzenin pisliğini temizlemek için varız. Dün Abdülhamit, bugün Hürriyet ve İtilaf Fırkası. Bunların birbirlerinden hiçbir farkı yok. Al birini vur diğerine. Birisi, diğerinin devamı değil mi? İşte biz bu çürümüş diktatörlükleri yerle bir etmek için varız. Biz halkız arkadaşlar.”

Çikoğlu: “Gün gelecek, bütün bunların hesabını bu yobazlardan soracağız.”

Maksut: “Bundan bir hafta önceydi, Sultanahmet Camii'nin önünde bir devrimciyi arkadan ateş ederek öldürdüler. Adam elini kolunu sallaya sallaya gitti. Kimse ona karışmadı.”

Çikoğlu: “Arkadaşlar bu memlekette herkes izleniyor. Abdülhamit'in hafiyelerine dokunulmadı. Hepsi de olduğu gibi duruyor.”

Maksut: “Arkadaşlar sakın tek başınıza dolaşmayın, Osmanlı'da oyun çoktur. Halkımız ne güzel söylemiş: Osmanlı'da oyun bitmez. Tek olarak bizleri bir köşede yakalar, alır götürürler. Bu gidişin dönüşü de bir daha olmuyor arkadaşlar.”

Suphi: “Tamam, konuyu anladık, kalkın buralardan uzaklaşalım. Her an her şey olabilir.”

Çikoğlu: “Abdülhamit'in Yıldız İstihbarat Teşkilatı dağıtılmadı. Bu yeni gelenler, o örgütü olduğu gibi korudular. Bunlar da II. Abdülhamit'in jurnalcilerinden yararlanıyorlar. Enver Paşa iktidar olsaydı bunların tamamını dağıtacaktı ama olamadı.”

Suphi: “Abdülhamit'in bu örgütü sıradan bir örgüt değil. Bu örgütün bölgemizdeki en büyük örgüt olduğunu herkes biliyor.”

Çikoğlu: “Sıradan bir örgüt olur mu? Bunlar otuz üç yıllık diktatörlüğü bu jurnalciler ve katillerle beraber yürüttüler,”

Maksut: “Nasıl oluyor da kazanılmış bir hak olan Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun birileri gelip elinin tersiyle kenara itiyor ve

kuralsız kanunsuz bir şekilde otuz üç yıl diktatörlük yapıyor bu ülkede ve halkın da gıkı bile çıkmıyor? Sahi böylesine duyarsız insanlara halk denilebilir mi?”

Suphi: “Bunlar dini sonuna kadar sömürdüler. Din ile demokrasi bir arada olmaz, dediler. Allah’ın kanunları var, dediler. Ben Allah’ın kanunlarını uyguluyorum, ben peygamberin vekiliyim, dediler. Halk çok cahil. İşte bunlar halkın cahilliğinde yararlandılar ve kendi diktatörlüklerini sonuna kadar pekiştirdi.”

Çikoğlu: “Peki ya bu Avrupalılar neden yutmadılar bu tür masalları?”

Suphi: “Avrupa yutar mı, Avrupa Rönesans’ı yaşadı. Reform’u yaşadı. Rönesans’ın Türkçesi yeniden doğuş demektir. Avrupa yeniden doğdu, ama bu süreçte Osmanlı’da sancı bile olmadı. Yani Avrupa doğum yaparken Osmanlı halen kış uykusunda uyumaya devam ediyordu.”

Çikoğlu: “Aynı şey din için de geçerli değil mi? Avrupa, katı Katolik din anlayışını Luther’in keskin çıkışıyla kırdı. Dinde Reform yaptı. Protestan diye bir şey çıktı ortaya. Bizim dinimizse bir türlü padişahların sarayından dışarıya çıkamadı. Padişahlar halife oldu, din de onların tahtı için seferber edildi.”

Maksut: “Kel başa şimşir tarak değil mi? Bu halka ancak bir padişah yakışır ki tepelerine vursun. Bunlar ne anlar demokrasiden, ne anlar insan haklarından?”

Çikoğlu: “Eğer Jön Türkler olmasalardı, bunlar bize bin yıl daha parlamento yüzü göstermezlerdi. Biz de köleler gibi bu padişah sülalesine hizmet ederdik. Bunlar da bize padişahlık yaparlardı.”

Suphi: “Fransızlar, boşuna giyotinlerin düğmesine basmadılar. Her devrimin içinde bir de karşı devrimi barındırma riski vardır.”

Çikoğlu: “Her sistem ayakta kalabilmek için birtakım tedbirler alır. Önemli olan halkın bilinç seviyesidir. Eğer halk aydınlanmamışsa devrim yapsan bile halka anlatamazsın.”

Suphi: “Doğru söylüyorsun, bir meyve olgunlaşmadan dalında düşünürsün.”

Maksut: “Ama biz bu devrimi yapacağız. Eğer meyve olgunlaşmamışsa devrimciler o meyveyi olgunlaştırmak için çalışmalı.”

Suphi: “Doğru söylüyorsun, devrimciler, zorlarsa devrimi öne alabilirler.”

Çikoğlu: “Arkadaşlar geç kaldık, kalkalım. Şu adamın bakışları da hiç hoşuma gitmiyor, haydi kalkalım.”

Hep beraber ayağa kalktılar. Hesapları Suphi ödedikten sonra dışarı çıktılar. Parti binası çok da uzak değildi. Partiye kadar yürüyeceklerdi.

İstanbul’da herkeste bir tedirginlik vardı. Bu tedirginlik çarşıda, pazarda, herkesin yüzüne yansıyordu. Bulgar orduları Çatalca yakınlarına kadar gelmişlerdi. Her an İstanbul için bir saldırı kaçınılmazdı. Balkanlar tümden elden çıkmıştı. Edirne de ha çıktı ha çıkacak gibiydi. Edirne’yi almak için Bulgarlar Londra’da bastırıyorlardı. Hatta gelen yeni duyumlara göre Edirne, Bulgarlara bırakılmıştı bile.

İşte bu süreçte İttihat ve Terakki Fırkası İstanbul’da kongreye hazırlanıyordu. Osmanlı yurdu küçüle küçüle Batı’nın bir pazarı haline gelmişti. Batı bu pazarı elinde tutmak için her şey yapmaya hazırды. İngilizler İslamcılarla çok iyi geçiniyor, İttihatçılar ise Almanlara daha yakın duruyorlardı. Kötü gidişatın altında İngilizleri gören İttihatçılara göre İngilizlerden kurtulup, Almanlarla ittifak ederlerse belki hasta olan Osmanlı Devleti’ni kurtarabilirlerdi. İngilizlerden kurtulmak demek, bağımsız olmak demekti.

Bu arada Almanlar da İttihatçılarla gizli gizli görüşmeler yapıyor ve onlara kurtuluş vaat ediyorlardı. İslam’ın ve İslam dünyasının ancak kendilerinin desteğiyle kurtulabileceğini onlara söylüyorlardı.

Tabii, bu İttihatçıların Alman hayranlığı tabandakiler tarafından pek fazla bilinmiyordu. Tabandakiler ırk ve din üzerinde ayırtıcıydı. Osmanlı’da halk fazla politik değildi.

Politik olmak için zaman daha erkendi. Siyaseti yakınında tutmak için insanın ekonomi, tarih, felsefe, sosyoloji ve benzeri konularda bir şeyler bilmesi gerekiyordu. İstanbul halkı bunlardan çok uzaktı. Daha düne kadar medrese eğitimi veren bir alandan geliyorlardı. İnsanlar ancak siyaseti alt kimlik üzerinden yapıyorlardı. Alt kimlik siyaseti belki yanılttı ama başka bir şey de bilmiyorlardı.

Mustafa Suphi, Fransa'da çok şey öğrenmişti. Siyaset bilimi üzerine eğitim yapmıştı. Toplumsal kavramların tamamına hakimdi ama kendi ülkesinin insanı bunlara hazır değildi. Bunlar siyaseti anne ve babalarının dinleri veya ırkları üzerinden yapıyorlardı. Bu din ve ırk siyaseti çok şey öğrenmeyi de gerektirmiyordu. Anne ve baba kendini nasıl ifade ediyorsa, çocukları da kendilerini öyle ifade ediyorlardı. Bilim, felsefe, tarih ve sosyolojiye gerek yoktu. Okullaşma oranı çok düşüktü. Okuryazar oranı çok düşüktü. Osmanlı halkı, Avrupa halkına göre çok alt seviyede bir bilince sahipti.

İstanbul'un sokakları dardı ve parke taşlarla döşenmişti. Çarşı at arabaları ve faytonların taşlar üzerinde çıkardığı şakırtılı seslerle şenleniyordu. Arada sırada fayton sürücülere, havalı kornalara basarak yolun kalabalığını at arabalarına açıyorlardı. Sokaktaki insanlar getirdikleri mallarını pazarlamaya çalışıyorlardı. Kıydan köşeden satıcıların sesleri bir baştan diğer başa bağırarak duyurmaya çalışıyorlardı.

Tellal, sokağın öbür başında bir şeyler bağırıyor ve sonunda "Duyduk, duymadık demeyin!" diyordu. Ne söylediğiyse at arabalarının tekerleklerinden çıkan seslere karışıyordu. Tellalın yanına yaklaştıkça durum daha da netleşmeye başladı ve İttihatçıların kongresinin ilanı olduğu anlaşıldı. Tellal İttihatçıların kongre gününü insanlara duyurmaya çalışıyor, "Haftaya kongre var!" diye bağırıyordu.

Genç İttihatçılar partinin önüne geldiklerinde bir kargaşayla karşılaştılar. Partinin önü çok kalabalıktı ama hengameye doğru hızla hızla yürüdüler.

Bir kişinin padişahın aleyhinde slogan attığını gördüler. Bu heyecanlı slogan atan adam, biraz önce kendilerini izleyen, kıraathanedeki adamdan başkası değildi. Hafiye olduğu tahmin edilen bu adamı bu haliyle görünce şaşırdılar.

Bu iş provokasyon kokuyordu. Çünkü bu adam biraz önce kıraathanede İttihatçıları izliyor, şimdiyse İttihatçılar için slogan atıp kendisinin de İttihatçı olduğu görüntüsünü vermeye çalışıyordu. Bu hiç de hayra alamet değildi. Belli ki hükümetten bir görev almıştı ve verilen görevi yerine getiriyordu.

Suphi, usulca ona yaklaşarak yakasından tuttu. Onu bir güzel silkeledi.

“Adın nedir senin?” dedi.

Adam çok şaşırmıştı. Bir süre Suphi'nin gözlerine baktı. “Seni ilgilendirmez.” dedi.

Suphi, onun yakasını bir daha silkeledi.

Adam birden ani bir dönüş yaparak Suphi'nin elinden kurtularak aşağıya doğru kaçmaya başladı. Suphi peşine düşmedi. Biraz izledi ve köşeden döndükten sonra gözden kayboldu.

Suphi tekrar arkadaşlarının yanına dönerek partiye doğru yürümeye başladı.

Partiye geldiklerinde Necip Bey, kendilerini kapıda karşıladı ve onları ayrı bir odaya aldı. Daha sonra il yöneticileri geldi ve herkesle tokalaştılar. İçeride iki bey daha vardı. Onlar da gelip Suphi ve arkadaşlarının elini sıktılar.

Ömer Naci gelen misafirleri arkadaşlarına tanıttikten sonra, diğer yanda bulunan Ömer Seyfettin'i de çağırdı ve onlarla tanıştırdı.

Ömer Seyfettin, Çikoğlu ve Maksut'u tanıyor ama yanlarındaki arkadaşlarını tanıımıyordu. Onun kim olduğunu merak etmişti. Ömer Naci, Suphi'ye döndü, dedi ki:

“Suphi, sen Ömer Seyfettin ile tanıyor musun?”

Suphi: “Yok, tanışmıyorum ama ismi bana yabancı değil. Birçok yerde duymuşluğum var.”

Ömer Naci: “Ömer Seyfettin yazardır. Çok güzel öyküleri var.”

Suphi: “Tamam, tamam, hatırladım. Ömer Bey hatırlar mı, bilmiyorum, Bâb-ı Âlî’de birçok defa karşılaştığımız olmuştı.”

Ömer Naci: “Siz Fransa’dan yeni geldiniz değil mi?”

Suphi: “Evet, yeni geldim.”

Ömer Naci: “Hukuk tahsili yaptığınızı söylediler. Daha sonra Paris’te siyaset bilimi üzerine eğitim aldığınızı duymuştum, doğru mu?”

Suphi: “Doğrudur efendim.”

Necip Bey: “Biz sizleri delege yazdık, haberiniz vardır herhalde?”

Çikoğlu: “Söylemiştim kendilerine.”

Necip Bey: “Suphi, seni Anadolu delegesi olarak yazdılar. Maksut ile Çikoğlu ise İstanbul delegesi olarak yazıldılar.”

Suphi: “Bizleri onurlandırdığınız için teşekkür ederim.”

Ömer Seyfettin: “Osmanlı zor günler geçiriyor. Bulgarlar şu anda Çatalca’ya kadar gelip dayandılar. Hükümet başını kuma gömmüş, sanki bir ihanet içinde. Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz?”

Suphi: “Osmanlı’nın çöküşü bugüne mahsus bir olay değil ki ben ne söyleyebilirim? Osmanlı Karlofça Antlaşması’ndan bu yana hep geriye doğru gidiyor.”

Ömer Seyfettin: “Geçmişten kalma bir çöküş süreci mi?”

Suphi: “Efendim, bakın, Fransızlar 1789 yılında devrim yaptı ve bütün Avrupa’yı etkilediler. Avrupa’da arka arkaya devrimler yaşandı ve devrim tamamına erdi.”

Ömer Seyfettin: “Peki, biz neden bu devrimleri yaşayamadık?”

Suphi: “Biz kafamızı kuma gömmüşüz ki kimse bizi görmesin. Elin oğlu bizi görmüş, kesmiş, biçmiş, yatağa düşürmüş, şimdi de tabutumuzu hazırlıyor.”

Ömer Seyfettin: “Araplardan kurtulmamız lazım; Türk dünyasını görmemiz lazım. Bak ‘Panislamizm’ diyenler, İslam diyerek yırtınanlar, Edirne’yi bile düşmana teslim ettiler.”

Çikoğlu: “Arapların da milli duyguları vardır. Bu duygular yarın olgunlaşıp kemale ererse, ki ereceğine eminim, biz kimiz, diye onlar da kendilerini sorgulayacaklar. Arap olduğunun farkına varıp da kendi milliyetini anlayınca onlar da ayaklanacaklar. ”

Suphi: “Batı’da olan şey ulusal bilinçlenme ve ulusal bir başkaldırıdır. İşte bu başkaldırı da devrimle noktalanmıştır. ”

Ömer Seyfettin: “Batı’da devletler dil öncülüğünde, ulusal birlik üzerine inşa edildiler. Osmanlı’daysa devlet din üzerine inşa edildi. Ama Osmanlı hiçbir dönem şeriata geçemedi. Belki çağımızın koşulları şeriat devletleri için müsait değildi. Şimdi farklı dilleri konuşanlar bizden ayrılıyor ve farklı devletler kuruyorlar. Şu Balkanlar’ın haline bakın, paramparça olmuşlar. ”

Suphi: “Osmanlı’da onlarca millet bir arada yaşamaktaydı. Halen birçoğu Osmanlı’nın himayesi altında bir arada yaşıyorlar. Birlikte yaşamak bir gönül birliğine dayanır; tıpkı evli bir çift gibi. Birlikte mutlu olurlarsa ayrılmazlar ve bu evlilik yürür. Evlilik iyi gitmiyorsa, gönülde bir birliktelik yoksa, biri diğerine baskı ve şiddet uyguluyorsa, o evliliği devam ettirmenin bir anlamı yoktur. İşte böyle durumlarda tarafların boşanma hakkı vardır. Bir arada yaşayan milletlere de böyle bakmak gerekir. ”

Ömer Naci: “Dünya yeniden şekilleniyor sevgili dostum. Toplumlar sanayi toplumu oluyorlar. Geçti artık çapa ile karasabanın devri. Bu süreç çoktan sona erdi. İşte yeni dünya, yeni yönetimleri de yeni problemleri beraberinde getiriyor. ”

Ömer Seyfettin: “Ama Osmanlı’nın Panislamcılar, bu ve buna benzer gelişmeleri göremediler. Zannettiler ki dünya hâlâ toprağa dayalı üretim yapıyor. Padişahlar halen peygamberlerin vekilidir. Peygamberin vekili olan halifeye halen insanlar inanıyor sandılar. Halifeye karşı çıkmak da Allah’a karşı çıkmaktır, diyerek makamlarını korumaya çalıştılar. Dünyayı hep böyle algıladılar ve ülkelerini bu karanlık kordorda batırdılar. ”

Çikoğlu: “Şimdi uluslaşma zamanı olmalı. Din devletleri tarihteki sürelerini tamamladılar. ”

Suphi: “Avrupa’daki krallıkları yıkıp yerle bir eden anlayış da ulus devletleridir. ”

Ömer Seyfettin: “Avrupa’daki sanayi burjuvası devrimciydi değil mi?”

Ömer Naci: “Bizim burjuvazimizde tık yok ama?”

Suphi: “Bizde burjuvazi mi var?”

Ömer Naci: “Galata bankerleri nedir ya?”

Suphi: “Onlar tefeci. Onlar mal değil, para satarlar. Burjuvalar fabrikalarında mal üretir ve ürettikleri malları satarlar. ”

Ömer Naci: “Bizde Avrupa’daki gibi bir sanayileşme olmadı. Burjuva sınıfı hiçbir zaman olmadı, amele sınıfı olmadı, Rönesans ve Reform gibi aydınlatıcı bir dönem olmadı. Osmanlı dış dünyaya kapandı ki kimse kendini görmesin. ”

Çikoğlu: “Sonuçları orta yerde durmakta. Osmanlı’da bilim ve sanayi gelişmedi. Tutucu din adamları her gelişmenin önünde durdular. Sanayileşmenin önünü kestiler. Her yenilik din dışı olarak yorumlandı. Sonuçta geri kalmış ve Batı’ya pazar olmuş bir Osmanlı var, üstelik çok hastalanmış bir durumda. Akbabalar da başında bekliyorlar. ”

Ömer Naci: “Sonuç ne olursa olsun, ben Osmanlı’nın fazla yaşayacağını sanmıyorum. Bakın biz şimdi neyi tartışıyoruz? Osmanlı’nın yaşaması için gereken devrimi tartışıyoruz. Biz bugün tartıştığımız devrimleri İngiltere 1648’de tartışıp sonuca bağlamış. Fransa ise 1789’da bunları tartışıp sonuçlarını almış. Matbaa ha keza, üç yüzyıllık bir süre var aramızda. Aradan altı yüzyıl geçmiş Avrupa’nın krallarının yetkilerini sınırlandırmış. Biz halen o sürecin gerisinde bir şeyler tartışıyoruz. ”

Maksut: “Peki, biz de Avrupalıların gittiği yolu takip etsek, arkadan da olsa onların peşinde koşsak yakalama şansımız yok mu?”

Ömer Seyfettin: “Onların devrimi burjuvaların eseridir. Sen bırak burjuvaları, toprakları bile halkına vermemişsin. Toprak sultanındır, demiş, halkı ötelemişsin. Bütün topraklar sultanlığın olmuş. Yani açıkçası bu ülkede toprağın bile mülkiyeti olmamış. ”

Suphi: "Coğrafi keşifler onlara çok şey kazandırdı, biliyor musun?"

Maksut: "Coğrafi keşifler sırasında, bunlar yeni keşfedilen adalardan kendi memleketlerine tonlarca altın getirmişler, değil mi?"

Suphi: "Yavuz Selim, Mısır'ı işgal edince, Süveyş Kanalı'nı da yabancı gemilere kapatmıştı. Böylece Batı'nın ticaret yolları da tıkanı, ki onlar da Hint ve Çin'e gitmek için yeni yollar aradılar."

Maksut: "Hakkı değil mi? Topraklar ellerine geçince, oradaki boğazları da kapatabilir."

Suphi: "Kapatır ama Batılıların bin yıllık Çin ve Hint yolları da kapatılmış oldu. Elin adamı boş durur mu? Bir yolunu bulup Çin'e ve Hint'e gidecekti. İşte bu yeni arayışlar onlara çok şey kazandırdı."

Maksut: "Peki Batılılar bu kanaldan geçemeyince neler yaptılar, nerelere başvurdular?"

Suphi: "Ne yapsınlar, Çin'e deniz yoluyla gitmenin yollarını aramışlar. Ümit Burnu'nu dolaşmış, fırtınalara yakalanıp gemilerini batırmışlar. Afrika'nın güney ucu Avrupalı denizciler için ölüm denizi haline gelmiş. Denizciler kendilerine cesaret vermek için o buruna 'Ümit Burnu' demişler. O kadar çok gemi batmış ki hesabını bile tutamamışlar. Sonra birileri demiş ki 'Ben batıya gidersem doğuya varırım, yani dünya yuvarlaktır.' demiş. Krallar da ona destek vermişler. Bu gezginler yeni adalar bulmuşlar. Oradan çokça köle ve altın getirmişler. Sonra da Amerika'yı bulmuşlar."

Çikoğlu: "Batılı bu burjuvalar, bunca altın ve bedava işgücüyle mi zengin olmuşlar, diyorsun?"

Suphi: "Tabii, tabii, bunun rolü çok büyüktür."

Ömer Naci: "Bizde şükür etmek vardır. Bizim esnafın ahilik inancı onların çalıp çırpmasına müsaade etmedi. Çalıp çırpmayan bir esnafın da büyüme şansı yoktur. Atalarımız ne demişler? 'Çok laf yalansız, çok mal haramsız olmaz.' Onun için esnafımız burjuvalaşmadı. Hristiyanların böyle bir derdi yok. Onların burjuvası 'şükür' demedi ve büyüdü. Atölyeleri süreç içinde kocaman fabrikalara dönüştü."

Suphi: “Din her şeye karıştı ve ekonomide önemli bir faktör haline geldi. Onlar da dinsel engelleri Martin Luther’in Protestanlığıyla aştılar. Bizdeyse yine din her şey karıştı ama sadece padişahın tahtını korudu. Padişahın hatalarını eleştirenleri ve ona başkaldıranları da kâfirlikle suçladı. Halkı bu tür aydın insanlara karşı kışkırttı ve bütün yolları tıkadı.”

Ömer Naci: “Devrimciler işte böyle bir süreçte ortaya çıkar ve hamı olgun ederler.”

Ömer Seyfettin: “Türk dünyası kendi devrimini kendi içinde yapacaktır.”

Çikoğlu: “Türk toplumu bu olgunluğa erişebildi mi acaba?”

Ömer Naci: “Erişmeye erişti de ona önderlik edecek bir güce ihtiyaç var.”

Suphi: “İttihat ve Terakki Fırkası bu iş için uygun değil mi sizce?”

Ömer Naci: “Biz de işte bunun için buradayız. Bu parti Türkün son umudu olacaktır. Türkler kendi devrimini kendi içinde yapacaklardır.” dedi.

Çok hararetli bir tartışma yapılıyordu. Kongreye az bir zaman kalmıştı. Akın akın insanlar parti merkezine geliyorlardı. Partililer yeni gelişmelerden çok umutluydular. Necip Bey, yeni gelen misafirlerin sorunlarını dinliyor, yetiştği kadarıyla onların sorularını cevaplıyordu. Yeni genç kadrolar partiye katılmaya devam ediyorlardı. Genç partililere yeni görevler veriliyordu.

Necip Bey: “Arkadaşlar bir hafta sonra kongremiz var. Çok kötü bir dönemde kongreye gidiyoruz. Siz sabahtan beri bilgece tartışıyorsunuz. Ben de sizleri dinledim. Böyle dönemler birlik olma dönemleridir. Bu birikimlerinizi halkımıza aktarmak zorundasınız. Onun için partide görev alıp çalışmak zorundasınız.”

Ömer Seyfettin: “Doğru söylüyorsun. Düşman Çatalca’ya kadar gelmiş ve mevzilenmiş durumda. Edirne, Londra Konferansı ile Bulgarlara bırakılmış. Osmanlı gıdım gıdım elden çıkarılmış. Oyalanma zamanı değil artık.”

Necip Bey: "Suphi, aramıza yeni katıldın, öncelikle hoş geldin. Parti seni Anadolu delegesi olarak görevlendirdi. Kongreye bu sıfatla katılacaksın."

Suphi: "Verilen görevi layıkıyla yerine getireceğim. Buna emin olabilirsiniz."

Necip Bey: "Maksut ile Çikoğlu da İstanbul delegesi olarak katılacaklar, bunu biliyorsunuz değil mi?"

Ömer Seyfettin: "Arkadaşlar, parti çok kısa bir sürede toparlanmalı ve memleketin içinde olduğu bu çöküş sürecine el atmalıdır. Aksi taktirde elimizde hiçbir şey kalmayacak."

Necip Bey: "Üzerinde gözyaşı dökeceğimiz bir vatanımız bile olmayabilir. Her yer işgal altına alınabilir. Efendiler saraylarında keyiflerine bakıyorlar. Ama son sözü biz söyleyeceğiz."

Suphi: "Hiç kimse durup dururken bir vatana kavuşmamıştır. Her kazanımın bir bedeli vardır."

Necip Bey: "Bedeli biz ödedik, iktidar onlar oldu." Ömer Seyfettin: "Gün gelir ektiklerini biçersin. Ekilen her tohum, gün gelir çimlenir. Toprağın altında hiçbir güç o tohumu tutamaz. Hele bir bahar gelsin, sen gör o tohumun muhteşemliğini."

Suphi: "Ben bu sözlerden çok şey okuyorum. Yoksa güzel şeyler mi olacak?"

Ömer Seyfettin: "Güzel şeylerden ne kastettiğini bilmiyorum ama bu memleket de o kadar sahipsiz değil. Gün gelir, bir sahibi çıkar."

Maksut: "Bu sözler bana devrimi çağırıyor."

Necip Bey: "Olgun meyve dalında durmaz."

Suphi: "Sizce olgunlaştı mı meyve?"

Necip Bey: "Devrim, biraz da sizin gibi aydınların görevidir. Hep beraber olgunlaştıracğız."

Suphi: "Bana çok umutlu konuştunuz. Ben de epey umutlandım. Haydi, hayırlısı olsun."

Bu konuşmalardan sonra herkes partiden ayrılarak evlerine dağıldılar. Kongrede yeni kararlar çıkacağının ipuçları sanki verilmiş gibiydi.

Suphi artık Anadolu delegesiydi. Anadolu, Osmanlı Devleti'nin en zayıf halkasıydı. Halkı yoksul ve çaresizdi. Suphi onların haklarını savunacaktı. Arkadaşları, İstanbul'da görev yapacaklardı. İstanbul ile Anadolu arasında derin bir uçurum vardı.

İttihatçı subaylardan Enver ve Cemal Paşalar sık sık bir araya gelerek kongreyi ve sonrasını konuşuyorlardı. Enver Paşa, kongreden sonra iktidara el koymayı bile düşünüyor, ama bir darbe yapmadan iktidara sahip olamayacağını biliyordu.

Almanlar el altından İttihatçılarla görüşüyorlardı. Onlara göre İngilizleri Ortadoğu'da engelleyecek tek güç Osmanlı'ydı ve İngilizler, Osmanlı'dan elini eteğini çekerlerse, meydan Almanlara kalacaktı.

El altından İttihatçılarla da temas halinde olan ve toplantı üstüne toplantı yapan Alman kralı, Arap topraklarının korunmasından yanaydı. Almanlar dağıtılan Osmanlı topraklarının paramparça olacağını ve ardından da büyük bir hızla İngilizlerin himayesine gireceğinden endişe ediyorlardı.

Kamil Paşa hükümetiyse olup bitenlerden habersizdi. Onlar, kendi iktidarlarına kimsenin karışmayacağını düşünüyorlardı. Üstelik Enver Paşa, onlara darbe yapmayacağı sözünü vermişti ve onun sözüne güvenmekten başka şansları yoktu. Kendilerinden ve iktidarından emindiler.

Kamil Paşa hükümeti Londra'daki görüşmelere devam ediyordu ama İstanbul'da söylenen dedikodularda bu konferanslar hakkında çok ağır ithamlar vardı. Edirne'nin Bulgarlara verildiği her yerde söyleniyor ve Kamil Paşa hükümetine karşı bir öfke oluşuyordu.

İttihatçıların kongresinde de Edirne olayı alabildiğine işlendi ve Kamil Paşa hükümetine çok ağır eleştiriler getirildi.

Enver Paşa, BalkanHarbi'nin kendi ülkeleri için bir hezimet olduğunu ve bu savaşlarda İngilizlerin ikili oynadığını söyledi. "İngiliz hükümeti hiçbir zaman Osmanlı'nın yanında olmamıştır, tam aksine Osmanlı devlet yöneticilerinin tamamı İngilizlerin yanında olmuştur." diye belirtirken buna bir son vermek gerektiğini de ekliyordu.

Talat Paşa ise kongrede yaptığı konuşmasında, Batı’dan ziyade Doğu’ya yönelme zamanının geldiğini söyledi ve Türk birliğinin önemi üzerinde durdu.

Ömer Seyfettin ise “Edirne’yi düşmana teslim edecek bir hükümetin yaşama şansının olmadığını” söyledi.

Ömer Naci de “Bu kongrenin sonunda Türk Milleti doğudan bir güneş gibi yeniden doğacaktır. Edirne yeniden alınacaktır, bundan kimsenin şüphesi olmasın.” diye haykıracaktı.

Kongre süresince çok ateşli konuşmalar yapıldı. Osmanlı’nın hastalığının önlenmesi için gerekçeler ve projeler konuşuldu. Bu konuşmalar Suphi için sürpriz olmuş ve karşısında devrimci bir oluşum beklerken, çok farklı bir tabloyla karşı karşıya kalmıştı. Bu, Suphi’nin diğer arkadaşları için de sürpriz olmuştu. Onlar da bu kongrede devrimci bir atılım beklerken istedikleri olmamıştı.

Kongrede tek fark İngiliz himayesini kaldırıp yerine Almanları koyalım anlayışı egemen olmuştu. Panislamcılar İngilizlerin kanatları altında kalmalarını isterken bu yeni Jön Türkler ise Almanların hegemonyasını talep ediyorlardı. Onlara göre Almanlar, İngilizlere göre biraz daha vicdanlı olacaklardı ve Almanlara sömürge olmak, Osmanlı için kurtuluştu.

Suphi, divanda söz isteyerek kürsüye çıktı. Anadolu delegesi olduğunu söyledi. Kendisinin Fransa’dan daha yeni geldiğini beyan etti. Fransız Devrimi hakkında uzun süreli çalışmalar yaptığını söyledi. Ülkemiz için de en doğru yolun Fransız tipi bir devrim süreci olduğunu belirtti ve ardından şöyle devam etti:

“Kongre süreci boyunca Edirne, Çatalca ve Türk kavramlarını tekrarladık durduk. Ama ne hikmetse kimse kalkıp Osmanlı’nın nasıl bu hale geldiğini söylemedi. Arkadaşlar, Osmanlı sadece bugün değil, Karlofça Antlaşması’ndan bu yana sürekli kan kaybediyor.

Tam 214 senedir kan kaybeden bir devlet, elbette ki artık ölüm sürecine girmiştir. Hiç kimse hastalığın nedenlerini ve tedavisi hakkında konuşmuyor. Edirne gitmiş, düşman Çatalca’ya kadar gelmiş. Osmanlı bitmiş. Bunları herkes

biliyor. Dostlarımızda biliyor, düşmanlarımız da. Biz bu ülkenin kurtuluşu için ne yapabiliriz, biz nerede yanlış yaptık? Bunları konuşmamız lazım.

Benim bu kongrede anladığım, İngiliz himayesinden çıkalım, Alman himayesine girelim. Peki ama şimdi ben burada soruyorum, bu kurtuluş mu? Kurtuluştur, diyen elini kaldırsın. Arkadaşlar sömürgeci güçlerin hepsi aynıdır. Hepsi de hasta devletleri sömürür ve sonuçta öldürürler.

Ben hem İngiliz hem de Alman sömürgeciliğini reddediyorum. Onun içindir ki yeni üye olduğum partimden, İttihat ve Terakki Fırkası'ndan istifa ediyorum. Burada umduğumu bulamadım. ” dedi ve topluluğu selamlayarak kürsüden indi.

Herkes şaşkınlık içindeydi; kimse böyle bir konuşma beklemiyordu. Suphi geldi ve yerine oturdu. İttihatçıların içindeki devrimci gruplar, hemen Suphi'nin etrafında daire oluşturup onu korumaya aldılar. Daha sonra Çikoğlu ile Maksut da geldiler ve Suphi'nin yanına oturdular. Kendi aralarında sessizce konuşmaya başladılar. Enver Paşa uzaktan onları izliyordu.

Gürültü o kadar fazlaydı ki Suphi arkadaşlarıyla yaptığı sohbette zaman zaman sesini yükseltmek zorunda kalıyordu.

Çikoğlu Suphi'ye dedi ki:

“Şimdi kesin olarak ayrılmaya karar verdin mi?”

Suphi: “Tabii ki verdim. ”

Çikoğlu: “Biz de vereceğiz, hep beraber verelim. ”

Suphi: “Siz vermek zorunda değilsiniz, isterseniz vermezsiniz. ”

Maksut: “Biz beraber hareket ediyoruz. Daha önce de memnuniyetsizliğimizi belirtmiştik. Dar kadro anlayışıyla vatan kurtarılamaz. ”

Suphi: “Vatan tamamen Enver Paşa'nın insafına terk edilmiş. ”

Maksut: “Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın gericiliğini anladık da bunları anlayamadık. Yola 'devrimci' diye çıktılar, sonuçta toplumdan yabancılaştılar. ”

Suphi: "İşte Osmanlı'yı bu gericilik denilen çağ dışı hastalık bitirdi."

Suphi: "Sonucu bekleyelim, ondan sonra istifamızı verip çıkalım."

Çikoğlu: "Tamam."

Sonuna kadar kongreyi izleyip sonuçlarını not etmek istiyorlardı.

İttihatçı genç devrimciler hiç kimsenin himayesini kabul etmiyorlardı. Avrupa'da kurulan yeni devletlerin tamamının ulusal bağımsızlıkları vardı. Fransız İhtilali onlara milli devletlerin var olacağını ispatlamıştı.

Avrupa'da gelişen bu sürece "Milli Demokratik Devrim" süreci deniliyordu. Osmanlı işte bu sürece halen yabancıydı. İttihatçı yöneticiler ise Osmanlı Devleti'ni birilerinin mandasından çıkaralım ama daha sonra tekrar bir başkasının mandasına koyalım, diyorlardı. Suphi ve arkadaşları, işte bunu kabul etmiyorlardı.

Kongre süreci çoktartışmalı geçiyor, Suphi'den sonra gelen konuşmacılar da ateşli konuşmalar yapıyorlardı. Enver Paşa ve arkadaşları partiyi tam olarak ele geçirmişlerdi.

Kongre sürecinde Enver ve arkadaşları divana önergeler verdiler ve verilen önergelerin tamamı kabul ediliyordu. Suphi, bu olup bitenlerden çok rahatsız olmuştu. Bir ara dışarı çıktı. Derin bir oh çektikten sonra etrafına bakındı. Boğazdan içeriye doğru serin bir hava esiyordu. Suphi çok yorulmuş, çok terlemişti. İçeri çok kalabalıktı. Kafası da karışmıştı. Yıllardır ümitle baktığı partisi artık ona ümit vaat etmiyordu.

Bir ara rüzgârın esintisine döndü ve mintanının düğmelerini açarak serinlemeye çalıştı. Denizden karaya doğru esen bu hafif rüzgâr onun yanaklarını okşar gibiydi. Akasya yapraklarının birbirine değışı ve uyumlu fısıltılar çıkarması genç adama huzur veriyordu, bazen bu seslerin arasına at arabalarının tekerlek sesleri karışıyordu. Sirtında küfesiyle "limonata" diye bağırانlar, zil sesleriyle sokakları şenlendirirken, arada sırada "karlı soğuk su" bağırışları da onların seslerine karışıyordu.

Suphi biraz serinledikten sonra tekrar içeri girdi. İçeri halen çok kalabalıktı. Hemen oracıkta arkadaşlarıyla beraber istifa dilekçelerini yazıp yeni seçilen yönetime bırakarak dışarıya çıktılar. Umduklarını bulamamışlardı. Arkadaşlarıyla aralarında çok büyük fark vardı. Düşünce çok farklıydı.

Bir süre dinlenip ondan sonra yeni bir arayışa girmeyi düşünüyorlardı. Kongredeki ayak oyunları, Suphi'yi çok rahatsız etmişti. Ama Çikoğlu arkadaşları gibi düşünmüyor ve hemen başka bir partiye üye olup çalışmak istiyordu.

Yolda birbirlerine espriler yaparak hem yürüyor hem de sohbet ediyorlardı. Maksut suç işlemiş gibi başını öne eğmiş, hiç kaldırmıyordu.

Suphi dayanamadı sordu:

“Maksut ne düşünüyorsun? Başını neden kaldırmıyorsun?”

Maksut: “Hayallerim vardı bu parti için ve bugün bütün umutlarımı kaybettim.”

Suphi: “Sen ne bekliyordun peki?”

Maksut: “En azından, Avrupa tipi devrimleri bu kongrede konuşabilirlerdi. Ama konuşmadılar, hayallerimi yıktılar.”

Suphi: “Bunlar kendi ülkesini bir başkasına pazarlamayı düşünüyorlar. Bunların dünya görüşü bizimkinden çok farklı.”

Maksut: “Peki, biz şimdi nereye takılacağız?”

Suphi: “Bir yerlere takılmamız gerekiyor mu?”

Maksut: “Elbette gerekiyor. Biz köksüz kengerler gibi oraya buraya savrulmak istemiyoruz.”

Suphi: “Bize de bir yerlerde bir kapı aralanır; biz de o kapıdan içeri gireriz.”

Suphi ve arkadaşları İttihatçıların kongresinden pek memnun ayrılmadılar. Partiye bağlarını bir süre askıya aldılar. Partiye uğramaz oldular. Ama henüz başka bir yerlerde siyaset yapmak istemiyorlardı. Üstelik kendilerine uygun bir parti de bulamamışlardı.

Suphi, Avrupa tipi demokratik bir parti arayışındaydı.

Milli demokratik devrim sürecine ülkeyi hazırlayacak bir parti oluşturmak için çalışmalara başladı. Yakın arkadaşlarıyla temaslarını sıklaştırdı. Ama böylece devletin ajanlarının dikkatini de üstüne çekmişti. İstanbul'un siyaset ortamına yeni giren Suphi ve arkadaşları, Yıldız İstihbarat Teşkilatı tarafından adım adım takip ediliyor, istihbarat onların içtikleri suyu bile izliyordu.

Abdülhamit'in kurmuş olduğu Yıldız İstihbarat Teşkilatı olduğu gibi duruyor ve yeni hükümet bu teşkilatı dağıtmak yerine ondan faydalanmaya çalışıyordu. Çok da güçlü bir istihbarat teşkilatıydı. Elllerinde yeterli sayıda ajanları vardı ve bu ajanların sicilleri de pek sağlam değildi.

Bir gün İstanbul'un tanınmış siyasi simalarından Yusuf Akçura, Suphi'nin evine geldi. Suphi evde tek başına oturuyordu. Yusuf Akçura'yı karşısında görünce şaşırdı. Hemen onu içeri aldı. "Hoş geldin." dedi boynuna sarılarak. Ona yer gösterdi. Yusuf Akçura gösterilen yere oturdu. Suphi çay demledi ve beraberce hem çaylarını yudumlayıp hem de sohbet etmeye başladılar.

Akçura: "Duydum ki partinizden istifa edecekmişsiniz?"

Suphi: "Aslında, ettik bile."

Akçura: "Peki, bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

Suphi: "Bir parti kurmayı düşünüyoruz ama daha net değiliz."

Akçura: "Biliyorsun, parti kurmak o kadar da kolay bir iş değil. Bizim de bir parti çalışmamız var. Gel orada kurucu olarak görev al. Parti teşkilatı olarak sen nereyi istersen seni orada görevlendirebiliriz."

Suphi: "Sizin parti neyi hedefliyor, bilmiyorum. Programını incelemedim. Arkadaşlarımla daha konuşmadım. Bana biraz süre tanırsanız ben sizi ararım."

Akçura: "Bizim parti biraz daha milliyetçi, biraz daha yurtsever, biraz daha devrimci bir parti olacak. Partinin başında büyük bir ihtimalle Ahmet Ferit Tek arkadaşımız olacak. Ben birazdan kalkıp gideceğim. Sen bir düşün,

ona göre kararını ver. Ha, az daha unutacaktım. Bizim gazete, *İfham* var ya ona istediğin zaman ve istediğin kadar yazı verebilirsin. Bu konuda hiç çekinme, olur mu?”

Suphi: “Buraya kadar geldiniz, ilginiz ve alakanız için çok teşekkür ederim. En kısa zamanda görüşlerimi size ileteceğim.”

Akçura: “Haydi, Allah’a ısmarladık. ”

Suphi, “Güle güle. ” dedikten sonra, Yusuf Akçura kalkıp gitti. Suphi ise bu teklifi değerlendirmeye değer buldu ve en kısa sürede arkadaşlarına götürecekti.

Ertesi gün arkadaşlarını toplayıp konuyu onlara açtı. Arkadaşlarıyla beraber uzun bir tartışmadan sonra Yusuf Akçura’nın partisinde yer almayı kabul ettiler.

Bir süre sonra Milli Meşrutiyet Fırkası’nın kuruluş çalışmaları tamamlanmıştı. Suphi ve arkadaşlarının adları da bu partinin kurucuları arasında geçiyordu. Milli Meşrutiyet Fırkası biraz daha milliyetçi bir partiydi. İttihatçılar bunlar kadar milliyetçi değil, daha çok Turancıydılar. Partinin başkanı Ahmet Ferit Tek’ti ve o da İttihatçıların çok sevdiği bir isim değildi.

3. BÖLÜM

İttihatçılar harekete geçiyor

*yol uzak,
eski yolun hanları enkaz kirpikler sonuna kadar ıslak
toprak altında kaldı güzellikler duygular insanidir,
para bunu bilmez.
insanı kamil olan anlar.
Yani, güçlü olanlar halka d  şmandırlar,
yani padişahlar ve diktatörler
bu duygulardan anlamazlar.*

1913'ün soğuk bir kış günüydü. Uzun gecelerin sabahı da geç oluyordu. Uzun ve soğuk kış günlerinin acımasızlığının üzerine, bir de Balkanlardan gelen kötü haberler eklenince, yaşam daha da çekilmez olmuştu. Balkanlardan sürekli yenilgi haberleri geliyordu. Londra'da toplanan Avrupalılar, Osmanlı toprakları üzerinde kararlar veriyorlardı.

Osmanlı yoğun bakımdaki bir hasta gibi hastaydı. Osmanlı naçardı, Osmanlı'nın ateşi çok yüksekti. Belki ölümü gecikebilirdi; belki de birilerinin çıkarları için Osmanlı'nın öldürülmesi gerekiyordu. Ama kim, nasıl öldürecek, o belli değildi. Belli olansa Osmanlı'nın ölümünün çok yakında olmasıydı.

İktidardaki Kamil Paşa hükümeti, Londra'da Batılılarla toprak pazarlığı yapıyordu. Batılılar Edirne'nin Bulgarlara bırakılmasını isterken Ege Adaları'nın da bir kısmının kendilerine verilmesini talep ediyorlardı. Osmanlı'nın Kamil Paşa hükümeti çok zayıf kalmıştı ve işte bu zayıflık onun belini büküyordu.

Sonunda olan oldu. Batı devletleri Edirne'nin Bulgarlara, Ege Adaları'nın büyük bir kısmının da kendilerine verilmesini, Kamil Paşa hükümetine kabul ettirmişlerdi. İşte bu anlaşma, Osmanlı için tam bir felaket demektir. Derken bu ihanet anlaşması, bütün İstanbul'da duyuldu. İstanbul gerçek anlamıyla diken üzerindeydi. Düşman Çekmeköy'e kadar gelmişti ve bundan bütün şehir halkı fazlasıyla rahatsızdı.

Bu kötü anlaşmanın ardından İttihatçılar hükümeti devirmek için harekete geçtiler. İktidardaki Hürriyet ve İtilaf Fırkası çok ağır bir cürüm işlemişti; dolayısıyla da bu anlaşmadaki zaafı ve halkın duyduğu rahatsızlığı İttihatçılar sonuna kadar kullanmaya başladılar. Halkın, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'ndan nefret etmelerini istiyorlardı ve bunda da

fazlasıyla başarılı oldular. Yapılan anlaşmanın doğuracağı sonuçlar her yerde konu olarak açılıp gazetelerinde manşetlere çıkarılıyordu. Kamil Paşa hükümeti şaşkındı, kelimenin tam anlamıyla ne yapacaklarını bilmiyorlardı.

Ömer Seyfettin durmaksızın toplantılar düzenliyor, bu toplantılarda milleti coşturacak etkili konuşmalar yapıyordu. Kalabalıklara seslenen İttihatçılar; vatan, millet ve hürriyet diye bas bas bağılıyor, böylece kitleleri iyice galeyana getiriyorlardı. Ömer Naci de boş durmuyor, şehrin başka bir bölgesinde toplantılar düzenleyerek vatan nutukları atıyordu.

Kamil Paşa hükümeti, İttihatçıların bu sert muhalefetine iyice rahatsız olmuştu. Halkın galeyana gelmesinden ve bir gün Bâb-ı Âli'yi basmasından endişe ediyorlardı. Böylece Kamil Paşa hükümeti, muhalefetin yoğun baskısının karşısında gazetelere sansür uygulamayı seçti. Artık gazeteler bir kurul tarafından inceleniyor ve girilmeyecek haberler sayfalardan çıkarılıyor, çıkarılan haberlerin yeri öylece bomboş kalıyordu.

İttihatçılar sürekli durum değerlendirmesi yapıyor ve muhalefetlerini arttırıyorlardı. Görünüşe göre, bu kocaman kentte at izi, it izi birbirine girmişti. Hürriyet ve İtilafçılar ise iyice sıkıştıkları için baskılarını artırıyor, hatta hafiyelere gizli operasyonlar yapma yetkisi bile veriyorlardı. Artık İstanbul'da kimsenin can güvenliği kalmamıştı.

Bu arada Ömer Seyfettin de kötü haberler almıştı. Kendisine ulaşan bir habere göre Yıldız İstihbarat Teşkilatı, Ömer Naci için ölüm kararı almış ve bu karara göre de bir tetikçi hafiye bile kiralanmıştı.

Ömer Seyfettin bunları duyunca hemen arkadaşı Ömer Naci'nin evine koşturarak gitti ve kapıyı çaldı. Kapıyı Ömer Naci açtı.

Ömer Naci: "Hoş geldin üstat. "

Ömer Seyfettin: "Hoş bulduk kardeş. "

Ömer Naci: “Seni hangi rüzgâr buralara savurdu?”

Ömer Seyfettin: “Beni buralara senin çekim gücün sürükledi.”

Ömer Naci: “Hayırdır kardeş, bilmediğimiz bir şey mi var?”

Ömer Seyfettin: “Her yer hafiye kaynıyor kardeş. ” Ömer Naci arkadaşını içeri aldı ve arka odalardan birine geçip oturdular. Ömer Seyfettin hemen söze girdi çünkü ortada bir hayat memat meselesi vardı.

Ömer Seyfettin: “Bak güzel kardeşim, ortalık hafiye kaynıyor. Kamil Paşa hükümeti son olaylardan sonra korkmaya, korktukça da tehlikeli işler yapmaya başladı. Hafiyeleri birkaç katına çıkararak artırdı, onlara dokunulmazlık belgesi verdi, operasyon yapma yetkisi verdi. Hafiyeler adam öldürse bile kimse onları sorgulayamayacak, bunları sen de biliyorsun. ”

Ömer Naci: “Evet, biliyorum. ”

Ömer Seyfettin: “Biliyorsun da ben sana şimdi başka bir şey anlatacağım. ”

Ömer Naci: “Beni meraktan öldürecek misin? Anlat bakalım.”

Ömer Seyfettin: “Şu Abdülhamit’ten kalma Yıldız İstihbarat Teşkilatı, seni öldürme kararı almış. ”

Ömer Naci: “Beni mi öldürecekmiş? Öldürsünler. Zaten şimdiye kadar beklemeleri hataydı. ”

Ömer Seyfettin: “Biz burada oyun oynamıyoruz. Dünyanın sayılı istihbarat örgütlerinden biri senin gibi bir aydını öldürecek. ”

Ömer Naci: “Kim dedi bunu?”

Ömer Seyfettin: “Bak kardeşim, bunlar seni vurmak için hafiye bile ayarlamışlar. Bundan böyle bizden habersiz hiçbir yere çıkmayacaksın. ”

Ömer Naci: “Teşkilat böyle mi söylüyor?”

Ömer Seyfettin: “Evet, böyle söylüyor. ”

Ömer Naci: “Kamil Paşa ve onun hükümeti, bu ara akıl alamayacak işlere kalkışabilirler. ”

Ömer Seyfettin: “Bunlar can havliyle her şey yapacak adamlar. Korku duvarı bütün bedenlerini sarmış biliyor musun?”

Ömer Naci: "Aslında bunların bizim teşkilattan bu kadar korktuklarını bilmiyordum. "

Ömer Seyfettin: "İstanbul'da her üç kişiden birisi hafiyelik yapıyormuş. Kimsenin yanında bir şey konuşma ve tek başına dışarıya çıkma. "

Ömer Naci: "Ne dersin, bunlar bu ara teşkilata bir operasyon düzenleyebilirler mi?"

Ömer Seyfettin: "Sanmıyorum.

Ömer Naci: "Neden?"

Ömer Seyfettin: "Bizim teşkilatın büyük çoğunluğu subaylardan oluşmakta. Bunların askeri karşılıklarına almaya güçleri yoktur. "

Ömer Naci: "Peki, teşkilat bunlara devleti neden teslim etti?"

Ömer Seyfettin: "Jön Türkler devrimi yaptıktan sonra ordu içinde bir huzursuzluk oldu. Subayların ordu içinde karşı karşıya gelmesi hiç hoş olmazdı. "

Ömer Naci: "Halaskâr Zabitan' dan bahsediyorsun değil mi?"

Ömer Seyfettin: "Tabii ki onlardan bahsediyorum. Halaskâr Zabitan Grubu da aslında darbe içinde bir darbedir. "

Ömer Naci: "Aslında bu, onlara geçici olarak verilmiş bir görevdi. Günü gelince herkes kendi emanetini alacaktır. "

Ömer Seyfettin: "Bana da öyle görülüyor. Ama bu adamlar, çok korktukları, can kaygısına düştükleri için, kendi boylarını aşan işlere girecekler. Hem kendilerini hem de Devlet-i Âliyye'yi tehlikeye sokacaklar. "

Ömer Naci: "Ben de yaşanan gelişmeleri endişeyle izliyorum. Hafiyeler kanununu çıkardılar. Herkesi izliyorlar. Şimdiyse sansür kanununu çıkarmaya çalışıyorlar. Bunu da çıkardıktan sonra bütün gazeteleri denetleyecek, hoşlarına gitmeyen haberleri çıkarıp atacaklar. Bu da yetmedi, hoşuna gitmeyen gazetecileri hafiyelere öldürtecekler. "

Ömer Seyfettin: "Allah sonumuzu hayra getirsin. Gidişat hiç iyi değil üstat. "

Ömer Naci: "Üstelik artık onların elinde tutabilecek Halaskâr Zabitan diye kimse de kalmadı. "

Ömer Seyfettin: “Bunların ruhunu korku öyle bir sarmış ki önce hafiye kanunu, arkasında sansür kanunu, onun arkasında polis salahiyyet kanunu çıkartıyorlar. Ondan sonra tekrar Abdülhamit gibi diktatörlüğünü ilan edecekler.”

Ömer Naci: “Bir an önce bunlardan kurtulmak gerek. Yoksa memleket felakete gidiyor.”

Ömer Seyfettin: “Benden habersiz dışarıya çıkma. Propaganda çalışmalarına birlikte çıkacağız. Teşkilattaki subaylar da bizi izleyecekler. Hem çalışacak hem de güvenlikte olacağız.”

Ömer Naci: “Tamam, senden habersiz bir şey yapmayacağım.”

Ömer Seyfettin: “Şimdi gidiyorum. Daha sonra haberleşiriz. Şu anda teşkilat gerçekten hareket halinde. Ne zaman ne olacağını hiç kimse bilmiyor. Haydi, Allah’a ısmarladık.” dedikten sonra kalkıp gitti.

Ortalık çok karıştı. Herkes çok tedirgindi. Bulgar orduları gelip Çatalca’ya dayanmışlardı. İstanbul’un nakli bile tartışılıyordu. Hükümet çaresizce bir şeyler yapmak istiyor ama beceremiyordu. İttihatçılar, bu gelişmeleri hükümetin aleyhinde kullanıyorlardı. Propagandayı her alanda ve çok sert bir şekilde yapıyorlardı.

Bunun karşılığında hükümet, yani Yıldız İstihbarat Teşkilatı da hafiye sayısını artırmış, şüphelendiği her şahsın hatta neredeyse bütün İttihatçıların peşine bir hafiye takmıştı. Hafiyeler o kadar çoğalmıştı, olay öylesine kontrolden çıkmıştı ki bir hafiyeyi diğer bir hafiyeye izlettiriyorlardı. Hafiyelerin sayısı o kadar çoğalmıştı ki bazen aynı aileden iki farklı hafiye bile çıkabiliyordu.

İşin kötü yanı bu hafiyeler, zaman zaman karanlık işlere de karışıyor, bazen de hükümet üyelerinden suikast emirleri alıyorlardı.

Suikast emirleri verenler bakan düzeyindeki kişilerdi ve hafiyeler bunları tartışmasız yerine getiriyorlardı.

Teşkilattaki subaylar da hükümet üyelerini izliyor, el altından onlara mesajlar yolluyordu. Hükümet, teşkilatın bu çalışmalarından çok rahatsızdı. Onları kontrol etmek istiyordu ama bir türlü kontrol edemiyordu. Hükümet artık iyice sıkışmıştı. Çıkardıkları kanunlar bile onlara güvence sağlamıyordu. Enver, Talat ve Cemal Paşalar onlar için potansiyel tehlike haline gelmişlerdi.

İttihat ve Terakki'nin liderleri de sık sık bir araya gelerek gelişmeleri değerlendiriyorlardı. Artık bu hükümetin halk desteği kalmadığı kanaatine varılmıştı. Bu hükümetin bir şekilde gitmesi gerekiyordu. Hükümet ise halktan korktuğu için gittikçe otoriterleşiyor ve Kamil Paşa kendini bir diktatör gibi görüyordu.

Padişah Mehmet ise gelişmelere müdahale edemiyor, üstelik ülkenin gidişi çok da iyi olmadığı için karışmak bile istemiyordu. Gerçi karışsa da yapacak fazla bir şeyi yoktu.

Bir gün Talat Paşa, son gelişmeleri değerlendirmek üzere, yanına Cemal Paşa'yı da alarak Enver Paşa'nın yanına gitti.

Enver ofisinde volta atıyordu. Arkadaşlarını görünce hemen onları kapıda karşıladı. Birbirlerine sarılarak hasret giderdiler. Önce havadan sudan konuştular ama elbette ki esas konu Kamil Paşa hükümetiydi. Ondan bir an önce kurtulmak istiyorlardı. Söz döndü dolaştı, Kamil Paşa hükümetine geldi.

Enver Paşa, Talat Paşa'ya dönerek dedi ki:

“Kamil Paşa hükümeti son günlerde çok katı kanunlar çıkartıyor, bunu neye bağlıyorsunuz?”

Talat: “Adamları korku sarmış, bu korku başka korkuya benzemez. Bu korku, can korkusudur, anlıyor musun? Onun içindir ki ne yapacağını bilmiyorlar.”

Enver: “Korkunun ecele bir faydası yok, yapamıyorsan çekileceksin. Direnince daha çok batarsın, ki bu da kimsenin hayrına olmaz.”

Talat: “Yıldız İstihbarat Teşkilatı, tam bir hafiye merkezi haline getirildi. Herkesin peşine hafiye takmışlar, yetmemiş hafiyelerin peşine de hafiyeler takmışlar.”

Cemal: “Ya şu sansür yasasına ne demeli? Gazetelerin yarından çoğu boş çıkıyor. ”

Enver: “O da korkunun eseri. Bir devlet korkuyla yönetilirse panikler ve devleti felakete sürükler. ”

Cemal: “Neden korkuyor bunlar?”

Talat: “Yaptıklarından. ”

Enver: “Tabii ki herkes yaptıklarından korkar. ”

Cemal: “Edirne’yi elden çıkarırsan; düşman İstanbul’un burnuna kadar gelip dayanırsa, sen de iktidarda kalmak uğruna sokağın sesine kulak vermezsen, bu defa da korku başlıyor işte. ”

Talat: “Artık tehlikeli olmaya başladılar. ”

Cemal: “Evet, ben de öyle görüyorum. ”

Enver: “Tehlikeli görülüyorsa, buna göre tedbirler geliştirelim. ”

Talat: “İsterseniz padişah hazretleriyle görüşelim. Parlamentoyu feshetsin. ”

Enver: “Yapmaz!”

Talat: “Neden?”

Enver: “Savaş halindeyiz. ”

Cemal: “Düşman, Çatalca’ya kadar gelmiş. ”

Talat: “Bu da doğru. ”

Enver: “Bu hükümeti devirmemiz gerekiyor. ”

Cemal: “Doğru olan bu. ”

Enver: “Öyleyse teşkilatı toplayalım, gelişmeleri beraber değerlendirelim. şartlar olgunlaşmışken müdahale edelim. ”

Cemal: “Bunları korku sardı. Her geçen gün farklı tedbirler alıyorlar. Daha fırsat eldeyken bunların hesabını görelim. ”

Talat: “O zaman teşkilatın üst düzeyini bu konuda bilgilendirelim. Yer ve zamanını belirleyelim. Ondan sonra harekete geçelim. ”

Enver: “Tamam, şimdi herkes sorumluluğunu gizlilik içerisinde yerine getirsin. ” dedikten sonra Talat ve Cemal ayağa kalktılar.

Talat: "Arkadaşlar bu iş tamam. Allah yardımcımız olsun." dedi ve oradan hep beraber ayrıldılar.

Enver, bulunduğu odanın penceresinin önüne geçti ve uzun uzun boğazın derinliklerini izledi. İki eli de ceplerinde, gözleri bir noktaya sabitlenmiş halde derin derin düşünüyordu. Yüzyıllardır kan kaybeden Osmanlı'nın nasıl kurtarılacağını düşünüyordu.

Artık hükümete müdahale edilmesine karar verilmişti. Bunu tartışılacak bir yanı kalmamıştı. Bundan sonraki süreçte bu müdahalenin nasıl yapılacağı, müdahalenin yeri ve müdahaleden sonra nelerin yapılabileceği konuşulacaktı.

Yıldız İstihbarat Teşkilatı, bu çalışmalardan haberdar olmamalıydı, yani her şey büyük bir gizlilik içerisinde yürütülecekti. Esas olan şey tam bir gizlilik sağlayabilmektir. Eğer alınan bu kararlar hafiyeler tarafında duyulursa, çok tehlikeli gelişmeler olabilirdi.

Bu arada Enver'in yanından ayrılan Cemal ve Talat Paşalar da alınan kararın derinliğinden korkuyorlardı aslında. Ya başarısız olurlarsa o zaman ne yapacaklardı? Çünkü Kamil Paşa hükümetini İngilizler de destekliyordu ve İngilizler dünyanın en büyük gücüydü. İnsanın böyle bir gücü karşısına alması çok da kolay bir şey olmamalıydı.

Ormandan kuş sesleri geliyordu. Kuş sesleri ile hafif esen rüzgârın sesleri birbirine karışıyordu. Arada bir at arabaları şakırtıları bu uyumlu sesleri bozuyordu. Boğazda yapılan yalılar, karşı yakadan sanki yüzlerine gülümsüyordu. İstanbul gerçekten de çok güzel bir şehirdi ve böylesine güzel bir şehirde de yaşamak da bir başkaydı. Eğer başarısız olurlarsa, belki bu şehri bir daha asla görmeyeceklerdi.

Talat, Cemal'e dönerek konuştu:

"Cemal, bu işin sonunda başarısızlık diye bir şey var mı?"

Cemal: "Doğum kadar ölüm de gerçek. Başarı başarısızlığın içinde gizlidir. Yani her şey olabilir. Ona göre hazır olmak gerek."

Talat: “Orduda hayli bir gücümüz var ve askerler arasında biz güçlüyüz. ”

Cemal: “Onların da adamları var. Daha dün Halaskâr Zabitan vakası oldu. Bunları göz önüne almak gerek. ”

Talat: “Ama bunlar Edirne ve Çatalca yenilgisinden sonra çok yıprandılar. ”

Cemal: “Doğru yıprandılar ama devlet gücünü de onlar kullanıyorlar. ”

Talat: “Bunlar hayli yıprandılar. Bu yıpranmışlık bunların elini kolunu bağıyor. ”

Cemal: “Gene de tedbirli olmak gerekiyor. ”

Talat: “Doğru olan hareket biçimi tedbiri asla elden bırakmamaktır. ”

Cemal: “Bu hükümetin sicili yolsuzluklarla bozuldu. Dışarıda herkes Kamil Paşa hükümetine hırsız diye bakıyor. ”

Talat: “Çok mal götürdüler. ”

Cemal: “Evet, çok mal götürdüler. ”

Talat: “Bakanlıkları şimdiden belirleyecek miyiz?”

Cemal: “Evet. ”

Talat: “O zaman, hemen toplanalım ve bir karara varalım. ”

Cemal: “Hemen yarın başlayacağız çalışmalara. ”

Talat: “Tamam. ”

İttihat ve Terakki Fırkası'nın bütün organlarına haber verildi ve bu haberleşmelerde asla haberciler kullanılmadı. Partinin üst düzey insanları, gidilecek yerlere kendileri gittiler ve partililere durumu bizzat duyurdular. Partililer de haberi alır almaz, kendilerine söylenen tarihte, söylenen yere geldiler. Herkes kendi üzerine düşen görevi yerine getireceğine dair söz vermişti.

Herkes merkezden haber bekleyecek, bütün konuşmalar ve haberleşmeler şifreli olacaktı.

Kamil Paşa ve bakanları her şeyden habersizdi. Londra

Konferansı ile beraber Edirne elden çıkarılacaktı. Yapılacak fazla bir şey de yoktu. Hükümet kendi iç sorunlarıyla uğraşıyordu. Kâmil Paşa hükümeti diplomatik çabalarla bir şeyler yapmak istiyorlarsa da hiçbir şekilde başarılı olamıyorlardı.

Kamil Paşa, hükümetini kurduğu zaman, Enver Paşa'dan darbe yapmayacağına dair söz almıştı. Kamil Paşa demişti ki: "Sen bize bir darbe yapmayacağına söz veriyor musun?" Enver Paşa da söz vermiş ve bu söz Kamil Paşa'ya hep güvence olmuştu.

Hem içeriden hem de dışarıda sıkıştırılan, Londra Konferansı'ndan büyük kayıplarla ayrılan Kamil Paşa hükümeti çaresizlik içinde kıvranıyor ve baskıcı kanunlar çıkarmaya devam ediyordu. Bu baskıcı kararlarsa diktatörlük eleştirilerine neden oluyordu. Toplum fazla sıkıştırılmış ve nefes alamaz duruma gelmişti.

İşte bu korku ve panikleme hükümeti yanlış işler yapmaya neden oluyordu. Hükümet her an gideceğini ve Edirne'nin hesabının kendisinden sorulacağını biliyordu. Çatalca'ya kadar gelip dayanmış Bulgarların nasıl püskürtüleceğiniyse bilmiyorlardı.

Kâmil Paşa olup bitenlerden memnun olmazsa da kendi geleceğinde endişe ediyordu. Kendi geleceğini garanti etmek bir şeyler yapması gerekliydi. Kendisiyle işbirliği yapan İngilizlere de artık fazla güveni kalmamıştı.

Son Londra Konferansı'nda, İngilizlerin kendilerini desteklemediğini görünce tereddütleri daha da artmıştı. İngilizler kâh nala kâh mîha vuruyorlardı. Kamil Paşa kabinesi için onlar güvenilir müttefik değillerdi artık. Ama gene de diplomatik çalışmaların dışında fazlaca önlerinde alternatif kalmamıştı.

İşte bu alternatifsizlik beraberinde çaresizliği de getirmiş, bu çaresizlik de yaşadıkları korkuyu iyice büyütmüştü. Bir hükümet sürekli korkuyla yaşayamazdı. Çünkü korku onları baskıcı yasalar çıkarmaya zorluyordu.

4. BÖLÜM

Bâb-1 Âli baskını

*Hoş gelişler ola, Kahraman Enver Paşa
Bir emir ver orduna,
Askerin, milletin, bayrağımla çok yaşa.
Arş arş arş ileri,
Dönmez geri,
Türkün askeri
Sağdan sola,
Soldan sağa
Salla bayrağı düşman üstüne.
Cephede mitralyöz
Ayna gibi parlıyor
Türkistan Türkleri,
Bayrak açmış bekliyor.
Arş arş arş ileri,
Dönmez geri,
Türkün askeri.
Sağdan sola,
Soldan sağa
Salla bayrağı düşman üstüne.*

İstanbul, İstanbul olalı böyle soğuk bir gün görmemişti. Öyle soğuk bir kış günü ki tükürsen tükürüğün havada donardı. Sokakların damlarında salkım salkım buz memeleri vardı. Kar yağmıştı İstanbul'a. İnsanlar işlerinin peşinde, oradan oraya koşturuyorlardı. Halk yoksulluk içinde bitap düşmüşken en iyi işi Galata bankerleri yapıyor, bu bankerler çok yüksek faizlerle para satıp müşteri bulabiliyorlardı.

Balkanlar'da olup bitenlerden sonra İstanbul aydınları yeni arayışlara girmiş ve iki kavram üzerinde yoğunlaşmışlardı: İslam birliği mi, yoksa Türk birliği mi?

İslam birliği için Arapları elde tutmak gerekiyor ama Araplar o güveni vermiyorlardı. Araplar daha çok İngilizlere yakın duruyorlardı ve ileride onların da ayrılıp kendi milli devletlerini kuracakları endişesi vardı.

Bu arada İngilizler de Arap âlemi içerisinde yeni oluşumlar yaratmaya uğraşüyor ve bazı dini cemaatlerle birlikte çalışıyorlardı. Bütün bu gelişmeler aydınlar arasında iyice tedirginlik yaratıyordu.

Geriye sadece Türk birliği kalmıştı. Avrupa'daki gelişmeler de bu yöndeydi. Fransız Devrimi, aynı zamanda "ulusların kaderlerinin tayin hakkını" da beraberinde getirmişti. Burada esas alınan dil birliğiydi.

İttihatçılar da dil birliği üzerinde yoğunlaşıyorlardı. Türkçenin en çok konuşulduğu yer Kafkaslar ve Kafkasların öte yanıydı. Bunların bir araya getirilmesi İttihatçılar arasında tartışılıyor ve buna "Turan" diyorlardı. İttihatçıların hayali Turan'dı.

İttihatçılar bir darbeyle hükümeti devirmeyi kafalarına koymuşlar ve 31 Mart Vakası ile beraber ordudaki güçlerini iyice pekiştirmişlerdi. Ordunun en stratejik alanlarını ele geçirmişlerdi.

Enver Paşa, orduya tamamen hakim durumdaydı. Ordu onun bir dediğini iki etmiyordu ve ordunun kilit yerleri İttihatçılar tarafından tutulmuştu.

Enver Paşa, hem bir Turancı hem de İttihatçıların en saygın ismiydi; üstelik arkadaşları tarafında da çok sevilen bir şahsiyetti.

İttihatçılar bu soğuk kış gününde tek bir gündem maddesiyle toplanmışlardı. Ülkenin kurtuluşu üzerinde tartışıyorlardı ama Enver Paşa toplantıya birazcık geç kalmıştı.

Arkadaşları sohbet halindeyken Enver Paşa'nın içeri girdiği haberi geldi. Subayların çoğu ve siviller ayağa kalktılar. Enver Paşa onları bir asker selamı verdikten sonra geçip orada bir iskemleye oturdu.

Enver Paşa'nın arkadaşları askeri darbenin nasıl yapılabileceğini, darbe öncesinde hangi hazırlıkların gerekli olduğunu tartışıyorlardı.

Enver Paşa ses çıkarmadan herkesi dinledi.

Talat Paşa, Enver Paşa'nın yanına sokuldu ve ona şöyle sordu:

“Siz bir şey söylemeyecek misiniz?”

Enver Paşa: “Konuşacağım ama önce herkesi dinlemek lazım. ”

Talat Paşa: “Baskın hakkında bilgi verecek misin?”

Enver Paşa: “Bu kadar hafiyenin olduğu bir ülkede nasıl olur da her şey açıkta konuşulur? Adamın boynundan tutar, darağacında sallandırırverirler. ”

Talat Paşa: “Anlıyorum, bu, dar kadroların arasında kalmalı. Herkesin her şeyi bilmeleri gerekmez. ”

Enver Paşa: “Biz burada kadroların görevlerini tespit edeceğiz. ”

Talat Paşa: “Tamam, sözü sana bırakacağım. ” dedi ve ayağa kalktı. Ardından da oradaki İttihatçılara dönerek: “Arkadaşlar, şimdi de Enver Paşa'ya söz veriyorum. Buyurun paşam. ” dedi.

Enver Paşa ayağa kalktı ve konuşmaya başladı: “Arkadaşlar, memleketin hali hiç de iyi değil. Balkanlar’ın tamamını kaybettik. Düşman orduları Çatalca’ya kadar gelip dayanmış durumda. Edirne, Londra’daki konferansla düşmana bırakıldı, Ege Adaları ha keza. Devletin başındaki Kâmil Paşa hükümeti tam bir ihanet şebekesi gibi çalışmakta. Topraklarımızı birer birer kaybediyoruz. Bu gidişle yakında Arapları da kaybedeceğiz. Tek çaremiz bu hükümetten kurtulmak. Önümüzde başka seçeneğimiz de kalmadı. Bu hükümet zayıfladıkça acımasız kararlar alıyor. Bu hükümet gazeteleri sansürlüyor. Bu hükümet her tarafı hafiyelerle doldurdu.

Ama bu hükümetten kurtulmak için ilk önce halkın aydınlanması lazım. Halkın desteği olmadan bir şey yapamayız. Şimdi aramızda çok iyi yetişmiş yazarlar, şairler var. Bu arkadaşlar hemen halkın içine girerek durumu onlara anlatmalılar. İstanbul aç; İstanbul kıtlık yaşıyor. Başka vatan toprakları ne âlemde bilmiyoruz. Herkes halkın içine inmeli. Her şey halka açıklanmalı.

Partinin üst düzey yöneticileri toplantı odasına geçsin. Diğer arkadaşlar da kendi aralarında yapacağı işleri konuşmak üzere burada toplansınlar. İsterlerse de gidebilirler.”

Böylece partinin üst düzey yönetici kadrosu farklı bir toplantı salonuna alınırken diğer partililer de o salonda kaldılar.

Enver Paşa, onlara 23 Ocak 1913 günü Bâb-ı Âli’ye baskın yapacaklarının müjdesini verdi:

“Hükümet bu tarihte elçiliklere bir nota vermek üzere toplanacak. Biz de işte bu toplantı anını basacağız. Şimdi herkese bir görev düşüyor. Bu işlerin hiç şakası yoktur. Başarırsan kahraman olursun. Kaybedersen de hain olup darağacına çekilirsin. Onun için kimsenin hata yapma şansı yok. Herkes görevini eksiksiz şekilde yerine getirmeli. Bugün aramızdaki görev dağılımı yapacağız. Biz arkadaşlarımızla her şeyi planladık. Şimdi bu planı açıklayacağım.

Ömer Seyfettin ile Ömer Naci halkın içinde nutuklar atarak halkı coşturacak. Coşturulan halk tekbir sesleri arasında kalabalıklar halinde Bâb-ı Âli’ye doğru yürüyecek.

23 Ocak 1913 günü ben ve arkadaşlarım at üzerinde Bâb-ı Âli’ye doğru yol alacak ve kapıdan içeri gireceğiz. Ama tam o anda muhafız bölüğü kesinlikle orada olmayacak.

Cemal Paşa oradaki muhafız bölüğünü alıp başka yere götürecekti.

Ben ve arkadaşlarım toplantı halindeki Bâb-ı Âli'yi basacak ve hükümeti teslim alacağız. Kalabalıklarsa dışarıda tek bir getirmeye devam edecek. Onlardan, hükümetin istifasını alarak padişaha bizzat götüreceğim. Planımız böyle. Eğer aranızda bu konuda sorusu olan varsa şimdi sorsun. ”

Ortalığı bir sessizlik sarmıştı. Hiç kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.

Ömer Seyfettin söz istedi ve dedi ki: “Eğer bir hareketin arkasında halk yoksa, bu hareketin başarılı olma şansı da yoktur. Onun için halkın rüzgârlarını kanatlarımızın altına almak zorundayız. ”

Ömer Naci: “İşte bu meseleyi ikimiz halledeceğiz değil mi?”

Enver Paşa: “İşte bu çok önemli. Devrimden sonra, İstanbul'da kapı kapı dolaşıp olayları halka anlatmak zorundayız. ”

Ömer Naci: “Halk zaten Edirne'nin elden çıkarılmasından beri çok rahatsız. ”

Bu kısa konuşmalardan sonra 23 Ocak günü buluşmak üzere dağıldılar. Herkes yapacak işlerle ilgili çalışacak ve “23 Ocak Bâb-ı Âli Baskını” her şeyden önce tarihe bir devrim olarak geçecekti.

Ömer Seyfettin ve Ömer Naci, kıraathane kıraathane dolaşarak, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın ülkeyi nasıl kötü yönettiğini anlattılar. Bazen Ömer Seyfettin masaların üzerine çıkarak ateşli konuşmalar yaptı. Edirne'nin elden çıkarılması bol bol işleniyordu. Ege Adaları'nın kaybedilmesi yüksek sesle topluma anlatıldı. Topluluklar konuşmalardan sonra sokağa çıkarak sloganlar atıyordu. Hürriyet sözcüğü her yerde günün sloganı haline gelmişti.

Enver Paşa ve arkadaşlarıysa hep bir arada kalıp darbe sonrasını tartıştılar. Darbeden sonra muhalif grupların nerede tutulacaklarını konuştular hatta Sinop'a gidecek sürgünlerin defterini bile tuttular.

Enver Paşa çok heyecanlıydı. Kendine göre bir devrim yapacak, yıllardır gerileyen ve yok olmaya yüz tutan bir imparatorluğu yeniden canlandıracaktı.

Günler çok hızlı geçiyordu. Bâb-ı Âli'ye baskın yapacakları gün gelip çatmıştı. Enver Paşa, karargâhta ikili görüşmeler yapıyordu. İçeriye Cemal Paşa girdi. Onunla son yapılacak işleri konuşacaktı.

Enver Paşa ona döndü: "Hoş geldin paşa."

Cemal Paşa: "Hoş bulduk paşam."

Enver Paşa: "Sizin hazırlıklarınız tamam mı?"

Cemal Paşa: "Hemen hemen hazırız paşam."

Enver Paşa: "Şimdi yarın sabah Bâb-ı Âli'deki muhafız bölüğünü alacak ve başka bir yere götüreceksin, değil mi?"

Cemal Paşa: "Evet, muhafız bölüğünü hiç kimseye hiçbir şeyler sezdirmeden oradan uzaklaştıracam."

Enver Paşa: "Sonra da bize muhalefet edebilecek, okumuş yazmış kesimleri de Sinop'a sürgüne göndereceğiz."

Cemal Paşa: "Evet, onu da kararlaştırdık. Muhalif olacak bütün insanları Sinop'a göndereceğiz."

Enver Paşa: "Talat, Ömer Seyfettin ve Ömer Naci halkın arasına girip halkla birlikte saraya yürüyecekler."

Bu konuşmalardan sonra Cemal Paşa kalkıp gitti. Herkesin bir görevi vardı. Hata yapma şansları yoktu ve yapılacak tek bir hatanın bedelinin ölüm olacağını da herkes biliyordu.

Suphi ise İttihatçılarla yolunu tamamen ayırmış ve muhalif bir gazetede yazılar yazmaya başlamıştı. Yazılarında sık sık hem Kamil Paşa hükümetini hem de İttihatçıları eleştiriyordu. Bu yüzden de Suphi ve arkadaşları her iki grup tarafından dışlanmışlardı.

Suphi, *İfham* gazetesinde sert yazılar yazıyor, yazılarında mensubu olduğu Milli Meşrutiyet Fırkası'nı savunuyordu.

İttihatçılara göre biraz daha milliyetçi bir parti olan Milli Meşrutiyet Fırkası'nın başkanı Ahmet Ferit Tek de Kamil Paşa

hükümetini çok sert eleştiriyordu ama bir darbe belirtisini de hissedememişti. Bununla birlikte Ömer Seyfettin ve Ömer Naci'nin kıraathane toplantıları onu kuşkulandırmıştı. Böylece Ahmet Ferit Tek, Suphi'yle konuşarak durumu öğrenmeye çalıştı.

Ahmet Ferit: "Suphi, İstanbul kaynıyor. Sence neler oluyor?"

Suphi: "Herkes çok huzursuz. Edirne ve adaların kaybedilmesinden sonra çok şey değişti. "

Ahmet Ferit: "Aslında benim burnuma çok pis kokular geliyor. "

Suphi: "Anlamadım, nasıl bir koku?"

Ahmet Ferit: "Bütün İstanbul bir tedirginlik yaşıyor. Ömer Seyfettin ile Ömer Naci'ye kıraathane kıraathane dolaşarak halkı azdırıyorlarmış. Bu hiç de iyiye işaret değil bence. "

Suphi: "Anlamadım. "

Ahmet Ferit: "Anlaşılmayacak bir şey yok. İttihatçılar gene bir darbe peşindeler. "

Suphi: "Kim yapacak bu işi?"

Ahmet Ferit: "Enver Paşa. "

Suphi: "Öyle kolay değil bu işler. "

Ahmet Ferit: "Bunların tamamı asker kökenli oldukları için, darbe yapmayı bilirler. "

Suphi: "Yani Kamil Paşa hükümeti yıkılsa da bundan bir demokrasi çıkmayacak. "

Ahmet Ferit: "Evet, al birini vur ötekine. "

Suphi: "Bir diktatör gider, başkası gelir. Sonuçta değişen bir şey olmaz. "

Bu tartışmalardan sonra artık herkes bir darbe bekliyordu. İttihatçılarsa Enver Paşa'dan gelecek emri bekliyorlardı.

Enver Paşa o sabah erkenden kalktı.

Önce Talat ve Cemal Paşalarla görüştü. Ondan sonra diğer arkadaşlarıyla karargâhta bir toplantı yaptı. Toplantının ardından herkes görev yerlerine dağıldı.

Cemal Paşa bir grup arkadaşıyla beraber Bâb-ı Âlî'ye geldi. Muhafız bölüğünü teftiş ettikten sonra bölüğü alıp oradan uzaklaştı. Yani baskın anında hükümeti koruyacak olan muhafız bölüğü, artık Cemal Paşa'nın komutasındaydı ve olay yerinin çok uzağındaydı. Bu olup bitenlerden harbiye nazırının haberi bile yoktu.

Talat Paşa ve diğer subay arkadaşları o gün sivil giyindiler ve hep beraber Bâb-ı Âlî'ye doğru yola koyuldular. Sivil giyimli subaylar saray içinde kendilerini belli etmeden darbeyi gerçekleştireceklerdi.

Ömer Seyfettin ve Ömer Naci de sokaklarda nutuklar atmaya devam ediyorlardı. "Edirne namustur, namus düşmana terk edilemez; Ege Adaları namustur, namus düşmana verilemez." diye halkı coşturuyorlardı.

Sokaklarda toplanan halk Bâb-ı Âlî'ye doğru yürümeye başladı. Tekbir sesleri arasında kalabalık gittikçe büyüyordu, Bâb-ı Âlî önlerine vardıklarında mahşeri bir kalabalığa dönüşmüştü. Önlerindeyse Enver Paşa vardı ve atının üzerindeydi.

Kapıya dayanan bu kalabalığın karşısında toplantı halindeki Kamil Paşa hükümeti şok oldu. Sadaret Nazırı Nafiz Bey önce muhafız bölüğünü aradı ama bölük ortada yoktu. Tabancasını alarak dışarıya fırladı ve sağa sola ateş etmeye başladı. Bir isyancının ateş etmesiyle beraber Nafiz Bey vurularak öldürüldü.

İsyancılar Bâb-ı Âlî'nin etrafını sardılar. Bu esnada bir hareketliliğin başladığı ve içeriden birkaç el silah sesi duyuldu. Daha sonra Harbiye Nazırı Yaveri Tevfik Bey'in vurulduğu haberi geldi. Tevfik Bey elindeki silahla dışarı fırladığında, içerideki sivil subaylar tarafından vurulmuştu. Ama Tevfik Bey de ölmeden önce silahını ateşlemiş ve bu ateş sonucunda İttihatçı Mustafa Necip Bey de ölmüş, Necip Bey'in ölümü Talat Paşa'yı çok sinirlendirmişti.

Dışarıdaki kalabalıksa her geçen saatle birlikte artıyordu; insanlar artık yollara sığmaz olmuşlardı.

İşte tam o sırada Enver Paşa içeri girdi. İçeridekileri Talat Paşa zaten etkisiz hale getirmiş, kimsenin direnecek gücü kalmamıştı.

Enver Paşa, doğrudan Kamil Paşa'nın yanına yöneldi ama yolu bir komiser tarafından kesildi. Enver Paşa'nın yanındakiler komiserin başına bir kurşun sıkarak yolu açtılar. Komiser oracıkta öldü.

İçeriye doğru yönelen Enver Paşa, kapının girişinde Harbiye Nazırı Nazım Paşa ile karşılaştı. Nazım Paşa şoke olmuştu. Ne diyeceğini bilmiyordu. Dili birbirine dolaşmaya başladı. Enver Bey toplantı salonuna girmek istediği anda yolu Nazım Paşa tarafından kesildi. Enver Paşa'ya dedi ki:

“Hani sen darbe yapmayacaktın?”

Enver Paşa: “Çekil önümden. ”

Nazım Paşa: “Hani bize namus sözü vermiştin?”

Enver Paşa: “Çekil önümden, muhatabım sen değilsin. ”

Nazım Paşa: “Hani siyaset yapmayacaktın?”

Enver Paşa: “Biz siyaset değil, devrim yapıyoruz, tamam mı?”

Nazım Paşa: “Beni aldattın, değil mi?”

Enver Paşa: “Alın bunu. ”

Harbiye Nazırı Nazım Paşa'nın kafasına, kalabalıktan bir kişi bir kurşun sıkarak öldürdü. Ardından Enver Paşa da arkadaşlarıyla beraber Kamil Paşa'nın bulunduğu odaya yürüdüler.

Yanında Talat Paşa olan Enver Paşa hızla Kamil Paşa'nın odasına girdi. Kamil Paşa ne yapacağını şaşırılmış bir halde, şaşkın şaşkın bir şeyler yapmaya çalışıyordu.

Enver Paşa karşısında Kamil Paşa'yı görünce bağırdı: “Sonun geldi Kamil Paşa. İstifa et. ”

Kamil Paşa: “Bizden ne istiyorsun?”

Enver Paşa: “Millet seni istemiyor. İstifa et. ”

Kamil Paşa: “Bu işin sonu felaket olur. Ne yapmak istediğinin farkında mısın?”

Enver Paşa: “Ne yapmak istediğimi çok iyi biliyorum.”

Kamil Paşa: “Memleket için felaket olur.”

Enver Paşa: “Bu memleketin selameti için sizden daha büyük felaket olmaz.”

Kamil Paşa: “Hani sen bana darbe yapmayacağına söz vermiştin.”

Enver Paşa: “Halk seni istemiyor.”

Kamil Paşa: “Bak, sen ateşle oynuyorsun. Bu ateş düştüğü yeri yakar. Ben senin için bir işlem yapmam. Sen de yakamı bırak git.”

Enver Paşa: “İstifanı yaz.”

Kamil Paşa: “Hangi makama?”

Enver Paşa: “Tabii ki padişah hazretlerine yazacaksın.”

Kamil Paşa eline kalem ve kâğıdı alarak padişah hazretlerine, askerlerin kendisini istemediğini ve istifa etmek zorunda kaldığını yazdı.

Enver Paşa’ya göre bu cümle eksik olmuştu. Bunun yanına bir de ahali konması gerektiğini söyledi. Kamil Paşa başını kaldırdı ve gözlerini Enver Paşa’nın gözlerine dikti. Bir süre gözlerine baktıktan sonra tekrar başını indirdi. O kâğıdı yırttı ve yeni bir kâğıt alarak, askerlerin ve ahalinin kendisini istemediğini, bunun için başvezirlik makamından istifa ettiğini yazdı. Sonra da altına imzasını attı ve Enver Paşa’ya verdi.

Enver Paşa yazılan dilekçeyi aldı, katladı ve cebine koydu. “Tamam, paşa, sizden almak istediğimi aldım.” dedi.

Dışarıdaki mahşeri kalabalık çılgın gibi bağıırıyordu. Ömer Naci onları coşturdukça, onlar da avazı çıkıncaya dek bağıırıyor, onları duyan kabine üyeleri de korkudan titriyorlardı.

Dışarıdaki kalabalığın arasında Alman elçisi de vardı. Darbe, İngilizlere karşı yapılan bir Alman darbesi görünümündeydi çünkü İttihatçılar Alman yanlısıydılar. Şu andan itibaren Almanlar, Osmanlı gibi koca bir gücü arkasına alıyor demektir. Bu, Almanlar için büyük bir zaferdir.

1908'den beri mücadelesi verilen hareketin meyvesi alınıyor; Tanzimat'tan bu yana Osmanlı'nın yönetiminde hüküm süren İngiliz hakimiyeti artık Almanlara geçiyordu.

Enver Paşa elindeki istifa dilekçesiyle birlikte dışarı çıktığında yanında Ali Fuat Bey de vardı. Mahşeri kalabalığı selamladı.

“Paşam, çok yaşa. ” diye bağıırıyordu halk. Enver Paşa halka dönerek şunları haykırdı:

“Kardeşlerim, yıllardır İngiliz sevdalı hükümetler bizi buraya kadar getirebildi. İngilizler bizi hep Ruslarla savaştırıp borçlandırıdılar. Ne biz Rusları ne de Ruslar bizi yenebildi. Amaç bizi kör dövüşüyle yormaktı. Bunda da başarılı oldular.

Şimdi biz bu işin sonuna geldik. Artık bundan böyle İngiliz dayatması istemiyoruz. Biz Kamil Paşadan istifa dilekçesini aldık. Şimdi arkadaşım Ali Fuat ile birlikte bu dilekçeyi padişaha götürecek ve padişahın Mahmut Şevket Paşa'nın vezir olmasını talep edeceğiz. Hükümeti arkadaşımız Mahmut Şevket Paşa kuracak. Bunu şimdi padişah hazretlerine götüreceğim. Sultan Mehmet Reşat Hazretlerinin doğru olanı yapacağına inanıyorum. ”

Ardından da Ali Fuat ile birlikte kalabalığın dışına çıkarak doğruca saraya gittiler. Sarayda bir sessizlik vardı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.

Enver, hemen padişahın bulunduğu bölüme yöneldi ve Ali Fuat da yanından hiç ayrılmıyordu. Padişahın sarayda olduğunu biliyordu. Kapıda bekleyen askerler gelişini padişaha haber vermiş ve padişah da “Derhal onları içeri alın. ” demişti.

Enver Paşa ve arkadaşı Ali Fuat, nöbetçilerin arasında geçerek padişah Mehmet Reşat'ın huzuruna geldiler. Başını eğerek onu selamladılar.

Enver Paşa geliş nedenini açıkladıktan sonra elindeki hükümetin istifa dilekçesini padişaha sundu. Padişah Mehmet Reşat ise mektubu okuduktan sonra alıp bir kenara koydu. Enver Paşa tekrar onu selamladı ve Mahmut Şevket Paşa'nın hükümet listesini padişaha sundu. Padişah onu da inceledikten sonra kenara koydu. Padişahın olanlara “hayır” deme şansı yoktu.

Padişah Enver Paşa'ya dönerek dedi ki:

“Ahalinin Kamil Paşa hükümetini istemediğine emin misin paşa?”

Enver: “Eminim padişahım, siz Bâb-ı Âli önlerini görseydiniz, insanlar karınca gibi kaynıyordu.”

Padişah: “Ondan haberim var.”

Enver: “Bütün İstanbul ayaklanmış vaziyette.”

Padişah: “Mahmut Şevket Paşa'ya sen kefil olabilir misin?”

Enver: “Evet padişahım, olurum.”

Padişah: “Edirne ve Ege Adaları meselesini ne yapacaksınız?”

Enver: “Yapılacak bir şey yok, o kararlar meclisten geçmiş ve sözleri verilmiş bir kere.”

Padişah: “İnşallah, bizi yeni bir maceraya sürüklemezsiniz.”

Enver: “Bizler, milletimiz neyi arzularsa onu yapacağız.”

Padişah: “Şimdi Mahmut Şevket Paşa hükümetinin listesini imzalayacak ve sana vereceğim. Sen de şimdi doğruca Bâb-ı Âli'ye git ve orada toplananlara gerekli açıklamayı yap.”

Enver: “Tamam, padişahım başüstüne.”

Sultan Reşat oradaki kabine listesine bir daha baktı. Ondan sonra masanın üstündeki kalemi aldı ve listeyi imzalayarak Enver Paşa'ya verdi.

Kabine listesini aldıktan sonra doğruca Bâb-ı Âli'ye gelen Enver Paşa'nın altında bu defa bir araba vardı. Araba ile Bâb-ı Âli'nin önlerinde durdu. Bâb-ı Âli'de arabanın üstünde hükümet üyeliklerini açıkladı. Fazlaca da bir kalabalık yoktu.

Mahmut Şevket Paşa başvezirliğe, Cemal Paşa İstanbul muhafızlığına, Azmi Bey polis şefliğine, Halil Bey merkez kumandanlığına, Talat Bey de dahiliye nazırlığı vekilliğine atandı.

Bu atamalardan sonra valilere emirler yağmaya başladı. Memleket yeniden imar edilecek, devlet içindeki yaramaz unsurlar ayıklanacaktı. Hükümetin bu açıklamasıyla Mahmut Şevket Paşa hükümeti resmen kurulmuş oldu.

Hükümetin kuruluşu davullarla halka duyuruldu.

Ertesi gün gazeteler Bâb-ı Âli baskınıni manşetten verdiler. Gazetelerde bu defa sansür yoktu ve sansür olmadığı için de boş sayfalar da görünmüyordu.

Ama genç İttihatçıların işi gerçekten çok zordu. Ülkenin her yanı yangın yeriidi. Edirne ve Ege Adaları sorunu çözülmemiş, üstüne üstlük düşman İstanbul'un burnunun dibine kadar gelmişti.

Mahmut Şevket Paşa, Enver Paşa'yı çağırdı. Ülkedeki son gelişmeleri ondan sordu.

Mahmut Şevket Paşa: "Ordu içinde birtakım kanunsuzluklar var, diyorlar paşam. "

Enver: "Bu tür söylentiler her zaman olur. Unutmayın ki ordu tamamen İttihatçı devrimcilerin kontrolündedir paşam. "

Mahmut Şevket Paşa: "Halaskâr Zabitan olayını unutmamak lazım. "

Enver: "Maalesef böyle bir damar da var. "

Mahmut Şevket Paşa: "Biz İngilizlerle yapılan bütün sözleşmeleri askıya alacağız. "

Enver: "Alabilirsiniz. "

Mahmut Şevket Paşa: "Peki, buna karşı gelişecek tepki nasıl göğüslenmeli?"

Enver: "Biz bunu da göğüslemeye hazırız. "

Mahmut Şevket Paşa: "Borçları ne yapacağız?"

Enver: "Merak etmeyin, hepsini ödeyeceğiz. "

Mahmut Şevket Paşa: "Bunlar bizi yüzyıllardır Ruslarla boşu boşuna savaştırdılar. "

Enver: "Akılsız olunca böyle oluyor. Ne sorunumuz vardı Ruslarla? Kör müydüler? Savaşmasalardı. "

Mahmut Şevket Paşa: "Bu savaşlar hep dış dayatmayla yapıldı. "

Enver: "Yani zorla mı yaptırıldı?"

Mahmut Şevket Paşa: “Elbette, bunların tamamı zorla yapıldı ama dışarıya sızdırılmadı.”

Enver: “Çok dikkatli olmak lazım.”

Mahmut Şevket Paşa: “Nasıl dikkatli olacaksın?”

Enver: “Bunlar yüzyıllardır içimizdeler. Ordumuzun içindeler. Gün gelir bu uyuyan hücreleri uyarırlar ve ülkeyi karıştırabilirler.”

Mahmut Şevket Paşa: “Yanılmıyorsam, İngilizlerden bahsediyorsun değil mi?”

Enver: “Evet, evet, bunların devletin her alanında derin yapılanmaları var.”

Mahmut Şevket Paşa: “Bunların yüz yıllık çıkarları var buralarda. Biz bunlarla ikili anlaşmaları iptal edersek, elbette boş durmayacaklar.”

Enver: “Dikkatli olmak lazım.”

Mahmut Şevket Paşa: “Nasıl yani?”

Enver: “Korumaları falan artırmak lazım.”

Mahmut Şevket Paşa: “Evet, buna dikkat etmek lazım.”

Enver: “İngilizlerin çok güçlü suikast timleri vardır paşam.”

Mahmut Şevket Paşa: “Ne zaman İngilizlerle köprüleri atacağız.”

Enver: “Zamanımız yok. Almanlar bizimle birlikte hareket ediyorlar.”

Mahmut Şevket Paşa: “Almanlar ne diyorlar?”

Enver Paşa: “İngilizlerle ikili anlaşmaları hemen iptal edin. Biz aynı gün sizinle anlaşma yapmaya hazırız, diyorlar.”

Mahmut Şevket Paşa: “O zaman yarın gerekli açıklamaları yapalım.”

Enver: “Yapın, fazla boşluk bırakmayın.”

Mahmut Şevket Paşa: “Tamam, yarın İngilizlerle ipleri koparacağım.”

Mahmut Şevket Paşa, ertesi gün arkadaşlarını ve kabine üyelerini topladı. İngilizlerle olan ikili anlaşmaların iptali için nelerin yapılabileceğini konuştu. Kabinede İngilizlerden

yana tek çatlak ses çıkmadı. Herkes dikkatini Almanların üzerinde yoğunlaştırmıştı. Sanki İngilizlerden kopar da Almanlarla işbirliği yaparlarsa, Osmanlı hanedanlığını ve topraklarını kurtaracaklardı. Sanki kurtuluşun anahtarı Almanların elindeydi. Oysa Osmanlı Devleti kronik bir ölümcül hastalıkla boğuşuyordu. Avrupa'nın hasta adamıydı ve Avrupa bu hastanın bir an önce ölmesini bekliyordu. Ölsün ki mirası paylaşalım, diye bekliyor ama hasta bir türlü ölmüyordu.

Ertesi gün, Bâb-ı Âli'ye gazeteciler çağırıldı. Mahmut Şevket Paşa İngilizlerle olan ikili anlaşmaların tek taraflı iptal edildiğini söyledi.

Bâb-ı Âli'ye toplanan halk tekbir sesleri arasında "Yaşasın Osmanlı ve Alman işbirliği, yaşasın Alman dostluğu!" diye bağırıldılar.

Mahmut Şevket Paşa'nın anlaşmaları tek taraflı iptal etmesi, İngilizleri çok kızdırmıştı. Mahmut Şevket Paşa hükümetinden bir an önce kurtulmak isteyen İngilizler de uyuyan hücreleri uyarıp mevcut hükümetten kurtulmak için çalışmaya başladılar.

5. BÖLÜM

Kanlı bir suikast

*Ağıtlarımızı bohaladık,
Ağlamak yasak.
Gölmelerimizi içimize gömdük,
Gölmek de yasak.
Bir türkü tutturduk,
Huma kuşu yükseklerden seslenir.*

*Yasaklı gecelerin tuzağına takıldık
Ve dört yol arasında kaldık.
Tabut içindeki bir ölüünün
Ve bozuk bir araç içinde,
Hain tuzaklara takıldık.*

M. Yuka

Prens Sabahattin, Bâb-ı Âli baskınına çok sinirlenmişti. Kamil Paşa hükümetinin böyle bir darbeyle indirilmesini bir türlü hazmedemiyor ve bunun intikamı mutlaka alınmalı, diyordu. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'yla arada bir görüşüyor, bu partiden birileriyle birlikte, bu kez de İttihatçılara bir suikast düzenlemeyi kendince planlıyordu. Mahmut Şevket Paşa 31 Mart vakasına da karışmıştı, üstelik II. Abdülhamit'in devrilmesinin altında da yine Mahmut Şevket Paşa vardı. Paşanın bu darbeci tavrı Prens Sabahattin'i hayli kızdırmıştı ve bunların burnu mutlaka sürtülmeli, diyordu.

Suphi, çalıştığı *İfham* gazetesinde darbe karşıtı çok sert yazılar yazıyor, burada olup bitenlerin devrim ve demokrasiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur, diyor ve yazılarını her gün biraz daha sertleştiriyordu. Elbette ki bu sert yazılar İttihatçıların dikkatinde kaçmıyordu.

Milli Meşrutiyet Fırkası ile darbeyle devrilen Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Mahmut Şevket Paşa hükümetine karşı neredeyse aynı tonda muhalefet ediyorlardı. Prens Sabahattin de el altından bu iki önemli muhalif grupla görüşüyordu.

İfham gazetesinin başında artık Mustafa Suphi vardı. Mustafa Suphi'nin sert muhalefeti, eski partili arkadaşı Enver Paşa'yı da çok kızdırmıştı. Onunla gizli birkaç defa görüştüysen de fazla etkili olamadı.

Enver Paşa, bir gün gizlice *İfham* gazetesine geldi. Mustafa Suphi'ye, "Enver Paşa geliyor." diye haber verildi. Onu kapıda karşıladı ve içeri aldı. Paşanın gelişini kimse görmemişti.

Suphi onu odasına aldı ve kapıları kapattı. "Paşam hoş geldin." dedi.

Paşa yavaşça başını kaldırdı.

"Hiç de hoş gelmiş sayılmam Suphi."

Suphi: "Rahatsızlığınız nedendir paşam, anlayamadım."

Enver: "Yahu daha dün bir, bugün iki, sen bize neden bu kadar yükleniyorsun?"

Suphi: "Siz darbe yaptınız paşam."

Enver: "Biz darbeyi Devlet-i Âliyye'nin bekası için yaptık. Bunu en iyi sen bilmelisin."

Suphi: "Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nı ben de sevmem ve desteklemem ama böyle bir darbeyle gitmesini de istemem."

Enver: "Yahu koskoca Devlet-i Âliyye onlar yüzünden İngilizlerin uşağı haline getirilmedi mi? Bu sizi neden rahatsız etmedi."

Suphi: "Etti, etmez olur mu? Bu İngiliz kuyrukçuluğundan en çok ben rahatsız oldum. Bunu da ara ara yazıyorum."

Enver: "O zaman neden devrimimizden yana olmuyorsun?"

Suphi: "Çünkü sizler İngilizlerden koparken Almanların tuzağına düşüyorsunuz."

Enver: "Almanlar sömürgeci değiller. Dünyanın tek sömürgeci milleti İngilizler değil mi? Yüzyıllardır Osmanlı'yı pazar haline getirdiler. Yetmedi, hep borçlandırarak, Ruslarla savaştırdılar. Yetmedi, kendisine hayır diyen Abdülaziz'e karşı darbe düzenlediler."

Suphi: "Demokratik bir anayasamız olsaydı bunlar olmazdı."

Enver: "1876'da Kanuni Esasi yapılmadı mı? Yapıldı da ne oldu?"

Suphi: "Bunlara ben de katılıyorum. Abdülhamit 36 yıl İngilizlerin hizmetinde bulundu. Toplumu katı bir diktatörlük anlayışıyla yönetti. Anayasayı rafa kaldırdı. Meclisi o kapattı. Buna rağmen, halen onu destekleyen kesimler de var."

Enver: "Peki, biz bu anlayışa nasıl güveneceğiz."

Suphi: "Haklısınız ama İngilizlerin alternatifi Almanlar olmamalı."

Enver: "Peki, ne olmalı?"

Suphi: "Bağımsızlık olmalı."

Enver: “Bağımsızlık diyerek Turan’ı mı kast ediyorsun?”

Suphi: “Hayır, Turan değil, kimseye bağlı olmadan hür olabilme.”

Enver: “Bizden yana olmayacaksan, bari bize karşı düşmanlık etme.”

Suphi: “Tamam, onu yapacağım. Sizin iyi yaptığınız işlerinizi de destekleyeceğim. Buna emin olabilirsiniz. Ayrıca en kısa zamanda Mahmut Şevket Paşa’yla da görüşeceğim.”

Enver: “Ben kalkıyorum.”

Suphi: “Sizi kapıya kadar geçireyim.”

Enver Paşa “Sağ ol” dedi ve çıktı.

Suphi ona kapıya kadar eşlik etti. Enver, kapıda bir asker selamıyla ayrıldı. İkisnin de kafası karıştı. Birisi darbeye “devrim” diyor, diğeriye bunu “darbe” diye isimlendiriyordu.

Devrim miydi, darbe miydi, buna artık tarih karar verecekti. Sonuçta Hürriyet ve İtilaf Partisi de iktidara darbeye gelmişti: Halaskâr Zabitan denilen bir grubun eseri idi.

Diğer taraftan bu darbeden rahatsız olan Prens Sabahattin, İttihatçılara karşı çok kinlenmişti. Bunları düşürmek için suikast yapmayı planlayan Prens Sabahattin, artık gizliden gizliye darbe hazırlığına girişmişti.

Hürriyet ve İtilafçılardan fazla umutlu değildi. Bu yüzden doğrudan Topal Tevfik’in yanına gitti. Ona Mahmut Şevket Paşa’ya karşı bir suikast düzenleyeceğini, kendisinin destek olup olamayacağını sordu.

Prens Sabahattin dedi ki:

“Ben ve benim gibi birçok Osmanlı, Mahmut Tevfik Paşa hükümetinden rahatsızdır.”

Topal Tevfik: “O zaman gereğini yaparsınız.”

Prens Sabahattin: “Tabii, bana destek verirsiniz.”

Topal Tevfik: "Prensimize destek vermeyip de kime verecekmişim?"

Prens Sabahattin: "Bu iş hepimiz için hayırlı olacak. Sana çok üst düzeyde bir mevki vereceğim, eğer başarılı olursam."

Topal Tevfik: "Bana vereceğiniz her görevi seve seve yaparım."

Prens Sabahattin: "Şimdi Eczacı Nazmi'nin yanına gideceğim. Onun da desteğini isteyeceğim. Siz ikiniz yanımda olun, gerisi kolay."

Topal Tevfik: "Ben ve çetem arkadayız, bunu böyle bilesin."

Prens Sabahattin: "Sen kaç kişilik kuvvetle geleceksin?"

Topal Tevfik: "Yirmi dört arkadaşım ile geleceğim."

Prens Sabahattin: "Tamam, bu kadarlık bir vurucu tim bence yeterli. Şimdi bize lojistik destek verecek kuvvetler bulmalıyım."

Prens Sabahattin, Topal Tevfik'in desteğini aldıktan sonra, Eczacı Nazmi'nin eczanesine gitti. Eczacı Nazmi, onu kapıda karşıladı ve içeriye buyur etti. Prens, Eczacı Nazmi'nin koltuğuna oturdu. Nazmi onun önünde eğilerek elini öptü. Birbirlerinin hal hatırını sordular. Ardından söz döndü dolaştı, memleket meselelerine geldi. Eczacı Nazmi, İttihatçılara verdi veristirdi. Bir küfür etmediği kalmıştı.

Prens onu hep dinledi ve sonunda dedi ki: "Senin araban var değil mi?"

Nazmi: "Evet, var."

Prens Sabahattin: "Arabayı sen kullanabiliyorsun, değil mi?"

Nazmi: "Evet kullanabiliyorum."

Prens Sabahattin: "İşte bu çok iyi."

Nazmi: "Neden?"

Prens Sabahattin: "Nedenini sana sonra açıklayacağım."

Nazmi: "Arabam emrinizdedir Prens."

Prens Sabahattin: "Nazmi, şimdi bana bak."

Biz bu Mahmut Şevket Paşa'yı ortadan kaldırmayı planlıyoruz. ”

Nazmi: “Anlamadım?”

Prens Sabahattin: “Sen deminden beri bu hükümetten şikâyetçi olmuyor muydun?”

Nazmi: “Evet. ”

Prens Sabahattin: “O zaman bana yardım edeceksin. ”

Nazmi: “Siz ne yapacaksınız ki?”

Prens Sabahattin: “Mahmut Şevket Paşa'yı ortadan kaldıracam. ”

Nazmi: “Nasıl?”

Prens Sabahattin: “Sen yardım et, gerisini bana bırak. Ben onu kolayca hallederim. ”

Nazmi: “Ben nasıl yardım edebilirim?”

Prens Sabahattin: “Sen sadece arabayla yardımcı olacaksın.”

Nazmi: “Arabayla ne yapabilirim ki?”

Prens Sabahattin: “Arabayla bir yerde bekleyeceksin, işi bitiren insanları da arabayla alıp bir yerlere götüreceksin. ”

Nazmi: “İş kim, nasıl bitirecek?”

Prens Sabahattin: “Onları sana sonra söyleyeceğim. ”

Nazmi: “O zaman planı yapmışsınız. ”

Prens Sabahattin: “Evet, yaptım. ”

Nazmi: “Nasıl olacak bu iş?”

Prens Sabahattin: “Bu adam her gün saraydan çıkıp Bâb-ı Âli'ye gidiyor. ”

Nazmi: “Evet, gidiyor. ”

Prens Sabahattin: “Beyazıt Meydanı'nın alt tarafında daracık bir yol var. ”

Nazmi: “Evet. ”

Prens Sabahattin: “İşte o daracık yolun ortasında senin arabayı koyacağız. Araba arızalı gibi olacak.

İki tane silahlı adam o arabayı tamir etmeye çalışacak.”

Nazmi: “Evet. ”

Prens Sabahattin: “İşte tam o sırada bir tabutun içine silahlı bir adam koyacak ve aracın yanında geçerken yolu kapatacağız. O sırada onlar da oradan geçerken duracaklar. İşte tam o anda herkes ateş edecek ve Mahmut Şevket Paşa çapraz ateş altına alınıp temizlenecek. ”

Nazmi: “Bu kadar mı?”

Prens Sabahattin: “Evet, sen işte o zaman arabarla bunları kaçıracaksın. Sonrasında ben de seni bakan yapacağım. Tamam mı?”

Nazmi: “Siz nasıl emrederseniz biz de öyle yaparız prensim.”

Prens Sabahattin, Mahmut Şevket Paşa’ya suikast düzenlemeyi kafaya koymuştu. Bütün gün boyunca görüşülecek kim varsa onlarla görüştü. Yarın öğle saatlerine doğru suikastı gerçekleştirmeye karar verdi. 1913 Haziran’ı’nın on birinci günüydü. Hava hayli sıcaktı. Yalnızca İstanbul tepelerinden gelen hafif bir esinti insanlara bir ferahlık veriyordu. Denizde bazen karaya doğru hava akıntıları olsa bile nem çok yüksekti.

Prens Sabahattin, Topal Tefvîk’in yanındaydı. Topal Tefvîk’in çetesini ve suikast timini lüzumlu yerlere yerleştirmeye çalışıyordu. Sadrazam Mahmut Şevket Paşa’nın geçecek yol güzergâhı belirlendi. Eczacı Nazmi’nin arabasını aldılar ve Beyazıt Meydanı’nın alt yanında bulunan yolun ortasına bıraktılar. Arabanın kaputunu açtılar. Tamirci kılığında iki tane silahlı adam, arabayı tamir eder gibi çalışmaya başladılar.

Topal Tefvîk’in silahlı adamları bir de tabut getirdiler. Tabutun içine bir tane silahlı adam koydular. İçinde ölü var sanılan tabutu sırtlayarak arabaya doğru yürümeye başladılar. Sayıları hayli kalabalıktı ve hepsi de silahlıydı.

Mahmut Şevket Paşa'nın arabası görüldüğünde cenaze alayı yürümeye başladı. Tam da arızalı sanılan aracın yanında karşılaştılar. Mahmut Şevket Paşa cenaze alayını görünce arabasını yolun kenarına çekti ve arabasından inip başını eğerek cenazeyi selamlamaya başladı.

İşte tam bu sırada, tabut yere indirildi. Tabutu taşıyanlar, tabutun içindeki adam ve tamirciler, hep beraber ateş etmeye başladılar. Mahmut Şevket Paşa ve arkadaşları yoğun ateş altında kaldı. Uzun süre ateş devam etti. Tam ölümlerinden emin olduklarına kanaat getirdikten sonra sağa sola kaçışmaya başladılar.

Bir kısmı arabaya binerek kaçarken Topal Tevfik ve bir grup adamı da yakındaki hanlara girdiler. Oraya yoğun bir insan seli hücum etti, ki geriye kalan tetikçiler de buraya toplanan kalabalığa katılarak kaybolmaya çalışacaktı.

Sadrızam Mahmut Şevket Paşa ölümcül yaralar almıştı ve hemen yolun kenarına uzattılar. Yanında vurulan iki yaverinin cenazesini de getirip yan tarafına uzattılar. Hizmetkârı Kâzım Ağa da ağır yaralıydı ve yarası durmadan kanıyordu. Bir süre sonra o da öldü.

Zaptiyeler İstanbul'un her yanına dağılarak suikastçıların izlerini sürdüler. Topal Tevfik ve çetesindeki altı adamın bir iş hanına girdiği ihbarını alan zaptiyeler hemen etrafını sarıp hanı bastılar. Topal Tevfik ve altı adamı orada yakalandı. Yakalananlar karakola götürüldü ve ifadeleri alındı.

Bir süre sonra zaptiyeler bütün İstanbul'un altını üstüne getirdiler. Yüzlerce insan toplatıldı ve sorgusuz sualsiz tutuklandı. Tutukluların arasında Hürriyet ve İtilaf Partisi yöneticileri de vardı. Sayıları da hayli fazlaydı. Ama katiller de çorap söküğü gibi çözülmüş ve birer birer yakalanıyorlardı. Başta Hacı Nazmi Paşa olmak üzere suikasta katılan bütün çeteler toplatılmıştı.

İttihat ve Terakki Fırkası bu suikastı gerekçe göstererek aslında kendi hakimiyetini pekiştiriyordu. Bütün muhalif partilerin bu işin içinde olduklarını ileri sürdüler ve muhalefetsiz bir iktidar yaratmaya çalıştılar.

Artık bütün muhalefet partileri tehdit altındaydı. Başta Prens Sabahattin'in Ahrar Fırkası olmak üzere, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın yanı sıra Millî Meşrutiyet Partisi üyelerinin bazıları da toplatıldı.

Sorgu odası iki ayrı bölmeden oluşuyordu. Birinci bölme-
de doğrudan suikastin içinde bulunup silah kullananlar vardı,
diğer bölümdeyse muhalif gruplar vardı.

Aslında Topal Tevfik her şeyi açıklamıştı. Hacı Nazmi Paşa'nın arabasının arızalı olmadığını, bunun bir oyun olduğunu da söylemişti. Nazmi de her şeyin Prens Sabahattin tarafından planlandığını söyledi.

Prens Sabahattin köşe bucak aranıyor ama bir türlü bulamıyordu.

Eczacı Nazmi ve Topal Tevfik durmadan sorgulanıyor, onlar her sorgulandıkça gözaltına alınmaların sayıları da artıyordu.

Enver Paşa, diğer İttihatçılara da haber gönderdi. İttihatçıların acilen toplanması için karar alınmıştı ve bir saat içinde İttihatçıların ileri gelenleri Enver Paşa'nın odasında toplandılar.

Enver Paşa onlara gelişmeler hakkında kısa bir bilgi verdi. Mahmut Şevket Paşa'nın, iki yaverinin, şoförü ve hizmetçisinin vurulduğunu söyledi. Suikastın nasıl gerçekleştiğini anlattı ve ardından da sorusu olan var mı, diye sordu.

Talat Paşa: "Planlı ve organize bir suikastle karşı karşıyayız. Bunun üzerinden atlama şansımız yok. Bu, tamamen devletimize ve partimize yönelik bir hareket. Öncelikle bu hareketin başında kimler var, bulmamız sonra da bunların başını ezmemiz lazım."

Enver Paşa: "Şu anda bütün şüpheler Prens Sabahattin üzerinde yoğunlaşıyor. Başka kimler varsa hepsi de araştırılıyor."

Cemal Paşa: "Hürriyet ve İtilafçılar da vardır bu işin içinde. Onlarda halen Kâmil Paşa olayının kuyruk acısı var, diye düşünüyorum."

Enver Paşa: “Komplo çok büyük... Hacı Nazmi Paşa eski bir Hürriyet ve İtilaf partisi mensubu. Bunun dışında Milli Meşrutiyet Partisi üyeleri de var.”

Talat Paşa: “Prens Sabahattin ortalıkta yok. Yılanın başı odur. Onu kim saklıyor bilmiyorum ama onu bulmadan bu işi çözemeyiz.”

Enver Paşa: “Suikasttan bu yana gören olmamış.”

Cemal Paşa: “Partiye de mi gelmiyor?”

Enver Paşa: “Ahrar Fırkası’na hiç kimse gelip gitmiyormuş. Kapıları kilitlemişler. Zaptiyelerce kapıları izleniyor.”

Talat Paşa: “Hemen bir atama yapmamız lazım. Devlet başsız olmaz.”

Enver Paşa: “Evet, bu işleri şakaya gelmez. Hemen bu yönde çalışmalar başlatalım.”

Talat Paşa: “Peki, sadrazamlık için kimi düşünüyorsunuz?”

Cemal Paşa: “Ben bilmem, bunu parti önerir, padişah da onun atamasını yapar.”

Talat Paşa: “Çoğunluk olarak buradayız. Bir isim tespit edip padişahımız Mehmet Reşat’a sunalım. Padişah da atamasını yapsın.”

Enver Paşa: “O zaman herkes bir isim yazsın, kimseye göstermesin. Getirip bu kutuya atsın. Kim fazla oy almışsa onu önerelim.”

Böylece herkes bir isim yazarak getirip kutuya attı. Daha sonra paşalar kutuyu açtılar. Kutuda çıkan ise Sadrazam Mehmet Sait Halim Paşa oldu.

Enver Paşa, bu teklifi alarak padişah Mehmet Reşat’ın yanına gitti. Padişah daha sonra Mehmet Sait Halim Paşa’yı sadrazam olarak atadı.

Yeni sadrazam, hemen padişahın yanına gitti. Eski sadrazam Mahmut Şevket Paşa için yapılacak devlet törenini konuştular. Cenazenin nasıl kaldırılacağını ve nereye defnedileceğini kararlaştırdılar. Yapılan görüşmelerin sonucunda Mahmut Şevket Paşa’nın Abide-i Hürriyet Tepesi’ne gömülmesine karar verilmişti. Cenaze namazıysa Ayasofya Camii’nde kılınacaktı.

Cenaze bir gün sonra alınan karar gereği çok büyük bir kalabalıkla kaldırıldı. Ayasofya'ya getirdiler ve o muhteşem camide cenaze namazını büyük bir kalabalıkla kıldılar. Mahmut Şevket Paşa'nın cenaze namazı kılındıktan sonra hep birlikte bu kez de vurulduğu yere geldiler. Orada yapılan bir saygı duruşundan sonra yine geniş kitlelerin öncülüğünde Abide-i Hürriyet Tepesi'ne götürdüler ve toprağa verdiler.

Cenazeden sonra İstanbul adeta bir toplama kampına döndü. İttihatçılar bu durumu fırsat bilerek hoşlarına gitmeyen herkesi toplamış ve bu şekilde de kendi iktidarını pekiştirmişlerdi.

Gazetelerin sahipleri ve müdürleri de bu toplama furyasında paylarına düşeni almışlardı. Bunların arasında *İfham* Gazetesi'nin başyazarı Ahmet Ferit ve aynı gazetenin müdürü Mustafa Suphi de tutuklandı. Mustafa Suphi'den sonra getirilen onca insanın arasında Mustafa Suphi'nin en yakın arkadaşları da vardı ve hep beraber gözaltına alındılar.

Binlerce insan tutuklanmıştı. Sıkıyönetim ilan edilmişti ve mahkemeler de askeri mahkemelerdi. İttihatçıların her söyledikleri emir kabul edilip yerine getiriliyordu. Gözaltında, göz göze gelen Mustafa Suphi ile Çikoğlu ilk önce gözlerine inanamadılar. Suphi onun olduğuna tam kanaat getirmişti ki bu kez de Çikoğlu "Maksut" diye bağırdı.

Suphi: "Sen neden buradasın Çikoğlu?" diyerek seslendi.

Çikoğlu: "Beni galiba hafiyeler ihbar etmiş. Açıktan bir suçum yok. Ya sen neden buradasın?"

Suphi: "Ben de galiba gazetenin müdürü olmam nedeniyle buradayım. Maksut, sen de mi ihbar edildin?"

Maksut: "Vallahi, açıkta bir şeyim yok ama gördüğünüz gibi ben de buradayım."

Çikoğlu: "Yahu Suphi, memlekette okuryazar adam kalmadı. Hepsini topladılar. Sen ne anladın bu işten?"

Suphi: "Suikast var ve aslında suçlular belli. Ama bunlar suikasti bahane ederek kendi hakimiyetlerini kuruyorlar."

Maksut: “Eee, şimdi ne olacak?”

Suphi: “Vallahi, sıkıyönetim tarafından yargılama yapılacak. Onlarca insanı sallayacak, onlarca insanı müebbetle cezalandıracaklar. Gerisi ne olur, bilmem.”

Çikoğlu: “Prens Sabahattin de aranıyormuş.”

Suphi: “Doğrudur. Aranmayan kim kaldı ki?”

Maksut: “Peki, bizi neden gözaltına aldılar? Biz Hürriyet ve İtilaf Partisi’nden bile değiliz.”

Suphi: “Bizim gözaltına alınmamız sadece bir ön tedbir. Fırtına geçince serbest bırakırlar. Ama sıkıyönetimlerde bir korku politikası hedeflenir.”

Bu tartışmalardan sonra İstanbul’un her yerinde sıkıyönetim ilan edilmiş ve halkın üzerinde yoğun bir baskı oluşturulmuştu. Halk sokak başlarını tutan askerlerden rahatsız oluyordu. İstanbul artık çok çekici bir şehir olmaktan çıkmıştı. İttihatçılar şehirde terör estiriyor, resmi binalar tutuklularla dolup taşıyordu.

Mahkemeler bile yeniden düzenlenmişti. Mahkemeler subaylardan oluşuyor, önüne geleni tutuklayıp mahkûm ediyorlardı. Uzun bir süre sayımlar yapıldı. Sayımlar sonucunda suçlular ve ön tedbir olarak tutuklananlar birbirlerinden ayrıldılar.

Başta Mustafa Suphi, Çikoğlu, Maksut olmak üzere toplam üç yüz yirmi iki kişi gözaltına alındı. Bunların bir kısmı bir süre sonra hüküm giyerek Sinop’a sürgün edildi. Bu hükümlerin içinde on ile on beş yıl arasında ceza alanlar bile vardı. Mustafa Suphi de on beş yıl hüküm giymişti; diğerleriyle farklı cezalara çarptırılmıştı.

Yapılan yargılamalar sonucunda on iki kişi idama mahkûm edildi.

On dört kişi idama mahkûm edilmesine rağmen, yakalanamadı. Yirmi dört kişi de çeşitli cezalara çarptırıldı. İnfazlar Beyazıt Meydanı’nda çatılan idam sehpalarda yapıldı. İdamların

tamamının aynı anda infaz edilmesi adeta bir meydan okumaydı.

Sürgünlerin sayısı da hayli yüksekti. Bunlar Sinop’ta, İstanbul’un çok uzağında cezalarını çekeceklerdi. Mustafa Suphi ve arkadaşları ne amaçla mahkûm olduklarının şaşkınlığını yaşıyorlardı ama yapacakları fazla bir şey de yoktu. Hüküm verilmişti. Postalar halinde Sinop’a gönderildiler. Uzun bir yol vardı önlerinde. Tamamı gemilere bindirildi ve Sinop’a doğru yola çıktılar. Deniz ortasında uzun soluklu bir yolculuk başlamış oldu.

Hava sıcak, İstanbul’un havası daha da sıcaktı.

Çikoğlu, Maksut ve Suphi bir aradaydılar. Çikoğlu, Suphi’ye dönerek dedi ki:

“Sinop Cezaevi zor bir yermiş, biliyor musun?”

Suphi: “Nemli olduğunu duymuştum. ”

Çikoğlu: “Nem bizi çürütmez mi?”

Suphi: “Dayanacağız. ”

Çikoğlu: “Hücreleri su içindeymiş diyorlar. ”

Suphi: “Bilmiyorum. ”

Maksut: “Doğru olmanın bedelini ödüyoruz. ”

Çikoğlu: “Tarihte haksızlığa karşı duran devrimciler hep bedel ödemiştir. Düzene kuyruk sallayan yalakalar da hayvanlar gibi yiyip içip keyfine bakmışlar. ”

Suphi: “Toplumda iki temel unsur vardır; bunlardan biri muhafazakârlar, yani mevcudu muhafaza etmek isteyenler, diğeri ise devrimciler. Devrimciler, mevcut yapıyı devirip yerine yenisini koymak için çarpışır ve bedelini de öderler. ”

Çikoğlu: “Peki, Peygamber Efendimiz muhafazakâr mıydı, yoksa devrimci miydi?”

Suphi: “Peygamber Efendimiz muhafazakâr olsaydı, mevcudu muhafaza ederdi. Etti mi? Etmedi. Mevcudu yıktı. Yerine yeni bir şey olan İslam’ı koydu. Yani o bir muhafazakâr değil, devrimciydi. ”

Sinop, İstanbul’a çok uzaktı. Orada görüşçüleri de fazla olmayacaktı.

İçlerinde biriken bir hüznle Sinop’a doğru yol alıyorlardı. Karadeniz’in soğuk sularında, azgın dalgalar arasında ilerliyorlardı.

Haziran ayıydı. Akşamları deniz havası soğuyor, kuzeyden poyraz esiyordu. Poyrazın dalgaları gemiye çarptığında oluşan su tanecikleri içeriye kadar sıçırıyordu. Mahkûmların tepelerinden askerler hiç eksik olmuyor, onların ne konuştuklarını bile merak ediyor ama geminin içinde pek de fazla müdahale etmiyorlardı. Yıldızların altında, açık bir havada sakince ilerliyordu gemi.

Gemi kıyıdan fazla uzak değildi. Sahilden ışıklar görünüyordu. Sessizliğin hakim olduğu gemide bulunanların tamamı hiç hak etmediği cezalara çarptırılmıştı ve doğup büyüdükları toprakların çok uzaklarına doğru gidiyor, akıbetlerinin ne olacağını bilmiyorlardı.

İşte bu iç burkan yolculuktan sonra nihayet Sinop'a varıldı. Gemi limana yaklaştıkça, limanda bekleyen askerler gözlere çarpmaya başlamıştı. İşte o askerler onları cezaevine taşıyacak askerlerdi.

6. BÖLÜM

Sinop'ta, duvarların ardında

*haritadaki yerim belli değil,
akıyorum Karadeniz sularında,
bir gömütler vadisindeyim
deniz suyuyla mektuplar yazıyorum;
yoksulluğun, açlığın olduğu topraklara
kentlere mektuplar yazıyorum,
savaş olmasın,
namlular patlamasın diye.*

*insanı dinliyorum,
köpekten aç, yılandan çıplak
ölü bir annenin memesinde bir bebek,
ha öldü ha ölecek.
ben,
Sinop yolcusu Mustafa Suphi.*

Bugün güneş, denizin orta yerinden, yani Karadeniz'in içinden doğuyordu. Artık gemi Sinop iskelesine yanaşmaya başlamıştı. Kendilerini bir grup asker karşıladı. Hepsi de silahlıydı. Güneş çarptıkça tüfeklerin namlularında bir parlama oluyordu. Kimisinin namlusu uzun kiminin kısaydı.

Askerler onları tek sıra halinde dizdiler ve isimlerini tek tek okuyarak yoklama yaptılar. Suphi'nin gözlerinin önüne ilkokuldaki öğretmeni geldi, gitti. O da böyle yoklama yapıyordu.

Elleri birbirlerine kelepçeli halde olup bitenleri şaşkınlıkla izliyorlardı. Sahil boyunda tek sıra edildiler ve süngülerin önünde yürüdüler. Cezaevi biraz ilerideydi. Düne kadar İstanbul'da devleti yöneten insanlar, şimdi birbirlerine bağlı olarak mahpushane kapılarında sürünüyorlardı.

Karadeniz'in içinde sarp bir kayaya sırtını dayamış olan mahpushane, taştan ve betondan yapılmış bir kaleyi andırıyordu.

Çoğu ak saçlı olan bu devlet ricali, mahpushane kapısında tekrar tek sıra haline getirilip sayım alındı. İsimleri yeniden tek tek okundu, sayımları yapıldı. Onlar için bir koğuş da boşaltılıp hazırlatılmıştı. Tamamını aynı koğuştaki ayrı bölmelere yerleştirdiler.

Mahkûmlar sessiz sedasız, her baskıyı kabullenmiş görünüyorlardı. Birbirlerine karşı saygıdan kusur etmiyor, yaşlarına ve unvanlarına göre hitap edip saygılarını belirtiyorlardı.

Koğuşun denize bakan penceresi zeminden hayli yüksekti ve dışarıdaki dalgalar kıyılara çarparak gürültüler çıkarıyordu.

Mahpushane müdürü geldiğinde herkes ayağa kalktı. Müdür kısa bir konuşma yaptı. Kendilerinin siyasi olduklarını

bildiklerini belirtip eğer yanlış bir şey yapılmazsa burada hoşça zaman geçirebileceklerini ifade etti.

İnsanlar yataklarının üzerine gittiler. Ranzalarına oturdular. Kim bilir, kendileri gibi kaç kişi geçmişti bu ranzalardan. Kim bilir, nelere şahit oldu bu paslı ranzalar, diye içini çekti Suphi. Kimler gelmiş, kimler geçmişti bu kale duvarlarının arasından?

Refik Halit Karay ile Burhan Felek altı üstü ranzalarda yan yana kalıyorlardı. Yanlarında iki eski milletvekili de vardı. Karşı ranzalarda yirmi dört tane emekli memur, onların yanındaysa on eski subay vardı. Diğer yan ranzalarda on gazeteci ve hemen onların yanındaysa üç tane hakim kalıyordu. Suphi, Çikoğlu ve Maksut bir aradaydılar.

Sayıları hayli kalabalıktı. Sanki İstanbul'un devlet ricali Sinop'a taşınmıştı. Sinop bundan böyle onlar için ikinci yurt olmuştu.

Burhan Felek espriler patlatıyor ve milletin yüzüne gülücükler geliyordu. Bazen Refik Halit Karay da araya girip espriler yapıyordu. İlk gün olmasına rağmen, koğuşa hüzün hakim değildi.

Mustafa Suphi, Burhan Felek'in yanına gitti ve onunla selamlaştı.

Burhan Felek, Suphi'ye dedi ki:

"Galiba burada ömrümüzü tamamlayacağız."

Suphi: "Devrimci olmanın kaderi olmalı mahpushaneler."

Burhan Felek: "Biraz öyledir. Renkler kirlenmiş, önceliği beyaza vermişler, diye bir atasözümüz var. Biz gazetecilere de böyle durumlarda hep öncelik tanınır."

Suphi: "Toplumun duyarlı kesimleridirler."

Burhan Felek: "Sen *İfham* Gazetesi'ne gelmeseydin sorun yoktu."

Suphi: "*İfham*'dan önce de aramız bunlarla açıktı zaten."

Burhan Felek: "Neden?"

Suphi: "Biz partiyi eleştirmiştik, onlar da bu eleştirileri kabul etmediler."

Burhan Felek: “Siz de partide kalsaydınız da bu ağır suçu işlemeseydiniz değil mi?”

Suphi: “Evet ama orada kalmamız için hiçbir neden kalmamıştı.”

Burhan Felek: “Kalsaydınız, şimdi çok üst düzeyde bir yerde olurdunuz.”

Suphi: “Ama kendimizden çok şey kaybederdik.”

Burhan Felek: “Neden?”

Suphi: “İngiliz mandasına karşı çıkıp Alman mandasını savunacaktık, ha? Olacak bir şey mi?”

Burhan Felek: “O sizin tercihiniz, kabul etmediğiniz bir şeyi kabul eder gibi yapmak, elbette çok rahatsız edici bir şeydir.”

Suphi: “Siz de Hürriyet ve İtilaf Fırkası’na üye miydiniz?”

Burhan Felek: “Yok, ben sadece gazetecilik yaptım. Ondan rahatsız oldular.”

Suphi: “Fransa’da gördüğüm kadarıyla, devrimlere hep ulusalcılar öncülük ediyor.”

O arada Refik Halit Karay da yanlarına gelmişti. Refik Halit’ten sonra Çikoğlu da yanaştı ve sohbet gittikçe koyulaştı.

Refik Halit: “Bu ülkeyi babasının mülkü gibi görenler, bu ülkeyi hasta adam haline getirdiler. Mülk benim, kimse bu alana girmesin, dediler ve mülkü korumaya çalışırken koca imparatorluğu bu hale getirdiler.”

Çikoğlu: “Osmanlı oğullarını mı kast ediyorsun?”

Refik Halit Karay: “Yok, yok genel konuşuyorum. Yani iktidara gelenler, Osmanlı mülkünü kendi mülkü sanıp korumaya çalıştılar.”

Çikoğlu: “Sonuçta Osmanlı’yı hasta adam ilan ettiler. Birileri ölmesini bekliyor, ki mirasına konabilsin.”

Refik Halit Karay: “Devekuşu misali kafayı kuma koymanın fazlaca bir faydası yok. Ulus devletlerine gözlerini kaparsan, sonuçta bugün olduğu gibi süreç gelir bulur seni.”

Suphi: “Matbaada da aynı şeyleri yaşamadık mı? Üç yüzyıl, dile kolay.”

Refik Halit: “Evet, doğru söylüyorsun. Toplum kitap okumadı. Avrupalılara göre biz üç yüzyıl geriden geliyoruz.”

Maksut: “Sanayi, Osmanlı hariç bütün Avrupa bölgesinde gelişti. Osmanlı neden sanayi sürecine dahil olamadı? İşte bu gerici kafayla çağdışı kaldı?”

Refik Halit: “Osmanlı Devleti sanayi toplumu olmamak için bütün kapıları kapatmıştı çünkü.”

Maksut: “Nasıl oldu?”

Refik Halit: “Osmanlı önce toprak sahiplerini yaratamadı ve toprak sultanlığa ait, dedi. Bu da toprak talebi olan yoksul köylülerin mücadelesini ve toprak talebini önledi. Burjuva sınıfının önü açılmadığı için atölyeler fabrikaya dönüşemedi. Kralların yetkileri sınırlandırılmadı. Matbaa girmediği için halk okuyamadı, sadece nasihat dinledi. Rönesans ve Reform türü bir aydınlanma sürecinden uzak duruldu. Çok uluslu olmasından dolayı ulus bilinci oluşmadı. Anadan babadan, komşudan gördükleri bir tek şey vardı ve o da dinleriydi. Onu da kitaplardan değil, başkalarından dinleyerek yalan yanlış öğrendiler. Felsefe bilmedikleri için neden, nasıl, niçin deyip sorgulayamadılar. Yine felsefe bilmedikleri için kavramları tez, antitez ve sentezleme yeteneği kazanamadılar. Sonuçta ‘Evet efendim’ deyip, dayatılan her şeyi kabul ettiler. Demokrasinin ne anlama geldiğini asla öğrenemediler ve bilmiyorlar. Demokrasi talepleri hiç olmadı. Bütün sorunlar erteleyerek, sorunları topluca bugüne, yani bize bıraktılar.”

Suphi: “Doğru söylüyorsun, bunların tamamına ben de katılıyorum.”

Çikoğlu: “Geri kalmış toplumlarda din rejimlerin resmi ideolojisidir. Çünkü geri kalmış toplumların dinden başka halkla paylaşacak bir şeyleri yoktur.”

Maksut: “Nasıl yani?”

Suphi: “Şu anda padişahımız Mehmet Reşat, aynı zamanda halife hazretleri de değil mi?”

Maksut: “Evet.”

Suphi: “Peki, halife, peygamberin vekili demek değil mi?”

Maksut: “Evet. ”

Suphi: “Şimdi siz Mehmet Reşat’ı eleştirirseniz peygamberin vekilini de eleştirmiş, yani dinimize karşı isyan etmiş olmuyor musunuz?”

Maksut: “Doğru söylüyorsun. Halbuki bir devlet yöneticisinin yanlışları söylenmeli ve eleştirilmeli. Yanlış yapıyorsa değiştirilmeli. Bu anlayış aklın önünü tıkar, ona bir de ilahi bir güç verir. ”

Çikoğlu: “Öyleyse ne yapmalı?”

Suphi: “Türklerden oluşan bir devlet kurulmalı. Arapları da kendi haline bırakmak gerek. ”

Burhan Felek: “Yani bir ulus devleti öyle mi?”

Suphi: “Başka bir olanak da göremiyorum. ”

Refik Halit: “Osmanlı artık başka bir şeye dönüştürülmeli.”

Suphi: “Nasıl yani?”

Refik Halit: “Türk de olabilir, İslam da olabilir. İkisinin karışımı da olabilir. ”

Suphi: “Bunu tartışmamız lazım. ”

Refik Halit: “Bunu tartışacak daha çok zaman var önümüzde. ” dedi.

Daha sonra herkes yatağının üzerine çekildi. Suphi yatağının üzerine uzandı. Önünde çok uzun yıllar vardı ve bu kadar zamanın burada nasıl geçeceğini düşünüyordu. Koğuştaki yoğun bir gürültü hakimdi, tutuklular birbirlerine dertlerini anlatıyorlardı.

Suphi cezaevini hiç beğenmemişti. Bir an önce buradan kurtulması gerekiyordu ama nasıl kurtulacağını bilmiyordu. Mahpushane, mahpushane değil, bir kaleydi. Her yanı taş duvarlarla örülmüştü. Burçlarında ve kulelerinde nöbetçiler nöbet tutuyorlardı.

Oysa Suphi’nin dışarıda yapabilecek çok işi vardı. O kendisini halkına adamıştı. Devrimi yapmadan ölmek istemiyor ve Osmanlı’nın çöküşünü izlerken içi burkuluyordu.

Hasta adam bir operasyonla düzeltilmeliydi, hasta adama müdahale etmeleri gerekiyordu, yoksa ölümü çok korkunç olacaktı. Bunun için bir an önce mahpushaneden çıkması gerekiyordu ve bu kalenin içinde on beş yıl beklemeye niyeti yoktu.

Günler geçiyordu ama Suphi için her geçen gün bir yıl gibi geçiyordu. Diğer yandan da onca aydın adamın bir arada tutuklu olması koğuşa başka bir güzellik katıyordu. Her gün mahpushane penceresinden dışarıyı izliyorlardı. Dışarıdan kıyıya çarpan dev dalgalardan başka bir şey görünmüyordu. Aradan aylar geçmesine rağmen, kurtuluşlarıyla ilgili tek bir ışık, bir umut belirtisi bile görünmüyor, İstanbul'dan hiç haber alamıyorlardı.

Suphi ailesini de çok merak ediyordu. Giden mektupların cevapları gelmiyordu. Gerçi ailesi hükümete yakın duruyordu ama yine de aklında birçok soru vardı.

Suphi, Çikoğlu ve Maksut bazen bir araya geliyor sohbet ediyor, denizi seyrederek kurtuluş planları yapıyorlardı. Mahpushanenin denizin içinde olması onları korkutuyordu.

Suphi, mahpushaneden kaçmayı kafaya koymuştu. Bir yolunu bularak kaçmayı düşünüyor, denizi seyrederken bir yandan da kaçma planı yapıyordu.

Dalgaların çok uzaklarda kabarmasını gözetleyerek, kıyıya kadar gelişini ve mahpushane duvarına vuruşuna dek izledi. Dalgaların homurtusu onun yüreğine soğuk sular serpiştiriyordu. Bazen, Karadeniz'in üzerinde uçuşan martılar görüyordu. Martılar o kadar özgürdüler ki istediği yere konabiliyor, istediği yere uçabiliyorlardı. Mahpus damlarında kalanların böyle bir şansları yoktu. Beyaz kanatlı martılar o kadar güzel hareketler yapıyorlardı ki insanın içinden martı olması geliyordu.

Dışarıda belli ki bir yaz sıcağı vardı ama mahpushane içinde bu sıcaklık fazla hissedilmiyordu.

Şu pencere demirleri olmasaydı, işleri çok kolay olacaktı. Nasıl olsa yüzme biliyorlardı. Denize atlayıp bir kıyıya kadar yüzeceklerdi ama demir parmaklıklar buna müsaade etmiyordu. Bir yolunu bulup bu korkunç demirleri kesmeyi düşünen Suphi demirleri tuttu ama demirler kalındı.

Koca koca demirleri nasıl kesebileceğini düşünürken Çikoğlu, yanına yanaştı ve dedi ki:

“Bugün neden düşüncelisin, Suphi?”

Suphi: “Yok, bir şey, sadece denizi seyrediyorum.”

Çikoğlu: “Ben ne düşünüyorum biliyor musun?”

Suphi: “Ne düşünüyorsun?”

Çikoğlu: “Burada kaçmayı düşünüyorum.”

Suphi: “Nasıl olacak bu iş?”

Çikoğlu: “Bu demirleri keserek denize atlamayı düşünüyorum.”

Suphi: “Demirleri nasıl keseceksin ya da beraber keseceğiz?”

Çikoğlu: “Onu anladık ama bu kalın demir nasıl kesilir? Onu anlayamadım.”

Suphi: “Dışarıdan, şöyle küçük bir demir testere isteyeceğim. Sonra da hep beraber bu demirleri keseriz.”

Çikoğlu: “Peki, denizi nasıl aşacağız? Buralar hem çok içeride hem de derindir.”

Suphi: “Yüzeriz. Üçümüz de yüzme biliyoruz. Kıyıya doğru biraz yüzünce mahpushane alanının dışına çıkmış oluruz.”

Çikoğlu: “O zaman dışarıdan testere temin edelim. Gelen görüşçülere durumu iletelim. Kimin görüşçüleri gelirse ona söyleyelim.”

Suphi: “Tamam, öyle yapıyoruz.”

Tam o arada yanlarına Maksutda geldi ve oturdu. Bir süre söze karışmadan onları dinledi. Mahpushane günlerini saymak ona da çok zor geliyordu.

Gerçi Sinop’a geleli daha birkaç ay olmuştu ama bu hayat onları fazlasıyla sıkıştı. Onların kurtuluş planları yapmaları, onun da hoşuna gitmişti ve dedi ki:

“Buradan gerçekten çıkmak zorundayız. Buradan kaçmak için ne gerekiyorsa beraber yapalım. Üstüme ne düşüyorsa yapmaya hazırım.”

Çikoğlu: “Demir testeresi lazım.”

Maksut: “Benim görüşüm gelirse söylerim.”

Çikoğlu: “Biz de gelen görüşçülere anlatacağız.”

Maksut: “Devrim yapmak için mutlaka dışarıya çıkmamız lazım.”

Çikoğlu: “Biz bu devrimle, Osmanlı’yı hasta yatağında ayağa kaldırayım derken biz yataklara düştük.”

Suphi: “Bu devrim, Osmanlı’nın son şansıdır.”

Maksut: “Osmanlı’nın kaderini, İttihatçıların keyfine bırakmayacağız.”

Suphi: “İttihatçılar ilk önce bize bir kurtuluş umudu verdiler ama daha sonra sadece kendilerini kurtarmaya çalıştılar.”

Çikoğlu: “İttihatçılar da zaman içinde bu halkın başına bela oldular.”

Suphi: “Halkın bu işten bir günahı yoktur.”

Çikoğlu: “Yoktur ama tepki de vermediler.”

Suphi: “Mahmut Şevket Paşa’ya yapılan saldırı da affedilecek bir şey değil.”

Çikoğlu: “Bu olayın arkasında Hürriyet ve İtilaf Partisi mi var, sizce?”

Suphi: “Hürriyet ve İtilafçıları bilmiyorum ama Prens Sabahattin’in olduğu tespit edilmiş. Osmanlı Ahrar Fırkası’nı da bu prens yönetiyormuş. Eski hükümet döneminde, devletle yakın temasları varmış.”

Maksut: “Peki ama biz neden buradayız. Milli Meşrutiyet Fırkası’nın bu suikast olayında hiçbir rolünün olmadığını herkes biliyor.”

Suphi: “Bu suikast bahane edilerek devletin bütün kurumları kontrol edilmek isteniyor.”

Biz de bunun için buradayız. İttihatçılar, kendilerine dikensiz bir gül bahçesi yaratmak, yani sözün kısası muhalefetsiz bir iktidar kurmak istiyorlar.”

Çikoğlu: “Prens Sabahattin yakalandı mı acaba? Dünyadan bihaber yaşıyoruz buralarda.”

Suphi: “Prens hiç yakalanır mı? Şimdiye o çoktan Avrupa’ya kaçmıştır.”

Çikoğlu: “Bu dünyadaki acıları hep yoksul insanlar yaşar. Biliyor musun, halk arasında bir söz vardır: At ile katır tepişir ama arada eşek ezilir. Bizim gariban halkımız da hep atlar gibi tepinenlerin çifteleriyle arada sıra gibi ezilmişlerdir.”

Maksut: “İttihatçılara bakın, hepsi de Osmanlı paşası. Ahrar Fırkası ha keza, başında bir prens var. Hürriyet ve İtilaf Partisi, yine paşalardan oluşuyor. Bizim Milli Meşrutiyet Partisi de gene paşaların kontrolünde. Hani, halk nerede? Halk neden hiçbir yerde yok? Savaşta onlar var, vergi vermekte onlar var ama siyasetin üst kademesindeyse yoklar.”

Suphi: “Halkımız eğitimsiz ve örgütsüz olduğu için bu kadar eziliyor. Halkımıza ne verdik ki karşılığında ne isteyelim? Evet, üsttekilerin hep halkı kandırdıkları doğrudur. Devleti yönetenler, yani üsttekiler, bazen kendini tanrısal bir tin olarak halka sunmuşlardır. Bazen de kendini peygamber vekili, yani halife olarak topluma sunmuşlar. Cahil halkı idare etmek kolaydır. Biraz dindar görünürsen, cahili ata bindirip alıp götürürsün. Bunlar ne felsefe bilir ne sosyoloji ne de tarih. Dini söylemlerle alıp istediğin yere götürebilirsin.”

Çikoğlu: “31 Mart olaylarında olduğu gibi, değil mi?”

Suphi: “Evet, evet, işte hep beraber yaşadık 31 Mart olayını. Şimdi git, o olaya karışanlara sor, ne için isyan ettiklerini anlatamazlar.”

Maksut: “Prens Sabahattin yüzlerce insanı ateşe attı. Ama kendisi de sonunda kaçıp Paris’e gitti. Şimdi bunca insanın kanı üzerinde politika yapmak onu rahatsız etmiyor mu?”

Çikoğlu: “Neyse konumuza dönelim. Şu kaçış planını nasıl yapacağız?”

Maksut: “Bu hafta işe başlayacağız. Burada yatmakla devrim olmaz.”

Suphi: "Buradan aşağı bakınca insan korkuyor değil mi? Çok yüksek olmasa da insanı korkutuyor. Aşağısı bayağı derin. Burada atlama olmaz."

Çikoğlu: "Çarşaplardan ip yapar, aşağıya doğru sallarız."

Suphi: "Önemli olan bu demirleri kesmek, gerisi kolay olur."

Suphi, Maksut ve Çikoğlu mahpushaneden kaçmayı kafa-ya koymuşlardı. Şöyle veya böyle kaçıp, yarım kalan işlerini tamamlamak istiyorlardı. Sinop Mahpushanesi kaçmak için hiç de elverişli bir yer değildi. Bir kale gibiydi. Bir tarafı kale duvarı, bir tarafı denizdi. Demir parmaklıkları çok kalındı. Gelen ziyaretçilere, kitapla birlikte bir de demir testeresi ısmarladılar.

Sonrasında ziyaretçileri kendilerine testere ağızlarını ikiye bölerek kitapların arasında getirmişlerdi. Kitapların içindeyse her çeşit kitap vardı. Rus Sosyal Demokrat Parti programından tutun da Fransız İhtilali'ne kadar her konuda kitap gelmişti.

Pencerenin önüne kitapları yığarak içeriden kesilecek demirlerin önünü kapattılar ve kitapların arkasındaki demirleri nöbetleşerek kesmeye başladılar. Demirler kesilirken diğer iki arkadaş da demirlerin önünde durarak görüntüyü engelliyordu. Bir yandan demir kesiliyor, diğer yandan kitaplar okunuyordu.

Her geçen gün demir parmaklıkların bir kısmı kesiliyordu. Bu gidişle beş on günde demirler kesilip dışarıya çıkmayı başaracaklardı.

Suphi dikkati çekmemek için koğuş içinde dolaşıp durdu.

Mahpushane gittikçe çekilmez olmuştu. Siyasi mahkûmlar her geçen gün biraz daha ayrışıyorlardı. Refik Halit ve Burhan Felek, mahpushanedeki bu ayrışmadan pek memnun değillerdi. Çünkü mahpushanede başlayan ayrılıkların pek de iyi sonuçlar vermeyeceği biliniyordu. Mahpushanedeki çatışmalar, dışarıdaki çatışmalara pek benzemezdi. Onun için bu ayrışmaların önlenmesi gerekiyordu.

Bu yüzden de Refik Halit ile Burhan Felek bu ayrışmaları önlemek için bütün gün gruplarla görüştüler. Burada, koğuştaki bir çatışma çıkmasın diye elinde gelen her şeyi yaptılar.

Refik Halit, bir gün bir ranzanın üstüne çıktı ve konuşmaya başladı:

“Arkadaşlar... Bugün, Sinop Cezaevi’nde bir ayrıştırma ve çatıştırma süreci yaşanıyor. Oysa bizim ayrışmaya ve birbirimizi yemeye zamanımız yok. Milletin başına bela olan bu İttihatçıların ne yapacağı belli olmaz. Memleketi nereye sürükleyecekleri belli değil. Memleket diken üstünde. Önüne gelen herkesi tutukluyorlar. Şu Sinop Mahpushanesi’ne bakın, burada bir devleti yönetecek kadar birikimli insanlar var. Sadece burası mı? Memleketin birçok mahpushanesi böyle yetişmiş insanlarla dolu. Eğer davamız hürriyetse, hiçbirimiz bir diğerine yan gözle bakmamalıyız. Birlik içinde olmalıyız.” dedi.

Tam o sırada gardiyan içeri girdi ve sayım istedi. Hemen tek sıra olup sağdan saydılar. Gardiyan tamam raporu aldıktan sonra çekip gitti.

Ardından da Suphi, Refik Halit’in yanına gitti. Ona, kendisine yeni getirilen Rus Sosyal Demokrat Partisi programının da bahsetti. Rus Sosyal Demokratlarının emeğin ve yoksulun yanında olduğunu anlatmaya çalıştı. Rus sosyal demokratlarının dünyada sömürüye son vereceklerini anlattı. Refik Halit bu anlayışın Marx’a ait olduğunu söylüyordu. Marksizm denilen bu akımın sınıfsız ve imtiyazsız bir dünya hedeflediğini ona anlattı.

Refik Halit, dünyada devrimlerin kaçınılmaz olduğunu ve zincirin çoğunlukla en zayıf halkasından kopabileceğini söylüyordu ve “Ruslar eğer devrime yakınsa, bu sadece emperyalist savaşlar Rusya’yı çok zayıflattığı içindir.” dedi.

Suphi: “İngilizler yüzyıllardır Osmanlı ve Rus ordularını savaştırmaktalar.”

Refik Halit: “Başkasının atına bineni erken indirirler. İstanbul’da da durum hiç iyi değilmiş. Dünya kaynıyor. Bir savaş çıkar mı, çıkmaz mı, bilmiyorum ama böyle bir savaşta taraf olmak, bence sadece Osmanlı’nın sonunu getirir.”

Suphi: “Almanlarla işbirliği yapmak sanki kurtuluş mu? Ölümlerden ölüm beğen. Al birini vur diğerine. Ne güzel söylemişler değil mi atalarımız? Bir sömürgeci devletten kurtuluyor, bir başkasının himayesine giriyorsun. Bu mu kurtuluş?”

Refik Halit: “Enver denilen adam, tam bir maceracı. Umarım onun bu macera tutkusu ülkemizin başına felaket getirmez.”

Suphi: “Büyük devletlerin dostluğu olmaz. Olsa olsa menfaatleri olur. Çünkü onlar daima kendi menfaatlerini dayatırlar.”

Refik Halit: “Almanlar sömürgelerini yeterli görmüyorlar. Sömürgelerin çoğunun İngilizlerde olması paylaşımında bir denge sızlık yaratıyor. Almanlar bunu bir savaş sebebi sayabilir.”

Suphi: “Dışarıda bunca olay olurken bizim içeride olmamız hiç de iyi olmadı.”

Refik Halit: “Ama ferman büyük yerden, ne yapabiliriz ki?”

Suphi: “İttihatçılar muhalefetsiz bir sistem yaratmak istiyorlar.”

Refik Halit: “Muhalefetsiz hiçbir düzen olmaz. Dışarıdaki muhalefeti bitirirsin, partinin içinde bir muhalefet kendiliğinden doğar.”

Suphi: “Doğru, fizikte boşluk olmaz.”

Refik Halit: “Boşluk olmaz ama birilerinin bu Enver’i tutması gerekiyor. Enver bu ülkeyi bir maceraya sürükleyebilir.”

Bu arada Burhan Felek de yanlarına geldi ve onları selamladıktan sonra karşı ranzanın alt köşesine oturdu.

Suphi ona “Hoş geldin.” dedi.

Burhan Felek: “Hoş bulduk Suphi.”

Suphi: “Biz de yine memleket meselelerini konuşuyorduk.”

Burhan Felek: “Memleket diken üstünde. Bu gidişle Osmanlı’yı erken öldürecekler.”

Suphi: “Osmanlı’yı içten çökertecekler. Dışarıda da çok iyi değil haberler.”

Refik Halit: “Almanlar sömürge konusunda açlar. İngilizlerden sömürge koparmaya çalışacaklar ve bunu da ancak savaşarak kazanacaklarını sanıyorlar.”

Burhan Felek: “İnşallah, bu güçler bizi bir savaşa sokmazlar.”

Suphi: “Osmanlı’sız savaş olmaz. Tarihte bunun bir örneği yoktur.”

Burhan Felek: “Sanki kendi çocuklarını mı savaşa gönderiyorlar? Fakir fukaranın evlatlarının kanı üzerinden kahramanlık taşıyorlar. Kendi çocukları Avrupa’da tahsil görürken Anadolu çocukları Kırım’da, Yemen’de, Trablusgarp’ta can veriyor. Batsın böyle düzen.”

Suphi: “Tarihin her döneminde savaşın önünde yoksullar ve köleler vardır. Onlar ölürler. Efendiler ise kahraman olur.”

Refik Halit: “Ne yaman çelişki, değil mi?”

Suphi: “Fakirlik, hangi özür grubuna giriyor?”

Burhan Felek: “Bu ne demek? Fakirlik bir özürlülük mü?”

Suphi: “Fakirler, zenginlerin yüz katı kadar ama fakirler açlıktan ölür. Sıtmadan ölür. Savaştan ölür. Kirden pastan ölür ama onu sömüren, yoksullaştıranlardan hiç şikâyetçi olmaz. Bu bir özür değil de nedir, Allah aşkına?”

Burhan Felek: “Yoksul halk bunu sorgulayacak durumda değil. Bunları bilmezler. Kadere inanırlar. Yani senin anlayacağın içine düştüğü durumdan kimseyi sorumlu tutup da sorgulamazlar.”

Suphi: “O zaman biz de bunlara sorgulamayı öğreteceğiz. Yok öyle artık, şeyhülislam fetvasıyla halkı uyutup kandırmak.”

Refik Halit: “Nasıl olacak ki? Bu halk okuryazar değil. Birileri kulağına ne söylerse, sadece onu tekrarlayıp duruyorlar.”

Burhan Felek: “Böyle bir ülkede aydın olmak sorumluk ister.”

Suphi: “Aydın olmak elbette sorumluluk ister ama cahil insanların kafasını uyuşturup duruyorlar. Aydın ne yapabilir ki?”

Refik Halit: “İlk önce bu zindandan kurtulmamız gerekiyor.”

Burhan Felek: “Burada kurtulmamız için de dışarıda güçlü bir muhalefetin oluşması gerekiyor.”

Suphi: “Ha, muhalefet dediniz de aklıma geldi. Dün benim görüşmecim geldi. Dedi ki: Hükümet yeni bir istihbarat örgütü kuruyormuş.”

Burhan Felek: “Yıldız İstihbarat Teşkilatı’nı ne yapıyorlarmış?”

Suphi: “Onu feshediyorlarmış.”

Burhan Felek: “Yerine ne koyacaklarmış.”

Suphi: “Teşkilat-ı Mahsusa diye bir örgüt kuruyorlarmış.”

Burhan Felek: “Abdülhamit’in Yıldız İstihbarat Teşkilatı tarihe karışıyor, yani. . . Hey gidi günler hey. Dünyanın en güçlü hafiye teşkilatı tarih oluyor, öyle mi?”

Dışarıdan gelen haberler onları büsbütün tedirgin ediyordu. İktidar partisi, ülkeyi her geçen gün biraz daha bir felakete sürüklüyordu. Almanlar ile İngilizler her geçen gün biraz daha bir savaşa yaklaşıyorlardı. İttihatçılarsa İngilizlerle olan bağlarını koparmış, Almanlara her gün biraz daha yaklaşıyorlardı. Alman diplomatların her gün biri geliyor, biri gidiyordu. Alman kralı Osmanlı ilişkilerine çok önem veriyor ve “hasta adam” denilen Osmanlı’nın mirasına tek başına konmak, o koca mirası sahiplenmek istiyordu.

İstanbul’daki yöneticiler de Almanlarla işbirliği yapıyordu. Alman kralı sık sık İstanbul’a geliyordu. Bazen de Arap bölgesine gidiyordu. Araplarla hep iç içe oluyor ve Araplara Müslüman olabileceğini ima ederek İstanbul’a mesajlar yolluyordu.

İstanbul saray çevresinden gelen haberlere göre, bu Alman kralının Mekke’yi ziyaret ettiğini ve hacı olduğunu yazıyorlardı.

Alman Kralı II. Wilhelm’in artık hacı olduğunu, etrafındakilerin kendisine Hacı Wilhelm olarak seslendirdiklerini dile getiriyorlardı.

Suphi bu gidişin kesinlikle hayra alamet olmadığını düşünüyordu. Bir Hıristiyan kralın İslam ile ilgili kararlar almasını hiç doğru bulmuyordu.

Bu arada Çikoğlu ile Maksut demirleri kesmeye devam ediyorlardı. Bu tempoyla çalışırlarsa birkaç güne kadar dışarıya çıkabileceklerini hesaplıyorlardı. Suphi, Çikoğlu ve Maksut hiç kimseye sezdirmeden çalışmaya devam etmekteydiler. Hiç kimse onlardan şüphelenmiyordu; gerçi onlar da şüphelenilecek hareketlerde bulunmaktan kaçınıyorlardı.

Bazen koğuştan bir uzun hava yükseliyordu. Aralarında genç çocuklar da vardı. Köşedeki ranzadan güzel ve yanık bir ses yükselmeye başladı. Dokunaklı bir türküydü. Gerçi Anadolu'da dokunaksız türkü de pek yoktu. Diyordu ki:

*yavru yavru,
Huma kuşu yükseklerden seslenir,
(oğul)
Yar koynunda bir çift suna beslenir, beslenir.*

*yavru yavru,
Sen ağlama, kir piklerin ıslanır,
(oğul)
Ben ağlim ki belki gönül uslanır, uslanır, ah, ben ağlim ki
gülüm*

Eğlen eğlen eğlen eğlen belki gönül uslanır.

*yavru yavru,
Sen bağ ol ki ben bahçanda gül olim,
(oğul)
Layık mıdır, yanim yanim, kül olim kül olim?*

*yavru yavru,
Sen efendi, ben kapıda kul olim.*

(oğul)

*Koy desinler, bu da bunun kuludur kuludur ah, koy
desinler gülüm,*

Eğlen, eğlen, eğlen, eğlen, bu da bunun kuludur.

Koşuş tamamen susmuş ve türkü belli ki işiten herkesi etkilemişti. Herkesin yüreği ezikti. Ailelerinden ve sevdiklerinde çok uzaktılar. Üstelik kurtuluş umutları da pek yoktu ve en kötü olanı da buydu, ki bunun adı umutsuzluktu.

Umutsuz olmayanlar sadece Suphi ve arkadaşlarıydı. Birkaç güne kadar kurtulmayı hesaplıyorlardı. Ama bunun için daha çok çalışmaları gerekiyordu. Biri bırakıyor, diğeri testereyi alıp kesmeye devam ediyordu. Pencerenin önüne yığıldıkları kitapların sayesinde kimse onların ne iş yaptıklarını görmüyordu.

Derken aynı köşeden acıklı bir ses tekrar yükseldi. Herkes sessizce dinlemeye devam ediyordu:

Karlı dağlar karanlığın kalktı mı oy oy?

Kahpe felek ayrılığın vakti mi?

Karlı dağlar ne olur, ne olur,

Asker ağam gelse yarelerim

Ey olur, ey olur, ey olur.

Bir bulut kaynıyor Sivas elinden,

Ucu telli mektup geldi yârimden,

Karlı dağlar ne olur, ne olur,

Asker ağam gelse yarelerim

Ey olur, ey olur, ey olur.

Allah bu askere ömürler vere oy oy,

Teskeresini alıp geriye döne,

Karlı dağlar ne olur, ne olur,

Asker ağam gelse yarelerim,

Ey olur, ey olur, ey olur.

O sırada gardiyan kapıyı açtı ve içeri girip “Mustafa Suphi, ziyaretçin var.” dedi.

Suphi hemen ayağa kalktı ve kapıya doğru yöneldi. Gardiyan Suphi’yi aldıktan sonra tekrar kapıyı kapatarak kilitledi, gitti.

Görüş odasına vardıklarında Hüsam’la karşılaştı. Hüsam, Samsun eşrafından ve annesi tarafından akrabasıydı. Kaçış için hazırlıkları konuşacaklardı.

Hüsam onun boynuna sarılarak defalarca onu öptü, kokladı. “Seni çoktan beri görmemiştim Suphi.” dedi.

Suphi: “Hüsam iyi ki sen geldin. Sana ihtiyacımız var.”

Hüsam: “Ne demek ağam, biz akrabayız, her zaman geleceğim.”

Suphi: “Her zaman gelmene gerek yok.”

Hüsam: “Neden?”

Suphi: “Biz yakında buradan kaçacağız. Sana da bir işimiz düştü.”

Hüsam: “Hayrola ağam!”

Suphi: “Bu adamlar, bizi burada çürütecekler. Onun için kaçmaya karar verdik. Benim iki arkadaşım daha var. Onların yakınları demir testeresi getirdiler. Şimdi demirleri kesiyoruz.”

Hüsam: “Peki, saklanabilecek misiniz?”

Suphi: “Biz burada kaçtıktan sonra, sen bize bir kayık ayarla ki Kırım’a geçebilelim.”

Hüsam: “Tamam, bir arkadaşımın kayığı var. Seni onunla göndereyim.”

Suphi: “Sağ olasın benim iki gözüm.”

Hüsam: “Ne zaman biter işiniz?”

Suphi: “Büyük ihtimalle yarın biter.”

Hüsam: “Yüzme biliyor musunuz?”

Suphi: “İdare edecek kadar biliyoruz.”

Hüsam: “Tamam, siz çıkınca eve gelin, sonrasını orada düşünüyoruz.”

Suphi: “Tamam.” dedikten sonra birbirlerini hal hatır sordular.

Daha sonra Hüsam kalkıp gitti. Suphi ise rahatlamıştı. Demek ki mahpushaneden kaçtıktan sonra açıkta kalmayacaklardı. Ne de olsa Karadeniz Suphi'nin ata yurduydı. Baba tarafı Giresun, ana tarafıysa Samsunluydu.

Daha sonra tekrar koğuşa döndü. Görüşmecisi yiyecek şeyler getirmişti ve onları koğuşun çaycısına verip herkesle paylaştı. Sonra gidip yatağının üzerine uzandı.

Kendince kurgular kurdu. Bir anda aklında binlerce kurgu geldi ve geçti. Osmanlı ülkesini kurtaracaklardı. İttihatçılardan hesap soruyordu. Ev aile oluyordu. Birçok şey geçiyordu aklından ve bütün bunları düşünürken de uyumuştı.

Suphi uyandığında genç bir tutuklunun şiirler okuduğunu duydu. Bugün koğuş bayağı hareketliydi. Ondan sonra tekrar türküler söylendi. Türküden sonra Çikoğlu ranzasının üzerine çıktı ve Namık Kemal'den bir şiir okumaya başladı:

*Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır,
Serhadimize kal'a bizim hâk-i bendedir,
Osmanlılarız ziynetimiz kanlı kefendir,
Gavgâda şehadetle bütün kâm alırsız biz,
Osmanlılarız can verir, nâm alırsız biz.*

*Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda,
Can korkusu geçmez ovamızda dağımızda,
Her gûşede bir şir yatar toprağımızda,
Gavgâda şehadetle bütün kâm alırsız biz,
Osmanlılarız can verir, nâm alırsız biz.*

*Top patlasın ateşleri etrafa saçılın,
Cennet kapusu can veren ihvâna açılın,
Dünyada ne bulduk ki ölümden de kaçılın,*

*Gavgâda şehadetle bütün kâm alırız biz,
Osmanlılarız can verir, nâm alırız biz.*

Herkes, Çikoğlu'nu alkışlamaya başladı. O kadar çok alkış aldı ki yer yerinden oynuyordu sanki. Çikoğlu, bu yüzden koğuş arkadaşlarına teşekkür etti. Belki de bu bir vedalaşmaydı, belki de koğuşuyla bir araya bir daha gelmeyecekti.

Ortam sakinleşince, Suphi durumu arkadaşlarına anlattı. Çikoğlu ve Maksut sessizce dinlediler. Belki de bu gece bu iş bitecekti. Çıkınca da dışarıda onları karşılayan birisi olacaktı.

Maksut elinde bir testere ağzı durmadan kesiyordu demirleri. Testere sapsız ve küçük olduğu için işini hayli uzatmıştı.

Koğuşa bir sessizlik hakim olmuştu. Dışarıda duvarlara çarpan dalgalarda başka gürültü hissedilmiyordu. Gece de hayli ilerlemişti.

Maksut elini pencere demirine attı, baktı ki sallanıyor. Biraz kuvvetli itince demir korkuluk eline geldi. Usulca aldı ve ranzasının altına koydu. Pencere kapı gibi açılmıştı. Aşağıya baktı; iki kat yukardaydı.

Çikoğlu yatak çarşaflarını birbirine bağladı ve aşağı doğru salladı. Yere kavuşmamıştı. Ona bir de battaniye ilave etti. İşlem tamamdı. Bu birbirine bağlı battaniye ve çarşafı ranzaya bağladılar ama hemen aşağıya bırakmadılar.

Çünkü aşağıda onları kimsenin görmemesi için biraz daha zamana ihtiyaçları vardı. Üçü de bir aradaydı. Aşağıya indikten sonra biraz da yüzmeleri gerekiyordu. Mahpushane denizin derinliklerinin üzerinde inşa edilmiş sanki.

Suphi çok heyecanlıydı. Artık kendini özgür hissediyordu. Yatağın üzerinden yavaşça fısıldayarak Çikoğlu'na dedi ki: "Yüzmeyle sorunun yok, değil mi?"

Çikoğlu: "Yok, yok yüzmek iyidir."

Çikoğlu: "Maksut, ya senin yüzmek durumun nasıl?"

Maksut: "Benim de fena değil, korkma sizi yarı yolda bırakmam."

Suphi: "Yarın artık özgürüz. Belki de başka bir devlete gidebiliriz."

Maksut: "Rusya'ya gideceğiz, başka yolu var mı?"

Suphi: "Rusya, Osmanlı'nın ezeli düşmanıdır. Bizi korur ve bunlara vermez."

Çikoğlu: "Adamlar ellerindeki malları elden çıkarmak için, faizle para vermek için her dönem Osmanlı ile Rusları savaştırmışlar."

Suphi: "Bir de borçlandırıp kendine bağımlı hale getirmek için savaştırmışlar. Zavallı Abdülaziz hep Ruslarla savaştırılmış. Devletin hazinesi tam takır olmuş. Devlet, memurlarının maaşını bile veremez hale gelmiş. Dönmüş, tekrar kendisini savaştıran İngilizlerden borç para istemiş. İngilizler de çok fazla borçlandın, ödeyemezsin, sana borç falan yok, demişler."

Maksut: "Memurun maaşını verememiş mi?"

Suphi: "Müttefik olan İngilizlerden parayı alamayınca, bu defa da düşmanı olan Rusya'nın kapısını çalmış. Rusya ona ne kadar altın istiyorsa vermiş."

Çikoğlu: "Eeee ya sonra ne olmuş?"

Suphi: "Sonrası vahim. İngilizler ona darbe yapmış ve tahttan indirmişler. Sultan Abdülaziz'e darbe bu yüzden yapılmış."

Çikoğlu: "Yaa çok kötü değil mi?"

Suphi: "Darbeden sonra, Sultan Abdülaziz de bilekleri kesik olarak bulundu. Abdülaziz'in ölümü hep şaibeli kaldı. Kimisi 'intihar' kimisi de 'öldürüldü' dedi. Ama gerçeği şimdilik kimse bilmiyor."

Bu arada bütün koğuş uyumuştı. Kimseden ses çıkmıyordu. Çikoğlu çarşafı iki kat yaparak battaniyeye bağlayıp pencereden aşağı saldı. Diğer ucuysa ranzaya bağlıydı. Artık neredeyse özgür sayılırlardı. İpten tutunarak önce Çikoğlu indi. Çikoğlu'ndan sonra Maksut ipe sarılarak aşağıya indi. En son Suphi inmeye başladı. Böylece üçü de aşağıya inmiş oldular.

Nöbetçilerin görmemesi için ellerini suya vurmadan, elleriyle suyu kenara çekerek balık gibi yüzecek ve ses çıkarmayacaklardı.

Suphi önce kendisinin suya dalacağını ve kulaç atılacağını söyledi. Böylece Suphi önden, arkadaşları arkadan bazen dalarak, bazen su yüzüne çıkarak ilerlemeye başladılar. Kulaç atmıyor, sadece denize dalarak ilerliyorlardı. Gidecekleri mesafe iki yüz metre kadar vardı. Biraz ilerledikten sonra arkaya baktılar, nöbetçilerden hâlâ ses seda yoktu. Demek ki kimse görmemişti.

Biraz daha yüzdükten sonra kıyıya çıktılar. Üstleri sırlı sıklamdı. Denizin kıyısında yüz metre daha yürüdükten sonra bir mahalle arasına daldılar. Hüsam'ın evine gideceklerdi. Hüsam'ın haberi vardı ve onları evde bekliyordu.

Biraz daha yürüdükten sonra Hüsam'ın kapısına vardılar. Pencereyi hafiften tıklattılar. Hüsam hemen kalkıp kapıyı araladı. İçeri girdiler. Halen üzerlerinden sular dökülüyordu. Hüsam onlara içeriden birer eski elbise getirdi ve üstünüzü değiştirin, dedi. Onlar da hiç itiraz etmeden üstlerini değiştirdiler.

Hüsam onların yataklarını serdivebiraz yiyecek hazırladı. Üçünün yatağını da yan yana yaptı. Suphi, zaten yer yatağını çok seviyordu. Çocukken annesi ona hep yer yatağı yapardı ve o zamandan beri de yer yatağını hep sevmişi.

Yemeklerini yedikten sonra, yatakların başına geçerek yarın nelerin yapılabileceğini konuştular.

Suphi, Hüsam'a dönerek sordu:

“Yarın bizi götürecek motoru ayarladın mı?”

Hüsam: “Evet, ben her şeyi ayarladım. Yarın şehrin dışında sizi bekleyecek. Oradan alıp doğruca Kırım'a götürecek.”

Suphi: “Saatini de konuştun mu?”

Hüsam: “Yarın saat on ikide kalkacak.”

Suphi: “Tamam, bize uyar.”

Hüsam: “Bakacağız.”

Bütün bu yorgunluktan sonra yataklarının üzerine uzandılar. Hüsam, bacanın önünde yanan isli çırayı üfleyerek söndürdü ve kalkıp odasına gitti. Mapushane kaçakları çok yorgundular ve yatağa girer girmez uyuya kaldılar.

Mahpushanede sabahleyin yapılan sayımda üç kişi eksik sayılmıştı. Pencere demirleri kesilmiş, belli ki bu üç arkadaş kaçmıştı. Cezaevi müdürü delirmiş beygire dönmüş, çok saldırganlaşmıştı; önüne gelen herkese saldırıyordu. Koca koca demirlerin nasıl kesildiğini kabullenemiyordu. Kendisini devlet zannediyordu. Arkasında devletin gücü vardı. Esti, gürlledi, gitti. Arkasından da mahpushanenin savcısı gelmişti.

Savcı bütün tutuklu ve hükümlüleri tek tek sorgulayarak sonuca varmak istedi ama hiç kimse sır vermiyor, tüm koğuş arkadaşları “üç maymun”u oynuyorlardı: Görmedik, duymadık, bilmiyoruz.

Sinop'taysa bütün yollar tutulmuştu. Denizden ve karadan her yer gözetleniyor, neredeyse her köşe başında bir asker bekliyor, ana yollarda üst baş araması yapıyordu.

Suphi ve arkadaşları bir yolunu bulup şehir dışına çıkmak zorundaydılar. Sinop artık öyle riskliydi ki. Daha önce Hüsam'ın belirlediği yere gideceklerdi.

Hüsam önceden çıktı ve biraz etrafı gezdi. Sinop'ta neler olup bittiğini öğrenmeye çalıştı. Evden çıktıktan sonra hangi yolların daha emniyetli olup olmadığını keşfetti.

Sessiz ve sakin olan yolda, biraz sonra arkadaşlarıyla beraber çıkacaktı. Askerlerin olmadığı, en sakin yolu öğrendikten sonraysa eve döndü.

Evde Suphi ile arkadaşları kendisini merak içinde bekliyorlardı.

Suphi: “Nerede kaldın Hüsam?”

Hüsam: “Vallahi, şöyle bir etrafı kolaçan ettim de geldim.”

Suphi: “Sinop'ta durum nasıl?”

Hüsam: “Her yer asker polis kaynıyor. ”

Suphi: “O zaman burada kaldık mı?”

Hüsam: “Yok, gideceksiniz. Askerlerin bulunmadığı yeni yollar keşfettim. ”

Suphi: “Tamam, o zaman gideceğiz öyle mi?”

Hüsam: “Tabii, tabii, gideceksiniz. ”

Suphi: “Gideceğimiz yer belli mi?”

Hüsam: “Tabii ki belli, Kırım’a gideceksiniz. ”

Suphi: “Hangi şehir olduğu belli mi?”

Hüsam: “Belli belli, Sivastopol Limanı’na gideceksiniz. ”

Suphi: “Kaç saatte varabiliriz, biliyor musun?”

Hüsam: “Sinop ile Sivastopol arası 280 km kadar. Bir deniz motoruyla bu yol en az otuz, kırk saat sürer. Onun için ben size biraz yolluk hazırladım. Yolda yersiniz. ”

Suphi: “Kardeşim, bizim için hem risk aldın hem de bir sürü masraf ettin. Seninle nasıl ödeşiriz bilmiyorum. ”

Hüsam: “Biz akrabayız, böyle şeylerin lafı mı olur?”

Suphi: “Biz ‘devrim’ diye yola çıktık. Kader bize dur deyinceye kadar yolumuza devam edeceğiz. Bir bakarsın Karadeniz’in azgın sularında alabora olmuşuz, böylece Osmanlı Devleti bizden, biz de Osmanlı’dan kurtulmuş oluruz. ”

Hüsam: “Öyle deme. Bu topraklarda sizin gibi yetişmiş kaç kişi var? Sen bunları insan mı sayıyorsun? Bunlar dünyayı kirletmeye gelmiş asalaklar. ”

Suphi: “Bilmiyorum. ”

Hüsam: “Size biraz ekmek koydum. Yanına peynir, helva, reçel falan koydum. Bir de küp aldım. Ona da su korsunuz, tamam mı?”

Suphi: “Motorcunun parasını konuştun mu?”

Hüsam: “Konuştum. ”

Suphi: “Neye anlaştın?”

Hüsam: “Atmış altına anlaştık. ”

Suphi: “Tamam, biz orada parasını verimiz. ”

Hüsam: “Yok yok, siz para filan vermeyin. ”

Suphi: "Neden?"

Hüsam: "Ben parasının bir kısmını verdim, diğer kısmını dönüşte vereceğim."

Suphi: "Bak yeteri kadar bizim için hırpalandın. Neden bunları yapıyorsun?"

Hüsam: "Ben size yapmıyorum. Bunları kendime yapıyorum."

Suphi: "Neden?"

Hüsam: "Önce ben de sizin gibi bir devrimciyim. İkincisi, siz oraya gideceksiniz, kimseyi tanımıyorsunuz. Size para çok lazım olacak."

Suphi: "Sivastopol'da Türk çok değil mi?"

Hüsam: "Türk var, orası da İstanbul gibi."

Suphi: "O zaman yabancılık çekmeyiz."

Hüsam: "Yok yok, çekmezsiniz."

Suphi: "Haydi çıkalım."

Hüsam: "Peki, çıkalım. Erzaklarınızı unutmayın. Su küpünü unutmayın. Paranızı da unutmayın. Haydi çıkıyoruz."

Hüsam önlerine düştü, onlar da arkasından Hüsam'ı takip ettiler. Durum hiç de görüldüğü gibi değildi. Belki de görüldükleri yerde vurulacaklardı. Hüsam da onların yanında aynı derecede suçlanacaktı. Ama Hüsam bunların hiçbirini aldırmadan dağ yolunda, ormanın içinde onları motora götürmeyi bir görev biliyordu.

Ormanın içinde yaklaşık bir saat yürüdükten sonra kendilerini bekleyen motorun yanına vardılar. Motor ve kaptan onları bekliyordu.

Hüsam: "Selamın aleyküm kaptan."

Kaptan: "Aleyküm selam Hüsam kardeş."

Hüsam: "Benim adamlarım bunlar. Onları sağ salim Sivastopol'a teslim edeceksin."

Kaptan: "Tamam, eğer bir kazaya rast gelmezsek, yarın Allah'ın izniyle orada oluruz."

Hüsam: "Al bu keseyi, önce say, sonra cebine koy." Kaptan altın kesesini yavaşça aldı, saydı ve koynuna koydu.

Suphi: “Kaptan, benim adım Suphi. Yanımdaki arkadaşlarım da bu Çikoğlu, diğeri ise Maksut. ”

Kaptan: “Memnun oldum efendiler. ”

Suphi: “Artık beklemeyelim ki Hüsam da evine dönsün. ”

Kaptan: “Haydi, arkadaşlar gidiyoruz. ”

Suphi ve arkadaşları motora binmeden önce Hüsam ile vedalaştılar. Birbirlerini doya doya kokladıktan sonra Hüsam motordan indi.

“Haydi Allah’a ısmarladık. ” dedi kaptan ve ayrıldılar. Motorcu, motorunu çalıştırdı. Yolcular yerini aldılar ve tekne kıyidan uzaklaşmaya başladı.

Deniz dalgalıydı. Önlerinde bir hayli yol ve sohbet edecek bolca zamanları vardı.

Sivastopol buraya 280 km kadar bir yerdi. Çok da uzak sayılmazdı ama küçük bir balıkçı motoruyla yolları biraz uzun süreceğ e benziyordu.

Suphi, Çikoğlu ve Maksut, Hüsam’a el salladılar. Hüsam da onlara el salladı. Motor gözden kayboluncaya kadar, Hüsam el sallamaya devam etti.

7. BÖLÜM

Osmanlı'da oyun bitmez

*Bir dünya isterim kavgasız olsun,
Bir kuvvet isterim silahsız olsun,
Bir dostluk isterim kalıcı olsun,
Gerçek insanlığı görmek isterim.
Bir dünya isterim kardeşlik olsun,
Bir toplum isterim sınıfsız olsun,
Bir ömür isterim yaşanır olsun,
Hep mutlu yüzleri görmek isterim.
Bir dünya isterim sınırsız olsun,
Bir ufuk isterim hep açık olsun,
Bir gençlik isterim dinamik olsun,
İnsancıl bir hamle görmek isterim.*

Tamer Turan

Osmanlı sarayı iç ve dış gelişmeler karşısında zor günler geçiriyordu. Dışarıda dünya yeniden şekillendirilmeye çalışılıyor, sınırlar yeniden belirleniyordu. Öteden beri bir Alman hayranlığı taşıyan İttihatçılar sırtlarını Almanya'ya dayayarak, Osmanlı'nın parçalanmasını önlemeye çalışıyor, Almanlara çok güveniyorlardı. Ruslar ve İngilizlere karşı yapılacak bir savaşta Almanların kendilerine kalkan olacağını sanıyor, Almanlarla anlaşmalar yapıp onlara güvenceler veriyorlardı. Orduda çok sayıda Alman subay vardı. Bu subaylar, Osmanlı ordusunu her alanda eğitiyorlardı. İlk etapta kırk iki tane subay gelmişti ve arkası çorap sökücü gibi devam edecekti.

Sait Halim Paşa kabinesinde söz ve yetki aslında Enver, Cemal ve Talat Paşa üçlüsündeydi. Şeyhülislam Hayri Efendi de bu üçlünün sözünden hiç çıkmıyordu, bunlar ne söylerse şeyhülislam da ertesi gün onu tekrarlayıp dururdu.

Suphi ve arkadaşlarının Rusya'ya kaçması Osmanlı sarayında da tedirginlik yaratmıştı; Rusya ile anlaşıp onları getirmek istiyorlardı ama Rusya'yla ilişkileri hiç de iyi değildi.

Avusturya-Macaristan'ın tahtının varisi, yani veliahdı bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmüştü. Avusturya-Macaristan da bunu bahane ederek Sırbistan'ı işgal etti ve ardından da savaş Avrupa'nın kapısına dayanıverdi. Zaten Avrupa öksürse, Osmanlı ince maraz derdine düşüyordu.

Bu gelişmeler de Enver Paşa'yı umutlandırdı. Almanların gücünü arkasına alarak 93 Harbi'nde kaybettiği toprakları geri almayı hesaplıyordu; eğer Almanlar başarılı olursa onların desteğiyle tekrar Balkanlar'a bile yönelebilir, böylece Osmanlı'nın hasta olmadığını dost düşmana gösterebilirdi.

Sadrazam Sait Halim Paşa, bütün bu gelişmeleri bir de Enver Paşa'dan dinlemek istiyordu. Bunun için de görüşmek amacıyla Enver'e haber saldı. Enver haberi alır almaz bir faytona atlayarak saraya gitti.

Sait Halim Paşa, sarayın balkonundan boğaza bakıyordu. Havalar ısınmıştı. Yaz sıcaklığı bunaltıyor, boğazın esintisi sanki paşanın yanaklarını okşuyor ve ona taze kan veriyordu. Mas-mavi bir örtüyü andıran boğazın üzerinde birkaç balıkçı teknesinden başka bir şey görünmüyordu. Karşı yaka boydan boya ormanlarla kaplıydı. Saraydaysa bir sessizlik vardı.

Enver Paşa kapıyı aralayarak içeri girdi.

Sadrazam: "Hoş geldin paşa. Gel, ben de seni bekliyordum."

Enver: "Hayırdır paşam, inşallah, önemli bir şey yoktur."

Sadrazam: "Yok, yok, çok önemli bir şey yok. Malumunuz memleket meseleleri işte."

Enver: "Emrinizdeyim paşam."

Sadrazam: "Seni buraya çağırmamın nedeni biraz yeni konular hakkında konuşmak, fikirlerini almak. Daha sonrada kabineyi toplayacağım."

Enver: "Çok iyi etmişsiniz paşam."

Sadrazam: "Avrupa'da bu ara çok tehlikeli olaylar oluyor. Avusturya veliahdı öldürüldü. Avusturya Sırbistan'ı işgal etti. Almanlar Polonya'ya savaş açtılar, Fransa tehdit altında. Ruslar da Almanlara saldırmak istiyorlarmış. Bu işler bizi bulacak diye endişelerim var. Bunların hepsinin art arda gelmesi bir tesadüf olmamalı. Bu gelişmeler bizim hemen burnumuzun dibinde oluyor ama bizim tavrımız ne olmalı? Bunları seninle konuşmak için çağırdım."

Enver: "Paşam, sizi bilmiyorum ama bu gelişmeler beni biraz umutlandırdı."

Sadrazam: "Nasıl yani?"

Enver: "Paşam bu kargaşada Almanların desteğini alarak 93 Harbi'nde kaybettığımız doğu vilayetlerini geri alabiliriz."

Sadrazam: "Nasıl olacak bu iş?"

Enver: "Almanlar şu anda Polonya Cephesi'nde Ruslarla savaşıyor. İngilizler muhtemelen Rusların yanında yer alıp savaşa girecekler."

Biz de Almanların yanında savaşa gireceğiz. Savaş yorgunu Ruslardan 93 Harbi'nde kaybettiğimiz vilayetleri geri alacağız. ”

Sadrazam: “İngilizler dünyanın hakimi. Onlar savaşa girerse, dünyayı da arkasında sürüklemeler mi?”

Enver: “Sürüklese ne olur? Almanların gücü herkese yeter de artar bile. ”

Sadrazam: “Almanlar Fransa'yı da işgal edip ele geçirmiş, değil mi?”

Enver: “Evet. ”

Sadrazam: “Siz böyle bir durumda kendinizi savaşılmaya hazır görüyor musunuz?”

Enver: “Biz hazırız paşam. ”

Sadrazam: “Bu konuyu diğer arkadaşlarına açtın mı?”

Enver: “Evet, tartıştık efendim. ”

Sadrazam: “Talat ne düşünüyor bu konuda?”

Enver: “O da bizim gibi düşünüyor. ”

Sadrazam: “Peki, Cemal ile hiç konuştun mu?”

Enver: “O da bizden farklı bir şey düşünmüyor. ”

Sadrazam: “Peki, ne diyor?”

Enver: “O da Almanların yanında savaşalım, diyor. ”

Sadrazam: “O zaman bakanlar kurulunun acele toplayıp görüşelim. ”

Enver: “Nasıl isterseniz paşam. ”

Sadrazam: “Her şey çok erken değişiyor, kimin ne yaptığı bilinmiyor. Her şeye hazır olmalıyız. ”

Enver: “Evet efendim. ”

Sadrazam: “Alman kralı da yakında gelecek. ”

Enver: “Biliyorum efendim. ”

Sadrazam: “O zaman haftaya toplanalım. ”

Enver: “Pekâlâ, efendim. ” dedi ve ayağa kalkarak müsaade istedi.

Sadrazam Sait Halim Paşa da ayağa kalktı, konuğunun çıkması için kapıyı açtı.

Enver Paşa, sadrazamı başıyla selamladı ve "Allah'a ısmarladık." diyerek çıktı.

O gün İstanbul çok sıcaktı. Boğazdan hafif esintiler olsa bile genelde boğucu bir hava hakimdi. Boğazda serinleyenler vardı. Enver onlara imrenmişti. Kendisinin bir tatil yapma imkânı yoktu. Kim bilir, belki de onlar gibi yaşamak istiyordu. Oysa bunca işinin arasında denize girip çıkmaya bile vakti yoktu. Şu anda da hemen gidip arkadaşlarıyla görüşmesi gerekiyordu. Devlet işleri başka işlere benzemezdi. Her şey gününde ve saatinde yapılmalıydı.

Görüldüğü kadarıyla dünya yeniden biçimlendiriliyordu. Bu yeni oluşumda Osmanlı'nın yeri neresiydi, işte onu bilmiyordu. Dünyada dengeler alt üst olmaya başlamıştı; Almanlar Fransa, Polonya, Belçika ve Lüksemburg'a saldırmışlardı. Alman orduları Rusya'ya karşı Polonya üzerinden yeni bir cephe açmışlardı. Bütün gözler İngilizlere çevrilmişti. Eğer İngilizler bu işe burnunu sokarsa, kim bilir, dünya nasıl karışacaktı. Eğer bu iki dev ülke kapışırса dünya da karışacaktı.

Enver, Almanlara çok güveniyor, onların ordularının yenilmeyeceğine inanıyordu. Eğer Almanlarla birlikte hareket ederlerse 93 Harbi'nde kaybettiği doğu illerini tekrar kazanabilirler, kazanılacak bu kapılar sayesinde Azeri bölgesiyle irtibata geçebilirlerdi. Kim bilir belki de Turan yolu açılabilirdi.

Almanlar, Polonya Cephesi'nde yerinde saymaya başlamışlardı. Düşmanlarına karşı bir üstünlük sağlayamıyorlardı ve bu durum da Alman kralının canını çok sıkıyordu. Rusya'nın içine kadar girmeleri gerekiyordu ama bir türlü ilerleyemiyorlardı.

Enver, işte bu son gelişmeleri görüşmek istiyordu, artık keskin kararların alınması gerekiyordu.

Arkadaşları Talat ve Cemal'e haber saldı. İki saat sonra saraydaki odasına gelmelerini söyledi.

Paşalar haber alır almaz Enver Paşa'nın odasında bir araya geldiler. Ardından Enver Paşa yaverini çağırarak Şeyhülislam Hayri Efendi'yi de çağırttırdı ve bir süre sonra Şeyhülislam Hayri Efendi de geldi.

Sonra Enver Paşa kapının önüne bir nöbetçi koydu ve kimsenin kapıya yaklaşmamasını söyledi. Bu arada pencereleri sonuna kadar açmış, içeriği havalandırmaya çalışıyordu.

Enver Paşa artık Sadrazam Sait Halim Paşa ile yaptığı görüşmeyi ve son gelişmeleri arkadaşlarına aktarmaya hazırdı:

“Arkadaşlar, bugün Sadrazam Sait Halim Paşa'yla bir toplantımız oldu. Memleket meselelerini konuştuk. Dünya yeniden şekillendirilmesi için karıştırılıyor. Avrupa'da yeni savaşlar var. Her an Osmanlı Devleti'ne de sıçrayabilir. Bugün burada bunları konuşmak üzere toplanmış bulunuyoruz.” dedi ve oturdu.

O arada Talat Paşa söz aldı:

“Avusturya Macaristan, Sırbistan'ı işgal etmiş. Bence bu çok tehlikeli bir durum.”

Enver: “Evet, öyle olmuş. Bence de çok tehlikeli bir durum. Her şey gittikçe karmaşılaşıyor.”

Cemal: “Almanlar Fransa, Lüksemburg ve Belçika'yı işgal etmişler.”

Enver: “Peki, biz ne yapacağız? Ya savaşta taraf olup payımız düşeni alacak ya da uzaktan böyle bön bön bakacağız.”

Cemal: “Savaş başka şeye benzemez. Sonucunu çok iyi hesaplamak lazım. Bu işin kaybetmesi de var.”

Enver: “Eğer Almanlardan yana tavır alırsak, onlarla başarılı oluruz, diye düşünüyorum. Almanlar kolay kolay kaybetmiyorlar.”

Talat: “Ama Polonya Cephesi'nde öyle kolay bir ilerleme yok. Mademki Almanlar çok güçlüler, neden Rusların karşısında ilerleyemiyorlar?”

Enver: "Nerede?"

Talat: "Polonya Cephesi'nde. "

Enver: "Evet, orada durakladılar. "

Cemal: "Benim tavrım savaşa girmekten yana. Biz bu savaşa girmeliyiz. Yoksa Ruslara kaptırdığımız toprakları bir daha alamayız. "

Enver: "Ben de bu fikirdeyim. Almanların bize ihtiyaçları var. Biz olmadan onlar hiçbir şey yapamazlar. Biz de Almanların bu zaaflarından yararlanmalıyız. "

Talat: "Zaten şu anda ordumuza Alman subaylar bakıyor. Sayıları kaç bin bilmiyorum ama binlerce subay eğitim amaçlı burada. Ordunun emir ve komutası da onlarda sayılır. "

Cemal: "Ben bilmiyorum, bu konu Enver'in konusu. "

Enver: "Doğrudur, ülkemize binlerce subay eğitim amaçlı geldi. "

Şeyhülislam Hayri Efendi: "Paşalar ben bu harp işlerinde anlamam. Beni neye çağırdınız, bilmiyorum. "

Enver: "Sen bize bir fetva çıkaracaksın. "

Hayri Efendi: "Ne fetvası?"

Enver: "Savaş fetvası. "

Hayri Efendi: "Şimdi bu da nereden çıktı? Savaşın da fetvası mı olurmuş?"

Enver: "Hoca efendi, hoca efendi. Haddini bil, haddini bil de konuş. "

Hayri Efendi: "Benden ne istiyorsunuz şimdi?"

Cemal: "Sen bu savaşın kutsal olduğunu söyleyeceksin. Daha sonra fetvanı ilan edeceksin. "

Hayri Efendi: "Nasıl isterseniz. Siz ne istediniz de biz vermedik?"

Cemal: "Ha öyle işte. Şimdi git ve hemen bu fetvayı hazırla emi? Açıklama zamanı gelince biz sana söyleriz, sen de açıklarsın, olur mu?"

Hayri Efendi: "İslam'da cihat diye bir şey var.

Biz burada yanlış bir iş yapmıyoruz. Dinimizin emirlerini yerine getiriyoruz. ”

Enver: “Sen cihat-ı ekber ilan edeceksin. ”

Hayri Efendi: “Kime karşı?”

Enver: “Hıristiyanlara karşı. ”

Hayri Efendi: “Sizin dostunuz Almanlar da Hıristiyan değil mi?”

Cemal: “Hoca efendi, üstüne vazife olmayan bir şeyi karıştırma. ”

Hayri Efendi: “Sen gâvura karşı cihat-ı ekber ilan ediyor ama başka bir gâvurla birlikte savaşıyorsun. Nasıl olacak bu cihat-ı ekber?”

Talat: “Biz şu Alman Kralı II. Wilhelm’i getirsek hacca göndersek. Hacca gidip Müslüman ve hacı olsa o zaman cihat ilan edilebilir mi?”

Hayri Efendi: “O zaman olur. Devletin başı Müslüman olursa, o millet de Müslüman olmuş sayılır. ”

Enver: “Peki, öyleyse Kral II. Wilhelm’i getirelim ve hacca gönderelim. Hacı Wilhelm olsun, o zaman sorun da biter. ”

Hayri Efendi: “Tamam, o zaman uygun olur. ”

Enver: “Onu hemen getirtelim, bir an önce, ne olur ne olmaz. ”

Böylece Enver, Cemal ve Talat Paşalar kendi aralarında anlaştıklarına göre, gerisi artık kolaydı. Sadrazam kendilerine uymak zorundaydı. Üçü de Almanların yanında, Ruslara karşı savaşa girmek istiyor, bu savaştan çok şey bekliyorlardı. Kaybettikleri toprakları geri almak, Kafkas kapısını açarak Turan’a varmak arzusundaydılar.

Enver, baştan beri bütün Türkleri birleştirmek istiyordu ama şartlar bir türlü olgunlaşmıyordu. Arapların bir gün gelip ayrılacaklarını düşünmekteydi. Dünyada din devletleri yıkılıyor, bunların yerine dil devletleri kuruluyor ve buna da “ulus devletleri” deniliyordu. Ulus devletlerinin temelinde kan bağı vardı.

Aynı dili konuşan insanların aynı kökenden geldiklerine inanıyorlardı.

Her ne kadar Sait Halim Paşa, Panislamizm peşinde olsa da İttihatçıların karşısında fazla direnemiyor ve sonuçta onların dedikleri oluyordu.

Almanlar, Polonya Cephesi'nde fazla ilerleyemedikleri için Osmanlı'nın bir an önce savaşa girmesi gerekliydi ama bakanlar kurulunda böyle bir karar çıkarma şansları yoktu. Onun için de bir formül düşünmeleri gerekiyordu.

Bu arada Alman Kralı II. Wilhelm İstanbul'a gelmişti ve Sait Halim Paşa kabinesini savaşa sokmaya çalışıyor ama Osmanlı hükümeti bu baskıları biraz da hafife alıyordu.

Almanların yanında bir an önce savaşa girmek isteyen Enver Paşa, yanına Talat'ı da alarak Alman kralının yanına gitti. Neler yapacaklarını yolda geniş geniş konuştular. Konuşup aldıkları bu kararları Alman kralına aktaracaklardı. Alman kralı önceden planlandığı gibi boğazdaki bir yalıda kendilerini bekliyordu. Böylece boğazdaki yalıya ulaştılar.

Alman kralına Enver ve Talat Paşaların geldikleri söylendi. Kral hemen toplantı salonuna geldi. Enver ve Talat Paşalar toplantı salonunda kendilerini bekliyorlardı. Kral geçip salondaki yerini aldı ve tercüman aracılığıyla sohbete başladılar.

Wilhelm: "Hoş geldiniz efendiler. "

Enver: "Hoş bulduk efendim. "

Wilhelm: "Sizinle bir arada olmak ne güzel. "

Enver: "Teşekkür ederiz efendim. "

Wilhelm: "Benimle özel görüşmek istediğinizi söylemişsiniz. Bunun sebebi nedir, bilmiyorum. Bugün buraya sizleri dinlemeye geldim. "

Talat: "Biraz karmaşık bir konu. Bir ricada bulunmak için sizleri buralara kadar yorduk. "

Wilhelm: "Peki, neymiş o?"

Talat: “Efendim siz Mekke’ye İslami usullere uygun hac yapmaya gideceksiniz, hacı olacaksınız yani. Sonra İstanbul’a gelip ‘Ben de Müslüman oldum.’ diyecek ve ardından da cihat-ı ekber ilan edeceksiniz. Böylece bizim işimiz de kolaylaşacak ve sizin yanınızda savaşa gireceğiz. Aksi takdirde cihat ilan etmekten çok zorlanacağız. Bizim inançlarımıza göre cihat ilan edilmeden savaş olmaz. Her savaşın dinen bir yorumu olmalı.”

Wilhelm: “Benim sizin dininizle ne işim olabilir? Beni neden sizin dininiz ilgilendirsin ki?”

Talat: “Efendim, biz şimdi sizin yanınızda savaşa girmek istiyoruz. Ama savaşın tarafı sizsiniz ve Hristiyanınız. Bizim dinimize göre bir Hristiyanın yanında savaşa girmek, cihat ilan etmek diye bir şey yok. Halkımızı savaş için ikna etmekten zorlanacağız. Eğer siz ‘Müslümanım’ der ve bir de Hicaz’a giderseniz dinen önümüzde bir engel kalmaz.”

Wilhelm: “Bunu mu anlatmak istiyordunuz? Bu iş kolay. Hemen bu söylediklerinizi yaparım ama siz ondan sonra ne yapacaksınız?”

Talat: “Biz ondan sonra bir bahane bulup savaşa gireriz.”

Wilhelm: “Mesela ne yapmayı düşünüyorsunuz?”

Enver: “Mesela, Rus tarafına geçer, Osmanlı topraklarına birkaç top sallarız. Deriz ki ‘Ruslar bize saldırdı. Ey Müslümanlar, Moskof bize saldırıyor, daha ne duruyorsunuz?’ Elimizde cihat-ı ekber de var. Böylece Ruslara savaş ilan edebiliriz.”

Wilhelm: “O kadar kolay mı bu söyledikleriniz?”

Enver: “Siz boş verin efendim, bizde oyun çok. Olmazsada başkasını buluruz. Kafanızı buna yormayın.”

Wilhelm: “Bu yaptığınız halkınıza karşı yalan söylemek olmuyor mu?”

Enver: “Halka şimdiye kadar kim doğruları söylemiş ki?”

Wilhelm: “Doğru söylüyorsun. Halk ancak savaşır ve vergi verir.”

Enver: “Halk bizim toplumda bir şey ifade etmez, bir şey de sormaz.”

Wilhelm: "Nasıl?"

Talat: "Bizde devleti yönetenlere güvenirler. Onlar ne yaparsa yapsın sorgulamazlar."

Enver: "Bizde buna 'ulu'l-emre itaat etmek' denir."

Wilhelm: "Sizin işiniz kolaymış."

Enver: "Bizim halkımız sizinkine benzemez. Savaşta korkmaz. Savaşta ölürse şehit olur ve ebediyen cennette keyfine bakacağına inanır. Onun için bizim halkımız savaşa sevinerek gider."

Talat: "Bir de bizim halkımız kadere inanır. Eğer bir savaş çıkmış ve bu savaşta insanlar ölmüşse, herkes bu savaşın kaderde var olduğuna inanır."

Wilhelm: "Demek ki beni sonunda hacı yapacaksınız öyle mi?"

Talat: "Evet, bir de unvanınız olacak."

Wilhelm: "Neymiş o?"

Talat: "Hacı Wilhelm."

Wilhelm: "Kabul, bu söylediklerinizi yapacağım." dedi ve ayağa kalktı.

El sıkışarak ayrıldılar.

Amaçlarına ulaşmışlardı. Alman kralını bile hacı yapacaklardı. Aslında kralın hacılığı sadece göz boyamaya yönelikti. Yoksa kral Müslüman olmuyor ama bütün Müslümanlar için cihat ilan edebiliyordu.

Bu arada halk yoksulluk içerisindeydi. Açlık had safhaya ulaşmıştı. Devlet kendi derdine düşmüştü. Sait Halim Paşa devletin idaresinin kontrolünü kaybetmişti. Davul onun sırtında olmasına rağmen, tokmak İttihatçıların elindeydi. Yapacak fazla bir şey de yoktu. Osmanlı gırtlığa kadar borç batağındaydı. Toplanan vergiler İngilizlerin kasalarına akıyordu. İngilizler Düyun-u Umumiye hesaplarına el koymuşlardı. Osmanlı'yı sürekli Ruslara karşı kıskırtıp savaşa sokan

İngilizler, artık sadece borçlarının tahsiliyle ilgileniyorlardı.

Düyun-u Umumiye binası çok büyük ve görkemliydi. Bütün vergiler burada toplanıyordu. Almanlar da burada biriken paralara göz koymuşlardı. Belki pek yakında bu paralara Almanlar el koyacaktı.

Bu arada Almanların safında da yavaş yavaş savaş hazırlıkları yapıyordu. Almanlarla yeni bir anlaşma yapılmıştı. Bu anlaşmaya göre saldırılar karşısında birlikte hareket edeceklerdi. Enver Paşa bu anlaşmadan destek alarak Ruslarla hesaplaşmayı düşünüyor, 93 Harbi'nde kaybedilen Batum, Artvin, Kars, Ardahan, Sarıkamış'ı yeniden Ruslardan almayı istiyordu.

Enver Paşa, Alman kralının hacca gidip gelmesini iple çekiyordu. "Kral II. Wilhelm bir hacca gidip gelsin, hele bir hacı olsun, siz o zaman görün savaşın ne olduğunu." diyordu 2 Ağustos 1914 günüydü ve ağustosböcekleri avazları çıkıncaya dek bağıırıyorlardı. Artık Alman-Osmanlı anlaşması yapılmış sayılabilirdi. Fransa ve Lüksemburg'a girmiş olan Almanlar, Ruslara karşı Polonya'da yeni bir cephe açmışlardı ama Polonya Cephesi'nde Almanların ilerleyebilmesi için Osmanlı'nın da bir yerlerde Ruslara cephe açması gerekiyordu. Alman kralı en azından böyle düşünüyordu.

İngilizler, Almanların bu saldırgan tavrı karşısında rahatsız olmuşlardı ama Almanları durdurma şansları henüz yoktu. İngilizler Dünya'da egemen güç olmuşlardı ama durdurmak için Almanlara da bir miktar pazar payı vermeleri gerekiyordu ve bunu da yapmazlardı. Yani savaşı durduracak güç o an için ufukta görünmüyordu.

Bu yüzden de İngilizler el altından Ruslara yardım etmenin peşine düştüler. Bu yardımın yapılması için gemilerin Çanakkale ve İstanbul Boğazlarından geçmeleri gerekiyordu ve boğazlardan geçmek için de Osmanlı müsaade etmeliydi. Oysa Osmanlı hükümetinin buna izin vermeyeceğini biliyorlardı.

Zaman içinde Ruslar ile Almanlar arasındaki savaş gittikçe kızışıyordu. İngilizler artık açıkça Rusların yanında

yer almışlardı ve Ege Denizi'nde İngilizlerden kaçan iki Alman gemisi Osmanlı limanlarına sığınmıştı. Geoben ve Bresleu adındaki bu iki savaş gemisi Çanakkale Boğazı'nı aşarak İstanbul'a geldiğinde gemilere Osmanlı bayrağı çekildi. Osmanlı bayrağı çekilen bu iki gemi Karadeniz'deki Osmanlı bahriyesini eğitmeye başladı. Böylece Osmanlı bahriyesi de bu iki savaş gemisinde bulunan yeni teknolojiyle tanışıyordu.

Enver Paşa, bu iki geminin gelmesine çok sevinmişti. Bu gemileri kullanarak savaşa girebilirdi. Kimse de bir şey soramazdı. Gerekirse yayım yasağı da koyabilirdi ve bu yasağı kim delebilirdi ki.

Enver, böylece arkadaşı Cemal'in yanına giderek ona aklındakileri açıkladı ve bu gemileri kullanarak Ruslarla savaşa girebileceklerini anlattı.

Cemal Paşa da hemen Talat Paşa'ya haber saldı. O da gelecekti ve üçü birlikte Cemal'in bürosunda bir karara varacak, aldıkları kararı da Alman yetkililere ileteceklerdi.

Bir süre sonra Talat Paşa da geldi ve üçü baş başa kaldılar.

Enver hemen konuyu açtı:

“Arkadaşlar, şu anda Karadeniz'de olan Alman gemileri bizim için bir fırsat. Bence bu fırsatı değerlendirmemiz lazım.”

Talat: “Ne yapmayı düşünüyorsun?”

Enver: “Bu gemilere bizim bayrağı çekip, Rus limanlarını bombalatmayı düşünüyorum.”

Talat: “Yani savaşa girmekte kararlısın?”

Enver: “Bunları daha önce aramızda konuşmuştuk, değil mi?”

Talat: “Evet, benim buna bir itirazım yok.”

Enver: “Ne bileyim, biraz sanki gönülsüzümüştün gibi konuşuyorsun. Bu kararları daha önce almıştık. Şimdi teyit etmek için toplandık.”

Talat: "Hacı Wilhelm'den ne haber?"

Cemal: "Hacı Wilhelm şu anda Hicaz çöllerinde dolaşıyor." "

Talat: "Adamı zorla hacı yaptınız. Peki, ne zaman geliyor-
muş?"

Enver: "Yakında gelir, bize bir de cihad-ı ekber ilan eder."

Cemal: "Şeyhülislam Hayri Efendi 'olur' demişti."

Talat: "Adamın 'olmaz' diyecek şansı mı vardı?"

Cemal: "Her devlet adamı kendisine göre bir din ülması yaratır. Yoksa işler yürümez."

Enver: "Her padişah veya vezir kendisine uygun bir şeyhülislam yaratır. Devletin bekası için ulema her şeyi yapmak zorundadır."

Talat: "Vatikan'da da durum böyle. Papa devletin tasarrufu altındadır. Devletin zirvesi ne derse Vatikan öyle kararlar alır."

Enver: "Yani anlaşılan padişah dine uymaz ama din padişaha uyar. Öyle mi diyorsun?"

Talat: "Hemen hemen öyle diyorum. Evet."

Cemal: "Sonuçta, biz şimdi savaşı başlatmak için kralı beklemek zorunda mıyız?"

Enver: "Yok, yok, onu niye bekleyelim ki?"

Talat: "O zaman hazırlıklarınızı yapın. Savaşı başlatalım ve ilk vuruşta sonuç alalım."

Enver: "Talat, sen yarın padişaha çık ve gelişmeleri anlat. Ben de sadrazama çıkar ve onu bu konuda bilgilendiririm."

Talat: "Ben padişaha ne diyeyim? 'Hileyle ülkeyi savaşa sokuyoruz.' mu diyeyim?"

Enver: "Öyle demene gerek yok. Sen ona 93 Harbi'nde kaybettiklerimizin tamamını geri almak için Almanlarla beraber savaşa gireceğiz, diyeceksin o kadar."

Talat: "Evet, onu diyebilirim."

Cemal: "Onun da fazla direnecek gücü yok. Bizim aldığımız her kararı onaylamak zorunda."

Gerçekten de V. Reşat hiçbir şeye karışmıyordu. Bütün yetki Enver, Cemal ve Talat üçlüsündeydi. Onlar her istediklerini Sadrazam Sait Halim Paşa ve Padişah V. Reşat'a kabul ettirebiliyorlardı.

Böylece Talat Paşa hemen saraya gitti ve padişah ile görüşeceğini söyledi. Padişaha durum iletildi ve o da müsait olduğunu söyledi. Talat hemen padişahın olduğu bölme ye alındı.

V. Reşat onu kapıda karşıladı. Talat padişahın karşısına oturdu ve şimdi padişah onu dinlemeye hazırды.

Talat: "Padişahım, Almanlar bizi kendilerinin yanında savaşta görmek istiyorlar."

Padişah: "Ne istiyorlar?"

Talat: "Diyorlar ki 'Biz Polonya Cephesi'nde ilerleyemiyoruz. Siz orada bir cephe açarsanız biz buradan, siz oradan böylece Rusları ele geçirebiliriz."

Padişah: "Peki, siz ne düşünüyorsunuz?"

Talat: "Biz diyoruz ki Ruslar çok kötü sıkıştı, biz de savaş açalım, 93 Harbi'nde kaybettiğimiz vilayetleri geri alalım, diye düşünüyoruz."

Padişah: "Nasıl yapacaksınız?"

Talat: "Şimdi bizim himayemizde, İngilizlerden kaçıp bize sığınan iki Alman savaş gemisi var. Bu gemilerin adları Goeben ve Breslau. Bu iki gemiye bayrağımızı çekecek ve Kırım'a göndereceğiz. Rus şehirlerine birkaç top atsinlar, böylece onlar da bu gemilerin Osmanlı'ya ait olduğunu sanacak ve bize savaş açacaklar. Yani savaşı biz değil, onlar çıkarmış olacak. Biz de savaşa girmiş ve savunmada olduğumuzu halkımıza söyleyeceğiz."

Padişah: "Mantiğa uygun ama bu savaştır, başka bir şeye benzemez. Sonuçlarına da katlanırsınız artık."

Talat: "Bu işin içine bütün Müslümanları sokacak, cihat da ilan edeceğiz."

Padişah: "Sahi siz Alman Kralı II. Wilhelm'i Müslüman mı ettiniz?"

Talat: "Yok, yok, biz onu Mekke'ye gönderdik. 'Hacı ol.' dedik. 'Hacı ol ki cihat-ı ekber'e ters olmasın.'"

Padişah: “Nasıl yani?”

Talat: “Şimdi bizim savaştığımız devletlerin hepsi Hristiyan ve bizim yanımızda olan Almanlar da Hristiyan. Yani cihat gayrimüslime karşı ilan edilir; ama bizim tarafımızda da gayrimüslim Almanlar var. İşte biz Alman kralını hacı yaparsak, Müslüman sayılır ve gayrimüslimlere karşı cihat ilan edebilir.”

Padişah: “Şeyhülislam Hayri Efendi mi söyledi bunları?”

Talat: “Yok, biz düşündük ama Hayri Efendi’ye de danıştık ve olurunu aldık.”

Padişah: “Bundan sonra krala Hacı Wilhelm diyeceğiz, öyle mi?”

Talat: “O sizin sorunuz padişahım.”

Padişah: “Yine arkadaşlarınızla detaylıca konuşun. Benden dolayı bir sorun çıkmaz.”

Talat: “Onu biliyoruz padişahım.”

Padişah: “Sait Halim Paşa durumu biliyor mu?”

Talat: “Biliyor.”

Padişah: “Onun görüşleri ne yönde?”

Talat: “O olayları baştan beri takip ediyor. Şu anda Enver Paşa yanında ve onu bilgilendiriyor.”

Padişah: “Ne diyelim? Haydi gazanız mübarek olsun.”

Talat: “Allah size güç kuvvet versin padişahım. Sizi başımızdan eksik etmesin padişahım.” dedi; ayağa kalktı ve padişahın huzurunda geri adımlarla kapıya doğru yöneldi.

Padişah V. Mehmet Reşat bu konuda tatmin olmamıştı ama İttihatçılar kendi aralarında savaşa karar almışlardı ve yapılacak fazla bir şey de yoktu.

Enver Paşa da Sait Halim Paşa’nın yanındaydı. Kendi sadrazamını bu savaş hakkında bilgilendiriyordu. Sait Halim Paşa, Pantürkizm yönleri daha ağır basan ve bütün Türklerin birliğinde bahseden İttihatçılara fazla benzemezdi. O, daha çok dindar bir görünüm veriyordu.

Turan yolu dikenliydi, sarptı ama Enver Paşa bütün bu güçlükleri göze almıştı. Gitmeden önce sadrazam Sait Halim

Paşa'ya haber salmıştı ve paşa onu bekliyordu. Enver içeri girdiğinde, sadrazam bir şeyler okuyordu; başını kaldırdı ve paşayı karşısında görünce kitabı bırakarak ayağa kalktı.

Sait Halim Paşa: "Hoş geldiniz paşam. "

Enver: "Hoş bulduk vezirim. "

Sait Halim Paşa: "Şöyle geç, karşıma otur paşa. "

Enver: "Allah razı olsun vezirim. "

Sait Halim Paşa: "Seni dinliyorum paşam. "

Enver: "Vezirim daha önce de birçok konuda görüş alış-verişi yapmıştık. Şimdiyse son gelişmeleri size iletmek için buradayım. "

Sait Halim Paşa: "Seni dinliyorum paşa. "

Enver: "Vezirim siz de biliyorsunuz ki Almanlarla 2 Ağustos günü bir anlaşma yaptık. Birimize saldırı anında birlikte hareket edip birlikte savaşaacağız. "

Sait Halim Paşa: "Evet, bunları biliyoruz. "

Enver: "Şimdi Avrupa karışmış durumda. Almanlar Fransa ve Lüksemburg'u ele geçirmiş, Polonya Cephesi'nde Ruslara savaş ilan etmişler. Bu cephede pek ilerleyemiyorlar. Bizden de destek istiyorlar. "

Sait Halim Paşa: "Nasıl bir destek istiyorlar?"

Enver: "Diyorlar ki siz de başka bir yerden bir cephe açın. Böylece Rusların gücü bölünsün. Biz de Rusların içine kadar ilerleriz. Siz de kaybettiğiniz topraklarınızı geri alırsınız, diyorlar. "

Sait Halim Paşa: "Kaybettiğiniz topraklar deyince, siz ne anlıyorsunuz?"

Enver: "93 Harbi'nde kaybettiğimiz topraklar kastediliyor; Batum, Kars, Artvin, Sarıkamış, Iğdır. Tabii nihai hedefimiz Turan ülkesi. Burada Turan'a doğru yol almak da mümkün olabilir. "

Sait Halim Paşa: "Paşa, sen halen Turan ülkesine varacağına inanıyor musun?"

Enver: "Paşam Turan ayağımıza geldi, biz Turan'a koşmuyoruz. "

Sait Halim Paşa: “Nasıl ayağımıza geliyor Turan?”

Enver: “Hepimiz de biliyoruz ki Almanların askeri üstünlükleri var. Almanlar çok kısa sürede Fransa ve Lüksemburg’u aldıklarına göre, bizim cephe açmamızın ardından Ruslar da fazla dayanamayacak. Ruslar dağılınca biz de soluğu Türkmənistan’da alacak, böylece Turan’a varmış olacağız.”

Sait Halim Paşa: “İnşallah, muradına erersin. Turan’da nefeslenirsin.”

Enver: “Allah razı olsun vezirim.”

Sait Halim Paşa: “Peki, şimdine yapmayı düşünüyorsunuz?”

Enver: “Ruslara karşı bir cephe açmayı düşünüyoruz.”

Sait Halim Paşa: “Bu cephe nerede açılacak?”

Enver: “Hele önce bir savaşı başlatalım, onu sonra konuşuruz.”

Sait Halim Paşa: “Savaşı nasıl başlatacaksınız?”

Enver: “Şu İngilizlerden kaçıp gelip bize sığınan iki Alman savaş gemisi var ya.”

Sait Halim Paşa: “Evet.”

Enver: “İşte biz bu iki gemiyi satın aldığımızı dünyaya ilan edecek, bunlara bayrağımızı çekecek ve Karadeniz’e göndereceğiz. Rusların Kırım’daki limanlarını bombalayacağız. Böylece savaşı da ilan etmiş olacağız.”

Sait Halim Paşa: “Siz planınızı yapmışsınız, her şey bitmiş, benim yapacak bir şeyim kalmamış.”

Enver: “Yok, sizin yapacağınız bize dua etmek. Bizden duanızı esirgemeyin.”

Sait Halim Paşa: “Dua kolay ama böyle bir savaşta taraf olmak kolay göze alınacak bir şey değil.”

Enver: “Korkaklar tarih yazamazlar.”

Sait Halim Paşa: “Korkmak insani bir duygudur. Korkmak bazen insanları tehlikelerden korur. Bazen ateşten korkarsan, kendini ateşten koruyabilirsin.”

Enver: “Korursun ama korumayla da destan yazamazsınız.

Sait Halim Paşa: "Bu işin İngiliz boyutunu da hesapladınız mı?"

Enver: "İngilizler bu işin altından kalkamazlar. Alman ordusu artık dünyanın en güçlü ordusu, bunu herkes biliyor."

Sait Halim Paşa: "Dünyanın devi, İngilizler değil mi?"

Enver: "Almanlar, onlardan daha kötü değiller."

Sait Halim Paşa: "İngilizler bu işte biraz daha tecrübeliler. Yüzyıla yakın bir süreçte dünya politikalarını onlar belirliyor."

Enver: "Sorun tecrübe değil. Eğer sorun tecrübe olsaydı, bizden daha tecrübelisi bu topraklarda olamazdı."

Sait Halim Paşa: "Kraldan yeni bir haber var mı?"

Enver: "Alman kralını mı soruyorsunuz?"

Sait Halim Paşa: "Evet."

Enver: "Hicaz'a gitti."

Sait Halim Paşa: "Hayır, onu biliyorum da daha gelmedi mi?"

Enver: "Bilmiyorum, çoktandır ben de haber alamıyorum."

Konuşacak başka bir konu kalmamıştı ve sadrazamdan müsaade isteyen Enver Paşa ayağa kalktı. Vezirin elini sıktı ve geriden geriye kapıya doğru yürüdü. Sadrazam Sait Halim Paşa onu kapıya kadar uğurladı.

Birbirlerine "Allah'a ısmarladık." demelerinin ardından Enver Paşa dışarıya çıktı.

Ağustos sıcağı, denizden gelen nemle birleşince insanları sıırıslıklam terletiyordu. Sıcak ve basık bir havaya sahip olan İstanbul'un siyasi havası da gittikçe ısınıyordu. Boğazdaki esinti kısmen de olsa insanları serinletse bile yine de hem siyasi hava hem de İstanbul'un havası fazlasıyla boğucuydu.

Enver Paşa, oradan kalktıktan sonra bürosuna doğru yürümeye başladı. Sıcaklığın arasında bazen esintiler oluşuyor, yol boyunca sıralanmış selvi ve karakavaklar sallanıyordu. Karakavaklara rüzgâr çarpınca yaprakları sallıyor, yapraklarında farklı bir titreşim oluşuyordu. Rüzgârın her esintisinin ardından kavak yaprakların bir yüzü yeşil, diğer yüzü beyaz renk tonları dalgalanıp göz alıyordu. Sallanan yapraklar san-

ki paşaya göz kırpıp onu bir yerlere davet eder gibiydi. Enver, bir an durdu ve kavaklarının bu duruşunu izledi. Onları o kadar mutlu ve huzurlu görüyordu ki sanki onlara imreniyordu. Kavağın sesine kulak vererek orada bir taşın üzerine oturdu. Bir süre çevresini dinledikten sonra etrafına bakınarak tekrar sarayın bulunduğu yöne yöneldi. Bir süre yürüdükten sonra saraya geldi.

Sarayda bir sessizlik vardı. Herkes birbirinden korkar hale gelmişti. Kimsenin kimseye güveni kalmamıştı.

Hürriyetçiler ile İttihatçılar arasında korkunç bir rekabet vardı. İttihatçılar, suikastları bahane ederek rakiplerinin üzerinde baskı kurmaya çalışıyor, onların her hareketi vatan hainliğiyle suçlanıp cezalandırılıyordu.

Hürriyet ve İtilafçılar ise dini söylemleri kullanıyorlardı. Dini söylemlerde o kadar ileri gittiler ki bazen de İttihatçıları dinsizlikle suçlayabiliyorlardı. Din, onlar için bitmez ve tükenmez bir hazineydi. Her kafası bozulduklarında dini söylemleri öne çıkarıyorlardı. Artık din iktidara gelmenin aracı haline gelmişti.

Enver, saraya geldikten sonra şeyhülislam Hayri Efendi'yi makamına çağırdı. Hürriyetçilerin kendileri için yaptıkları dini suçlamalara karşı nelerin yapılabileceğini konuştu. Kurallara uygun bir cihat ilanı üzerinde duruldu.

Enver: "Biz Almanların yanında, Ruslara karşı savaş ilan edeceğiz. Sen bu savaşa göre cihat ilan edeceksin."

Hayri Efendi: "Nasıl isterseniz paşam."

Enver: "Biz hükümet olarak savaş kararı aldık. Savaşa girmek için de vatandaşa bir gerekçe lazım. Onu da ayarladık. Sen de bize bu konuda yardımcı olacaksın."

Hayri Efendi: "Başım üstüne paşam."

Enver: "Bize sığınan iki Alman gemisi vardı ya onları satın aldığımızı söyledik. Bu gemiler Karadenize açıldıktan sonra Kırım'da, Sivastopol Limanı'nı bombalayacaklar. Büyük ihtimalle Ruslar da bizim toprakları bombalayacak. Böylece biz de Ruslara karşı Almanların yanında savaşa girmiş olacağız."

Hayri Efendi: "Pekâlâ da şimdi benden ne istiyorsunuz paşam?"

Enver: "Sen, Moskof bize saldırdı, diye cihat ilan edeceksin."

Hayri Efendi: "Doğru olanı biz saldırıyoruz ama bizim saldırıyı gizleyip Moskof'un saldırdığını, dinimizi korumak için cihat ilan ettiğimizi mi söyleyeceğiz."

Enver: "Evet, tam da öyle. Alman kralı Hicaz'dan gelirse, bir defa da onunla bu işi tekrarlayacaksın."

Hayri Efendi: "Biraz yanlış oluyor ama devletin bekası için değer."

Enver: "Sen boş ver yalanı yanlış, halk sana inanacak ve dinlerini kurtarmak için bizim yanımızda savaşacaklar."

Hayri Efendi: "Cihat, İslam'ın savaşıdır, İslam'ın küfre karşı savaşıdır."

Enver: "Her ne kadar bizim safımızda Hıristiyan Almanya varsa da onların kralı hacı oldu. Onlar da artık Müslüman sayılırlar, değil mi?"

Hayri: "Devlet-i Âliyye öyle istiyorsa öyledir paşam."

Enver: "Evet, devlet böyle istiyor, Şeyhülislam Hayri Efendi."

Hayri Efendi: "Devletin talebi başım gözüm üstüne paşam. Sanki itiraz mı ettik?"

Enver: "Hayri Efendi bu desteğin için sağ ol. Senin bu yaptığın destekler karşılıksız kalmayacak."

Sonra ayağa kalktılar. Paşa, Hayri Efendi'nin elini sıktı ve dışarı çıktı.

Enver, ardından Cemal'e haber saldı ve akşam Talat Paşa'nın bürosunda toplanacaklarını söyledi. Cemal, Talat ve Enver orada bir araya gelip yapılacak işlere son şeklini vereceklerdi.

Talat'ın başı o gün çok kalabalıktı. Biri kalkıp diğeri oturuyordu. Sarayda çok hızlı bir çalışma vardı ama kimse bunun nedenini bilmiyordu.

Enver ve Talat içeride otururken Cemal de geldi. Onlara asker selamı verdi ve geçip orada bir sedire oturdu.

Talat ve Enver ona "Hoş geldin." dediler.

Enver Paşa çok yorgun görünüyordu ama hemen konuyu açtı ve dedi ki:

“Arkadaşlar, görüşülecek bütün yerlerle görüştük. Artık savaş kararı alınmış durumda. Padişah efendimizin de görüşleri savaştan yana. Vezir Sait Halim Paşa’nın da görüşleri bu yönde. Şeyhülislam da bu yönde karar verecek. Yani anlayacağınız, savaşın önünde hiçbir engel kalmadı. Onun için yarın o iki Alman savaş gemisini Kırım’a yollayıp, Sivastopol olur, başka bir yer olur, top atışlarını serbest bırakacağız. Tabii onlar ‘Bize saldırdılar. ’ diyecekler, biz de ‘Moskof bize saldırıyor. ’ diye cihat ilan edip savaşı başlatmış olacağız. ”

Cemal: “Sadece bu iki savaş gemisi mi katılacak?”

Enver: “Evet, sadece bu iki savaş gemisi katılacak. ”

Cemal: “Savaş yerleri nereler olacak?”

Enver: “Büyük bir ihtimalle Kafkaslar olacak. ”

Cemal: “Kaybedilen topraklar değil mi?”

Enver: “Evet, 93 Harbi’nde elden çıkan toprakların geri alınması savaşın başlıca amacı olacak. ”

Cemal: “Bence bir sorun yok. ”

Enver: “O zaman yarın sabah bu gemileri Kırım’a gönderiyoruz. ”

Talat: “Harbiye nazırı sensin Enver Paşa. ”

Enver: “Her ne kadar ben harbiye nazırıysam, Cemal da bahriye nazırı. Bu iş bahriyeliler yapacak. ”

Cemal: “Mademki bu iş benim görevim, görevimi yarın kusursuz yerine getireceğim. ”

Bu konuşmalardan sonra, Bahriye Nazırı Cemal Paşa donanmaya emir çıkardı: Rus topraklarını bombalayacaklardı. Bu emirler ilgili birimlere iletiler ve Alman generaller de bu durumdan haberdar edildiler.

Verilen emirler doğrultusunda iki Alman gemisi donanmadan ayrıldı ve rotalarını Kırım’a doğru yönelttiler. Karadeniz’in serin suları yavaş yavaş ısınacaktı.

Kıyıdan uzaklaştıkça martılar da artık görünmez oldular.

Sivastopol Limanı’na yaklaştılar. Şehre birkaç yüz metre kalmıştı ki topların ağızlarını Sivastopol Limanı’na çevirdiler.

170 | Karadeniz’de Bir Yakamoz: Mustafa Suphi
Osmanlıda oyun bitmez

Güneş ufukta yeni doğmuştu. Top atışları Almanlar tarafından başlatıldı ama gemilerin direğinde Osmanlı bayrağı vardı. Şehrin farklı bölgelerine rastgele ateş edilmeye başlandı. Nereye ateş ettiklerini bilmiyorlardı ve bu ateş gün boyu sürdü.

Ruslar da kendilerini korumak için bunlara ateşle cevap vermeye başladılar. Yoğun top atışları gün boyunca devam etti. Havanın kararmasıyla birlikte bu iki Alman savaş gemisi Karadeniz açıklarına doğru çekilmeye başlıyordu...

8. BÖLÜM

Yeni bir ülke, yeni bir düşünce

*ben,
zemherilerin çocuğuyum,
kuru dal üzerinde meme bağlamış,
donmuş kırağları emerek emekledim.*

*ben,
sisli gecelerde çalımlı çakalların,
caka atan kurtların
mızıkalarıyla büyüdüm.*

*ben,
aslanın kediye,
kaplanın tavşana
boğdurulduğu
kâbuslu rüyaların sabahıyım.*

24 Mayıs 1914 sabahıydı. Şafak yeni ağarıyordu. Karşılarında karayla birlikte kocaman bir şehir de görünüyordu. Evet, burası Kırım topraklarıydı. Sivastopol şehrine gelmişlerdi, artık özgürdüler. Kara günler Sinop'ta kalmış, Kırım onlara kucak açmıştı. Ne kadar olsa da Sinop Hapishanesi'nden daha kötü bir yer olamazdı.

Buruk bir sevinç yaşıyorlardı. Sinop Hapishanesi çok kötüydü. Yolculuk da çok kötüydü ama kıyıya sağ selim varmışlar ve umutsuzca oraya kadar gelmişlerdi. Bindikleri balıkçı teknesi her an alabora olabilir, her an Karadeniz'in soğuk sularında kaybolabilirlerdi. Karadeniz çok hırçındı ama bereket versin ki yolculuk esnasında çok yüksek dalgalar oluşmamıştı.

Osmanlı, Ruslarla hep savaş halindeydi. Ruslar onlara nasıl bakar, bilmiyorlardı. Gene de tedbiri elden bırakmamak gerekiyordu. Bu iki halk yüzyıllarca Batılılar tarafından savaştırılmıştı. Aslında yoktu birbirlerine alıp veremedikleri.

Artık Sivastopol Limanı'na iyice yaklaşmışlardı. Rüzgâr karşıdan esiyordu. Buranın rüzgârı Sibiryadan geliyordu. Güneş açık ve berraktı. Sinop buradan daha sıcaktı ve Sinop'taki ağaçların yaprakları biraz daha gür duruyordu.

Hepsi de kıyıya yaklaştıkça Ruslara verecek cevapları düşünüyorlardı. Onlardan siyasi sığınma hakkı talep edeceklerdi. Nede olsa biz siyasi tutukluyuz, diyorlardı. Sisteme başkaldırdığımız için bizi Sinop Hapishanesi'ne tıktılar, diyeceklerdi.

Sivastopol Limanı'nda onları Çarlık Rusyasının askerleri karşıladı. Kıyıya varır varmaz askerler onları aldılar ve bir at arabasına bindirip askeri bir kışlaya götürdüler. Orada bir odaya kapatıp üstlerine de kapıyı kilitlediler.

Üç arkadaş neye uğradıklarına şaşırmışlardı. Rusça bir şeyler söylendiyse de hiçbir şey anlamadılar. Bir hapishaneden kaçıp yeni bir hapishaneye gelmişlerdi.

Birden kapı açıldı, bir asker içeri girdi ve Çikoğlu'na parmağını uzattı.

"Ben mi?" dedi Çikoğlu el işaretiyle.

Asker ona kafasını salladı ve Çikoğlu sandalyesinden kalkarak askerle beraber çıktı.

Asker onu bir yetkilinin yanına götürdü. Gittiği adam bıyıklı ve iri yarı birisiydi. Ona sandalyesini işaret etti ve Rusça bir şeyler söyledi ama Çikoğlu hiçbir şey anlamadı.

Derken adamlar bunların Türkçe konuştuğunu anladılar ve dışarıdan Türkçe bilen birinin gelmesini söylediler. Askerlerin içinde Türkçe bilen birini bulup alıp getirdiler. Tercümanlık yapacak askerin adı Sergey'di ve Kırım'da doğmuş bir Türk ailenin çocuğuydu.

Subay, Sergey'e soracaklarını söylüyor, Sergey de Çikoğlu'na sorup cevabını tercüme ediyordu.

Sergey: "Siz kimsiniz, nereden geliyorsunuz?"

Çikoğlu: "Biz Osmanlı tebasıyız. Osmanlı'da siyasi mahkûmuz, Sinop Cezaevi'nden kaçtık ve sizlere sığınmaya geldik."

Sergey: "Neden buraya geldiniz?"

Çikoğlu: "Bizi Osmanlı'ya vermeyeceğine inandığımız için buraya geldik."

Sergey: "Osmanlı'da nasıl bir suç işlediniz?"

Çikoğlu: "Aslında suç işlemedik. Biz İttihat ve Terakki Fırkası'na ters düştük ve partiden istifa edip ayrıldık. Daha sonra Bâb-ı Âlî'de Mahmut Şevket Paşa suikastı gerçekleşince, iktidar muhalefeti susturmak için hepimizi Sinop Hapishanesi'ne tıktı."

Sergey: "Şimdi bizden ne istiyorsunuz?"

Çikoğlu: "Sizden siyasi sığınma hakkı istiyoruz."

Sergey: "Talebiniz hükümete bildirilecek. Hükümetten gelecek emre kadar bizim misafirimiz olacaksınız."

Çikoğlu: “Tamam, efendim, sizden gelecek cevabı bekleyeceğiz.”

Çikoğlu’nu alıp tekrar yerine götürdüler ve bu defa Suphi’yi çağırdılar. Suphi arkada, asker önde yine aynı subayın yanına gittiler. Asker kapıyı çaldı ve Suphi’yi içeri aldı.

Suphi gösterilen yere oturdu. Sergey de aynı yerde oturuyordu. Subay Sergey’e, Sergey de Suphi’ye sormaya başladı.

Sergey: “Adın nedir senin?”

Suphi: “Mustafa Suphi ama herkes bana Suphi der.”

Sergey: “Nereden geldiniz?”

Suphi: “Biz Osmanlı tebaasıyız.”

Sergey: “Neden buradasınız?”

Suphi: “Siyasi suç işledik ve vatanımızdan buraya kaçtık.”

Sergey: “Siyasi suçunuz nedir peki?”

Suphi: “Mevcut yönetimi eleştirdik.”

Sergey: “Senin eğitimin nedir?”

Suphi: “Hem siyaset bilimi hem de hukuk eğitimi aldım.”

Sergey: “Nerede aldın bu eğitimi?”

Suphi: “Fransa’da.”

Sergey: “Fransızca biliyor musun?”

Suphi: “Evet, biliyorum.”

Sergey: “Osmanlı’da ne iş yapıyordun?”

Suphi: “Gazetelere yazı yazıyordum.”

Sergey: “Bunun için mi seni tutukladılar?”

Suphi: “Hayır, bunun için değil ama esas sorun benim yazılarımdı.”

Sergey: “Peki, seni ne için tutukladılar?”

Suphi: “Memlekette, Sadrazam Mahmut Şevket Paşa’ya suikast düzenlendi. Kimin düzenlediğini de bilmiyoruz. İşte bunu gerekçe ederek hükümete muhalefet eden herkesi tutukladılar.”

Sergey: “Hükümet şu anda muhalefetsiz mi kaldı?”

Suphi: “Evet, öyle oldu.”

Sergey: “Hükümetler yetişmiş insanları sevmezler. ”

Suphi: “Bilmiyorum efendim. ”

Sergey: “Bizden ne istiyorsunuz şimdi?”

Suphi: “Siyasi sığınma talebinde bulunuyorum. ”

Sergey: “Bunu yukarıya ileteceğim. ”

Suphi: “Sağ olun efendim. ”

Sergey: “Yukarıdan emir gelinceye kadar misafirimiz olacaksınız. ”

Suphi: “Tamam, efendim. ”

Sıra Maksut’a gelmişti. Bu defa görevli Maksut’u çağırdı. Maksut içeridekileri selamladıktan sonra, gösterilen yere oturdu. Subay, diğerlerine sordukları soruları ona da sordu. Farklı bir şey zaten yoktu.

Sergey: “Sen de mi mahpushane kaçkınısın?”

Maksut: “Evet. ”

Sergey: “Neden Rusya’ya geldin?”

Maksut: “Kendimi burada ancak güvende hissedebilirdim.”

Sergey: “Neden tutuklandın?”

Maksut: “Siyasi bir konu bu. ”

Sergey: “Sizde siyasileri tutukluyorlar mı?”

Maksut: “Biraz öyle efendim. ”

Sergey: “Siz de hükümetin yanında dursaydınız?”

Maksut: “Önce oradaydık. ”

Sergey: “Sonra. ”

Maksut: “Sonra yanlış yola girdiler. ”

Sergey: “Uyarsaydınız. ”

Maksut: “Uyardık. ”

Sergey: “Sonuç. ”

Maksut: “Sonuç, baktık ki ortak yanımız fazla kalmamış. ”

Sergey: “Ne yaptınız?”

Maksut: “Ayrıldık. ”

Sergey: “Başka bir partiye mi girdiniz?”

Maksut: “Evet. ”

Sergey: “Sonra. ”

Maksut: “Birileri sadrazama suikast düzenledi. Bütün muhalefet eden kesimleri tutukladılar. ”

Sergey: “Ayrım yapmadılar mı?”

Maksut: “Hayır, yapmadılar. ”

Sergey: “Kötü yapmışlar. ” dedi.

Maksut da dışarı çıktı ve bir askerin öncülüğünde arkadaşlarının yanına götürüldü.

O arada bir sivil vatandaş içeri girdi. Kendisini Türk olduğunu ama Çarlık Rusyasının vatandaşı olduğunu, adınınsa Haydarof olduğunu söyledi. Elinde bir demet gazete vardı. Gazeteleri Suphi’ye uzattı. Buranın yerel basınının onlardan bahsettiğini söyledi.

Suphi gazeteleri evirip çevirdi ama bir şey anlayamadı. Hem yazı farklıydı hem de dil farklıydı. Haydarof’un Türkçe konuşması Suphi ve arkadaşlarını sevindirdi. Öyle ya artık yanlarında dertlerini anlatabilecek birilerini bulmuşlardı.

Haydarof: “Arkadaşlar bir derdiniz olursa bana söyleyeceksiniz. Ben de sizden birisiyim. Benden çekinmenize gerek yok. ”

Suphi: “Sağ ol, Haydarof Kardeş, sağ ol. ”

Haydarof: “Ne de olsa aynı ağacın sadece ayrı dallarıyız. Burada çok Türk var. Zamanla siz de tanışacaksınız. ”

Suphi: “Bunlar ne zaman buraya göç etmişler ki?”

Haydarof: “Buradaki Türklerin anavatanı burası. Orta Asya’da kalkmışlar; sizinkiler Anadolu’ya gitmiş, bizimkiler de buralara gelmişler. ”

Suphi: “Çok var mı burada Türk?”

Haydarof: “Burada yani Kırım’da epeyce Urum Türkü var. Moldova tarafındaysa Gagavuz Türkleri ve Kıpçak Türkleri var. ”

Maksut: “Müslümanlık buralara kadar yayılmışsa, ki yayılmış, bu Türklerin sayesinde olmuştur. ”

Haydarof: “Anlamadım. ”

Maksut: “Müslümanlık, dedim. Türkler tarafında dünyanın dört bir yanına taşındı, dedim. Mesela siz burada aynı zamanda İslam’ı da temsil ediyorsunuz değil mi?”

Haydarof: “Hayır, biz Müslüman falan değiliz.”

Suphi: “Peki, siz Türk değil misiniz?”

Haydarof: “Evet, Türküz ama Müslüman değiliz.”

Suphi: “Peki, hangi dindesiniz?”

Haydarof: “Hristiyanız. Bizim kitabımız İncil, peygamberimiz de İsa’dır.”

Çikoğlu: “İlk defa böyle bir şey duyuyorum.”

Haydarof: “Siz Anadolu’daki Türkler Müslümansınız.

Bunun içindir ki bütün Türkleri Müslüman sanıyorsunuz. Aslında durum böyle değil.”

Çikoğlu: “Haydar kardeş, vallahi, benim kafam karıştı.”

Haydarof: “Daha çok karışacak senin kafan. Burada çok Türk var ama senin dediğin gibi değiller. Herkesin ayrı bir dini, ayrı bir dili var. Ama Türkler Türkçe konuşurlar.”

Suphi: “Eğer burada bu kadar Türk varsa, burada bir Türkçe gazete de çıkarabiliriz.”

Haydarof: “Neden olmasın? Ama burada Türkçe çıkan birkaç gazete zaten var.”

Suphi: “Onlardan birkaç tane bize getir misin?”

Haydarof: “Tabii, ben bundan sonra sizinle beraberim,

Beraber çıkacağız dışarı. Beraber gezeceğiz sizinle. Azerbaycan da Rus toprağıdır ama oranın tamamı Türk’tür. Bakü çok güzel bir şehir. Ben iki defa gittim. Ama onlar da sizin oradakiler gibi Müslüman değiller. Mezhep yok, diyorlar. Mezhepçileri de sevmiyorlar ama ben onlarla çok iyi anlaşıyordum.”

Suphi: “Biz Azerbaycan’a gitmek istiyoruz.”

Haydarof: “Tabii, o sizin hakkınız. Nerede isterseniz orada yaşayın.”

Suphi: “Nasıl gideceğiz peki?”

Haydarof: “Siyasi sığınma hakkınız verilsin, kolay o iş, buradan oraya giden onlarca araç var.”

Haydarof, bunları anlattıktan sonra dışarıya çıktı. Suphi'nin kafası karışmıştı. Müslüman olmayan Türklerin varlığı, hem de İstanbul ile aynı Türkçeyi konuşmaları hoşuna gitmişti.

Urum Türkleri, Kıpçak Türkleri, Gagavuz Türkleri, Tatar Türkleri, Azeri Türkleri ve daha kim bilir kaç çeşit Türk olduğunu bu topraklarda duyacaklardı.

Herkes Türklerin sadece İslam'ın Sünni yorumunda olduğunu biliyordu; Osmanlı'nın İstanbul'u böyleydi. İslam ve Türk kelimesinin ilk defa farklı yorumlandığına şahit oluyorlardı.

Mustafa Suphi bir an önce özgürlüğüne kavuşup Bakü'ye gitmeyi amaçlıyor; orada bir gazete çıkarıp Bakü üzerinden Anadolu'ya seslenmeyi hedefliyordu.

Enver, Cemal ve Talat üçlüsünün ülkeyi yeni bir maceraya sürüklemesinden korkuyorlardı. Zaten ülkenin başını yeteri kadar belaya sokmuşlardı. Ellerindeki gücü başkalarının üzerinde bir baskı aracı olarak kullanıyor, kendilerinden başka kimseye özgürlük tanımıyorlardı. Özgürlük sadece kendi özgürlükleriyle özdeşleşiyordu.

Bu arada Haydarof arada sırada içeriye girip, bir şeye ihtiyaçlarının olup olmadığını soruyordu. Haydarof, her içeri girdiğinde boynundaki haç sallanınca Çikoğlu sinir oluyordu. Haydarof'un nasıl bir Türk olduğunu bir türlü anlayamamıştı.

Bir ara Haydarof gülerek içeri girdi; belli ki onlara güzel bir haber verecekti. Herhalde onlara siyasi sığınma hakkı verildiğini müjdelemeye gelmişti, ki yüzü onun için gülüyordu.

"Arkadaşlar, biraz önce buradaki yetkili kumandan bir kâğıt verdi. Bu kâğıtta sizin iltica etme hakkınızın kabul edildiğini yazıyordu. Ben de hemen bu müjdeli haberi soydaşlarıma götürüyüm, diye heyecanlandım. Bundan böyle burada kalabilirsiniz ama gözetim altındasınız. Gözden kaybolmayacak ve il dışına çıkınca haber vereceksiniz. Buradaysa serbestçe dolaşabilirsiniz." dedi.

Suphi ve arkadaşları bu habere çok sevindiler. Suphi artık Sinop Cezaevi'nde değildi; özgür bir insandı ve artık bir gazete bile çıkarabilirdi.

Suphi ve arkadaşları dışarı çıktılar. Biraz sağda solda dolaştılar ama nereye gitseler rehberleri Haydarof da yanlarından ayrılmıyordu.

Suphi'nin kafasında hep Bakü'ye gitmek vardı. Bakü'de soydaşları vardı. Bakü de kendi dilini konuşan milyonlarca insan vardı. Bakü onun için Türklerin bölgesi demekti. Geniş bir alana hitap etmek demekti.

Ama her şeyin bir zamanı vardı. Meyve olgunlaşmadan dalından düşmüyordu. Bakü'ye gitmek için de bazı şartların olgunlaşması gerekiyordu.

Artık kalacak bir yerleri de vardı. Dışarıya da serbest çıkıyorlardı. Ama bundan böyle bir iş bulup çalışmaları gerekiyordu. Parasız hiçbir iş olmuyordu. Dışarıda iş aramaya başladılar. Gündelik işlerin dışında fazla bir iş de bulamadılar. Bu durumu rehberleri olan Haydarof'a iletiler. Haydarof, bu taleplerini yetkililere iletebileceğini söyledi.

Her gün dışarı çıkıp ara ara işlerde çalışmaya başladılar. Yaptıkları işlerin sürekliliği yoktu. Yalnız yöre halkının çoğu Türkçe bildiği için çok da rahatsızlık duymuyorlardı.

Mustafa Suphi ve arkadaşları, Kırım'da bir ay gibi bir süre kaldılar ve çeşitli işlerde çalıştılar. Sonra temmuz başında Bakü'ye gitmek için yola çıktılar. Temmuzun son günleriydi. Hava sıcaktı. Artık Bakü'ye varmışlardı. Bakü Türkçe konuşuyordu. Bakü Türktü. Bakü onlar için en rahat edecekleri yerdi.

Suphi ve arkadaşları, Bakü'ye varır varmaz *İkbal* Gazetesi'nin bürosuna gittiler. Büroda onları genç bir yönetici karşıladı. Onlara çok nazik davrandı.

Suphi kendisini ve arkadaşlarını tanıttıktan sonra söze girdi. Osmanlı tebaasından olduklarını, İstanbul'daki gazetelerde yazılar yazdıklarını ve İttihatçılarla aralarının açılmasıyla mahpushaneye tıkıldıklarını, daha sonra doğup büyüdüğü topraklardan ayrılıp Rusya'ya yerleştiklerini anlattı.

İkbal Gazetesi'nin yöneticisi, onları dikkatle dinledi ve dedi ki:

“Benim adım Firdevsi. Bu gazetenin sorumlu müdürüyüm. Burası sizin vatanınız. Bu gazete de sizin gazeteniz. Sakın kendinizi yabancı olarak görmeyin.”

Suphi: “Sağ ol üstat, sağ ol. Bize güç verdiniz, bizi rahatlattınız. Benim bir gazetede yazmaya ihtiyacım vardı.”

Firdevsi: “Gazetenin üzerinde bir boş oda var. Üçünüze de yeter. İsterseniz şimdilik orada kalabilirsiniz.”

Suphi: “Tamam, biz de öyle bir yer arıyorduk. Sağ olun, eksik olmayın efendim.”

Firdevsi: “Bizim gazetemizin belirli bir çizgisi yok. Her türlü yazı yayımlıyoruz. Siz de istediğiniz konuda yazabilirsiniz.”

Suphi: “Benim, memlekette en son yazdığım gazete biraz milliyetçi bir gazeteydi. Benim milli duygularım biraz ağır basar, bilginiz olsun.”

Firdevsi: “O sizin sorunuz, bizi fazla ilgilendirmez. Yazmada sınır yoktur. İttihat ve Terakki Fırkası da milliyetçi bir parti değil mi?”

Suphi: “Evet, biraz öyledir ama Turan anlayışları biraz daha ağır basıyor. Enver Paşa’nın öyle hayali bir dünyası var.”

Firdevsi: “İnsanlar bazen hayallerini gerçek zanneder ve öylece yaşamını sürdürürlermiş.”

Suphi: “Evet, biraz da öyle.”

Firdevsi: “Şimdi odanıza çekilin, biraz dinlenin, ondan sonra görüşelim.” dedi.

Suphi, *İkbal* Gazetesi’nde yazılar yazmaya ve yazıları Azerbaycan’ın her yanında okunmaya başladı. Yazıları okundukça başka gazetelerden de teklifler aldı.

Onlara da yazılar yetiştirmeye çalıştı. İki gazeteye düzenli yazı veriyordu. Bunlardan biri *İkbal*, diğeryse *Basiret* Gazeteleriydi ve her ikisi gazete de Türkçe basılıyordu.

Gazetelerde Osmanlı donanmasının Rusya'nın Sivastopol Limanı'na saldırdığı yazıyordu. Almanlardan satın alınan iki geminin Kırım açıklarından Sivastopol Limanı'nı topa tutuşu ve Rusların buna misilleme olarak Kafkaslara saldırılar düzenlediği yazıyordu. Rus ordularının Osmanlı'ya misilleme yaptıkları ve bu saldırıların intikamının mutlaka alacaklarını, Rus basını tarafından iyice kışkırtılıyordu.

Suphi bu bölgede daha çok Ruslar tarafında esir alınan Türk askerlerle ilgileniyor ve onlarla görüşmeler yapıyordu.

Bu arada Rus basını, İngiliz donanmasının Ege Denizi'nde olduğunu ve Karadeniz'e geçmek istediğini de yazıyordu. İngilizler bir an önce Ruslara yardım etmek istiyor ama Osmanlılar onları boğazdan geçirmeyeceğiz, diyorlardı.

Rus basınına göre, Çanakkale boğaz kumandanlığına Alman kökenli bir mareşal atanmıştı. Artık Çanakkale Boğazı Mareşal Liman von Sanders adında biri tarafında savunulacaktı. Osmanlılar Ruslarla savaş halinde sayılıyor ve ileride İngilizler de dahil olursa bu savaşın çok geniş bir alana yayılacağı söyleniyordu.

Batı, Osmanlı Devleti'nin çok geniş olduğu için sınırlarını kontrol edemediğini yazıyordu. Osmanlı hasta yatağındaydı ve mirası paylaşılmalıydı. Miras çok büyüktü, yani hastanın ölmesi beklenemezdi. Hasta kendi haline bırakılsa elbette ölecekti ama nasıl ve ne zaman öleceği belli değildi. Ama Ruslara yardım götürmek için hastanın bir an önce ölmesi gerekiyordu. Çünkü Ruslar hem Almanlara hem de Osmanlı'ya karşı savaşıyorlardı.

Suphi *İkbal* Gazetesi'nde gelişmeleri yazarken bir Osmanlı Rus savaşının çıkmaması için çabalıyordu. Gelişmeler o kadar hızlı oluyordu ki bazen bunlarının önünü kesmek mümkün olmuyordu.

Bir gün bir subay *İkbal* Gazetesi'ne geldi ve "Mustafa Suphi kimdir?" diye sordu.

Subay bir Azeriydi ve Türkçe konuşuyordu.

Suphi: "Benim." dedi.

Subay: "Maksut ve Çikoğlu kim?"

Suphi: “Onlar da buradalar. ”

Subay: “Benimle gelmeniz gerekiyor, sizi merkez komutanlığından çağırıyorlar. ”

Suphi: “Hayırdır, neden çağırıyorlar?”

Subay: “Ben de bilmiyorum. ”

Suphi: “Kalkın gidelim. ” dedi.

Hep beraber ayağa kalktılar ve merkez komutanlığına gittiler. Orada onları bir Rus subayı bekliyordu. Subay bunları karşısına aldı ve kendilerinin Bakü’nün dışına çıkmaları gerektiğini tebliğ etti.

Suphi bunun nedenini sordu.

Subay: “Şu anda bizim ülkemiz ile sizin ülkeniz savaş halinde. Savaş halini göz önüne aldığımızda sizin serbestçe do-laşmanız sakıncalı. Onun için sizi Kaluga şehrine götüreceğiz ve bir süre orada ikamet edeceksiniz. ”

Suphi: “Biz asker değiliz, bir şey değiliz, neden buna ihtiyaç duydunuz?”

Subay: “Bunlar bizim dışımızda gelişmekte olan şeyler. Galiba bütün Osmanlı tebaası ve savaş esirlerinin tamamı Kaluga’da gözetim altına alınacakmış. ”

Suphi: “Bize esir muamelesi mi yapacaksınız?”

Subay: “Yok, sadece gözetim altına alıyoruz. ”

Suphi: “Kaluga nere, Bakü nere? Bizi oraya gönderenler bize esir muamelesi yapıyorlar demektir. ”

Subay: “Kaluga buraya yaklaşık iki bin iki yüz kilometre. Bir hayli uzak memleket. Rusya’nın bu iç kısımları buraya göre biraz daha soğuk yerler. Yani tedbir amaçlı gidiyorsunuz.”

Suphi: “Biz bütün savaşlara karşıyız. ”

Subay: “Biz de karşıyız ama bazen şartlar gelip dayatıyor işte. ”

Suphi: “Hayır, şartları siz yaratıyorsunuz. ”

Subay: “Bak sizin iki geminiz gelip Sivastopol Limanı’nı bombalamış ve çekip gitmiş. Biz şimdi ne yapabiliriz ki? Siz bize karşı zaten savaşı başlatmış olmuyor musunuz?”

Suphi: “Ne zaman olmuş bu olay?”

Subay: "Çok yakın bir zamanda. Bizimkiler de misilleme olarak Kafkaslara asker çıkardılar. "

Suphi: "Yanlış yapmışlar. "

Subay: "Almanlar topraklarımıza saldırıyor. İngilizler bize yardım etmek istiyor ama sizinkiler onları boğazdan geçirmiyor. E, şimdi ne olacak?"

Suphi: "Almanların bir şeyler yapacakları belliydi zaten. "

Subay: "Sizin boğazları Mareşal Liman von Sanders adında bir Alman komuta etmekteymiş. Osmanlı subayları onun emrindeler değil mi?"

Suphi: "Bilmiyorum. "

Subay: "Haydi, hazırlanın, yarın sabah yola çıkacaksınız. "

Akşamdan hazırlıklar yapıldı. Bütün Türk esirler ve sığınmacılar artık Rusya'nın iç bölgelerine sürgüne gönderilecekti. Kaluga da iç bölgede bir Rus şehriydi. Rusya'da 93 Harbi'nden kalma ve Kafkas Cephesi'nden getirilen hayli savaş esiri vardı. Sayıları yüz binlerle ifade ediliyordu; binlercesi de yollarda ölmüştü.

Sabahleyin hükümet meydanında toplanan bu savaş esirleriyle beraber Suphi ve arkadaşları da bir subayın eşliğinde yürümeye başladılar. Epey gittikten sonra bir alanda toplandılar. Daha sonra o alana atlı arabalar girdi ve düzenli olarak atlı arabalara binerek yollarına devam ettiler. Kaluga ismini ilk defa duyuyorlardı. Kaluga bulundukları alana çok uzaktı.

Suphi, yolda yeni arkadaşlarıyla tanışıyordu. Bunların tamamı askerdi. Bir kısmı 93 Harbi'nden beri Rusların elinde kalan esirlerdi, bir kısmıysa daha yeniydiler. Kafkas harbinde donmaktan kurtulan askerlerdi.

Hiçbirinin yüzü gülmüyor ve Kaluga'da kendilerini nelerin beklediğini bilmiyorlardı.

Kaluga'ya varmak için daha onlarca gün yolculuk etmek gerekiyordu. Hava çok soğuktu ve askerlerin çoğu soğuktan

sancılanmaya başladılar. Uzun bir yolculuktu ve sohbet fırsatı boldu. Kimse kendilerine karışmıyor, kimse onlardan bir şey istemiyordu. Yolculuk esnasında her gün adam başı bir somun ekmek veriliyordu. Sıcak yemek yoktu. Olsa bile yolculuk esnasında yeme imkânları yoktu.

Rusya sonsuz bir bozkır gibiydi. Rüzgârı kuzeyden eser ve kuzeyden esen bu rüzgâr insanın suratına buz gibi çarpardı. Yolculuk esnasında kimisi türkü söylüyor kimisi sohbet ediyordu.

Suphi yanında oturan askere sordu: “Memet senin memleketin neresi?”

Memet: “Tokatlıyım.”

Suphi: “Sen ne zamanda beri buradasın?”

Memet: “Bir aydan fazla oldu.”

Suphi: “Size eziyet ettiler mi?”

Memet: “Yok, öyle bir şey görmedik.”

Suphi: “Ne yaptılar size?”

Memet: “Esir düştük. Zaten bitap haldeydik. Ne yiyecek ekmeğimiz ne üstümüzü sıcak tutacak elbiselerimiz vardı.”

Suphi: “Siz hangi kışladaydınız da buraya geldiniz?” Memet: “Ben Elaziz kışlasından geldim. Sivas’tan gelenler vardı. Erzurum’dan gelenler vardı. Ama Enver Paşa hepsini heder etti.”

Suphi: “Ruslar size nasıl baktılar? Eziyet, işkence ettiler mi?”

Memet: “Vallahi, biz esiriz. Bir esire nasıl bakıyorlarsa bize de öyle bakıyorlar. Şimdiye kadar bir sorun yaşamadık. Bundan sonra ne olur, bilmiyorum.”

Suphi: “Gideceğimiz yeri biliyor musun?”

Memet: “Nereden bileceğim? Kendi memleketimi bilmiyorum, buraları nasıl bileceğim?”

Suphi: “Kaluga, Moldova’nın biraz kuzeyine düşüyor. Bakü’ye iki bin iki yüz kilometreden biraz daha fazla uzakta.”

Memet: “Ne kadar daha sürer bu yolculuk?”

Suphi: “Yaklaştık, beş on güne kadar oraya varırız.”

Memet: "Siz ne için buradasınız?"

Suphi: "Biz de bazen bu soruyu kendimize soruyoruz ama cevap veremiyoruz. "

Memet: "Sahi siz esir değilsiniz ama bizimle birlikte sürgüne gidiyorsunuz. Siz neden buradasınız?"

Çikoğlu: "O söyleyemiyor, ben söyleyeyim. Biz Osmanlı'yı yönetenlerin yanlış yaptığını söyledik. Onun için bizi mahpusa tıktılar. Biz de mahpustan kaçarak buraya geldik. "

Memet: "Sizin de işiniz kötü desene. "

Çikoğlu: "Evet, biz de sizin kervana katıldık. "

Memet: "Çok adam yediler bunlar. "

Çikoğlu: "Ne kadardır?"

Memet: "Ne kadar olduğunu bilmiyorum ama orası erkekler harmanıydı. Bir anda sanki üzerinden tren geçti, yerle bir oldu. "

Suphi: "Kim öldürdü?"

Memet: "Kimse kimseyi öldürmedi. Kış şartlarıydı. İnsanlar yok olup gittiler işte. "

Çikoğlu: "Bunlar Osmanlı'nın altına ateş verdiler. Üzerine de gazyağı döktüler ki bir an önce yansın bitsin, kül olsun. "

Memet: "Bunlar nasıl devlet yönetirler, inan hiç anlamadım. "

Suphi: "Her yanlışın bir bedeli vardır. Zamanı gelirse ödeyip çeker giderler. "

Memet: "Yaklaştık mı Kaluga'ya?"

Suphi: "Az kaldı, belki birkaç güne kadar varırız oraya. "

Memet: "Kaç gün oldu biz yoldayız. "

Maksut: "Bugün on günden fazladır yollardayız. "

Suphi: "Havalar çok soğuk olmazsa, insan yolculuktan usanmaz. "

Hava çok soğuktu ve üstlerinde kendilerini koruyacak elbiseleri de yoktu. Arabanın her yanından içeriye soğuk hava giriyordu. Yolcuların ağız ve burunları soğuktan kızarmıştı.

Dere kıyılarında ağaçlar buz memeleri bağlamıştı. Üzerinde kırıgılar sanki çiçek açmış dal gibi duruyorlardı. Or-

tam bembeyaz bir örtüye bürünmüştü. Güneşin hiçbir belirtisi yoktu.

Dağların tepesinde sis bulutları birbirlerini kovalıyor, bulutlar bazen şekilden şekle giriyor ve sanki Suphi'ye bir şeyler hatırlatıyorlardı. Aynı bulutlar belki kuzey rüzgârlarıyla İstanbul'un üzerinde uçuşacak, belki de Anadolu'yu bir boydan, diğer boya turlayacaktı.

Suphi, bulutları gözlerine öylesine kestirmişti ki bakışlarını bir saniye bile onlardan ayıramıyordu. Bulutların milliyetleri yoktu. Bulutlardan kimse pasaport sormuyordu. Bulutlar özgürdü ve onların bu özgürlüğü Suphi'yi kışkandırıyordu. Kendince bulutlara özeniyor, keşke ben de bir bulut olsaydım, böylece istediğim memlekete gider özgürce gezinirdim, bulut olsam güzel olan her şeye dokunabilirdim, diye düşünüyordu.

Kendi memleketinin durumu hiç iyi değildi. İttihatçılar, memleketi bir maceraya sürüklemişlerdi ve sonu nereye varır, hiç kimse kestiremiyordu. Vatan toprakları dört bir yanda saldırı altındaydı. Bu saldırıların temelinde ülkeyi yönetenler vardı.

Enver Paşa'nın Turan macerası, baştan beri Suphi'yi tedirgin ediyordu. Olmayacak duaya amin diyemiyordu. Kendisi de bir milliyetçiydi ama Turan diye bir derdi de yoktu.

Bir süre sonra bir şehrin kıyısına geldiler. Arabalar durdu. Bir Rus subayı onlara Kaluga'ya geldiklerini söyledi. Kaluga, Rusya'nın güzel bir iç şehriydi. Belli ki bir süre burada kalacaklardı. Buraya geliş nedeni ise firarları önlemek amaçlı olmalıydı. Buralar Osmanlı sınırlarına hayli uzaktı. Böyle bir yerde firar etmek biraz zor görünüyordu.

Esirlerin tamamını arabalardan indirdiler. Tek sıralı halde dizildiler. Yoklama aldılar. Yoklamadan sonra bir subayın öncülüğünde bir kışlaya götürüldüler. Kışla komutanı onları sayarak teslim aldı.

Kaluga geldikleri bölgeye göre biraz daha soğuktu. Ama bunların onlara uymaktan başka seçenekleri de yoktu. Belki

bir gün, belki de ömür boyu burada kalacaklardı. Kimse hiçbir şey bilmiyordu.

Suphi ile arkadaşları yan yana durdular ki aynı mıntıkaya düşebilsinler. Sayım sonrasında aynı koğuşa düştüler. Orada Rus askerler ve Rus sivillerde vardı ve hepsinin gözlerinde bir yorgunluk okunuyordu.

Gelen esirleri teslim alan subay, bunları yatakhanelere kapattıktan sonra, kapıları kapattı. Herkes yatağının başına çekildi. Herkes çok yorgundu ve herkes çok açtı; günlerdir midelerine sıcak bir şey girmemişti.

Rus subay koğuşları gezerek onlara kuralları hatırlatıyor, burada demiryolları için ray döşeyeceklerini söylüyordu. Yollarda çalışacaklardı. İçlerinde Rusların da olacağını söyledi. Eğer esirler zorluk çıkarmazsa, kendilerinin bir zorluk çıkarmayacağını söylüyordu. Demiryollarının uzun soluklu işler olduğunu ve herkesin sabırla kendi işine bakmasını da ekledi. Kendilerinin şu anda Osmanlı Devleti'yle savaş halinde olduklarını, savaşların ne getirip ne götüreceğini şimdiden kestirmenin güç olduğunu belirtti.

Suphi şaşkınlık içinde Rus subayını dinliyordu. Kendilerinin savaş esiri olmadığını anlatamıyordu. Buna gerek de yoktu. Bu katarda binlerce insan vardı. Herkes ne yapıyorsa kendisi de bunu yapacaktı.

Fransa'da ve İstanbul'da aldığı eğitim burada hiçbir şey ifade etmiyordu. Oysa birkaç dil biliyordu ama hayatın ona daha ne sürprizleri vardı, kim bilir.

Ertesi gün sayımlar alındıktan sonra görevlilerin öncülüğünde esirler inşaat alanına götürüldü. İşçiler ve esirler bir arada çalışıyorlardı. İşçiler demiryollarının yapımında gereken rayları, esirler ise yeni açılan demiryollarının malzemelerini taşıyorlardı.

Rus işçilerin içerisinde tutuklular da vardı. Bunlar, Rusya'da siyasi suç işlemişlerdi. Kimisi Çar yönetimine karşı çıkmışlardı kimileriye kendilerine "Bolşevik" diyor ve çarı yerden yere vuruyorlardı. Bolşeviklerin sayısı hayli fazlaydı. En ağır işleri onlara yaptırıyorlardı. Rayların altına konan

taşları bunlar taşıyor, sırtlarına aldıkları taşları demirden rayların altına yerleştiriyorlardı.

Bolşevikler, fırsat buldukça isyan edebiliyor, işçi haklarından ve köylü ittifakından bahsediyorlardı. Kapitalizmin kan emici olduğunu ve kapitalizmin bütün dünyada bir gün yıkılacağını söylüyor, “Yaşasın işçi sınıfının iktidarı” diyorlardı. Subaylar en çok onlardan korkuyorlardı. Bolşeviklerin hepsi birlikte hareket ediyorlardı.

Bu Bolşeviklerin içinde Türkçe konuşanlar da vardı. Bunlar anlaşılan Rusya’da yaşayan Türklerdi. Çünkü burada epeyce Türk vardı. Gagavuz Türklerinden tutun da Azerilere kadar birçok Türk vardı ve bu Türkler de Bolşeviklerin fikrini savunuyorlardı.

Suphi, Çikoğlu ve Maksut bu Türkçe konuşup kendilerine Bolşevik diyen insanlara yaklaştılar. Bunlarla sohbetlerini geliştirdiler. Çok farklı şeyler söylüyorlardı. Çok insani duygulardı bunlar. Bolşevikler başkalarına benzemiyorlardı. Barış, kardeşlik, savaşız bir dünya, sömürsüz, baskısız bir dünya yaratacağız, diyorlardı. Hepsi de okumuş insanlardı. Bu görüşlerinden dolayı çarlık onları cezalandırmıştı.

Suphi öğle paydosunda Muhammedof adında Türkçe konuşan birine yaklaştı. Kendisini ona tanıttı ve Osmanlı tebaasında olduğunu ona söyledi. Muhammedof onu dinledi. Muhammedof da diğer arkadaşları gibi bir Bolşevikçiydi.

Muhammedof: “Sizin eğitiminiz nedir?”

Suphi: “Hem siyaset bilimi hem de hukuk okudum.”

Muhammedof: “Hangi mektepte okudunuz?”

Suphi: “Paris’te okudum.”

Muhammedof: “Fransızca biliyor musun?”

Suphi: “Evet, çok güzel Fransızcam var.”

Muhammedof: “Çok güzel, bizim de Fransızca bilen birine ihtiyacımız var.”

Suphi: "Ne ihtiyacı oluyor ki?"

Muhammedof: "Fransızca, burada herkese lazım olan bir dildir. Bunlar biliyorlar mı, senin Fransızca bildiğini?"

Suphi: "Yok, kimse bir şey sormadı. "

Muhammedof: "Biz Bolşevikler sınıfsız ve sömürsüz bir dünya yaratmak istiyoruz. Avrupa'dan gelen yoldaşlarımız oluyor. Bunların içinde Fransızca konuşan epeyce insan var. Senden yaralanabiliriz bundan sonra. "

Suphi: "Siz Bolşevik misiniz?"

Muhammedof: "Evet, ben bir Bolşeviğim. "

Suphi: "Biraz açar mısın, nedir bu Bolşeviklik?"

Muhammedof: "Biz Bolşevikler sınıfsız, sömürsüz bir dünya yaratmak istiyoruz. Bütün insanların eşit olduğu, sömürünün olmadığı bir cennet kurmak istiyoruz. "

Suphi: "Ya milliyetleri ve dinleri ne yapacaksınız?"

Muhammedof: "Kimsenin dinine karışmıyoruz. Bütün dinlere eşit mesafedeyiz. Biz de milliyetlerin ayrıcalığı olmayacak. Her millet kendi dilini, töresini ve yaşam koşullarını yaratacak ve yaşayacak. Kendi içinde özgür olacaklar. Burjuvası olmayacak. Dışarıdaysa bir tek sovyet tarafından temsil edilecekler. "

Suphi: "Yani çelişkilerin olmadığı bir dünya mı yaratmak istiyorsunuz?"

Muhammedof: "Hayır, öyle bir iddiamız yok. Çelişkiler her zaman var olacaktır ama biz çelişkileri azaltmaya çalışacak, tavrımızı işçi sınıfından yana koyacağız. "

Suphi: "Sizin düzende demokrasi olacak mı?"

Muhammedof: "Demokrasi dediğin nedir ki? Bak elimdeki bu boş bardaktır. "

Suphi: "Ne alakası var boş bardağın demokrasiyle?"

Muhammedof: "Bak bu bardağa boyalı su koy, boyalı suyu görürsün. İçine berrak su koy, onu boş görürsün, değil mi?"

Suphi: "Anladım ama ne alakası var bunun demokrasiyle?"

Muhammedof: "Şimdi Çarlık Rusyasında demokrasi var, diyorlar değil mi? Kim için demokrasi var? Çarın adamları ve

burjuvalar için var. İşçiler, köylüler için demokrasi var mı? Yok. Onlar eğer egemenleri eleştirilirse, ya mahpus damına konuluyor ya da burada veya madenlerde çalıştırılıyorlar. Burada demokrasiden önce kim için demokrasi sözcüğü önem kazanmakta?”

Suphi: “Osmanlı’da İttihat ve Terakki Partisi üyesiyken bize çok iyi davranıyorlardı. Biz onlardan ayrıldıktan sonra her şey değişti. Bizi Sinop’ta mahpus damına tıktılar. Biz de oradan kaçtık, işte buradayız.”

Muhammedof: “İşte böyle bir şey burjuvaların demokrasi anlayışı. Osmanlı’da İttihatçılar için demokrasi var, muhalefet için demokrasi yok. Bunun adı demokrasi değil, monarşidir.”

Suphi: “Siz Bolşeviklerin demokrasi anlayışı nedir? Muhammedof: “Bizim demokrasi anlayışımız işçi sınıfı için. Yani işçi sınıfı ve onun ideolojisi için demokrasi, onu sömüren burjuvalar için de diktatörlük olacak.”

Suphi: “Yani bugün yaşananların rövanşını mı alacaksınız?”

Muhammedof: “Yok, öyle değerlendirmemek lazım. Biz intikamcı olmayacağız ama işçi sınıfı için tam demokrasi uygulayacağız.”

Suphi: “Ağzınızdan bal damlıyor. Gerçekten ağzınızdan bal damlıyor.”

Muhammedof: “Bizim dünyamızda din ayrımı yoktur. Irk ayrımı yoktur, sınıf yoktur. Cinsiyet ayrımı yoktur. Bizim dünyamızda insan vardır. Biz insan sevgisiyle doluyuz.”

Suphi: “Bolşeviklik buysa ben de Bolşevik olurum.”

Muhammedof: “Burada bir yolunu bulabilirsek seni

Moskova’ya gönderelim. Fransızca biliyorsun, partiye senin gibi bir adam çok lazım olacak.”

Suphi: “Siz bilirsiniz, gidebilirim.”

Muhammedof: “Bizim burada Hasanof Yoldaş var. Seni onunla tanıştıracam. Onun Moskova’da, merkez komite-sinde bir Müslüman Türk var. Seni onun yanına yollayacağım ve orada Bolşeviklere hizmet edeceksin. Çünkü yabancı dilin var. Hem de orada kendini geliştirirsin.”

Suphi: “Olabilir, aslında benim de kafama yatan şeyler bunlar.”

Muhammedof ile sohbete devam ederken o arada yanlarına Hasanof geldi. Hasanof da Suphi’yi merak etmişti. Muhammedof onu Hasanof’la tanıştırdı. Fransa’da eğitim aldığı ve birkaç dil bildiğini anlattı. Muhammedof’un anlattıklarını Hasanof dikkatle dinledi.

Hasanof: “Bizim de sizin gibi yetişmiş bir insana ihtiyacımız var.”

Suphi: “Teşekkür ederim.”

Hasanof: “Seni ilk fırsatta Moskova’ya göndereceğim.”

Suphi: “Moskova’da kimin yanına gideceğim?”

Hasanof: “Merkez komitesinden birine göndereceğim.

Onların yanında hem tercümanlık yapacak hem de kendini geliştireceksin.”

Suphi: “Kim bu adam? Bu adamın ismi nedir?”

Hasanof: “Bu adamın adı Mir Seyyit Sultan Galiyev. Sen ona kısaca Sultan Galiyev, diyebilirsin. Merkezin adamı. Çok seviyeli biridir, seni çok güzel yetiştirir. O da bizim gibi Türk ve Müslüman.”

Suphi: “Ama biz üç kişiyiz. Ben, Çikoğlu ve Maksut.”

Hasanof: “Tamam, onları da yanında göndeririz.”

Ertesi gün Hasanof, bir kurye ile Sultan Galiyev’e bir mektup gönderdi. Bu mektupta Suphi’den uzun uzun bahsetti. Aldığı eğitimden ve devrimciliğe olan eğiliminden bahsetti. Eğer işlenirse çok iyi bir değer olacağını da anlattı.

Mektup en kısa yoldan Sultan Galiyev’e yetiştirildi. Sultan Galiyev mektubu inceledi. Suphi ve arkadaşlarını hemen Moskova’ya çağırdı. Önce onlara bir görev emri çıkardı. Suphi ve arkadaşlarının Moskova ve çevresinde değerlendirilmesi istendi. İstenilen talep kabul edildi. Suphi ve arka-

daşları bu karar gereği Moskova'ya gönderildi.

Suphi ve arkadaşları da çağırıyor alır almaz hızla Moskova'ya gittiler ve Sultan Galiyev ile görüştüler.

Sultan Galiyev onlara Bolşevik Partisi içerisindeki Müslümanların ve Türklerin varlığını ve gücünü anlattı. Stalin ve Lenin ile ilişkilerini anlattı. Onlara dünya insanlığını ancak sosyalizmin kurtarabileceğini çünkü sosyalizmde insanın insanı sömürmesine yer olmadığını anlatmaya çalıştı. Suphi ve arkadaşları Sultan Galiyev'i canla başla dinliyordu.

Sultan Galiyev, Osmanlı Rus savaşlarını anlattı. Emperyalistlerin çıkarları uğruna Osmanlı ve Rus halklarının yıllardır savaştırıldığını söyledi. İngilizlerin her iki devlete de yardım edip silah sattığını anlattı. Emperyalizm bitmeden Osmanlı Rus savaşlarının hiçbir zaman bitmeyeceğini söyledi.

Sultan Galiyev dedi ki:

“Bakın, şu anda Osmanlı'yla savaş halindeyiz. Bizim Osmanlı'yla ne alıp veremediğimiz var? Alman gemileri geldi Rus topraklarını bombaladı. Durup dururken Osmanlı Rus kapışması yeniden başladı. Osmanlı da Rusya da bu savaşın başlatıcıları değiller. Almanlar başlattı ama yoksul halk ölüyor.”

Suphi: “Ruslar, Kafkas sınırında Osmanlı topraklarına yeniden saldırmışlar. Orada yeni bir cephe açılmış.”

Sultan Galiyev: “İşte bu da Kırım Limanı'ndaki saldırılara cevap niteliğinde bir saldırı. Biz iktidara gelirsek, bu Osmanlı Rus savaşlarını tarihe gömeceğiz.”

Suphi: “Siz buradaki Türkler neden bölünmüşsünüz?”

Sultan Galiyev: “Biz biraz öyleyiz. Bizim amacımız buradaki bütün Türkleri bir çatı altında birleştirmek ve Bolşevik partisi içinde özgürleştirmek.”

Suphi: “Sizin dillerinize özgürlük verilecek mi?”

Sultan Galiyev: “Sosyalizmde hiçbir insan diğerinden üstün değildir, hiçbir millet de diğer milletlerden üstün değildir, hiçbir cinsiyet diğerinden üstün değildir. Onun için bizim dünyamızda Tataristan, Kazakistan, Türkistan, Azerbaycan ve diğerleri eşitlik temelinde var olacaklar.”

Suphi: “Ulusların kendi kaderini tayin etmesinden yana-sınız öyle mi?”

Sultan Galiyev: “Sonuna kadar ulusların kendi kaderinin tayin etmesinin yanındayız.”

Suphi: “Sınıfsız toplumlar” nasıl yaratabileceksiniz?”

Sultan Galiyev: “Sınıf var oldukça sömürü vardır. Zenginlik gökten zembille gelmez. Bir cepten alır, başka bir cebe aktarırsınız. Sonuçta bir cep boşalır, diğeri cep ise şişer. Şişen cepler o kadar büyür kipantolonu aşağıya doğru çeker. Sonuçta ülke politikasını da belirlerler. Biz eşit işe eşit ücretlebu dengesizliği düzelterceğiz.” dedi.

Çantasını açtı. Çantasından üç tane kitap çıkarıp Suphi’ye uzattı. Kitapların üzerinde Karl Marx yazıyordu. Belli ki kitapların yazarı buydu. Arkadaşlarıyla ortaklaşa okursunuz, dedi. Suphi kitapları aldı ve Maksut’a uzattı.

Sultan Galiyev’in anlattıkları Suphi ve arkadaşlarını mest etmişti. Yeni şeyler duyuyorlardı. İnsanoğluna bu dünyada bir cennet vaat ediliyordu. İnsanlar barış, huzur ve kardeşlik içinde yaşayacak, bir daha savaşlar olmayacak, kimse kimseyi sömürüp fakirleştirmeyecekti. Sınıf, din, dil, ırk ayrımları olmayacaktı.

9. BÖLÜM

Sarıkamış harekâtı

*Sarıkamış için meşe
Urus yaktı hep ateşe,
Bizi koydu eli bağlı,
Nere gitti Enver Paşa?*

*Sarıkamış al kan oldu,
Zalim Urus murat aldı,
Kimsesiz kız, dul gelinler
Kara giyip saçın yoldu.*

*Enver Paşa “hücum” dedi,
Yarıldı Moskof’un ödü,
Zalim Allahüekber Dağı,
Neçe yiğit aslan yedi.*

*Soğanlı’da soğan olur,
Kar, tipisi boran olur,
Urus’u bozgun görenler,
Anasından doğan olur.*

*Bardız Deresi kan çağlar,
Analar ciğerin dağlar,
Çil Horoz dağı salında,
Neçe nişanlılar ağlar.*

‘Çadırlar dağa kuruldu,
Hücum borusu vuruldu,
Bir Sarıkamış uğruna
Doksan bin fidan kırıldı.

Allah(hü)ekber başı duman,
Olduk Urus’a perişan,
Kör olasın Hakkı Paşa,
Sen eyledin bizi pişman.

Allahüekber yan yatar,
Kırazmış da güneş batar,
Allah(hü)ekber’in döşünde
Neçe bin şetiler yatar.

Yaşa babamoğlu yaşa,
Kan bulaştı çatık kaşa,
Biz Urus’u alt ederdik,
Sebep oldu Enver Paşa.

Aşağıdan ses geliyor,
Figan bağırımı deliyor,
Kör olasın Enver Paşa,
Gelinleri el alıyor.

Yavuz ile Midilli adı verilen Alman savaş gemileri verilen görevi yerine getirmişler ve saray isteksiz de olsa savaşa girmek zorunda kalmıştı. Ruslar Odessa ve Sivastopol baskınından sonra Kafkaslara çıkarma yapmışlardı. Misliyle misilleme yapmaya çalışıyorlardı.

Rus orduları Kars merkezli Anadolu'nun içlerine kadar ilerliyorlardı. Sarıkamış, Eleşkirt ve Horasan içlerine kadar ilerlemeleri durdurulamadı. Artık Anadolu toprakları da halkları da tehdit altındaydı.

Horasan önlerinde Hafız Hakkı Paşa, bu azgın orduların önünü kesti ve geri püskürttü. Hafız Hakkı Paşa'nın bu başarısı diğer ordular için de moral oldu. Haber tez elden İstanbul'a yetiştirildi. İstanbul bu başarıya çok sevinmişti. Bu başarının ardından Enver Paşa, Erzurum'a gitmeye karar verdi. Başarılı yerinde görecekti ve başka hesapları da vardı.

Hesapların tutması onu hayallerine kavuşturacaktı. Önce 93 Harbi'nde kaybedilen yerler alınacak, bunun arkasından "Turan" diyecekti. Turan onun hep hayali olmuştu. Bir de bu hayal tutarsa, o dünya lideri olacaktı. Alman generalleri de böyle söylüyor, Kâzım Paşa da böyle söylüyordu.

Enver Paşa, Alman General Bronzer von Sellendorf'u yanına çağırdı. Ona en kısa zamanda Erzurum'a beraber gideceklerini söyledi, o da kabul etti ve yanına bir de albay aldı. "Ne zaman hazır olursanız beraber gideriz." dedi Enver Paşa'ya.

Almanlar, Polonya Cephesi'nde Ruslarla zaten savaş halindeydiler ama bir türlü ilerleyemiyorlardı. Eğer Kafkaslarda yeni bir cephe açılırsa, Rusların gücü bölünecek ve Almanların işi biraz daha kolaylaşacaktı. Bronzer von Sellendorf, Enver'i bu savaş için hep tahrik ediyor, onun kahramanlığında tutup da sarayın damadı olmasından bile dem vuruyordu.

Turan hayaline her gün biraz daha yaklaşan Enver Paşa, yaveri Kâzım Orbay’ı çağırdı. Kâzım Orbay başıyla selamlayarak içeriye girdiğinde Enver Paşa eli arkasında pencereden dışarıya bakıyordu.

Kâzım Orbay: “Beni emretmişsiniz paşam. ”

Enver Paşa: “Hazırlığınızı yapın, yarın Erzurum’a gidiyoruz.”

Kâzım Orbay: “Yolculuk için ne emrediyorsunuz paşam?”

Enver Paşa: “Alman general de bizimle gelecek. ”

Kâzım Orbay: “Başka?”

Enver Paşa: “Yarbay Feldman de gelecek. ”

Kâzım Orbay: “Başka?”

Enver Paşa: “Bir de sen geleceksin. Toplam dört kişi gideceğiz. ”

Kâzım Orbay: “Hedefimiz neresi?”

Enver Paşa: “Üçüncü Ordu karargâhı. ”

Kâzım Orbay: “Hangi yolu kullanacağız?”

Enver Paşa: “Haydarpaşa’dan trene binecek ve Ulukışla’ya kadar trenle gideceğiz. Ulukışla’dan Erzurum’a at sırtında gideceğiz. ”

Kâzım Orbay: “Erzurum’da kimlerle görüşmelerimiz olacak?”

Enver Paşa: “Üçüncü Ordu Komutanı Hasan Paşa ile görüşeceğiz. ”

Kâzım Orbay: “Tamam paşam, hemen hazırlıklara başlayacağım. ” dedi ve dışarı çıktı.

Kâzım Paşa hemen karargâha gitti ve yarınki yolculuk için erzak hazırlığı yaptı. Onları ayrı ayrı paketlere yerleştirdi. Hemen Erzurum ve Ulukışla’ya haber saldı. Ulukışla’da dört tane atın hazır bekletilmesini emretti.

Ertesi sabah vapurla karşıya geçtiler. Orada bir süre dindindikten sonra, Haydarpaşa Garı’nda trene bindiler. Trende onlara özel bir vagon ayrılmıştı. Yatacak yerleri dahil, yemek masaları bile vardı. Keyifli bir yolculuk olacaktı.

Kendilerinden önce erzakları ve bavulları trene yerleştirildi. Daha sonra kendileri gelip kompartımanlarına yerleştiler.

Bir süre yerlerinde oturduktan sonra tren hareket etti.

Önlerinde uzun bir yolculuk vardı. Sohbet edilmeden bu yol bitmezdi. Enver, son başarıdan çok umutlanmıştı ve yapacağı saldırıyı hep kafasından geçiriyor ama bunu kimseye açmıyordu. Şimdi yavaş yavaş şartlar olgunlaşıyordu. Bir de arkasına Alman desteğini de alırsa, işleri tamamdı.

General Von Sellandorf, Enver Paşa'ya dönerek sordu: "Orduların moralleri nasıldır paşam?"

Enver Paşa: "Ordularımız her zaman savaşa hazır beklerler."

Von Sellandorf: "Orduları biz eğittik. Eğitimde bir sorun yok."

Enver Paşa: "Sizin ordudan binlerce danışman ve eğitmen getirildi."

Von Sellandorf: "Nasıl, memnun musunuz?"

Enver Paşa: "Biz memnunuz ama vurucu gücü nasıl, bunu en iyi siz bilirsiniz."

Von Sellandorf: "Bizim subaylar mükemmel eğitim verirler."

Enver Paşa: "Öyle söylüyorlar."

Von Sellandorf: "Ne zaman Erzurum'a varabiliriz?"

Enver Paşa: "Üç gün sonra varırız."

Von Sellandorf: "Ordu savaşa hazırsa hemen saldıralım."

Enver Paşa: "Duruma bakacağız."

Von Sellandorf: "Savaş meydanları sizin topraklarınız. Onlar ise bu toprakların yabancıları."

Enver Paşa: "Bu sizce neyi ifade ediyor?"

Von Sellandorf: "Savaşı kazanacağınızı ifade ediyor."

Enver Paşa: "Bu ne demek oluyor?"

Von Sellandorf: "Bu savaşa sizin yüzde elli önde başladığınızı ifade ediyor."

Enver Paşa: "Karşımızdaki ordular da hiç küçümsenecek ordular değiller."

Von Sellandorf: "Paşa, eğer bu saldırıyı bir hücumla dönüştürebilsek, Rus orduları bozguna uğrayacak."

Siz o zaman görün bizi. Nefesi Kazakistan'da alacağız. Al sana Turan. Değil mi Enver Paşam?"

Enver Paşa: "Turan, bir milletin yeniden doğmasıdır. Turan Türkün Kızıl Elması'dır. "

Von Sellandorf: "Oradaki kumandanların başarı dereceleri nedir?"

Enver Paşa: "Ordu komutanı Hasan İzzet Paşa, askeri okulda benim hocam ve çok saygı duyduğum bir insandır. "

Von Sellandorf: "Başarılı birisi midir?"

Enver Paşa: "İspatlanmış birçok başarısı var. "

Von Sellandorf: "Orada kaç tane kolordu var?"

Enver Paşa: "Üç tane kolordu var. 9. Kolordu Erzurum, 10. Kolordu Sivas, 11. Kolordu'ysa Harput'ta bulunmakta. "

Von Sellandorf: "Bu üç kolorduda toplam kaç asker var?"

Enver Paşa: "Yaklaşık yüz bin askerimiz var burada. "

Von Sellandorf: "Çok iyi paşa, çok iyi. Biz bu yolda seninle Turan'a gideceğiz. "

Enver Paşa: "Turan benim anamdır. Turan benim babamdır. Ben Turan'ı görmeden ölürsem, bil ki muratsız ölmüşümdür. "

Yolculuk çok keyifli geçiyordu; iki paşa baş başa askerî konuları konuşuyor, sohbet her an biraz daha yoğunlaşıyordu. Dışarı çok soğuktu. Yüksek dağların tepelerinde kar görünüyordu.

Alman albay ile Albay Kâzım Orbay da yan odada beraber yolculuk yapıyorlardı. Tren Ulukışla istasyonuna yaklaşmıştı. Bir istasyon sonra, Ulukışla'da inceklerdi.

Albay Kâzım Orbay yerinden kalktı. Paşaların kaldığı kompartımana gitti. Kapıyı çaldı ve usulca açtıktan sonra Enver Paşa'ya tekmil verdi:

"Bir sonraki istasyon Ulukışla istasyonudur. Yarım saat sonra oraya varacağız. " dedi ve başıyla selamlayarak koridora çıktı.

Bundan sonrasını at sırtında gideceklerdi. Yol da hayli uzaktı. Her gittiği ildeki askerî karargâhlarda kalmayı planlamışlardı, yani nerede karanlık basarsa orada kalacaklardı.

Tren tünellerden geçerken içeriye bolca is giryordu. Pa aların yüzü gözü esmerle mi ti ama bu tür şeylere alı ıktılar.

Tren, biraz yava ladıktan sonra durdu. Albay Kâzım kapıya gelerek Ulukışla'ya geldiklerini haber verdi. Pa alar kalktılar, elbiselerini düzelttiler ve ardından dışarıya  ıktılar.

Ulukışla istasyonu hayli so uktu. Ne de olsa kış günüydü, insanları perişan eden bir karakışın içindeydiler. Daha buralarda kar ya mamı tı ama yüksek dağlar bembeyazdı. Belli ki gidecekleri yol güzergâhı da karlıydı. Sivas ve Erzincan topraklarından geçeceklerdi. Oralarda kim bilir, ne kadar kar vardı.

Albay Kâzım trenden a a ıya indi. Kapıda onu bir binba ı karşıladı ve selam verdikten sonra onları almaya geldiğini söyledi. Albay Kâzım, hemen durumu Enver Paşa'ya ilettiler. Enver Paşa da onay verdikten sonra getirilen atlara bindiler ve Ulukışla'da askerî karargâha gittiler. Karargâhta askeri bandoyla kar ılandılar, bir manga askerin havaya ateş etmesinden sonra kararg h binasına girdiler ve kendilerine ayrılan bölümde dinlenmeye çekildiler.

Çok yorulmu lardı. Yemeklerini yedikten sonra odalarına çekilip uyudular. Sabah erken kalkmaları gerekiyordu. Önlerinde çok uzun bir yol vardı ve at sırtında bunca yolun çekilmesi çok zor olacaktı.

Atlar tavlaya alındı. Tımarları yapıldı. Torbaları ba larına takıldı. Karınları doyurulduktan sonra, su verildi. Yanlarına bir de atların yemini taşıyan bir at daha verilmişti.

Sabahleyin erkenden kalktılar. Atları hazırıldı. Yola devam edildi. Yanlarına bir de muhafız takımı verilmişti. Muhafız takımı  nde, kendileri arkada yola koyuldular. Yol çok zorlu ve dardı. Ortalıkta rüzgâr sesin de başka hiçbir ses duyulmuyordu. Bembeyaz toz gibi görünen bulutlar yükseklerde u u uyorlardı. Belli ki bu gün hava soğuk olacaktı.

Yol boyunca önlerine tavşanlar ve ceylanlar çıkıp durdu. Tav anlar o kadar çoktu ki her yüz metrede bir  nlerinden bir tav an geçiyordu. Dağların yükseklerinde keklik sesleri geliyordu. Keklik sesi Enver Paşa'nın en çok ho landı ı sestir.

General Von Sellandorf da çok keyifliydi. Kafkaslarda yeni bir cephe açılacak, Polonya Cephesi'nde savaşıyor Alman ordusu birazcık rahatlayacaktı. Bunun için Enver Paşa'ya şükran borçluydu ama bir an önce bu savaşı başlatması gerekiyordu.

Enver Paşa, İstanbul'dan çıkınca vapurla gideceğini söylemişti. Yakın çevresi dahi böyle biliyordu. İstanbul'dan Trabzon'a vapurla, sonra da at sırtında gidecekti. Çevresi böyle bilmesine rağmen, o yolun riskli olduğunu biliyordu. Rus gemileri yolda pusuda bekliyordu. Başına her zaman bir iş gelebilirdi. Onun için de kara yolunu seçmişti.

Von Sellandorf: "Daha ne kadar yolumuz kaldı, paşam?"

Enver Paşa: "Az kaldı paşam, az kaldı. Günlerdir yollardayız."

Von Sellandorf: "Askerin istihkakı yeterli mi?"

Enver Paşa: "Yeterli efendim."

Von Sellandorf: "O dağlar soğuktur, askerin kaputu var mı?"

Enver Paşa: "Kaput da var, yün çorap da var."

Von Sellandorf: "Düşman ordularının durumunu biliyor muyuz?"

Enver Paşa: "Bunu orada tespit edeceğiz."

Von Sellandorf: "Düşman ordusunun kullandığı silahın dokümanı çok önemlidir."

Enver Paşa: "Hallederiz efendim."

Von Sellandorf: "Ağır silahları dağlara taşıyabilecek at veya katır var mı?"

Enver Paşa: "Bulacağız efendim."

Von Sellandorf: "Hazırda kaç tane atlı askerimiz var orada?"

Enver Paşa: "Onun dökümünü de orada çıkaracağız artık."

Havanın soğuk olmasının dışında yolculuk çok iyi geçiyordu. Enver Paşa, Alman generali çok sevmiş, ona genelkurmay başkanlığını bile vermişti. Enver Paşa harbiye nazırıydı. Yazışmalardaysa Alman General Von Sellandorf'un yardımcısıydı ve her ikisinin arasında su sızmiyordu.

Yolculuk boyunca sohbet gittikçe de koyulaşıyordu. Enver Paşa kendisine bir genelkurmay başkanı ithal etmişti. Yıllardır Avrupalıların karşısında savaş kaybeden Osmanlı ordularının başında şimdi bir Alman general vardı.

Alman hükümeti, bunları bir an önce savaşa sokmaya çalışıyordu. Buna ihtiyaçları vardı.

Almanlar kesenin ağzını açmış ve kıtlık içindeki Osmanlı hükümetine beş milyon altın yardım etmişlerdi. Osmanlı bu beş milyon altını hem savaş harcamalarında kullanacak hem de bütçe açıklarını kapatacaktı. Bu beş milyon altın Talat Paşa'yla imzalanan gizli bir anlaşmayla verilmiş ve bu paranın karşılığında Almanların yanında savaşa girmeleri artık boyunlarının borcu olmuştu. Padişah V. Mehmet bunca paranın karşısında "cihad-ı ekber" ilan etmişti ve İslam halifesi olarak bütün Müslümanları üç yüz yıllık düşmana karşı cihada çağırıyordu.

Bütün bu gelişmelerden General Von Sellandorf çok mutlu oluyordu. Alman İmparatoru II. Wilhelm gittiği yerlerde kendisini Müslüman olarak tanıtip İslam için savaştığını anlatıyor ve İslam'ın kurtuluşu için cihat ilan ettiğini her fırsatta açıklıyordu. Hatta bu yüzden kendisine Hacı Wilhelm deniliyordu.

Tabii bu bütün olup bitenlere zavallı Osmanlı tebaası da inanıyordu. İnanmasa ne yapabilirdi? Okuryazar olmayan, cahil bırakılmış ve örgütsüz toplumlar ne yapabilirlerdi ki?

Yollarının sonuna gelmişler, önlerinde çok az bir yolları kalmıştı. Her konakladıkları kışlada ihtiyaçları gideriliyordu.

General dayanamadı sordu: "Paşa ne zaman varacağız?"

Enver Paşa: "Geldik, generalim az kaldı. "

Von Sellandorf: "İslam, Moskof önünde diz çökmeyecektir."

Enver Paşa: "İslam'ın arkasında Alman orduları oldukça, İslam her zaman muzaffer olacaktır. "

Von Sellandorf: "İslam orduları ile Alman ordularının gücü birleşince bunun karşısında hiçbir güç varlık gösteremez. "

Enver Paşa: "Biz burada Moskof'u dize getirebilirsek eğer, bu yürüyüşün sonu Kafkas dağlarında değil, Turan'da biter. "

Von Sellandorf: "Bizim büyükelçi ile Talat Paşa arasında yapılan gizli anlaşmadan haberiniz var değil mi?"

Enver Paşa: "Hangi anlaşma?"

Von Sellandorf: "Şu beş milyon altın liralık kredi. "

Enver Paşa: "Tabii, haberim var. "

Von Sellandorf: "Peki, o para geldi mi?"

Enver Paşa: "Bir kısmı geldi, kalanı da yakında gelecekmiş."

Von Sellandorf: "Bir o kadar da askerî yardım var biliyorsunuz, değil mi?"

Enver Paşa: "Generalim, bunların hepsini biliyorum. Ben bunları bilmeseydim şimdi seninle burada olmazdım. Osmanlı size güveniyor. "

Von Sellandorf: "Padişahınız ve şeyhülislamınız ayrı ayrı kâfirlere karşı cihat ilan ettiler. Bizim Kral Wilhelm de cihat ilan etti. Sizin için Hicaz'a gidip geldi. İnşallah, onun duası da kabul olur. "

Enver Paşa: "İnşallah, kabul olur. "

Von Sellandorf: "Siz kime gâvur diyorsunuz?"

Enver Paşa: "İnsanları katleden, acımasız davranan, vicdanı zayıf olan herkese gâvur diyoruz. "

Von Sellandorf: "Galiba bu sözcüğü en çok gayrimüslimlere karşı kullanıyorsunuz, değil mi?"

Enver Paşa: "Aslında öyle anlaşılıyor ama öyle değildir. "

Von Sellandorf: "Ama şimdiye kadar söylenenler öyle gösteriyor. "

Enver Paşa: "O Haçlı seferlerinden kalma bir zulmün tepkisidir. "

Von Sellandorf: "Ben böyle bilmiyordum. Bütün Hıristiyanları kapsadığını biliyordum. "

Enver Paşa: "Sizin dediğiniz gibi olsaydı, bizim bütün padişahlarımız da gâvur olurlardı. "

Von Sellandorf: "Neden?"

Enver Paşa: "Çünkü bizim padişahların tamamının anaları gayrimüslim de ondan. "

Von Sellandorf: “Sizin dininize göre Kelime-i Şahadet getiren herkes Müslüman oluyor öyle mi?”

Enver Paşa: “Doğru söylüyorsunuz. ”

Von Sellandorf: “Ben her gün birkaç kere Kelime-i Şahadet getiriyorum. Şimdi ben de Müslüman sayılırım, değil mi?”

Enver Paşa: “Tabii ki siz de Müslüman sayılırsınız. Siz Müslüman sayılmasaydınız bu orduların başında olamazdınız. Üstelik kralınız Wilhelm de cihat-ı ekber ilan edemezdi. ”

Artık yolun sonuna gelmişlerdi. Karargâha yaklaştılar. Öncü birlikler bu müjdeyi veriyorlardı. 3. Ordu Karargâhı'nın önünde karşılama için hazırlıklar tamamlanmıştı. Karargâha yakın mesafede önce top atışlarıyla karşıladılar, ardından da bir manga asker havaya mermi sıktı. Marşlar eşliğinde paşalar karargâha alındı. Karargâhta 3. Ordu Kumandanı Hasan İzzet Paşa onları karşıladı, ağırladı ve aynı akşam komutanlarla birlikte bir yemek verdi.

Subayların moralleri yüksek görünüyordu. Ne de olsa Rus ordusunu durdurmuş ve püskürtmüşlerdi. Bütün bunlar 3. Ordu Kumandanı Hasan İzzet Paşa'nın komutasında gerçekleşmişti. Hasan İzzet Paşa, aslında Harbiye Nazırı Enver Paşa'dan bir ödül bekliyordu.

Ev sahipliğini 3. Ordu Kumandanı Hasan İzzet Paşa'nın yaptığı bu yemeğe diğer kolordu komutanları da çağırılmışlardı. 9. Kolordu Komutanı Ahmet Fevzi Paşa zaten Erzurum'daydı. 10. Kolordu Komutanı Damat Hafız Hakkı Paşa Sivas'tan, 11. Kolordu Komutanı Abdülkerim Paşa ise Harput'tan gelmişti. Bu yemekte gerekli planlar yapılacak, kararlar alınacaktı. Enver Paşa ve arkadaşı General Von Sellandorf bir an önce savaşı başlatmak istiyorlardı.

Almanlar da verdikleri yardımların karşılığını almak istiyorlardı. Dile kolay ilk seferde 5 milyon altın lira, ikinci seferde 4 milyon altın lira olmak üzere toplam 9 milyon altın lirayı Osmanlı hükümetine vermişlerdi. Almanlar verdikleri bu altınların karşılığında, Osmanlı'yı Ruslara karşı bir kez daha savaşa sokmayı düşünüyorlardı.

Yemek salonuna dizilmiş yemeklerin arasında bir kuş sütü eksikti. Tam da paşaların ağzına layık bir sofraya hazırlanmıştı.

Ev sahibi Hasan İzzet Paşa, başta Harbiye Nazırı Enver Paşa olmak üzere, bütün misafirleri yemek odasına aldı. Ardından bütün paşalar yerlerini aldılar. Okunan yemek duasından sonra yemekler yenilmeye başlandı.

“Arkadaşlar, hem yemeğimizi yiyelim hem de konuşalım.” dedi Harbiye Nazırı Enver Paşa.

Kimse buna itiraz etmedi. Ardından Enver Paşa, 10. Kolordu Komutanı Hafız Hakkı Paşa'ya dönerek dedi ki:

“Paşam buraya gelişimizin sebeplerinden biri de sizi kutlamak. Rus ordularını Horasan ve Pasinler arasında siz durdurdunuz. Önce sizi kutlamak istiyorum. Eğer Ruslar Pasinler'de durdurulmasaydı, nerede durur, onu Allah bilirdi. Tekrar sizi kutlarım.”

Hafız Hakkı Paşa: “Paşam biz vazifemizi yaptık. Benim dışımda kim olsaydı aynısını yapardı.”

Enver Paşa: “O sizin güzel bakışınızda çok şey saklı. İstanbul'a dönersek bunları değerlendireceğiz.”

Hasan İzzet Paşa: “Ben de ordu kumandanı olarak 10. Kolordu Kumandanı Hafız Hakkı Paşa'yı kutlarım. Gerçi hepimiz oradaydık ama ordu onun ordusuydu. Zafer de onun zaferiydi. Ben de kutluyorum.”

Diğer paşalardan ses çıkmıyor, herkes Enver Paşa'nın ağzına bakıyordu.

Enver Paşa da çok sert duruyor ve bu masada bir savaş kararı almak istiyordu. Sonra 3. Ordu Kumandanı Hasan İzzet Paşa'ya döndü ve şöyle dedi:

“Paşam 3. Ordu'ya bağlı 10. Kolordu bir zafer kazandı. Bu demektir ki 3. Ordu savaşa hazırdır.”

Hasan İzzet Paşa: “Ordumuz emrinizdedir paşam. ”

Enver Paşa: “Ordunun temel ihtiyaçları herhalde karşılandı, değil mi?”

Hasan İzzet Paşa: “Ordunun durumu hiç de iç açıcı değil, paşam. ”

Enver Paşa: “Neden?”

Hasan İzzet Paşa: “Her yönden eksikliklerimiz var. Hele savaş anında ihtiyaçlarımız çok daha fazla olacaktır. ”

Enver Paşa: “Kaç erimiz var?”

Hasan İzzet Paşa: “Üç kolorduda toplam yüz binin üzerinde neferimiz var. ”

Enver Paşa: “İstihkak nasıl?”

Hasan İzzet Paşa: “Buralarda biz hep idare ediyoruz. 88 bin ton hububata ihtiyacımız var. Bizim elimizdeyse 1250 ton hububat kalmış. ”

Enver Paşa: “Peki, askere ne yediriyorsunuz?”

Hasan İzzet Paşa: “Buğday haşlayıp askere yediriyoruz. ”

Enver Paşa: “Kaput var mı?”

Hasan İzzet Paşa: “Kaput çok az ve yetersiz. Bir de bizim askerin çoğunluğu Yemen’den geldi. Üstü başı daha yazlık elbiselerle duruyor. ”

Enver Paşa: “Biz buraya iki gemi gıda göndermiştik, peki onlara ne oldu?”

Hasan İzzet Paşa: “O gemiler Zonguldak açıklarında Rus savaş gemileri tarafından batırıldı. ”

Enver Paşa: “Yahu Hasan Paşa, senin ağzından hiç hayırlı bir şey çıkmaz mı?”

Hasan İzzet Paşa: “Vallahi paşam, gerçek bu. Belki biraz acı gelecek ama doğrusu da bu. ”

Enver Paşa: “Her doğru da her yerde söylenmez ki paşam.”

Hasan İzzet Paşa: “Bu işin hammaddesi insandır. İnsanın boş yere ölmesi benim için hoş olmaz. ”

Enver Paşa: “Peki, sen bu savaştan yana mısın, değil misin?”

Hasan İzzet Paşa: "Paşam hiç kusura bakmayın ama bu orduyla ve bu şartlarda Kafkaslarda Ruslarla savaşılamayız. "

Enver Paşa: "Sakın, savaş yapılmaz, deme. "

Hasan İzzet Paşa: "Bence yapılmaz paşam. "

Enver Paşa: "Neden?"

Hasan İzzet Paşa: "Paşam bu ordunun büyük bölümü güneyden, sıcak bölgeden geldi ve halen üstlerinde yazlıklarla bekliyorlar. Yiyecek yetersiz. Kış buralarda çetin geçer. Senin askerin onların askeriyle aynı şartlarda değil. Bence bu koşullarda savaşa girmek deliliktir. "

Enver Paşa: "Ben buraya savaşmaya geldim. Sen ise savaştan kaçan korkak bir asker taklidi yapıyorsun. Oysa bizim ordularımız hiçbir zaman Moskof'un karşısında boyun eğmedi. "

Hasan İzzet Paşa: "Paşam, ben ne korkağım ne de bir savaş kaçkınıyım, 3. Ordu'da herkes bunu bilir. Ben kaybedilecek bir savaşın tarafı olmak istemiyorum, o yüzden 'olmaz' diyorum. Sonucun felaket olacağını bildiğim için 'olmaz' diyorum. "

Enver Paşa: "Paşa paşa, ağzındaki baklayı çıkar. Çıkar da gerçek niyetini anlayalım. "

Hasan İzzet Paşa: "Paşam, hava çok soğuk. Karakış başladı. Bu mevsimde buralarda havalar deli eser. Biz buna ne kadar hazırız? Seksen bin ton hububata ihtiyacımız var, oysa ambarlarımızda bir şey kalmadı. "

Enver Paşa: "Eratin giyim kuşamı nasıl?"

Hasan İzzet Paşa: "Dediğim gibi, askerimizden bir kolordu Yemen'den henüz geldi. Yazlık elbiselerle kalıyorlar. Onlara yeni elbise veremedik çünkü verecek elbisemiz yoktu. İşte bunun içindir ki mevsim saldırıya elverişli değildir. "

Enver Paşa: "Bugün 16 Aralık 1914, buradan geriye dönüş yok. Siz şimdi buradan harekete geçip Rus ordusunu Sarıkamış'ta imha edeceksiniz. Başka itiraz istemiyorum. "

Hasan İzzet Paşa: "Olmaz! Havayı görüyorsunuz.

Her yerde kar var. Karakış başlamıştır. Bu şartlar altında ve bu mevsimde harekât bir faciaya dönüşebilir. Kış şiddetini

kaybetsin, yollar açılsın, düşmana haddini bildiririz. ”

Enver Paşa: “Hasan İzzet Paşa, bana bak. Sen benim harbiyeden hocamsın. Eğer hocam olmasaydınız, şimdi şurada seni idama mahkûm eder, kafana sıkarak çeker giderdim.”

Hasan İzzet Paşa: “Sen daha otuz dört yaşındasın, ben ise atmışın üstündeyim. Sen padişah damadasın, ben ise çiftçi bir aileden geliyorum. Sen orduların başkumandanısın, ben ise senin emrinde bir paşayım. İsterseniz idam edebilirsiniz. Ama yine de ben bu şartlarda bir faciaya göz göre göre giremem.”

Enver Paşa: “Ne demek istiyorsun?”

Hasan İzzet Paşa: “Ben bir ordunun imha edilmesi üzerine kumar oynayamam, yani ordu komutanlığından affınızı diliyorum.”

Enver Paşa: “Siz bilirsiniz paşa.”

Von Sellendorf: “Sayın Hasan Paşa, önce emirlere uymayı öğrenin. Enver Paşa bir dünya lideridir. Almanya’da trenlerin üzerinde ‘Enver Paşa’nın memleketine gider.’ diye yazar, yani Osmanlı’ya gider demez. Enver Paşa’nın ünü Osmanlı’yı aşmıştır. Siz ne cesaretle bu lafları edersiniz?”

Hasan İzzet Paşa: “Askerin morali çok bozuk. Askerin ayağındaki postallar çok eski ve su çekiyor. Üstünde kaputu yok... Yediği peksimet, yediği haşlanmış buğday. Mevsim kış. Buranın kışı amansız, poyrazı vicdansızdır. Bu dağlarda eksi kırk derece soğuk olur. Kar çoktur. Bu dağlara top çıkaracak katırımız yoktur. Bütün bunlar yüzünden ben bu sorumluluğu üzerime alamam. Bu savaşın felaketle sonuçlanacağını şimdiden görüyorum. Paşam, siz benim öğrencimsiniz, küçüğümüz. Bu şartlar altında ben istifa etmek zorundayım. Lütfen beni bağışlayın.”

Enver Paşa: “İstifanız kabul edilmiştir. Şu saatten sonra özgürsünüz paşam.” dedi.

Cephelerin ve harp okulunun emektar ve cefakâr paşası Hasan İzzet Paşa hemen yemek salonunu terk etti. Ardından karargâha geçerek özel eşyalarını aldı ve yatak odasına çekildi.

Kapıları da kapattı. Yarın İstanbul’a gidecekti. Ordudaki bütün görevleri sona ermişti. Bundan sonra evinde oturacaktı.

Her emrinin yerine gelmesine alışık olan Enver Paşa duruma çok sinirlenmişti. Sonrasında Enver Paşa, arkadaşlarıyla beraber çalışmaya devam etti. Savaş planları yapıldı. Harbiye nazırı olarak savaşı kendisi idare edecek; genelkurmaybaşkanlığı görevine atadığı Alman General Von Sellandorf ise savaşın ikinci komutanı olarak görev yapacaktı. General Von Sellandorf artık resmen Osmanlı genelkurmay başkanıydı. Sabaha kadar planlar üzerinde çalıştılar.

“Arkadaşlar, herkes kendi bildiğini söylesin. Hiç kimse içinde gizli saklı bir şey bırakmasın.” dedi Enver Paşa.

Ama kolordu komutanlarının ağzını bıçak açmıyordu. Üç kolordu komutanından hiç konuşan olmadı. Cevaplar evet veya hayır ile sınırlıydı.

Enver Paşa, haritanın üzerinde Allahuekber dağlarının nasıl aşılacağını, hangi ordunun, nerede hareket edebileceğini belirlemeye çalışıyordu.

Haritanın başında ordu komutanları da toplanmıştı. 9. Kolordu Komutanı Ahmet Fevzi Paşa, 10. Kolordu Komutanı Hafız Hakkı Paşa, 11. Kolordu Komutanı Abdülkerim Paşa vardı.

General Von Sellandorf orduların hareket alanlarını gösterirken, Enver Paşa da ordu komutanlarına yol gösteriyor, arka arkaya talimatlar yağdıırıyordu ama ordu komutanları hiç konuşmuyorlardı.

3. Ordu, Sarıkamış’a saldıracaktı, ki bu ordunun üç koldusu iki atlı tümeni vardı. Bardız Yaylası’ndan geçerek Sarıkamış’a varacaklardı.

Enver Paşa orduların arasındaki görevlendirmeyi şöyle planlamıştı:

11. Kolordu’nun görevi Rusları oyalamaktı ve bu ordu sağ kanatta duracaktı. 9. Kolordu merkezde olacak, önce

Bardız'a girecek, sonra Sarıkamış'a varacaklardı. 10. Kolordu'ysa Oltu ve Pendek üzerinden Allahuekber Dağları'na varacak, böylece Rusları arkadan saracaktı. Enver Paşa'nın aklındaki hesap buydu.

Planlar tamamdı. Hangi ordunun, nereden hareket edeceği, hangi gün ve hangi saatte, nerede buluşacakları hesaplanmıştı. Ancak 45 kilometrelik yolun dağdaki karşılığının 65 kilometre olduğu hesaplanmamıştı. Bu yürüyüşün eksi otuz beş veya eksi kırk derecede nasıl olacağını da hesaplanmamıştı. Yani hesaplar evde yapılmıştı ama çarşıda nelerin olup bittiğini bilmiyorlardı.

Kolordu komutanları ordularının başına geçtiler. Subaylarıyla birlikte toplantılar yaptılar ve alınan kararları onlara iletiler. İstihkak stoklarını yapmaya başlandı. Ambarlardaki kaputlar çıkarıldı, topların bakımları yapıldı. Sivas ve Elazığ'daki yedek askerleri Erzurum'a çağırıldılar. Gelen askerlerin sayısı 120. 000'i aşmıştı, artık kışlalara sığmıyorlardı.

9. Kolordu karargâhı çok hareketliydi. Bir taraftan askerler karargâha giriyor, diğer yandan çıkıp başka birliklere kaydırılıyordu.

Askerler savaşa gideceklerini anlamışlardı ama kendilerini savaşa hazır hissetmiyorlardı. Çoktandır karınları doyası yemek yememişlerdi. Elbiseleri halen yazlık. Havalarda çok soğuktu.

Koğuşlar karınca yuvası gibi kaynıyor, kimseyi uyku tutmuyordu. Kimi memleketinde anasını babasını kimi de el gözlü yarını bırakmıştı, kimisinin memlekette çocukları vardı. Herkesin ayrı bir öyküsü vardı. Kimi gülüyor kimi de bir köşeye sığınıp acı acı içini çekiyordu. Derken birden arka taraftan yanık bir ses yükselmeye başladı. Koğuştaki gürültü aniden kesiliverdi. Herkes o sese, o uzun havaya kulak vermişti:

*Kışlalar doldu bugün,
Doldu, boşaldı bugün,*

*Gel kardaş görüşelim,
Ayrılık oldu bugün,
Naçar elinden vah vah yar yar yar.*

*Geceler yarım oldu,
Ağlamak karım oldu,
Her dertten yıkılmazdım,
Sebebim zalim oldu,
Garip elinden vah vah yar yar yar.
Yaralandım yatmadım,
Yaram açıp bakmadım,
Kaldı hasretimiz kıyamete,
Güzel boynuna el atmadım,
Hayin elinden vah vah yar yar yar.*

Türkü bittikten sonra ortalığı bir hüznün kapladı. Uzun süre koğuşlarda gürültüler kesildi. Belli ki askerler hep beraber hüznülenmişlerdi. Belli ki bu savaşın sonunda içlerinden çoğu bir daha dönemeyecekti.

Bu arada hem Elazığ'daki hem de Sivas'taki kolordu da gelmişti. İki süvari taburu da yerleşmeye çalışıyordu. Atlar tavlaya alınmıştı. Katırlar çok zayıftı.

Her yer hareket halindeydi. Yarın savaşa gidecekler, yarın Allahuekber Dağları'na tırmanacaklar, yarın Ruslarla bir kez daha karşı karşıya geleceklerdi.

Tavlanın olduğu taraftan tekrar inceden inceye dertli bir ses yükselmeye başladı. Herkes susmuş onu dinliyordu:

*Erzurum dağları kar ile boran,
Aldı yüreğimi dert ile verem,
Sizde bulunmaz mı bir kurşun kalem,
Yazam arzuhalim yare gönderem?*

*Uy beni beni beni de belalım beni,
Satarım bu canı da alırım seni,
Çıkayım dağlara da kurt yesin beni.*

*Dört yanımı gurbet sardı tel ile
Yaslı yaslı bayram yaptım el ile
Göz göz oldu yaralarım dil ile
Yaramı sarmaya derman bulamam.*

*Uy beni beni beni de belalım beni.
Satarım bu canı da alırım seni.
Çıkayım dağlara da kurt yesin beni.*

Bu türküler bütün askerleri hüzne boğmuştu.

Askerler sabah kalk borusuyla toplanmaya başladılar. Bütün askerler alanları doldurdular. Sarıkamış dağlarına gideceklerdi. Kimisi halen kısa kollu yazlık gömlekleydi, kimisinin de postalının yırtığından ayak parmakları görünüyordu. Sabah kahvaltısında yarım somun verilmişti.

İçinde bulundukları ortam savaşmak için hiç de müsait değildi. Birden karargâhın balkonunda bir hareketlilik oluştu. Birileri askere komut vermeye başladı. Bütün askerler hazır ol vaziyetteyken rahat verildi.

Balkonda birileri görüldü. Tekrar komut verildikten sonra “Harbiye Nazırı Enver Paşa” diye duyuru yapıldı. Enver Paşa orduya hitap edecekti. Herkes sus pus olmuş, dinliyordu.

Enver Paşa dedi ki:

“Askerler! Kışlalarınızı ziyaret ettim. Ayağınızda çarık, sırtınızda palto olmadığını gördüm. Lakin karşınızdaki düşman sizden korkuyor. Yakın zamanda Kafkasya’ya gireceğiz.

Orada her türlü nimete kavuşacaksınız. İslam âleminin bütün ümidi sizsiniz. ”

Artık Allahuekber Dağları'na doğru yolculuk da başlamış oldu. Takvimler 22 Aralık 1914 gününü gösteriyordu.

75. 660 savaşçısıyla toplam 118. 660 kişilik, 94 piyade taburu, 20 süvari bölüğü ve 228 topuyla Sarıkamış kuşatması başlıyordu. Hava çok soğuktu, fırtınaydı. Kuzeyden poyraz esiyordu. Tükürsen havada donuyordu.

İlk gün planlar olduğu gibi uygulandı. Ama ikinci gün kar, fırtına ve tipi aman vermiyordu. Erzak ve teçhizat ileri hatlara taşınamıyordu. Askerler aç, çıplak ve donanımsızdı. Yalınayak başı açık durumdaydı. Zemheri günleriydi ve binlerce asker dağlara doğru yürüyüşe geçmişti.

Askerleri uçsuz bucaksız bir kar çölü bekliyordu. Çok yorulmuş ve takatsiz kalmışlardı. Tam yaylaya vardıklarında onları çok keskin bir fırtına ve şiddetli bir tipi karşıladı. Bir anda göz gözü görmez oldu. Kimsenin kimseye yardım etmesi, bırakın söz söylemeyi, sesini işittirmesinin imkânı yoktu. Herkes can derdine düşmüştü. Karşıdan düşman falan kimse görünmüyordu.

Askerler rastgele dağılmaya başladılar. Kimi derelere doğru kimi ağaç diplerine doğru dağılmaya başladı. Kimse kimseyi duymuyordu. Askerler nerede bir toprak parçası görse, nerede bir duman görse oraya doğru kontrolsüzce yayılmaya başlamıştı.

Subaylar bağıryorlar, “Dağılmayın, emirsiz bir yere gitmeyin, ölürsünüz!” diyorlardı ama kimse subayların sesini duymuyordu. Her biri bir yerlere dağıldı.

Çatışmak için ilk gün kimseyi karşılarında bulamadılar ama askerlerin çoğu kayıptı. Nereye gittikleri belli değildi. Kim bilir, nerelerde ölmüşlerdi.

11. Kolordu bunca zayıata rağmen yoluna devam etti.

9. Kolordu da Lafsor'a kadar uzanan hedefe ulaştı ama çok kayıp vermişlerdi. 10. Kolordu'ysa Oltu'nun batısında Narman hattına zor bela yetişmişti.

Artık Rus ordularıyla yer yer karşı karşıya geliyorlardı. Ama açlıktan ayak bağları çözülmüş, savaştacak halleri kalmamıştı. Soğuktan el ve ayakları titriyor, rastgele ateş ediyorlardı. Bazen de ateş ederek bir kara parçasına doğru atılıp gözden kayboluyorlardı.

Savaşın ikinci günü 11. Kolordu Rusların bir Ermeni tümeniyle karşılaştı. Sabaha kadar çatıştılar. 9. Kolordu'ysa Çatak, Pitrik hattına doğru yürümeye devam etti ama çok fazla kayıp veriyorlardı.

Savaşın üçüncü günü Ruslar da Sarıkamış'a doğru çekilmeye başladılar. Osmanlı ordusu her geçen gün hızla eriyordu ama geriye kalanlar Sarıkamış'a doğru ilerlemeye çalışıyorlardı. İki birlik Sarıkamış sırtlarında çatışıyordu. Her ikisi de çok büyük kayıplar veriyordu. Her ikisi de kar içinde açık hedef halindeydi. Birbirlerini epeyce kırdıktan sonra, her iki birliğin de Osmanlı birliği olduğu farkına vardılar. Farkına vardılar ama iki Osmanlı birliği birbirini tüketmişti. Karanlık dağların arkasındaki, karanlık savaş, kardeşi kardeşe kırdırmıştı. Bir Enver'in Turan'ı uğruna gencecik canlar feda ediliyordu.

Rus birliklerinin taarruzları devam ediyordu. 11. Kolordu büyük kayıplara rağmen Bardız'a vardı.

9. Kolordu'da çok büyük kayıplar vardı ama çoğu tek mermi patlamadan ölmüştü. Buna rağmen 9. Kolordu Sarıkamış'a girmeyi başardı.

29 Aralık günü Rus orduları, Sarıkamış'a giren 9. Kolordu'ya ait 300 kişiyi tekrar Sarıkamış'tan dışarıya attı.

6 Ocak günü Ruslar 3. Ordu karargâhını ateş altına aldılar. Hafız Hakkı Paşa geri çekilme emri verdi ve çektiği ordusunun yönünü tekrar Erzurum'a çevirdi. Geri çekilen askerin sadece yüzde onuydu, yani Erzurum'dan çıkan askerin yüzde doksanı dağlarda kalmıştı.

Enver Paşa, Hafız Hakkı Paşa'yı çağırdı ve ondan rapor istedi. Hafız Hakkı Paşa bütün kolordusunu kaybetmişti, söyleyecek sözü de kalmamıştı.

Sözün bittiği yerde dedi ki: “Bitti paşam, ordumuzun büyük kısmı bitti. Hiçbir şeyimiz kalmadı. Şeref hariç her şey bitti. ”

Enver Paşa: “Diğer kolordularda durum nasıl?”

Hafız Hakkı Paşa: “Hiçbirinin diğerinden farkı yok. Ordularımızın tamamı soğuktan dondu. ”

Enver Paşa 3. Ordu komutanlığını Hafız Hakkı Paşa’ya devrederek tekrar İstanbul’a döndü. Beraberinde General Von Sellendorf’u almayı da unutmadı.

Enver Paşa bütün ordu komutanlarına bir yazı yazarak bu savaşla ilgili konuşma yasağı koydu. Uzun süre kimsenin bu savaştan haberi bile olmadı.

9. Kolordu Komutanı Ahmet Fevzi Paşa halen cephede savaşıyordu. 11. Kolordu komutanı da halen cephedeydi.

Her taraf cesetlerle doluydu. Kimisi birbirlerine sırtlarını dayamış kimisi de birbirlerine sarılarak ölmüşlerdi. Fırtına ve tipi bütün hızıyla devam ediyordu. Ölen cesetlerin üzerini kar savurarak tamamen kapatmıştı. Belli ki taburlar birbirlerini kaybetmişler ve her biri bir yerlere savrulmuştu. Dağların doruklarından kurt ulumaları yükseliyordu.

9. Kolordu Komutanı Ahmet Fevzi Paşa durumdan çok rahatsızdı. Kalktı ve doğruca 11. Kolordu Komutanı Abdülkerim Paşa’nın yanına gitti. Abdülkerim Paşa yırtık bir haritanın başında bir şeyler inceliyordu.

Ahmet Fevzi Paşa, çok düşünceliydi. Ne yapacağını bilmiyordu. Koskoca bir ordu birkaç gün içinde gözlerinin önünde kar suyu gibi eriyip gitmişti. Aslında böyle olacağı baştan belliydi ama birilerinin hırsına mani olamamışlardı.

Abdülkerim Paşa selam verip geçti ve orada ahşap bir sandalyenin üzerine oturdu. Onun da sözleri boğazında düğümleniyordu. O da diğerleri gibi ordusunu kaybetmişti.

Ahmet Fevzi Paşa başını kaldırdı. Ona bakarak dedi ki: “Paşam nasılsın?”

Abdülkerim Paşa: “Nasıl olabilirim paşam? Turan ciğerlerimi de ordumu da yuttu. ”

Ahmet Fevzi Paşa: “Sonucun böyle olacağını hepimiz biliyorduk ama anlatamadık paşam. ”

Abdülkerim Paşa: “Enver Paşa’dan haber var mı?”

Ahmet Fevzi Paşa: “Atını geri çevirdi. Orduyu Hafız

Hakkı Paşa’ya bıraktı. Bartız’a gitti. Oradan da Erzurum’a gitmiş. Oradan da İstanbul’a gidecekmiş. ”

Abdülkerim Paşa: “Turan ne olmuş, Turan?”

Ahmet Fevzi Paşa: “Turan mı kaldı paşam?”

Abdülkerim Paşa: “Şimdi bu doksan bin vatan evladını ve Turan’ı kimse sorgulamayacak mı?”

Ahmet Fevzi Paşa: “Basına sansür koymuş. Adam demiş ki, kimseye hiçbir şey açıklamayın. ”

Abdülkerim Paşa: “Paşa paşa, ilk gün o tipide her birimiz bir yerlere savrulduk. Askerlere kimse söz dinletemedi. Her biri bir yere savruldular. Poyraz çok acımasızca esiyordu. Kar, fırtına, savruntu... Göz gözü görmüyordu. Yapmayın. Gitmeyin, dediysem kimse bir şey anlamadı.

Biz de bir şey yapamadık. Biz de can derdine düştük. ”

Ahmet Fevzi Paşa: “Yarın biz de Erzurum’a dönelim, değil mi?”

Abdülkerim Paşa: “Dönmeye döneceğiz de bu çocukların annelerine babalarına ne diyeceğiz?”

Ahmet Fevzi Paşa: “Biz sadece verilen emri yerine getirdik. Kim bu savaşa karar vermişse bunların hesabını o verecek. ”

Abdülkerim Paşa: “Karar verenler piyasada yoklar, gene kabak bizim başımızda patlayacak. ”

Bir süre sonra kapı çalındı. Emir subayı içeri girdi ve dedi ki:

“Hafız Hakkı Paşa’nın emir subayı geldi. Hafız Hakkı Paşa sizleri Erzurum’daki karargâhında bekliyormuş.

Hemen gelsinler, demiş. ”

Abdülkerim Paşa: “Tamam, çıkabilirsin. ” dedi.

Ahmet Fevzi Paşa: “Askerlerin tamamını geri çek. Askerlerle beraber dönelim. Kalanlar da kurda kuşa yem olmasınlar.”

Abdülkerim Paşa: “Fakir fukaranın binlerce evladını, birilerinin zevki uğruna bu amansız dağlarda kurtlara kuşlara yem olarak bıraktık ve gidiyoruz. ”

Emirler verildi. Emirler yerlerine ulaştırıldı. Bütün askerler toplandı. Kiminin elbisesi yırtılmış kiminin postalı su almış kiminin parmakları postalından dışarı çıkmış kimi açlıktan ayakta duramıyordu.

Hedef olarak Erzurum verildi. Karlar içinde düşe kalka Erzurum yolculuğu başladı. Hiç kimsenin yüzü gülmüyordu. Kimsenin yanında arkadaşı, eşi dostu yoktu. Belli ki arkadaşları Allahuekber Dağları’nda bırakmışlardı.

Sarıkamı şöyle bir yaraydı ki dokunsan kanıyordu. Herkesin içinde bir şeyler kopmuştu. Sözcükler boğazda düğümleniyor, havada uçan kuşlara bile kötü gözle bakılıyordu. Kuşlara en yakın arkadaşlarını bırakmışlardı. Dokunsan ağlayacak gibiydiler. Hiç kimse bir şey söylemiyordu. Herkesin dili tutulmuştu. Derken arka sıralardan bir askerin ağlayarak yaktığı bir ağıt yükseldi:

*Yaşa padişahım, yaşa,
Kan bulaşmış çatıkkaşa,
Biz Urus’u alteyledik,
Sebep oldu Enver Paşa.*

*Sarıgamış köşe köşe,
İçinde bitmez menevşe,
Kör olasın Enver Paşa,
Bizi de yaktın ataşa.*

*Aşağıdan ses geliyor,
Figan bağırımı deliyor,
Kör olasın Enver Paşa,
Gelinleri el alıyor.*

Bu askerin “ağıdı” herkesin yaralı olan yüreğini biraz daha burktu. Herkesin içi kan ağlıyordu.

Bu askerin ağıdına başka bir asker cevap verdi.

*Söz geçmedi asla Enver Paşa’ya,
İzzet Paşa düştü bir telaşaya,
Bu çetin şartlarda kimler yaşaya?
Bezsiz kefen biçti Üçüncü Ordu.
Buna başka bir asker bir ağıtla cevap verdi:*

*Yazlık elbiseler mevsim zamansız,
Allahuekber’de kış çok amansız,
Sebep Enver Paşa şeksiz gümansız,
Kesin karar kılmış Sarıkamış’ta.*

Sonunda Erzurum’a vardılar. Erzurum sessizliğe bürünmüştü. Erzurum, Sarıkamış’ın yasını çekiyordu. Erzurum kendi ordusunu ve misafir ordularını Sarıkamış’ta kurda kuşa yem etmişti. Sarıkamış bir değirmen gibi binlerce askeri soğuğa kurban vermişti.

Askerleri karşılayan biri dedi ki:

*Bu nasıl bir dünya?
Bu nasıl bir denge?
Bu dünyanın düzenini kim kurar?
Bu dünyanın dengelerini kim kurar?*

*Ey ilahi adalet!
Ey Enver Paşa!
Bu ne biçim adalet?
Nerede benim kuzum?
Hangi dağda bıraktınız onu?*

Hiç kimseden ses çıkmıyordu. Askerler karargâha alındı. Herkes yatağının üzerine uzandı. Mektup yazacaklardı ama ne kâğıt vardı ne kalem. Okuryazar olanlar kâğıt kalem ararken okuryazar olmayanlar da sırasını beklemeye başladılar.

Hafız Hakkı Paşa, Abdülkerim Paşa ile Ahmet Fevzi Paşa’yı çağırdı. Karargâhta onları bekliyordu. Paşalar zaman yitirmeden karargâha geldiler. Hafız Hakkı Paşa onları bekliyordu. Selam verip içeriye geçtiler ve gösterilen yere oturdular.

Hafız Hakkı Paşa: “Hoş geldiniz arkadaşlar. ” .

“Hoş bulduk paşam. ” dedi paşalar.

Hafız Hakkı Paşa hemen söze girdi:

“Arkadaşlar, çok çetin şartlar ve hiç eşit olmayan koşullarda bir savaşa girdik. Sonuç bir felaket. Siz de bilirsiniz ki bu savaşa hiçbirimizin gönlü razı olmadı. Birileri bu savaşa karar vermişti ve bu savaşı başlattı. Hepiniz de biliyorsunuz ki Hasan Paşa savaşı durdurmak için elinde geleni yaptı ama fayda etmedi. Sonuçta Hasan Paşa da 3. Ordu komutanlığından istifa ederek gitti. Hasan Paşa bu sonucu biliyordu. Bildiği için karşı çıktı. Şimdi biz bu savaşın bilançosunu çıkarıp saraya göndereceğiz. Adam ‘Bu konuda kimse hiçbir şey söylemesin. ’ dedi. Basına yayın yasağı koydu. Bu konuda bir yerlerde bir şey anlatmayın. Başınıza her an bir şeyler gelebilir. ”

Ahmet Fevzi Paşa: “Paşam, ben ölen askerlerin arasında gezindim. Soğuk amansızca vurmuş. Kimisi birbirine sarılarak ölmüş kimisi bir araya toplanarak birbirlerinin ısısından faydalanmaya çalışırken ölmüş kimisi karların arasındaki ağaç dallarının arasında ölmüş. Her taraf ceset dolu. Dağ taş ceset dolu paşam. ”

Abdülkerim Paşa: “Kuşlara, kurtlara bir yıllık bitmez tükenmez bir kaynak yarattık. Kurtlar kuşlar sevin sin. Biz bile ordumuzu bu maceraya sürükledik. Direnmeliydik. Direnemedik. Hayır, demeliydik. Diyemedik. Bize ‘korkak’ derler diye korktuk. Keşke deseydik de bize Enver Paşa korkak deseydi. Diyemedik. Binlerce evladımızı dağlara bırakıp geldik. ”

Ahmet Fevzi Paşa: “Enver Paşa’nın Turan hayalinin aracı olduk. Biz nere, Turan nere? Turan bizden iki bin küsur kilometre uzakta. Eğer bu adam bir deliyse, biz neden bu dileye uyduk? Mademki bu adam akıllı, biz bu adama aklın yolunu neden göstermedik?”

Hafız Hakkı Paşa: “Adam her şeyi kurgulamış da gelmiş. Alman General Von Sellandorf’u genelkurmay başkanı yapmış. Bu yetmemiş beraber almış getirmiş. Hasan Paşa burada karşı çıktı da ne oldu? ‘Benim hocam olmasaydın burada senin kafana sıkardım. ’ dedi adam. Hasan Paşa ne yaptı? İstifa etti, gitti. Savaşı önleyebildi mi? Hayır, önleyemedi. Biz karşı çıksaydık da durum değişmezdi. Adam savaşa İstanbul’da karar vermişti. Şimdi İstanbul’a sonucu bildireceğim. Herkes elindeki bilgileri buraya aktarsın. ”

Herkes elindeki dokümanları masaya bıraktı. Hafız Paşa bunları gözden geçirdikten sonra derin bir ah çekti.

Ahmet Fevzi Paşa’ya dedi ki: “Yaz paşam, yaz. Arzuhalimizi Enver Paşa’ya yaz. Doksan bin vatan evladı şehit oldu. İki yüz subay, yedi bin nefer esir düştü. Yirmi makineli tüfek ve otuz topu Ruslara kaptırdık. Durum bundan ibarettir paşam. ”

*Dağlara yem etme n’olur oğlumu,
Korkarım felaket bulur oğlumu,
Beyaz yorgan sarar alır oğlumu,
Zirveler acımaz gör Enver Paşa.*

*Ne yazık bu sözler duyulmadı hiç,
İzana mantığa uyulmadı hiç,
Beyaz düşman düşman sayılmadı hiç,
Düşman oldu sana kar Enver Paşa.*

*Mehmed’im çamlara sarılıp kaldı,
Dağlar evladımı bağrına aldı,
Bu ne kara talih bu nasıl aldı,*

Sarıkamış ağlar kör Enver Paşa.

*Doksan bin evladın can verdi burada,
Vatan toprağına kan verdi burada,
Milletin kurbanı dün vardı burada,
Bağrına yerleşti kor Enver Paşa.*

10. BÖLÜM

Rusya'da bir devrim

*Bana bir şarkı söyle,
Gündüzünde güneş,
Gecesinde yıldız,
İnsanı güleç,
İnancı barış olsun.*

*Bana bir şarkı söyle,
İçinde insan,
Kenarında ağaç,
Kıyısında böcek,
Yüreğinde sevgi olsun.*

*Bana bir şarkı söyle,
Parası hapiste,
Zalimi kelepçede,
Gökkuşağının adı kardeş,
Mezara gömülen sadece savaş olsun.*

Hava çok soğuktu. Kaluga'dan Moskova'ya esirler geliyor, Sarıkamış Cephesi'nde esir düşen askerler Moskova'ya yönlendiriliyordu. Orada demiryollarının yapımında çalıştırılacaklardı. Bir kısmı da domuz çiftliklerine gönderiliyorlardı. Domuz çiftliklerinin bakımını savaş esirlerine yaptırıyorlardı.

Suphi ve yoldaşlarıysa savaş esiri olmadıkları için çalıştırılmıyorlardı. Mir Sultan Galiyev bunlara yardımcı olmaya çalışıyor ve ağır işlerde çalıştırılmasını hep önlüyordu.

Mir Sultan Galiyev, onlara Moskova'da bir ev kiralamıştı. Kendisi de bazen bu evde kalıyordu. Evde bazen üç, bazen dört veya beş kişi oluyorlardı.

Sultan Galiyev, Suphi'yi parti okuluna götürüyor ve Türk Bolşeviklerin onlarla ilgilenmesini sağlıyordu. Bolşeviklerin içinde hayli Türk kökenli sosyalist vardı. Ülkenin geleceğiyle ilgili tartışmalar gün boyu devam ediyordu.

Sultan Galiyev, Suphi ve yoldaşlarına her gün biraz daha sosyalist kültür yüklüyordu. Orada alınan teorileri daha sonra kendi aralarında tartışmaya açıyorlardı. Ekonomi politikten tutun da diyalektik ve tarihi materyalizme kadar her türlü toplumsal değerler tartışılıyordu.

Suphi ve yoldaşları da bu fikirleri esir Türklere götürüyorlardı. Her gün Kaluga'dan yeni esirler geliyordu. Sayıları binleri aşmıştı.

Her fırsatta Türklerin birliğinden ve devrimciliğin de bahseden, Türk dünyasının topluca sosyalizmle kurtulabileceğini söyleyen Mir Sultan Galiyev, her gittiği yere beraberinde Mustafa Suphi'yi de götürüyor, onun hakkında çok büyük umutlar besliyordu.

Mustafa Suphi de Türk dünyasının sosyalizm ile kurtulabileceğine artık inananlardandı. Azerbaycan Milli Cephesi ile ilişkiler kurulmuştu ve mektuplaşmalar devam ediyordu.

Suphi ve arkadaşları artık farklı bir örgüt içinde çalışıyorlar, Müslüman Türklerin birliği ve kurtuluşunun sosyalizmden geçtiğine inanıyorlardı.

Evleri sanki bir parti okulu gibiydi. Evde sürekli tartışmalar yapılıyor, seminerler veriliyordu. Sultan Galiyev ve yoldaşlarıyla olan ilişkilerini yine bu evde arkadaşlarına aktarıyordu.

Sultan Galiyev iki çelişkiyi temel almaktaydı. Emek ve sermaye çelişkisini hep öne çıkarıyor, ezen ve ezilen çelişkisini bu alanda inceliyor, yoldaşlarının evine bolca kitap taşıyorlardı.

Mir Sultan Galiyev, yine bir gün Suphilerin evine geldi ve dedi ki: "Suphi Yoldaş, esirler içindeki çalışmalar nasıl gidiyor?"

Suphi: "Çok iyi gidiyor. Canla başla dinliyorlar ama çok yetersiz oldukları için pek fazla bir şey de anlamıyorlar. Ama eşitlik, kurtuluş, esirlerin mübadelesi gibi şeylerden hoşlanıyorlar. Biz onları kazanırız. Ortada bir sorun yok."

Galiyev: "Suphi Yoldaş, ben partinin en üst düzeydeki dört kişisinden biriyim. Bilmem sen bunu biliyor musun? Yoldaş Lenin, Yoldaş Stalin, Yoldaş Troçki ve ben. Bunları niye açıklamak zorunda kaldım? Çünkü sen de benim yardımcım olacaksın. Seni yanıma sekreter almak istiyorum, tabii bu teklifin şimdilik aramızda kalması koşuluyla. Ne dersin?"

Suphi: "Senin gibi bir yoldaşla çalışmak beni sadece mutlu eder. Siz bana bu şerefi layık görmüşseniz, ben de sizlere ve partime layık olmaya çalışacağım."

Galiyev: "Ben de senden böyle bir şey bekliyordum. Çok teşekkür ederim. Bundan sonra beraber çalışacağız."

Suphi: "Son gelen esirlerin arasında yedi bin civarında Türk olduğunu öğrendim. Gittim, kendileriyle görüştüm. Onlara, korkmayın, dedim. Burada hayli Türk var, dedim. Rahatladılar."

Galiyev: "Türk dünyası çok geniş bir dünya; bir kısmı Rus Çarlığının işgali, bir kısmı İran İmparatorluğu'nun işgali altında, bir kısmı da Osmanlı İmparatorluğu'nun işgalinde."

Biz bu üç parçayı sınıfsız, sınırsız ve sömürsüz bir temelde birleştirmeye çalışıyoruz. ”

Suphi: “Sosyalizm bu dünyada yaratılmış suni bir cennet anlayışıdır. Sosyalistler cenneti bu dünyada kurmak istiyor. Sosyalizm kimseye ne uzak ne de yakın bir anlayıştır. Sosyalizm herkese eşit mesafede duran anlayışın adıdır. ”

Galiyev: “Evet, bir de uluslararası boyutu var bunun. Savaşları tümünden yok ediyor sosyalizm. Savaşmak burjuvaların diplomasiyle çözemedikleri çıkar ve sömürü ilişkilerinin zorla yerine getirilmesinin adıdır. ”

Suphi: “Tam da yoksul Anadolu’nun yapısına uygun bir ideoloji değil mi? İnsanı yılandan çıplak, köpekten aç. Ağası var, beyi var, bir de jandarması var. ”

Galiyev: “Sen buradaki esirleri örgütle, ki onlar da gidip Anadolu’da sosyalizmi inşa edebilsinler. ”

Suphi: “Bunların hepsi de sosyalist oldular. Enver Paşa’nın keyfi uğruna doksan bin askerin soğukta donup öldüğünü söylüyorlar. ”

Galiyev: “Onu ben de duydum. ”

Suphi: “Sen bu Sarıkamış macerasını nasıl duymuştun?”

Galiyev: “Enver Paşa doksan bin askerle, Rus ordusuna saldırmak istemiş ama hava koşulları elverişli olmadığı için tamamı dağda tipiden ölmüş. ”

Suphi: “Bu bir korkunç cinayet. Nasıl oluyor da hiçbir ön çalışma yapmadan doksan bin canı götürüp karın önüne atabiliyor?”

Galiyev: “Sen daha iyi bilirsin oraları. Bu iş Sarıkamış sırtlarında olmuş. ”

Suphi: “Bu işten padişahın haberinin olduğunu sanmıyorum. ”

Galiyev: “İşte emperyalizmin maşası olmak böyle bir şey.”

Suphi: “Evet, sadece ve sadece Almanların yükü hafiflesin diye, Osmanlı askerini Sarıkamış’ta namluya sürdüler. ”

Galiyev: “Bunu herkes biliyor ama kimse yüksek sesle dile getirmiyor. ”

Suphi: "Bunlar memlekette bir korku imparatorluğu kurmuşlar. Herkes bunlardan korkuyor. "

Galiyev: "Rus Çarlık kuvvetleri de böyle. Hiçbir çıkarı olmayan bir savaşın tarafı konumundalar. "

Suphi: "Bütün mesele Almanlar ile İngilizlerin pazar paylaşım kavgası, değil mi?"

Galiyev: "Evet, öyle ama anlatamıyoruz. "

Suphi: "Anlatacağız da daha zaman gelmedi. "

Galiyev: "Evet, meyve olgunlaşmadan dalından düşmüyor. "

Suphi: "Evet, çok doğru bir söz. Yusuf Akçura da acele edenlerden. "

Galiyev: "Sahi sizin orada neler oluyor? Darbe üzerine darbeler yaşıyor. Ne yapılmak isteniyor?"

Suphi: "Bizde halk siyaset dışıdır. Tek okuryazar kesim ordu içindeki subaylardır. Onun için siyaset sadece ordu içinde yapılır. "

Galiyev: "İlk darbe Sultan Abdülhamit'e yapılmıştı, değil mi?"

Suphi: "O da darbeyle gelmişti. Demokrasi vaadiyle geldi ama ilk anayasayı da o rafa kaldırmıştı. Meclisi de o kaldırdı. Yine de cahil insanlar halen onun peşinde koşturuyorlar. "

Galiyev: "Yani, demokrasi vaadiyle geliyor, meclisi kapatıyor, anayasal düzeni rafa kaldırıyor, ondan sonra keyfine göre yönetiyor. Bir de buna kahraman deniliyor, öyle mi sizin ülkenizde?"

Suphi: "Evet, aynen öyle. "

Galiyev: "Şimdi bu diktatöre karşı Jön Türkler darbe yaptı, öyle mi?"

Suphi: "Evet, öyle ama bunlar hemen iktidar olamadılar. Yine Abdülhamit yanlısı bir grup iktidara el koydu. Kamil Paşa hükümetini onlar kurdular. Daha sonra Enver Paşa arkadaşlarıyla gidip yönetime el koydu. İttihatçılar, Mahmut Şevket Paşa'yı sadrazam yaptılar. Daha sonra tekrar bu Abdülhamitçi grup ile Prens Sabahattin, Mahmut Şevket Paşa'ya suikast düzenlediler ve paşa öldürüldü. İttihatçılar bu defa da

Sait Halim Paşa'yı sadrazamlığa getirdiler. Ondan sonra da kendisine muhalif olan herkesi suikastçılıkla suçlayarak imha ettiler. ”

Galiyev: “Sözde demokrasi vaat ederek geldiler, değil mi?”

Suphi: “Vatan ve demokrasi. İkisi bir arada yürüyecekti. Ben de ordaydım. Baktım ki bunlar demokrat değiller. Ondan sonra Ahmet Ferit Tek'in kurmuş olduğu Milli Meşrutiyet Fırkası'na kaydoldum ve İttihatçılarla bir bağım kalmadı. ”

Galiyev: “Yusuf Akçura da bu partinin kurucuları arasındaydı, değil mi?”

Suphi: “Evet. ”

Galiyev: “Yusuf Akçura'nın çok önemli fikirleri var. O da Türklerin birliğini savunuyor. ”

Suphi: “Evet, Müslüman Türklerin birliğinde fazla ısrar ediyor. ”

Galiyev: “Olaylara biraz da sınıfsal baksa bence o adamlar uzlaşılabilir. ”

Suphi: “Ben buraya gelmeden önce o arkadaşlarla beraber aynı partide politika yapıyordum. ”

Galiyev: “Onun Milli Meşrutiyet Partisi milliyetçi bir parti ama sınıfsal ayağı topal. ”

Suphi: “Bizim ülkemizde insanları sınıf fazla ilgilendirmiyor. Her gün savaş kaybediyorlar. Her gün toprak kaybediyorlar. Herkeste bir vatan kaybetme korkusu var. ” Daha sonra Sultan Galiyev kalktı, “Gitmem lazım. ” dedi ve usulca gitti.

Suphi ondan çok etkilenmişti. Galiyev Türk dünyasını birleştirmeyi savunuyor, Türk dünyasında sınıfsız bir toplum oluşturmayı hayal ediyordu.

Yusuf Akçura'nın savunduğu fikirlerle örtüşüyordu. Yalnız Yusuf Akçura'nın anlayışında sınıf yok, sadece Türk dünyası vardı.

Zaten Suphi, Yusuf Akçura'nın partisinin üyesiydi. Onun gazetesinde yazılar yazıyordu. Şimdiki dostu Sultan Galiyev ise ondan çok az bir farkla Türk dünyasının birliğini savunuyordu. Çünkü Rusya'da çokça Türk vardı.

Galiyev'in aklındaki Sosyalist Türk Birliği fikri, Mustafa Suphi'nin de kafasına yatmıştı. Daha sonra bu fikirlerini Çikoğlu ve Maksut'a da açtı. Çikoğlu bu anlayışı benimsemişti. O gece sabaha kadar sosyalizmi tartıştılar. Bundan sonra esir Türk askerleriyle sosyalizmi tartışacaklardı.

Suphi: "Arkadaşlar dikkat edin, bundan sonra her şey olabilir."

Çikoğlu: "Neden söyledin bunları?"

Suphi: "Polis bunları takip ediyormuş. Galiyev de bizim eve sık sık girip çıkıyor. Bizim ev de Rus ajanları tarafından izlenebilir."

Maksut: "Devrimciler dünyanın her yanında takip altındalar. Onlar mevcut düzeni devirmek için varlar. Polis de düzeni korumak için var. Onun için polis hep devrimcilerden korkmuş ve onları takip etmiştir."

Çikoğlu: "İşte şu anda bizim soydaşımız Mir Sultan Galiyev, Bolşevik Partisi içinde dördüncü adammış."

Suphi: "Doğru, Lenin, Stalin, Troçki'den sonra dördüncü adam."

Çikoğlu: "Arkadaşlar, bence bu bölgeden ayrılmalıyız. Polis bizi takibe aldı diyorlar. Mir Sultan Galiyev de sık sık buraya geliyor. Bizim yüzümüzden böyle yetişmiş bir adamın başına bir iş gelmesin."

Suphi: "Biz aynı zamanda bu adamın sekreterliğini de yapıyoruz. Ondan habersiz gidersek ayıp olmaz mı?"

Çikoğlu: "Hayır, biz habersiz gitmeyeceğiz. Burada binlerce esir Türk var. Biz gidip bunların arasında sosyalizm çalışması yapalım, diyorum."

Suphi: "Sultan Galiyev müsaade ederse olur. Neden olmasın?"

Maksut: "Herkes kendi devrimini kendi ülkesinde yapar. Burada olup bitenler bunları ilgilendirir. Bizi ilgilendirence bizim memleketimizdir."

Suphi: “Şimdi bizim memlekette, bize ait olmayan bir savaş var. Enver Paşa ve arkadaşları, sadece Almanların hatırası için binlerce halk çocuklarını savaşa sokmakta ve ölümlerine sebep olmakta. Memlekette durum hiç de iç açıcı değilmiş. Osmanlı Devleti birkaç cephede savaşıyor, Çanakkale hariç, hiçbir yerde ilerleme kaydedemiyormuş.”

Çikoğlu: “İttihatçılar hep emperyalist hayaller beslediler. Bu hayaller koca bir imparatorun sonunu getirdi. Adam ‘Türkistan’ dedi, başka bir şey demedi. İngilizler de ‘Al sana Türkistan’ dedi. Çanakkale’de, Süveyş Kanalı’nda, Suriye’de, Kafkaslarda cepheler açtılar. Sonuçta Osmanlı’yı da yok edecekler.”

Maksut: “Yahu bunlar Fatih Camii’nde Şeyhülislam Hayri Efendi’ye bir cihat ilan ettirdiler, değil mi? Bir de Alman Kralı Wilhelm’e ilan ettirdiler ama demek ki bir işe yaramamış. Araplar İngilizlerin safına geçmişler. Bir Mekke emiri varmış, adı Şerif Hüseyin. İngilizlerin desteğinde Araplardan bir ordu kurmuş. Müslüman Osmanlıordularını Sina çölünde imha etmişler.”

Suphi: “Demek ki cihat bir işe yaramamış.”

Çikoğlu: “İngilizler İran’ın işgalinde korktular. Dediler ki ‘Eğer Enver Paşa, İran’ı işgal ederse Hindistan’da bize komşu olur ve tehlikeli olur.’ Bunun için bütün güçlerini Arap çölllerine yığdılar.”

Suphi ve arkadaşları Mir Sultan Galiyev’den çok etkilenmişlerdi. Artık onlar da kendilerine sosyalist diyebiliyorlardı. Bunların sosyalistliği Batı sosyalist anlayışla fazla örtüşmüyordu. Yoldaş Galiyev diyordu ki:

“Bizim sosyalistliğimiz gelişmiş Batı toplumların sosyalist anlayışıyla benzeşmez. Bizim halkımız sömürülen, onların devleti ise sömüren durumdadır. Temel çelişki sömüren devlet ile sömürülen devlet arasındadır. Bizim Doğu toplumları ve Türk toplulukları sömürge konumundalar. Sömürgesi olan

Batılı devletlerin, sömürülen Doğu halklarıyla aynı safta olması doğru değildir. Türk toplulukları sosyalist olmalı. Bu sosyalistlik Turancı olmalı. Nasıl mı? "Turan Sosyalist Federe Devleti" şeklinde olmalı.

Yani bütün Türk toplulukların kapsamalı ama sosyalist bir temelde olmalı. Bütün topluluklar federal olmalı. "

Yusuf Akçura'nın partisinden gelen Suphi için bu fikirler çok da yabancı değildi. Hem Turan hem de sosyalizm bir arada olacaktı. Milli Meşrutiyet Fırkası'nın programında da Turan vardı, sadece sosyalizm yoktu.

Suphi arkadaşlarıyla birlikte esir kamplarında dolaşıyor, onlara bu yeni fikirlerini anlatmaya devam ediyordu. Esirler anlamasalar da bu eşitlik fikri onların hoşuna gidiyordu.

Bu hafta bir domuz çiftliğine gitmişlerdi. Bu domuz çiftliğinin çalışanları esir Türklerden oluşuyordu. Türklerden başka Kürtler, Araplar ve Çerkezler de vardı. Domuz çiftlikleri çok ağır kokuyordu. Anadolu'da gelen askerler buna pek alışık değillerdi ama başka bir şansları da yoktu.

Esirler Suphi ve arkadaşlarını görünce çok seviniyorlardı. Onlardan başka kendilerine sahip çıkan kimse de yoktu. Suphi onlara hep kurtulacaklarını söylüyordu. Bir gün onları buradan alıp Anadolu'ya gideceğini söylüyordu. Onlar da çok mutlu oluyorlardı. Esirlikti bu, başka bir şeye benzemiyordu. Yarın diye bir umutları yoktu.

Bu arada Rusya, sürekli savaşlarla her gün biraz daha yoksullaşıyor, bu yoksulluk da halklara vergi olarak yansıyor. Bütün Rusya kaynıyordu. Yıllardır yapılan savaşlar onları canından bezdirmişti. Bütün kaynaklar savaşlara aktarılıyordu. Cephelerde binlerce ölü vardı. İnsanlar aç ve çıplaktı. Bunun bir tek sorumlusu vardı, o da Rus çarıydı. Çar hiç hesapta olmayan savaşlarla hem halkını yoksullaştırıyor hem de cephelerde insanların ölümüne neden oluyordu.

Bolşevikler memleketin dört yanında bunları halklara anlatıyorlardı. Emperyalizmin ne kadar kötü bir şey olduğundan ve Rus çarının emperyalistlerle işbirliği yaptığından bahsediyorlardı.

O gün hava serindi. Suphi ve arkadaşları Moskova'da bir toplantıya gidiyorlardı. Açık alanda yapılan toplantının konuşmacısı Mir Sultan Galiyev'di ve Suphi de onun sekreteriydi. Alan tıklım tıklım doluydu. Toplanan insanlar "Devrim! Devrim!" diye bağırıyorlardı. Bir kişi arada sırada çıkıp slogan atıyor ve kitleler de onu tekrarlıyorlardı.

"Yaşasın işçi sınıfının yüce ideolojisi! Kahrolsun emperyalizm, yaşasın sosyalizm! Emek en yüce değerdir. Yaşasın halkların kardeşliği! Kahrolsun emperyalizm ve onu işbirlikçi uşağı Rus çarı!" diye haykırıyorlardı.

Bu gürültüler içinde bir kişi kürsüye çıktı ve onları yumruğuyla selamladı. Herkes onu alkışlıyordu. Konuşan Mir Sultan Galiyev yoldaştı. Halkı selamladıktan sonra dedi ki:

"Yoldaşlar, kapitalizm denilen illet, hiç doymak bilmeyen bir ejderhaya benzer. Verdikçe ister. Yeter, demeyi bilmez, doydum, demez. Bizim ülkemizde kapitalizm bir yıkım politikası sürdürmekte, bir tarafta bizleri sömürmekte, diğer taraftan da çocuklarımızı cephelere sürerek öldürmekte. Hem ekmeğimizi elimizden almakta hem de geleceğimiz olan çocuklarımızı almakta.

Biz diyoruz ki: Biz bu dünyada cenneti oluşturacağız. Biz diyoruz ki: Bu cennette herkes mutlu olacak. Biz diyoruz ki: Kimse kimseyi ne sömürecek ne de insanlarımız bir haksız savaşta ölecek.

Kapitalizm denilen düzeni fazla anlatmaya gerek var mı? Hepiniz yaşıyorsunuz. Bunların canlı tanığısınız. Birileri sizleri sömürerek her gün biraz daha şişiyor. Sizler de her gün biraz daha yoksullaşarak bu soğukta başını sokacak yer bulamıyorsunuz. Biz bu düzeni bunların başına yıkacağız. Biz bu ülkede kimsenin ayrıcalıklı olmasına müsaade etmeyeceğiz. Biz bu ülkede hiçbir millete ayrıcalıklı davranmayacağız. Halkların kardeşliğini savunacağız."

O sırada kalabalıklar dalga dalga yayılıyor, on binlerce insan "Kahrolsun çarlık, yaşasın sosyalizm!" diye bağıyordu.

Mir Sultan Galiyev konuşmasını bitirdikten sonra yoldaşları tarafından çembere alınarak gözden kaybedildi ve polisin ona yaklaşmasına müsaade edilmedi.

Rusya'nın dört bir yanında işçilerin greve gittiklerini gazeteler yazıyordu. Rusya'nın her yanı bir cadı kazanı gibi kaynıyordu. İşçiler fabrikaları işgal ediyor, öğrenciler sokaklarda yürüyüşler düzenliyorlardı.

Her yer mücadele alanı gibiydi. Çarın orduları dışarıda savaş-tıkları için, polis bu olayları bastırmak için yeterli gelmiyordu.

Lenin'in demeçlerine artık Rus basınında 1'er verilmeye başlanmıştı. Yurtdışında bulunan Lenin'in artık Bolşeviklerin başına geçtiğini gazeteler yazıyorlardı. Lenin artık bir halk önderi olduğunu ispatlamıştı. Kitleler onun direktifiyle hareket ediyorlardı.

Suphi artık yetişmişti. Marksizm ile ilgili çıkan bütün eserleri okumuştı. Rus edebiyatını da okumuştı. Toplantıdan toplantıya koşuyor ve toplantılarda gerektiği zaman da müdahale edebiliyordu. O artık Sultan Galiyev'in sekreterliğine kadar yükselmiş bir komünistti. Sultan Galiyev de her gittiği yere onu da beraberinde götürüyordu. Çok üst düzeyde yapılan toplantılarda söz alabiliyordu artık.

Suphi arkadaşlarıyla bir araya geldiğinde, Marksizm'in temel konularını tartışıyorlardı. İşçi sınıfının dostlarının kimler olduğunu ve işçi sınıfı ideolojisine kimlerin düşman olduğunu, konuşup tartışıyorlardı. Kendi ülkesi düzleminde bunları yerine yerleştirmeyi de ihmal etmiyorlardı.

Suphi ve arkadaşları gittikleri esir kamplarında önce kamp yetkililerinden izin alıyorlardı. Daha sonra onlarla sohbetler ediyor, burada olup bitenleri onlara anlatıyor, memlekette olup bitenleri tartışıyorlardı. Tabii, esirler bir an önce memleketlerine dönmeyi düşünüyorlardı.

Bu arada çarlık hükümeti gün geçtikçe zayıflıyor ve devrimci taleplere karşı koyamıyordu. Petrograd'daki işçiler sekiz saat iş günü için ayaklanmışlardı. İşçiler kendi aralarında konseyler kuruyor ve bu konseyler aracılığıyla taleplerini iktidara bildiriyorlardı. İşçilerin bu konseyleri gittikçe yaygınlaşıyor, işçiler bu konseylere "sovyet" diyorlardı ve sovyetler gittikçe farklı alanlara yayılmışlardı.

Finlandiya'da ikamet eden devrimci önderler de devrimin kokusunu almış olmalılar ki artık Petrograd'a gelip oradaki sovyetleri örgütlüyorlardı. Başta Lenin yoldaş olmak üzere, parti yöneticileri yoksul köylülere ve işçi sınıfına kurtuluş vaat ediyorlardı.

Savaşın getirdiği yıkım her alanda hissediliyordu. İşçi sınıfı bazı yerlerde on, bazı yerlerde on altı saat çalıştırılıyordu; köylüler ürettiği ürünü yok pahasına elden çıkarmaya çalışıyorlardı. Toplum açlık ve sefalet içindeydi. Vergiler her gün biraz daha yükseliyordu.

Mir Sultan Galiyev, Lenin, Stalin ve Troçki belirli aralıklarla bir araya geliyor, devrimin seyri hakkında tartışmalar yapıyorlardı. Orada alınan kararlar hemen Sovyetlere aktarıyorlardı.

Sultan Galiyev, gelişmelerden yoldaşlarını haberdar ediyordu. Artık tünelin ucu görünür gibiydi. Sovyetler her yerde yaygınlaşmıştı ve bu gebeliğin bir doğumla sonuçlanacağını artık herkes biliyordu.

Sultan Galiyev, Suphi ve yoldaşlarını gizlendiği kulübeye çağırırdı. Kulübede demlediği çayı onlara da ikram ettikten sonra, gelişmeler hakkında onları da bilgilendirdi. Yoldaş Galiyev, onlara dedi ki:

"Yoldaşlar, son gelişmeler hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Bolşevikler her gün biraz daha devrime yaklaştıklarına inanıyorlar. Çarlık hükümeti çaresizlik içinde. Artık tüm halklarımız da biliyor ki bu sistemle bu hükümetle bu iş yürümez. Artık herkes ama herkes devrime inanmış görünüyor. Sizin anlayacağınız artık çok zamanımız kalmadı. Çok yakında dünya üçüncü evresi olan sosyalizmle tanışacak. İnsanlık evresinin ilk toplumsal yaşayışı köleci toplumdu, ki

devlet köle sahiplerini korudu. İlk çağın çok tanrılı devletlerinin tamamı köle düşmanıydı. Köleci toplumdan sonra, tek tanrılı süreçte feodal düzen kuruldu. Bu düzende kralar, peygamber vekili oldular. Ağalık ve derebeylik düzeninde, krallar ağaları, beyleri, derebeyleri koruyup halkı ezdiler. 1789'daysa burjuvalar kapitalist düzeni kurdular. Bu düzende devletler burjuvaları ve onların çıkarlarını korudu. Devlet patronun karşısında işçi sınıfını ezdi. Sosyalizmi eğer kurabilirsek bu defa işçi sınıfı demokrasiye kavuşacak, burjuvalar ve onların işbirlikçilerine diktatörlük uygulanacak. ”

Suphi: “Bundan çok emin konuşuyorsunuz yoldaş Galiyev. ”

Galiyev: “Evet, Petrograd'da iki gün önce partinin üst düzey bir toplantısı yapıldı. Lenin yoldaş da Lüksemburg'dan gelmişti. Stalin ve Troçki yoldaşlar da vardı. Devrim süreci tartışıldı. Gelen raporlar değerlendirildi. Mevcut hükümetin artık yürümediği kanaatine varıldı. Bunun yerini Sovyetlerin doldurabileceği kararına varıldı. ”

Çikoğlu: “Sovyet dediğiniz bu işçi konseyleri ne kadar yaygın ki. Bu işleri götürebilecek kapasiteleri var mı?”

Galiyev: “Şu anda yeterli olmamasına rağmen, yaygınlaşmakta olan sovyetler her alana yayılmakta ve birçok yer bu sovyetler tarafında yönetilmekte. ”

Suphi: “Dün Moskova'da çarlık askerleri işçilere saldırdı. Birkaç işçi öldü. Çarlığın azgın askerleri gittikçe saldırganlaşıyorlar. ”

Galiyev: “Toplantıda o saldırılarda gündeme geldi. Yoldaş Troçki dedi ki: İşçi sınıfının bir damla kanını akıtanın, biz kanını kovayla akıtacağız. Yani savunma birliklerinin oluşturulmasına dair karar alındı. ”

Suphi: “Bizim devrim ile sizin devrim arasında bir benzerlik var. Siz de savaş mağdurusunuz, biz de. Sizde de savaş açlık, kıtlık ve kıyım yaratmış; bizde de kıtlık kıyım var. Sizdeki ara kıvılcım bizim ülkemize de sıçrarsa, inan Anadolu'daki bütün bozkırlar tutuşabilir ve devrimle sonuçlanabilir. ”

Galiyev: “Doğrudur, aynı bölgenin insanları aynı kaderi paylaşıyorlar. ”

Çikoğlu: “Petrograd’da işçi sınıfının yarattığı sovyetler hakimiyeti sağlıyorlarmış doğru mu?”

Galiyev: “Doğru ama tam bir hakimiyet yok. Yalnız Sovyetlerin aldığı yönetim kararları var.”

Suphi: “Mesela bunlardan birkaç örnek vermek mümkün mü?”

Galiyev: “Kadınların üzerindeki erkek hakimiyetine son verildi. Kolektif kreşler ve mutfaklar açıldı. Şu an işlerini yapıyorlar. Bu bölgede vergiler sonlandırıldı. Askerler bölgeden dışarı çıkartıldı. Yani sözün özü, hor görülen insanların önü açıldı”

Suphi: “Çar II. Nikola çok sıkışmış olmalı ki Duma gibi bir halk meclisini açtı ve yetkilerini onunla paylaştı.”

Galiyev: “Duma’nın açılması ve Çar II. Nikola’nın yetkileri 1905 Devrimi’ne dayanmakta. Nikola bu kararlar halkın tepkisini düşürmeyi hesapladı ama olmadı. Savaş kısa sürede biter, dedi, aksine çok uzun sürdü.”

Suphi: “Çanakkale’de boğazların açılmamasının buradaki rolü nedir?”

Galiyev: “Çanakkale’de boğazların açılmaması, müttefiklerin buraya gelmesini engelledi. Müttefikler gelseydi Nikola çok güçlü olacaktı. Önce yardımlar onun imdadına yetişecekti ve savaşlar bu kadar uzun sürmeyecekti. Hem Almanlar hem de Osmanlı’yla yapılan bu savaşların şimdiye kadar sonlandırılması gerekiyordu. Bütün bunlar Çanakkale Boğazı’nda düğümlendi.”

Çikoğlu: “Sizce Çar II. Nikola daha ne kadar direnecektir?”

Galiyev: “Duyumlarıma göre çarın danışmanları yönetimin Duma’ya bırakılmasını ve çarın kenara çekilmesini öneriyorlarmış. Çar II. Nikola kendini öyle demir yumruk diktatörlere benzetmediği için liberal davranıyormuş. Gitmesinin anlamsızlığını ifade ediyormuş. Onun için bekliyormuş ama bence sonu geldi.”

Suphi: “Emperyalistler dünyayı paylaşamadıkları için dövüşüyorlar. Ruslar ve Osmanlılar ise emperyalistlere

yamanarak faydalanmak istiyorlar. Ama bu sefer her şey tersine döndü. Bu gidişle Rusların da Osmanlıların da sonu geldi.”

Galiyev: “Rus Çarı ‘Savaş bir yılda biter.’ diyordu. Üç yıl oldu, halen bitmedi. Boğazlar açık olur, İngilizler yardım ederler, dedi. Boğazlarda halen savaş devam ediyor. İçeride yeterli stok var, denildi. Stok bitti ve yerine yenisi konulamadı. Kış çok sert geçiyor. Sonuçta her şey çarlık için kötü gitti.”

1917 yılının mart ayıydı. Moskova’da halen havalar buz gibiydi. 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar günüydü ve kadınlar kendi günlerini kutlamak için toplanmışlardı. Kadınların yanında erkekler de onları destek için gelmişlerdi.

Hükümetin politikaları ve ücretlerin dengesizliğinden tutun da yaşanan savaş politikalarının acımasızlığına kadar olan tüm politikalar kadınlar tarafından protesto ediliyordu.

Çar II. Nikola’nın askerleri önce bu barışçıl gösterilere müdahale etmediler ama sonrasında kadınlara acımasızca saldırdılar. Kadınlar da bunlara karşılık verince, ortalık birden karıştı. Kadınları yerlerde süründüren çarlık politikaları, halktan birikmiş tepkilere neden oldu ve tepkiler, ülkenin her yanına kısa sürede sıçradı.

Parlamentoda çok şiddetli tartışmalar yaşandı. Parlamentoda tepkiler yükselince, Çar II. Nikola da parlamentoyu feshetmek istedi. Bu anlayışa karşı, parlamentonun başkanı “Devlete el koyduğunu” açıklıyordu. Devlet, yavaş yavaş çarın elinden kayıyordu. Artık yeni bir süreç başlamıştı ve devlet eski devlet değildi.

1917 Şubat’ı çok çetin geçmişti. Halk açlıkla boğuşuyordu; ülkenin her yanında huzur bozucu anarşist eylemler gerçekleşiyordu. Çar II. Nikola’nın önünde iki şık vardı:

Ya askerleri halkın üzerine gönderecek ve onların direnişlerini kıracak, bunu yaparken de uzun süreli bir çatışmayı göze alacak ya da Duma ile işbirliği yapıp reformların önünü açacaktı.

Çar II. Nikola ikinci şıkı tercih etti ve Duma ile işbirliği yaparak çözüm sürecini başlattı.

Ama savaşların getirdiği yıkım devam ediyordu; yiyeceklerin tamamı cephelere gönderiliyordu. Buna rağmen oralardan da çok iyi haberler gelmiyor, tam tersine bol bol ölüm haberleri geliyordu.

Kargaşa her geçen gün biraz daha artıyordu. Rus topraklarının tamamında bir hareketlilik vardı.

Bu arada halkın seçtiği meclis olan Duma, Çar II. Nikola'ya tüm yetkilerini Duma'ya devretmesini teklif etti, aksi takdirde bu isyanın daha da yayılacağını söyledi.

Çar II. Nikola bu teklif karşısında şaşkına döndü ve ardından Duma'nın kapatılması için harekete geçti. Ama baktı ki durum kendisinin bildiği gibi değil, işler her geçen gün biraz daha sarpa sarıyor, istifa etmeye karar verdi. Kendisinin ve oğlunun devletteki tüm yetkilerinden feragat ettiğin açıkladı ve böylece bir sürecin de sonuna gelinmiş oldu.

Çar II. Nikola tüm ev halkıyla görüştüktan sonra ev hapsine alındı. Duma, Çar'ın güvenliği için açıklamalar yapıyor ve ona güvence veriyordu. Artık devlet yönetimini üstlenmiş olan Duma monarşisiz bir yönetim oluşturmaya başlamıştı. Karşılarında Bolşeviklerden başka kimseler de kalmamıştı ve Bolşevikleri de örgütsüz görünüyorlardı.

Artık çar yoktu. İnsanlar alışık oldukları otoriteye boyun eğme alışkanlıkları devam ediyordu. Duma kendisine yandaş bir basın da oluşturmuştu. Bu basın bunların yaptıkları her şeyi doğru kabul ediyor, yalan yanlış haberler yayıyordu.

Bir süre geçtikten sonra Duma, bu basının yaydığı yalanlara inanmaya başladı. Bu yanlışlıklar ve yalanlar onları her gün biraz daha bir yanlış yapmaya sürükledi.

Kendilerinin halkın meclisi olduğunu savunuyorlardı; oysa durum hiç de öyle değildi. Halk bunlar gibi düşünmüyordu. Halkın gündemi başka, bunların gündemiye başkaydı.

Duma üyelerin ne bir planları ne de ellerinde bir yol haritaları vardı. Ne yapacaklarını kendileri de bilmiyorlardı. İktidar ellerindeydi ama iktidarı nereye yönlendireceklerini bilmiyorlardı.

1917 yılının nisan ayı gelmişti. Bolşevikler bu karmaşık durumda yaralanmak istiyorlardı. Lenin Rusya'ya dönmüş ve Bolşevikler her yerde örgütlenmişlerdi. Onlardan başka örgütlü kimse de yoktu.

1917 yılının ekim ayıydı. Duma hükümetini kurmuş ve çalışmaya başlamıştı. Hükümet kışlık bir sarayda toplantı halindeydi. Bolşevikler bu sarayın etrafını sarmışlardı. Duma'nın bundan haberi yoktu. Bolşevikler sarayı bastı ve yönetimi onlardan devraldı.

II. Nikola tutuklandı. Hanedanlığa son verildi. Artık Rusya sosyalist bir devlet olacaktı. Sovyetler Birliği haline gelme yolunda ilerliyordu.

Nikola'nın ailesi önce Sibiry'a sürüldü. Daha sonra oradan alınarak Ural Dağlarına sürüldü. Sürekli ev hapsinde tutuldu.

1918 Temmuz'unda gelen emirle Çar II. Nikola, ailesiyle birlikte idam edildi. Artık bir devrin sonuna gelinmiş, çarlık son bulmuştu. Devlete egemen olan bir Sovyet sistemi vardı. Böylece bütün dünyada yeni bir süreç başlamış, nur topu gibi bir sosyalist devlet doğmuştu.

Yoldaş Galiyev de bu devletin bir yöneticisi, Suphi ise onun sekreteriydi. Sosyalizmin inşası için daha çok uğraş vereceklerdi. Sultan Galiyev gittiği her yere Suphi'yi de beraberinde götürüyordu. Suphi artık yetişmiş bir komünistti vekomünizmonun rüyası haline gelmişti.

Önce kendi ülkesinde, daha sonra bütün dünyada sosyalizm iktidara gelecek; artık savaşılar son verilecekti. Savaşsız bir dünyada sömürü de olmayacaktı. Bütün insanlar eşit olacak, milliyetçiliğe son verilecekti çünkü işçi sınıfının milliyeti olmazdı. İşçilerin emeğinden başka satacak bir sermayeleri yoktu.

Emek en yüce değer olacaktı. Milliyetler arasında savaşlara son verilecek, kimsenin kimseden ne bir fazlası ne de bir eksigi olacaktı.

Suphi, Çikoğlu ve Maksut her gün bir araya gelip sosyalizmin temel ilkelerini tartışıyorlardı. Sovyet devriminin Osmanlı'daki uygulanabilme olasılıklarını tartışıyorlardı.

Her taraf karışıktı. Dünya devi Almanlar ve İngilizler savaş halindeydiler. İngilizler Ruslarla birlikte yanlarına Fransızları da almışlardı. Dünyanın birçok yerinde savaşlar vardı. Amaç hasta olup da bir türlü ölmeyen, Osmanlı'nın mirasına bir an önce öldürüp mirasına konmak, o mirasa sahip olmaktı.

Enver Paşa çok perişandı. Kafasındaki Turan onu bitirmişti ama halen "Turan" diyor, başka bir şey demiyordu.

Enver, Cemal ve Talat Paşaların başına buyruk davranmalarını ve savaşın yıkımlarını Osmanlı'da herkesi rahatsız ediyordu.

Aslında savaşan insanların birbirleriyle bir dertleri yoktu. Emperyalistlerin pazar paylaşım savaşlarında fakir insanlar ölüyordu. Ölenlerin her iki tarafında da fakirler vardı. Zenginler bedel ödüyor ve askere gitmiyorlardı. Gidenler ise İstanbul Boğazı'nda, güzel bir sarayda askerlik yapıyorlardı.

Yemen, Trablusgarp, Irak, Suriye, Süveyş Kanalı, Kafkaslar, Çanakkale ve daha birçok yerde savaşlar bütün hızıyla devam ediyordu; Osmanlı orduları Çanakkale hariç, bütün cephelerde savaşı kaybediyorlardı. Mustafa Kemal adında genç bir yarbay Çanakkale Cephesi'nde direniyordu. Çanakkale Cephesi dışında pek umut verici cephe kalmamıştı.

Yemen Cephesi'ndeysen Mekke emiri Şerif Hüseyin İngilizlerle beraber olup Osmanlı askerlerini imha etmişti. Hicaz'dan her gün ölüm haberleri geliyordu. Mekkelilerin İngilizlerle işbirliği yaptığı, Müslüman Osmanlı askerlerini

öldürdükleri her yerde konuşuluyordu. Süveyş Kanalı Cephesi’nde de Arapların Osmanlı askerlerini öldürdükleri haberleri geliyordu. Filistin ve Irak Cephelerinden de çok iyi haberler gelmiyordu.

Özellikle Yemen’e gidenlerden umut kesilmişti. Çünkü Yemen Anadolu’ya çok uzaktı. Yemen üstüne destanlar yazılıyordu; genç kızlar Yemen’e giden yavuklularına türküler besteliyorlardı.

*kara çadır ismi tutar martin,
tüfek pas mı tutar?
ağlayanım anam, bacım,
elin kızı yas mı tutar?*

*Yemen yolu çamurdandır,
karavanam bakırdandır,
zenginimiz bedel verir,
askerimiz fakirdendir.*

*tarlalarda biter kamış uzar,
gider vermez yemiş şol,
Yemen’de can verenler;
biri Memet, biri Memiş.*

11. BÖLÜM

Çanakkale Cephesi'nde bir kahraman

*Bölbüller ötüyor seher çağında,
Kan damlıyor kekilinin yağında,
Yar ayrıldı ciğerimin bağında,
Kader böyle imiş, kime ne deyim?*

*Kucağımda çekip yari aldılar,
Aldılar da yad ellere saldılar,
Kollarımı ta kökünden kırdılar,
Kader böyle imiş, kime ne deyim?*

*Aşağıdan gelir atlı araba,
Güvenilmez İngiliz Arab'a,
Şimdi gönül bağım viran haraba,
Kader böyle imiş, kime ne deyim?*

*Çanak kale haramiden geçilmez,
Kan olmuş suları bir tas içilmez,
Ali'm küçük el içinde seçilmez,
Kader böyle imiş, kime ne deyim?*

*Mehmet'imın iki kolu sırmadan,
Hasan'ınım bıyıkları burmadan,
Sali yavrum muradına doymadan,
Kader böyle imiş, kime ne deyim?*

*Körpe kuzulara ağlıyor Haçça,
Bize sebep oldu şu soyka maçça,
Kametim büküldü, ak düştü saçça,
Kader böyle imiş, kime ne deyim?*

İstanbul'da hiçbir şey yolunda gitmiyordu. Cephelerden hiç iyi haberler gelmiyordu; Almanlar da İngilizlerin karşısında fazla varlık gösteremiyorlardı.

Padişah VI. Mehmet gidişattan fazla memnun değildi. Daha çiçeği burnundaki bu padişahın başı, İttihatçılarla beladaydı ama elinden fazla bir şey gelmiyordu. Kendisinden önceki Padişah Mehmet Reşat bütün ipleri İttihatçılara kaptırmıştı. İttihatçılar fazla laf dinlemiyor, "Turan" diyor, başka bir şey demiyorlardı. Üçlü bir ittifak kurmuşlardı. Astıkları astık, kestikleri kestikti.

Bu arada Sait Halim Paşa sadrazamlıktan çekilmiş, yerine Talat Paşa sadrazam olmuştu. Talat Paşa, Enver Paşa ve Cemal Paşa uyumlu bir üçlü oluşturmuşlardı. Üçü de Turan ülkesini hedefliyorlardı.

Padişah VI. Mehmet, diğer adı Vahdettin, bu üçluden hiç de memnun değildi. Bunlardan kurtulmak istiyor ama nasıl kurtulacağını da bilmiyordu.

Cephelerden gelen haberler herkesin uykusunu kaçırıyor-du. Kafkas Cephesi hakkında Enver Paşa bir açıklama yap-mıyordu. Kafkaslarda neler olduğunu kimse bilmiyordu.

Almanlar bütün cephelerde savaşları yönetmesine rağmen olumlu sonuçlar almıyorlardı. Alman General Von Sellendorf, her cepheye emirler yağdırıyordu. Başkomutanlık görevi artık bir Alman generaldaydı.

Cemal Paşa, İngilizlerin idaresinde bulunan Mısır'ı almak için saldırıya geçti ama başarılı olamadı. İngilizler Cemal Paşa'yı tekrar püskürttüler.

Bu defada Almanların komutasındaki 4. Ordu Süveyş kanalına saldırmıştı, İngilizler onları da püskürtmüştü.

İngilizler Araplarla diyalog kuruyor ve onları uyarıyorlardı. İngilizler, Mekke Şerifi Hüseyin'i örgütleyip ayaklandırıyorlar ve bunun akabinde başka Arapları da ayaklandırıyorlardı. Araplar Osmanlıları artık istemiyorlardı.

Osmanlı askerleri, Arap çöllerinde kışlık elbiselerle savaşıyorlardı. Kışlık kazaklarla elli atmış derece sıcaklıkta savaşmak zorunda kalmışlardı. Ayaklarında halen kışlık potin ve yün çorap vardı. Askerlerin içecek suları yoktu. Orduda yük taşıyan hayvanlar onlarca gündür su içmemişlerdi.

İngilizler saldırı üzerine saldırılar gerçekleştiriyorlardı. Gazze, artık İngilizlerin eline geçmişti. Bunun arkasından Yafa da İngilizlerin eline geçti.

Padişah Vahdettin, Enver Paşa'yı çağırdı ve cephelerdeki son durumu sordu.

Enver Paşa cepheler hakkında doğru bilgi vermiyordu. Padişah, Enver Paşa'ya dedi ki:

“Paşam, ben Çanakkale dışındaki cephelerde olumlu haberler almıyorum, doğru mu?”

Enver Paşa: “Padişahım, şu anda bütün cephelerde üstünlük bizim elimizde.”

Padişah: “Şu anda kaç cephede savaşıyoruz paşam?”

Enver: “Birinci derecede şu an savaş halinde olduğumuz cephelerimiz var. Bu savaşları Alman General Von Sellendorf yönetiyor padişahım.”

Padişah : “Bunlar hangi cepheler paşam?”

Enver: “Kafkas Cephesi, Sina ve Filistin Cephesi, Irak Cephesi, Hicaz-Yemen Cephesi, Çanakkale Cephesi.”

Padişah: “Başka cepheler var mı paşam?”

Enver Paşa: “Bunlardan başka cepheler de var padişahım.”

Padişah: “Bunlar hangi cepheler?”

Enver Paşa: “İran Cephesi, Galiçya Cephesi, Balkan Cephesi.”

Padişah: “Peki, paşam durum nasıl, ne oluyor, nereye gidiyor memleket?”

Enver Paşa: “Padişahım, bütün cephelerde üstünlük bizde. Almanlarla birlikte savaşıyoruz. Kafkas Cephesi’nde Rusları geri çekilmek zorunda bıraktık. Yakında İran topraklarına girebiliriz.”

Padişah: “Filistin-Suriye Cephesi’nde durum nasıl?”

Enver Paşa: “Bu cephede de üstünlük bize geçti. Binlerce İngiliz askeri esir aldık. Tek sıkıntımız, onlara yiyecek vermekte zorlanıyoruz.”

Padişah: “Rusların elinde çokça esirimiz olduğu söyleniyor, doğru mu?”

Enver Paşa: “Doğrudur, bu esirlerin tamamı 93 Harbi’nde kalma esirlerdir. Ama Kafkas Cephesi’nde Sarıkamış üzerinden Batum’a girmek üzereyiz, o esirleri ileride takas ederek geri alacağız.”

Padişah: “Irak Cephesi’nde durum nasıl?”

Enver Paşa: “İngilizleri, İran içlerine kadar sürdük. İngiliz askerlerinin çoğunu burada imha ettik.”

Padişah: “Yemen cephesinde durum nasıl?”

Enver Paşa: “Hicaz’da da durum çok iyi. Yalnız Mekke emiri Hüseyin, kendini bağımsız emir ilan etmiş ve bizim askerlerle çatışmaya girmiş. Biraz orada kayıplarımız var ama durum bizim kontrolümüzde.”

Aslında durum hiç de böyle değildi. Bütün cephelerde Osmanlı ve Alman askerleri çok büyük kayıplar veriyordu ama bütün bu kayıplar halktan ve saraydan gizleniyordu.

Enver Paşa ve Alman General Von Sellandorf Sarıkamış’ta çok büyük kayıplar verip geri çekilmişlerdi. Enver Paşa, hiçbir açıklama yapmadan İstanbul’a dönmüştü. Doksan bin askerin ölümüne sebep olmuş ve savaşla ilgili açıklamalara yayın yasağı koymuştu.

Filistin ve Mısır Cephesi’nde çok büyük kayıplar verilmiş ve binlerce askerimiz İngilizlere esir düşmüştü.

Kışlık giysiler içindeki Osmanlı askerleri, Filistin Cephesi'nde susuzluktan ölüyorlardı. Irak Cephesi'nde biraz ilerleme yapılmıştı ama İngilizlere destek geldikten sonra Osmanlı askerlerini tekrar püskürtmüşlerdi.

Hicaz ve Yemen Cephesi'nde çok kayıp vardı. Kutsal kentler Arap Vahhabi grupların eline geçmiş ve Osmanlı askerleri orada imha edilmişlerdi.

Çanakkale Cephesi'nde de savaş bütün hızıyla devam ediyordu. Çanakkale Anafartalar'da bir yarbay İngiliz çıkarmasını geri püskürtmüştü ve bu yarbaya adı artık her yerde söyleniyordu. Mustafa Kemal adındaki bu yarbay üstün becerisinden dolayı albaylığa terfi etmişti.

Sadrazam Talat Paşa, gelişmelerden artık tedirgin olmuştu. Turan'a gideyim, derken bütün Osmanlı topraklarını kaybediyorlardı. Hiçbir cepheden iç açıcı bir haber gelmiyordu. Osmanlı Devleti bitiyor muydu, büyüyor muydu, belli değildi. Savaşın bütün inisiyatifi Alman General Von Selandorf'a geçmişti ama o da hiçbir cephedebir üstünlük sağlayamıyordu.

Cemal Paşa'nın başında bulunduğu cepheden de kayıp haberleri geliyordu. Güneyde, Irak Cephesi'nde çok büyük oranda esirler vardı. Talat Paşa bunları merak ediyordu. Bütün cephelerden rapor istedi. Kim, nerede, ne durumda, öğrenmek istiyor ve paşaların kendisine doğru söylemediğini tahmin ediyordu.

Rusların tekrar taarruza geçtiklerini ve Erzincan'a kadar geldikleri halk arasında konuşuluyordu; halkın bu bölgede muhacir olduğunu ve iç kısımlara doğru göçlerin başladığı söyleniyordu. Enver Paşa'ya göreyse bütün bunlar yalandı. Ruslar Batum'a kadar püskürtülmüştü. Her şey kontrol altındaydı.

Sonunda Talat Paşa bütün cephelerden kesin sonucu almak için Enver ve Cemal Paşaları İstanbul'a çağırdı.

İstanbul toz duman içindeydi. İstanbul'da, cephelerde gelen çok acı haberler yayılıyordu.

Herkes gazetelerin doğru şeyler yazmadığını söylüyorlardı. Gazetelere sansür uygulandığı inancı halkta hakimdi. Bütün cephelerde durumun kötü olduğu ancak gerçeklerin halktan saklandığı sözü her yerde yayılıyordu.

Talat Paşa, sarayın balkonunda boğaza doğru bakıyor ve paşaların gelişini bekliyordu. Boğazın suları karşısında masmavi duruyordu. Balıkçı tekneleri birer birer geçip gözden kayboluyorlardı. Boğazın etrafında bütün ihtişamlarıyla duran saraylar, sanki ona bir şeyler hatırlatıyorlardı.

Hava açık ve rüzgârlıydı. Rüzgârlar kuzeyden güneye doğru esiyordu. Rüzgârın her çarpmasında gözlerinin önüne Rusya'da kalan esirler geliyordu.

Memlekette durum vahimdi. Çok büyük ideallerle gelmişlerdi. Osmanlı Devleti'ni parçalanmaktan kurtarmayı düşünmüşlerdi. Osmanlı'da yeni bir süreç başlatacaklardı. Onlar "Turan" ülkesine gideceklerdi. Turan onlar için vazgeçilmez bir süreçti. Ama olmuyordu. Müslüman Arapları kaybetmişler hatta Türklük üzerinden Turan'a gitmek de artık bir hayal olmuştu.

Boğaz bugün esiyor, rüzgâr her geçen saatte hızını artırıyordu. Rüzgârın hızlanması denizde dalgaların yükselmesine neden oluyordu. Paşa gözlerini denize dikmiş, denizin derinliklerine bakıyordu.

O arada kapı çalındı ve kapıdaki nöbetçi, paşaların geldiğini söyledi. Paşa hemen onları içeri alın dedi ve paşalar içeri alındı. Salondaki büyük masanın etrafında herkes yerini aldı.

Talat Paşa içeri girdi. Onlarla tek tek tokalaştı. Onların gözlerinde öptükten sonra geçip yerine oturdu ve paşalara dönerek dedi ki:

"Arkadaşlar, şu anda sayısını benim de bilmediğim kadar çok cephede savaşmaktayız. Savaşın ne getirip ne götürdüğünü bilmiyoruz. Başta padişahımız VI. Mehmet olmak üzere, Meclis-i Mebusan'a bu konuda bilgi vermek zorundayız. Ne oluyor, cephelerde durum nasıl, ben sizden ayrı ayrı bilgi alıp ilgili yerlere bildirmek zorundayım. Önce Enver Paşa'dan başlayalım. Paşam Kafkas cephesi'nde durum nedir?"

Enver Paşa: "Paşam, Kafkas Cephesi'nde durum kötü değil. Ruslar Dersim ve Erzincan içlerine kadar gelmişlerdi.

Ben ve General Von Sellandorf o bölgeye gittik. 9. , 10. ve 11. Kolorduları yeniden düzenledik. 4. Ordu Komutanı Hasan Paşa yaşlanmıştı. Yaşlı olduğu için onu o görevden aldık. Ben ve General Von Sellandorf Ruslara karşı taarruza geçtik. Rusları Sarıkamış'a kadar gerilettik. Kafkaslarda hızla ilerliyoruz. Bu gidişle bir yıl sonra 'Turan' ülkesinde bayrak sallayabiliriz.

Talat Paşa: "Peki, Sayın Mareşal Liman von Sanders, siz 5. Ordu komutanı olarak Çanakkale'de neler görüyorsunuz?"

General Von Sanders: "Paşam, Çanakkale düşman kuvvetleri için geçilmez oldu. Çanakkale'de çok kıymetli bir yarbayınız var. Orayı geçilmez hale getirdi. Ben de oradaydım. Boğaz baştanbaşa mayınlandı. Top atışlarıyla birçok savaş gemisi batırıldı. Kara çıkarmaları başarısızlıkla sonuçlandı. Paşam, Çanakkale'yi geçemeyen İngilizler, Ruslara gerekli yardımı götüremediler. Ruslar zayıflayınca orada bir devrim oldu. Rus çarı yıkıldı ve orada Bolşevikler iktidara geldiler."

Talat Paşa: "Kimdir bu Rusya'da devrim yapanlar, bilgisi olan var mı?"

Enver Paşa: "Bunlara 'Bolşevikler' diyorlar. Sınıfsız ve savaşırsız bir dünya istiyorlar. Başlarında Lenin diye birisi var. Devletin tepesinde dört kişilik bir komite varmış ve bu komite üyesinden birisi de Tatar Türklerindenmiş."

Talat Paşa: "Adı neymiş acaba, bilen var mı?"

Enver Paşa: "Adı Mir Sultan Galiyev'miş. O da Turan için çalışıyormuş. Yalnız bütün Türkleri sosyalizm bayrağı adı altında birleştirmeyi hesaplıyormuş. Ha, az daha unutacaktım. Şu bizim partide Mustafa Suphi diye birisi vardı ya. Hah, işte o, şimdi bu Mir Sultan Galiyev'in sekreterliğini yapıyormuş."

Talat Paşa: "Şu bizden ayrılıp da Yusuf Akçura'nın partisine giden adam mı?"

Enver Paşa: "Evet, evet, tam da o adam. Şimdi Rusya'daymış. Orada onların yanında yetişmiş ve komünist olmuş."

Talat Paşa: "Yahu biz Yusuf Akçura'nın partisinin militanlarının tamamını Sinop'a mahpushaneye göndermedik mi?"

Cemal Paşa: “Paşam onlar mahpushaneden kaçmışlar. İzlerine bir türlü rastlayamadık. Sonra bir duyduk ki Rusya’ya kaçmışlar.”

Talat Paşa: “Biz Turan ülkesinde başarılı olamazsak, inşallah, onlar başarılı olurlar. Peki, Filistin Cephesi’nde ne haber var Sayın General Von Sellendorf?”

General Von Sellendorf: “Paşam orada durum başta çok iyiydi. İngilizlerin çok büyük bir kuvvetini püskürttük. Fakat daha sonra ne olduysa bozguna uğradık. Yardım gelmedi. Hava çok sıcak. Gölgede elli ve altmış derece bir sıcaklık var. Askerler halen kışlık kazaklar, kışlık iç çamaşırlarla savaşıyorlar. Çölde su yok. Çok zor durumdayız bu cephede.”

Talat Paşa: “Peki ya Irak Cephesi’nde durum nedir?”

Cemal Paşa: “Bu cephe İngilizler için çok önemli bir cephe olmalı ki binlerce askerini bu cepheye döktüler. Burada çok az bir kuvvetimiz vardı. İngilizler burada, İran üzerinde Rusya’ya ulaşmayı hesapladılar. Bir de sömürgeleri olan Hindistan’ı korumaya çalışıyorlar. Başta Musul ve Kerkük olmak üzere bölge İngilizlerin eline geçti ve ordumuz geri çekildi. Ortam ne zaman müsait olursa ordumuz taarruza geçecek.”

Talat Paşa: “Hicaz ve Yemen Cephesi’nde neler oluyor?”

Cemal Paşa: “Bu cephede çok önemli bir yığınak yok.

Yalnız yöre halkı bizi istemiyor, bizim yerimize İngilizleri tercih ediyorlar. Mekke Emiri Şerif Hüseyin kutsal topraklarda bağımsızlık ilan etti. Yemen’deyse Seyit İdris ayaklandı. Yöre halkı bizi orada istemiyor. Paşam, orayı terk etmek lazım ama kutsal topraklardan dolayı oradan çıkamıyoruz. Oranın faturası bize kabarık olacak. Çünkü ordumuz bu bölgede su bulamıyor. Çoktandır yardım da gitmiyor. Yöre insanı da bizim ordumuzu hiç istemiyor.”

Enver Paşa: “Paşam, şimdi aldığım bir habere göre Rus Bolşevikleri, Ruslar tarafından işgal edilen bütün topraklarımızdan geri çekiliyorlarmış.”

Talat Paşa: “Acaba neden bunu yapıyorlar?”

Enver Paşa: “Bunlar komünist de ondan.”

Talat Paşa: “Peki, komünistlik çok çirkin bir sözcük, değil mi?”

Enver Paşa: "O İngilizlerin kötü propagandası. Komünizm "komün" kökünden türetilmiştir. Komün demek toplum demek. İzim ise bir akım anlamındadır. Komünizm olunca da toplumcu ideoloji anlamına geliyor. "

Talat Paşa: "Nereye kadar çekilmişler, bilen var mı?"

Enver Paşa: "93 Harbi'nin gerisine çekilmişler. "

Talat Paşa: "Enver Paşa, al sana Turan ülkesi. Turan kapıya geldi. "

Enver Paşa: "Turan'a varmak için Rus topraklarında daha çok gezinmek gerekiyor. "

Talat Paşa: "Ben bu komünistlerin toprak iadesini anlamış değilim. Nasıl olur da kazanılmış topraklarını iade ederler?"

General Von Sellandorf: "Bunların fikir babası Alman kökenli bir Yahudidir, adıysa Karl Marx. Bunlar sınıfsız toplum ister; savaşları gereksiz ve yersiz bulurlar. Kapitalizme karşı 'sosyalizm' diyorlar. Onlar için kazanılmış toprak yoktur, işgal edilmiş topraklar vardır. Bunlar işgalciliğe de karşılar. Onun için Rus çarlığının işgal ettikleri topraklardan geri çekiliyorlar."

Enver Paşa: "Yahu bunlar ganimete karşılar, talana karşılar, cariyeye karşılar, zengine karşılar, emperyalizme karşılar. Yahu bunlar sadece insan diyorlar. Bu ne biçim bir anlayıştır, anlayamadım. Bu komünistler Cenneti Âlâ'yı bu dünyaya taşımak mı istiyorlar?"

Talat Paşa: "Desenize bunlar peygamber gibi insanlar. Talan olmadan kim savaşa gider? Savaşın temelinde ganimet vardır. Eğer ganimet yoksa savaş da yoktur. Bunlar ganimeti istemiyorlarsa, ki istemiyorlar, savaş da böylece reddetmiş oluyorlar. "

Enver Paşa: "Böylece bir cepheyi bedavadan kurtarmış olduk. "

Talat Paşa: "Irak Cephesi'nden Rusya'ya varmak isteyen İngilizlerin hayalleri de böylece suya düşmüş oldu. "

Cemal Paşa: "Hayallerinin suya düştüğü doğrudur ama İngilizler Irak Cephesi'ni terk etmezler. "

Enver Paşa: "Neden?"

Cemal Paşa: “O bölgede petrol olduğu söyleniliyor da ondan.”

Talat Paşa: “Arkadaşlar, önümdeki notlara göre durum çok vahim. Sizin anlattıklarınızı ben buraya not aldım. Bende ki bilgilere göre Çanakkale’de bir direniş var. Diğer cephelerin tamamı zor durumda. Ordularımızda çok büyük kayıplar var. Başarı yok, sadece Kafkas Cephesi’nde Rusların gönüllü geri çekilişi var. Bunların dışında Osmanlı topraklarının büyük bir kısmını daha kaybediyoruz.”

Enver Paşa: “Eğer Rusya’da devlet el değiştirmişse, İngilizler ve müttefikleri Çanakkale Boğazı’nı fazla zorlamayacaklardır.”

Cemal Paşa: “Neden zorlamasınlar?”

Enver Paşa: “Çünkü onların temel isteği Rus yönetimine yardım götürmek ve savaşma gücünü artırmaktı. Rusya diye bir devlet kalmadığına göre niye zorlasınlar?”

Talat Paşa: “Ben öyle bakmıyorum meseleye. Onların esas hedefi İstanbul’u, yani Osmanlı’nın payitahtını ele geçirip içten psikolojik çöküntüye sebep vermek. Onun için savaş devam edecektir.”

General Von Sellandorf: “Ben de Talat Paşa’ya katılıyorum. Hedefleri İstanbul olduğu için savaş devam edecektir.”

Cemal Paşa: “Efendiler o kadar çok kayıp veriyoruz ki kimse bunların sayısını bilmiyor. Kafkaslara gidenler Sarıkamış’ta soğuktan dondular. Yemen’e gidenlere yardım gitmiyor, aç susuz orada kaldılar. Filistin’dekiler kışlık elbise içinde sıcaktan öldüler. Irak Cephesi’ndekilerse bittten öldüler. Yarın bunların aileleri gelip sarayı basıp çocuklarını isterlerse ne yapacağız?”

Talat Paşa: “Doğru söylüyorsun paşam.”

Enver Paşa: “Sahi bu Arap ayaklanmasından sonra, Panislamizm de tarihe karışmış oldu. Başta Mekke Emiri Şerif Hüseyin olmak üzere, Arap şeyhleri İngilizlerle birleşti ve bizden koptular.”

Talat Paşa: “Evet, doğru söylüyorsun. Müslüman Araplar bizi reddettiler; İngilizlerle işbirliği yaptılar. Arap kendinden

başkasını sevmez. Arap olmayan İslam'a, Emevi'den beri 'Mevali İslam' diyorlar. Yani Arap olmayan Müslümanlar, köle Müslümanlar anlamına geliyor. ”

Enver Paşa: “Arap bizden daha milliyetçi. Arap bizden önce uyandı. Arap kendisi gibi Arap olmayanı kabul etmez. ”

Talat Paşa: “Ben bu Arapların Müslümanlığından da bir şey anlamadım. ”

Enver Paşa: “Nasıl yani?”

Talat Paşa: “Bak, bunlar kendilerine “Müslüman'ım” diyorlar değil mi?”

Enver Paşa: “Evet. ”

Talat Paşa: “Peki, bir Müslüman, nasıl olur da Müslümanların peygamberi olan Hazreti Muhammed'in torunu Hasan'ın karısı Cude'ye zehir vererek, peygamberin torununun zehirlenmesini ister? Yani peygambere inanan birisi onun torununu nasıl yok etmek ister?”

Cemal Paşa: “Evet, Muaviye onu kandırır. Sen Hasan'ı öldür, der, seni oğlum Yezit'e alayım, der. Cude de kocası olan Hasan'ı zehirler ama Muaviye onu oğluna almaz. Der ki: Sen İslam peygamberinin evladını zehirleyip öldürdün, benim oğluma kim bilir neler yaparsın? Tabii ki inanç olsaydı buna cüret edemezdi. Demek ki peygamberin torunun eşi olan Cude de inanmıyormuş. ”

Talat Paşa: “Bu Arap Emeviler, peygamberlerine inansaydılar, onun torunu olan Hz. Hüseyin'i ve onun soyunu Kerbela'da katletmezlerdi. Bir de bu Emeviler peygamberin soyuna, bunlar sapkın demezler mi? Bunlar peygamberin sünnetini bırakmışlar, ehl-i sünnet olan biziz, demezler mi? Böylece İslam'ı sadece tahtları ve hükümlerlikleri uğruna ortadan ikiye böldüler. ”

Enver Paşa: “Doğru söylüyorsun. Bunlar bizi de arkadan hançerlediler. ”

Talat Paşa: “Bizim önümüzdeyse tek bir yol kaldı, o da Turan. ”

Cemal Paşa: “Bizim için en hayati mesele Çanakkale oldu. Çanakkale'yi kurtarırsak Turan'ın yolu da açılmış olur. ”

Enver Paşa: “Çanakkale, dediniz de aklıma geldi. Çanakkale’de Mustafa Kemal adında bir yarbay, çok başarılı taktiklerle kara harekâtını durdurmuş. Bu yarbayı hemen mükâfat olarak albay rütbesine yükseltmemiz gerekiyor.”

Talat Paşa: “Harbiye nazırı sensin. Bu görev de sana düşer. Uygun buluyorsan yaparsın.”

Enver Paşa: “Ben yarın bu işe bakacağım. O başarılı subayı ödüllendireceğim.”

Talat Paşa: “Başka söyleyecek sözü olan var mı?” Kimseden ses çıkmayınca da “Toplantı bitmiştir.” dedi.

12. BÖLÜM

İki devrimci genç ve bir aşk

*Bahar geldi çocuklar,
Çıkın kırlara.
ÇiçekLENİN çocuklar, ÇiçekLENİN,
Güneş bütün varlığı ile tezahür etti.
GüneşLENİN çocuklar, güneşLENİN.
Hayvanlar tekrar çayırlara çıktı.
KuvvetLENİN çocuklar, kuvvetLENİN.*

Nazım Hikmet.

Rusya'da sular durulmuyordu. Devrimciler her gün yeni bir süreç başlatıyorlar, artık gündemi onlar belirliyorlardı. Rus çarının başlattığı savaşların cephelerinden geri çekilmeler başlamıştı. İşçiler içinde bulundukları durumdan işvereni sorumlu tutuyorlar ve fabrikaları işgal ediyorlardı. Köylüler toprak kullananındır, diyerek büyük toprak sahiplerinin topraklarına el koyuyorlardı.

Suphi, yoldaşı Galiyev ile birlikte sürekli koşturuyordu. Sultan Galiyev gittiği her yere onu da götürüyordu. Dünyada bir devrim oluyordu. Çağ kapatıp, çağ açan bir devrimdi bu. İşçi sınıfı iktidarı oluşuyordu. Bu tarihte bir ilkti.

Sultan Galiyev, bu devrimi Türklerin birliğiyle süslemeye çalışıyordu. Bütün Türkleri sosyalizm bayrağı altında birleştirmek onun en büyük hayaliydi.

Suphi, fırsat buldukça Türklerin kaldığı esir kamplarına gidiyor, onları gelişmelerden haberdar ediyordu. Esir kamplarında sayıca çok fazla Osmanlı askeri vardı. Bu askerler yakında serbest bırakılacaktı çünkü sosyalistlerin bu esirlerle bir sorunları yoktu.

Suphi bırakılacak olan bu esirlerle ülkesinde devrim yapmayı düşünüyordu. Onlara her fırsatta emek ve sermaye, ezen ve ezilen çelişkilerini anlatıyordu.

Suphi, Moskova'da artık bir sosyalistti. O kendisini halkında yana sorumlu hisseden bir devrimciydi. Fırsat buldukça birikimlerini Moskova'daki Türk esirlere aktarıyordu. Burada oturan yerli Türkler, zaten Komünist Partisi'ne bağlı insanlardı. Komünistler onlara kurtuluşu vaat ediyorlardı. Komünistlerde ırkçılık yoktu, dincilik yoktu. Türkler de dışlanmak istenmiyorlardı. Rus çarı ve onun yönetimi zaten yeteri kadar Türkleri dışlayıp ötekileştirmişti.

Suphi partide tanıştığı Tatar-Başkurt Türkleriyle birlikte bir gazete çıkarıyordu. Gazetenin adı *Yeni Dünya*'ydı.

Her geçen gün, Suphi'nin etrafında güçlü bir grup oluşuyor, Rusya'dan birçok aydın *Yeni Dünya* gazetesini ziyaret ediyor ve oraya yazı vermeye çalışıyorlardı. Bu arada Osmanlı'dan da bir aydın göçü Moskova'ya akın ediyordu. Gelenlerin büyük kısmı gazeteye uğramadan dönmüyorlardı.

Suphi, hem Mir Sultan Galiyev ile görüşüp parti içindeki gelişmeleri takip ediyor hem de gazetesini *Yeni Dünya*'yı arkadaşlarıyla birlikte çıkarmaya çalışıyordu.

Suphi'nin arkadaşları, Ethem Nejat, Aşçıoğlu Bahattin ve Kasım Hulusi gazetenin bir kısmını Osmanlı topraklarına gönderiyorlar, kalan kısmını da Bakü'ye ve Kırım'a gönderiyorlardı. Türkçe çıkan gazete, Bolşevikler tarafından da beğeniyle izleniyordu.

Yeni Dünya gazetesinde genellikle İslam ve sosyalizmle ilgili yazılar yazılıyordu. Gazete Müslüman yoksul halkın İslam içindeki yerini belirtmeye çalışıyordu. Bu şekilde yıllardır Çarlık Rusyası tarafından ötekileştirilmiş, mazlum bir halk olarak Müslümanları devrime kazandırmaya çalışıyorlardı.

Yeni Dünya gazetesini Anadolu'da da bir heyecan yaratmıştı. Anadolu'nun savaş yorgunu halkı, kurtuluşları sosyalizmde görüyordu.

Bu konuda ileride kongreler yapmak ve İslam ile sosyalizm arasındaki bağı güçlendirmek için çalışmaların yapılacağını işaretlerini bu gazetede görmek mümkündü.

Gazete yazı kurulu her hafta toplanıyor ve gelişmeleri enine boyuna tartışıyor. Gazetede artık güçlü bir yazı kurulu oluşmuştu. Gazetenin çizgisi de artık belliydi. Müslüman halklar hedeflenecekti. İdeolojisiyse sosyalizm olacaktı.

Gazetenin başka bir misyonu da vardı. Önümüzdeki süreçte kurulacak olan bir partiye de öncülük yapmaktı. Partinin temel çizgileri bu gazeteyle atılacaktı.

Gazete bir yandan da partinin sesi olacaktı.

Onun için Mir Sultan Galiyev de Suphi de bu gazetenin yayın politikasını önemsiyordu.

İstanbul'dan gelen Ethem Nejat, Rusya'daki devrimi yerinde görüp incelemek ve parti yöneticileriyle bağ kurmak istiyordu. Onu Rusya'ya Şefik Hüsnü göndermişti. Ethem Nejat da Rusya'ya gelir gelmez, soluğu Suphi'nin yanında alıp onun faaliyetlerine katılmıştı.

Suphi önümüzdeki süreçte toplanacak olan Türk Sol Sosyalistlerin Birinci Kurultayı'nın hazırlıklarını yapmak üzere gazeteye Yoldaş Ethem Nejat'ı, Aşçıoğlu Bahaettin ve Kasım Hulusi'yi çağırdı. Sonra Ethem Nejat'a dönerek dedi ki:

“Ethem yoldaş, Türk Sol Sosyalist Kurultayı çalışmaları ne aşamada? İşler nasıl gidiyor?”

Ethem Nejat: “Suphi Yoldaş, ben ve diğer arkadaşlarım kendi aramızda görev bölümü yaptık. Kongre çalışmaları hızla devam etmektedir.”

Suphi: “Memlekette hiç de iyi haberler gelmiyor. İttihatçılar bütün cephelerde kaybediyor. Bu gidişle memleket diye bir şey kalmayacak. Bu memleketi kurtarmak gene biz devrimcilere kalacak. Bundan sonraki yayın politikamızı bu yönde devam ettirmek zorundayız.”

Aşçıoğlu Bahaettin: “Emperyalizm, Osmanlı'nın üzerine çok acımasızca saldırdı. Bu saldırının altyapısını da İttihatçılar hazırladı. Ama zor günlerin tek bir alternatifi vardır. O da devrimcilerdir.”

Kasım Hulusi: “Türk Sol Sosyalistlerin Kurultayı'ndan sonra Anadolu'ya yoğunlaşmamız lazım. Osmanlı bütün cephelerde kaybediyor. Teslim bayrağını bugün ya da yarın çeker. Savaşı Anadolu'ya çekmemiz lazım.”

Suphi: “Burada binlerce savaş esiri var. Yakında bunlar özgür olacaklar. Ben, Çikoğlu ve Maksut bu esir

kardeşlerimizin içinde çalışıyoruz. Onlarla iç içeyiz. Bu genç askerler 'sosyalizm' diyor, başka bir şey demiyorlar. Onlar sosyalizmi gözleriyle görüyor, yaşıyor ve böylece sosyalizmi benimsemiş oluyorlar. Bunlarla yakında bir ordu kurup Kars üzerinden İstanbul'a varmak mümkün. ”

Ethem Nejat: “Türk Sol Sosyalist oluşumu burada olgunlaştırıp Anadolu'ya taşımak lazım. ”

Kasım Hulusi: “Doğru söylüyorsun Ethem Yoldaş. Bizim çalışma alanımız Anadolu olmalı. ”

Ethem Nejat: “Sol Sosyalist hareketin kongresinden sonra, ben görev alıp Anadolu'ya giderek çalışmak istiyorum. Yanıma birkaç arkadaş da alayım. Siz de buradaki esir askerleri örgütleyin. ”

Kasım Hulusi: “Evet, yoldaşlar, *Yeni Dünya* gazetesini de Anadolu'da yaymak lazım. Yoksul emekçi halkları uyandırmadan hiçbir şey olmuyor. ”

Aşçıoğlu Bahaettin: “Yoldaşlar, emperyalizm bizim ülkemizi perişan etmiştir. Alman işbirlikçisi olan İttihatçıların bunun farkına varıp varmadığını bilmiyorum ama bunlar vatanı ihanet ettiler. Biz komünistlerin iki temel görevi var; birincisi, ülkesini emperyalizmin pençesinden kurtarmak, diğeryse yoksul halkı sömürenlerden korumak. ”

Suphi: “Peki, ne yapmalı?”

Aşçıoğlu Bahaettin: “Önce bu gazeteyi Anadolu'ya yaymak gerekiyor. Sonra da bu gazeteyi Müslüman Türk öbekleri içinde yaygınlaştırmak gerekiyor. ”

Suphi: “Arkadaşlar önümüzdeki süreç, bir de partileşme süreci olacaktır. Sultan Galiyev Yoldaş, Müslüman ve Türk topluluklarının devrime gebe olduğunu söylüyor. Ben de bunu görüyorum. Müslüman ve Türk dünyasının içinde Anadolu halkı da var, Bakü de var, Kırım halkı da var. ”

Ethem Nejat: “Vatan emperyalizmin pençesinde ölümle pençeleşiyor. Sosyalistlerin emperyalizme karşı verilecek savaşı öne çıkarmaları gerekir. ”

Suphi: “Sultan Galiyev ve Stalin Yoldaş, Anadolu'nun

kurtuluşu için mücadele edebilecek kuvvetlere her türlü yardımı yapacaklarını söylediler. Ama hali hazırda böyle bir kuvvet yok. Hem de halen Çanakkale’de savaş devam ediyor. ”

Böylece toplantı da sona ermiş oldu. Önümüzdeki günlerde Sol Sosyalist Hareket’in kongresi vardı. Gazete yazarları ve yöneticileri aynı zamanda bu Sol ve Sosyalist Oluşumun da üyeleriydiler.

Suphi hem kongre hazırlıkları yapıyor hem de gazeteyi çıkarmak için çalışıyordu. Gazeteden artakalan zamanını, Sol Sosyalistlerin oluşumunda ve esir Türklerle geçirmekteydi.

Gazete çalışanı olan Rus asıllı Maria ile birlikte Mir Sultan Galiyev’in bürosuna gittiler. Mir Sultan Galiyev yerinde yoktu. Biraz orada oturduktan sonra, gazeteye dönmeye karar verdiler. Biraz yürüdükten sonra Sultan Galiyev ile birlikte Josef Stalin ile karşılaştılar.

Maria, Suphi’nin elini tutarak o yöne sürükledi. Bir fırsat yakalamışlardı. Buradan bir röportaj çıkarabilirlerdi.

Maria hemen Stalin’i yakaladı ve zamanlarının olup olmadığını sordu. Stalin hiç zamanının olmadığını söylediyse de Maria kısa bir sohbet için ısrar etti. Josef Stalin, Maria’yı kırmadı ve odasına davet etti. Suphi ile Maria güzel bir ortam ve gazeteleri için bir başarı yakalamışlardı.

İçeri girdikten sonra, Stalin onlara oturmaları için yer gösterdi. Suphi ve Maria çok heyecanlıydılar. Partinin iki ve dört numaralı adamlarıyla birlikte bir sohbet toplantısı yapacaklardı.

Suphi hemen balıklama daldı.

“Yoldaş Stalin, bir dünya savaşında bir sosyalist sistem yarattınız. Bütün dünyanın gözü şu anda sizin üzerinizde. Siz, sömürge ve yarı sömürge ülkeler için de umut oldunuz. Emperyalizm şu anda geri kalmış ülkelerin üzerinde terör

estiriyor. Buradan şuraya gelmek istiyorum. Benim ülkem Osmanlı da, şu anda emperyalizmin pençesinde paramparça olmuş durumda. Bizim gibi mazlum ülkelere nasıl bir yardım yapmayı düşünüyorsunuz?” diye sordu.

Josef Stalin: “Suphi Yoldaş, Osmanlı’da olup bitenleri izliyoruz. Emperyalizm Osmanlı ülkesini birçok cepheden sarmış ve Osmanlı’yı mağlup etmiş durumda. Ama öte yandan da o topraklarda halen antiemperyalist bir halk hareketinin oluştuğunu görmüyoruz. Eğer emperyalizme karşı haklı bir savaşı başlatırlarsa, biz onlara yardımcı olmaya hazırız.”

Maria: “Çarlık tarafında esir alınan milyonlarca esir var. Bunları ne zaman azat edeceksiniz?”

Josef Stalin: “Yoldaş Maria, savaşlar emperyalist ülkelerin hiç vazgeçmedikleri oyunlardır. Emperyalistler savaş çıkararak, hem ganimetleri alıp götürür hem de o halkları köleleştirirler. Milliyetçilik duygularını şişirerek, kendi halkını kendine bağlarlar. Onun için biz savaşlara karşıyız. Bizim hedefimiz savaşı ve sömürsüz bir dünya yaratmak. Yani esir sorununu en kısa zamanda çözeceğiz.”

Suphi: “Kafkaslarda Osmanlı orduları, deyim yerindeyse, tam bir trajedi yaşadı. Binlerce asker esir düştü. Kimisi soğuktan dondu kimisi öldü. Şimdi bu esirler bir an önce gidip ülkelerinde sosyalizmi inşa etmek istiyorlar. Onları gönderecek misiniz?”

Josef Stalin: “Bizim bunlarla zaten bir sorunumuz yok. Onları en kısa zamanda memleketlerine göndereceğiz. Onlara burada esir muamelesi de yapılmıyor. Bu topraklarda isterlerse kalır, isterlerse giderler.”

Maria: “Size ‘diktatör’ diyorlar. Siz diktatör müsünüz?”

Josef Stalin: “Yoldaş Maria, diktatörlük bir devlet biçimidir. Sanki memlekette demokrasi vardı da biz diktatörlük mü getirdik? Yok öyle bir şey. Bizden önce de diktatörlük vardı. Şimdi de diktatörlük var, yalnız bir farkla. Çar zamanında bu ülkede burjuvaların ve toprak sahiplerinin diktatörlüğü vardı. Şimdiyse işçi sınıfının diktatörlüğü var. Yani bizde burjuva için diktatörlük ama işçi sınıfı için demokrasi var. Bizden önceyse tam tersiydi.”

Suphi: “Siz bu devleti Rus çarından devraldınız. Onun için bu topraklarda birçok millet var. Birçok dili konuşan insanlar var. Peki ama siz bunları nasıl bir arada tutacaksınız?”

Josef Stalin: “Biz bu milletlerin tamamına, kendi içlerinde özgürlük vereceğiz. Yani ulusların kaderini tayin etme hakkını sonuna kadar savunacağız. Ama dışarıdaysa bir merkezde birleşeceğiz. Senin anlayacağın biz dairenin odak noktası olacak, herkese ve her millete eşit mesafede olacağız.”

Maria: “Şu anda savaştığınız bir ülke var mı?”

Josef Stalin: “Biz iktidara geldiğimiz zaman, Polonya Cephesi ve Batı Cephelerinde Almanlarla savaş halindeydik. Doğudaysa Kafkas Cephesi’nde Osmanlı’yla savaş halindeydik. Biz bu iki cephede de ordularımızı çektik. İşgal edilen toprakların tamamını geri bırakarak çekildik. Şu anda kimseyle savaşmıyoruz.” dedi ve müsaade isteyerek kalktı.

Röportajdan sonra dışarıya çıktılar.

O gün Moskova’da güzel bir hava vardı. Suphi ile Maria birlikte epey yürüdüler. Sonra bir çay bahçesinde oturdular. Sol Sosyalist oluşumun kongresi için nelerin yapılabileceğini konuştular. Bu kongrede farklı sol grupların bu çatı altında birleşmesinin harekâta katabileceği güç üzerinde durdular. Saatlerce tartıştılar. Ama Suphi’nin gözü dönüp dolaşıp Maria’nın gözlerine takılıyordu.

Suphi, Maria’yı seviyor ama ona sevdiğini bir türlü açıklayamıyordu. Konuşma anında bazen göz göze geliyorlar, daha sonra gözlerini yana çeviriyorlardı. Aynı duygular Maria için de geçerliydi; Maria da Suphi’yi çok sevmiştii ve o da sevdiğini bir türlü ona açıklayamıyordu.

Suphi iki şeye âşık olmuştu. Birincisi devrim aşkıydı, ikincisiyse Maria’ya olan aşkıydı.

Maria’ya eş olmak Suphi için ulaşılması zor ve yüksek bir dağın zirvesine varmaya benziyordu.

Maria oldukça güzel bir kızdı, bir Rus aristokrat ailesinden geliyordu. Aralarında çok büyük farklılıklar vardı. Her ne kadar sosyalist olsalar da din farkı vardı. Onun için bir türlü ona açılamıyordu.

Sonbahar gelmişti, yaprakların dökülmesi beraberinde bir yılın daha geride kaldığını hatırlatıyordu.

Çay bahçesinden kalktılar ve tekrar yan yana Moskova sokaklarında yürümeye başladılar. Bazen elleri birbirlerinin eline dokunuyor ama hemen geri çekiyorlardı.

Suphi, Maria'ya olan aşkını Çikoğlu'na açtı. Durumunun hiç iyi olmadığını, beyninin arka kısmının sürekli Maria'ya takıldığını ama cesaret edip bunu Maria'ya açamadığını söyledi.

Çikoğlu onu dinledikten sonra gülümsedi. Suphi bu gülümsemeye bozuldu.

“Bir komünistin yaşayamayacağı bir şey değil ama ben aşık oldum yoldaş.” dedi.

Çikoğlu: “Niye böyle düşünüyorsun, Suphi Yoldaş? Sonuçta hepimiz komünist olsak da insanız. Biz de severiz. Biz de güleriz. Biz de ağlarız. Bizim kalbimiz yok mu?”

Suphi: “Yanlış yapmamışım değil mi?”

Çikoğlu: “Gerçekten Maria güzel bir kız. Çok doğru yerden tutmuşsun. Sonuçta hepimiz kafa dengimizi bulursak evleneceğiz. Siz de birbirinizi beğenmişseniz evlenebilirsiniz.”

Suphi: “Gerçekten ne yapacağımı bilmiyorum. Şimdi benim ne yapmam lazım Çikoğlu?”

Çikoğlu: “Sen de herkes gibi ona sevdiğini söyleyeceksin.”

Suphi: “Mir Sultan Galiyev duyunca bir şey demez, değil mi?”

Çikoğlu: “Ne diyecek canım? Dünyayı kuran böyle kurmuş.”

Suphi: “Ne bileyim yahu, burjuva özentisi falan demesin. Ondan korkuyorum.”

Çikoğlu: “Burjuvalar sadece bunu istismar ediyorlar. Parasına güvenerek birçok kadının hayatına girip hepsiyle

gönül eğleyip kayboluyorlar. Onun için biz komünistler burjuvalara kızıyoruz. Biz hayatı kurmak için seviyoruz. Biz dünyayı onarıyoruz, onlar dünyayı kirletiyorlar. ”

Suphi: “Doğru söylüyorsun Çikoğlu, ben bu kadarını düşünmemiştim. ”

Çikoğlu: “Sen hemen yarın, ona ne söyleyeceksen söyle ki Sol Sosyalist Kongresi’ne zaman ayırabilesin. ”

Suphi: “Bu kongrede farklı örgütler bir merkezde birleştirilecek. Bu süreç de partileşmeye doğru gidecek. ”

Çikoğlu: “Bu oluşumun başına seni getirecekler, haberin var değil mi?”

Suphi: “Evet, bir de üzerimde öyle baskı var. ”

Çikoğlu: “Sosyalist solcuların bu kongresinden sonra bu defa da Müslüman Komünistler kurultayı yapılacak. ”

Suphi: “Evet, öyle bir süreç var. Komünist parti süreci bunlar. Sonuçta komünist partiye ulaşacağız. ”

Çikoğlu: “Suphi yoldaş, sosyalizm ne kadar yüce bir değer değil mi? Eşit halklar, eşit insanlar. Eşit cinsler. Yahu bu ne kadar ulu bir hedef değil mi?”

Suphi: “İnsanlık, köleci toplumda sosyalist topluma geçirdiği evrelerin sonunda insan olduğunun farkına vardı. ”

Çikoğlu: “Doğru. Kölelik çok uzun bir süreçti. Kölelik yerini feodal krallıklara bıraktı. Feodal krallıklar da burjuva devrimleriyle yıkıldılar. Sosyalistler de burjuvaların saltanatını yıktılar; değil mi?”

Suphi: “Bize Fransa’da hep Fransız Devrimi’ni anlattılar. Paris Komünü üzerinde fazla durmayıp sadece geçıştirdiler. Oysa bundan önce devrimin ön aşaması Paris Komünü olmalıydı. ”

Çikoğlu: “Karl Marx bu devrimin, ilk önce Avrupa’da olacağına inanıyordu. Sonra bu teoriden vazgeçti. ”

Suphi: “Neden peki?”

Çikoğlu: “Çünkü Avrupa proletaryası dünya sömürsünden pay alıyordu.

Geri bıraktırılmış ülke emekçilerine göre daha rahat bir yaşamı vardı da ondan. ”

Çikoğlu kalkıp gitti. Suphi ise Moskova sokaklarında gezmeye başladı. Kongrede yapacağı konuşmayı hazırlayacaktı ama aklı hep Maria'daydı. Maria gözlerinin önünde gelip gidiyordu. Bazen oturup ona şiirler yazıyordu ama onun bunlardan haberi yoktu.

Nasıl olsa yarın sabah gazeteye gelecekti. Gelirse bu defa ona her şeyi anlatacaktı. Artık gizlenecek bir şeyi kalmamıştı. Kafasında sadece Maria vardı. Kongreden önce bu işi halletmesi gerekiyordu. Onun gözünde bir başka esiyordu, o gün Moskova sokaklarının havası. Onun gözünde bir başkaydı o gün Moskova.

Suphi biraz gezindikten sonra *Yeni Dünya* gazetesine geldi. Gazetedeki çalışmaları biraz inceledikten sonra dışarıya çıktı. Karşısında Maria duruyordu. Suphi hemen onu içeriye aldı. Havadan sudan bahsetti, olmadı. Ona aşkını ilan edecekti, bir türlü beceremiyordu. Sonuçta artık dayanamadı. Ne olacaksa olsun, diye düşündü ve Maria'nın gözlerinin içine bakarak ona dedi ki:

“Maria, aslında çoktan beri sana bir şey anlatmak istiyor ama bir türlü beceremiyorum. Şimdi artık her şeyi açıklamaya karar verdim. Üstelik kimseler gelmeden de söylemem lazım.”

Maria: “Evet, seni dinliyorum Suphi Yoldaş. ”

Suphi: “Maria Yoldaş, ben seni çok seviyorum ama bunu sana bir türlü anlatamadım. Diyorum ki sen de beni seversen birlikte bir gelecek kuralım, diyorum. ”

Maria: “Benden gerçekten hoşlanıyor musun Suphi Yoldaş?”

Suphi: “Seni o kadar çok sevdim ki bunu anlatmakta zorlanıyorum. ”

Maria: “Bunlara nasıl inanacağım?”

Suphi: “Bana hemen inanmana gerek yok, zamana bırak. Bunları sana ispat edeceğim. ”

Maria gülümseyerek onun yanına yaklaştı ve Suphi'nin ellerinden tuttu.

“Yoldaş, ben de seni çok sevdim. Bekledim ki sen aşkını ilan edesin. Gün bugünmüş. Ben de seni seviyorum.” dedi.

Suphi çok heyecanlanmıştı. Kendisini bir anda gökyüzünde yüzen bir turnaya benzetti. Gökyüzüne çıkmış, bulutlar arasında süzülüyordu. Sanki dünyada değildi. Kendisini başka bir evrende hissediyordu.

Suphi: “Maria, şu anda ne diyeceğimi bilmiyorum. Çünkü hayatımda hiç yaşamadığım bir duyguyu yaşıyorum. Seviniyorum, desem küçük kalır. Mutluyum, desem güdük kalır. Bilmiyorum, gerçekten ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Galiba aşk böyle bir şeymiş.”

Maria: “Suphi yoldaş, aynı duyguları ben de yaşıyorum. Birçok şey vardır ki bunlar anlatılmaz yaşanır. Bilimsel düşünce halen duygular üzerine bir teori geliştirememiştir.”

Suphi: “Maria, ikimiz de devrimci düşünüyoruz. İkimiz de komünistiz. İkimiz de kendimizi halkımıza feda etmiş durumdayız. Zaten her komünist kendini yoksul halkına adamıştır. Adak bir koç gibidir. Biz yaşadığımız müddetçe birbirimizde ayrılmayalım olur mu?”

Maria: “Aşk bir sanat eseri gibidir Suphi. Emek ister. Bir şiirin imgesi gibidir, hassaslık ister. İnce bir işçiliktir aşk.”

Suphi: “Doğru söylüyorsun. Emeksiz hiçbir şey olmaz. Emek her şeyi kıymetleştirir. Bence de öyle bir şeydir aşk. Ben bu duyguları seninle yaşadım. Kaybetmekten de çok korkuyorum.”

Maria: “Bu korku normaldir. Her seven, kaybetme korkusu yaşar. Bunlar normal insani duygulardır.”

Suphi: “Beraber gideceğiz Osmanlı ülkesine. Oradaki Emekçi Hasan, Irgat Mehmet, Amele Ali bizi bekliyor. Birlikte devrimi inşa edeceğiz orada.”

Maria: “Tamam, Suphi Yoldaş, beraber olacağız, bundan sonraki süreçte.”

Suphi: “Maria, bizim memlekette çok yoksul insan var.

Bildiğin gibi değil. Oralarda sanayi falan diye bir şey yok.
Savaş var, kıtlık var. ”

Maria: “Rusya, sizin memlekete göre biraz daha kapitalist bir ülke. Siz sadece sömürülen bir ülke oldunuz. ”

Suphi: “Bundan sonraki süreçte partileşmeye çalışacağız. Şu Sol Sosyalist oluşumun kongresini yapalım. Ondan sonrası da partileşme ve Anadolu’ya gitme sürecimiz olacak. ”

Suphi oturup davetiyeleri yazdı. Genellikle Müslüman ve Türk olan kesimlere davetiyeler yazdı. Davetiyeleri dağıtmak için arkadaşlarına gitti ve onlara görev dağılımı yaptı.

Parti genel merkezine de telgraflar çekti. Herkesi, Sol Sosyalist oluşumun kongresine davet etti. Türkiye’de gelen komünistleri bu konuda görevlendirdi.

Suphi hem kongre çalışmaları yapıyor hem de Maria’yı düşünüyordu. Maria onun gözlerinde bir başkaydı. Kendisini Mecnun’a benzetiyordu. Leyla’sı onun gözlerinde ne kadar da güzeldi. Ona kavuşamamaktan ya da onu kaybetmekten korkuyordu.

Kongreden sonra belki Osmanlı topraklarına gidebilirdi. Çünkü devrimi Osmanlı halkı yapacaktı. Orada örgütlenmek gerekiyordu. Orada amele sınıfını örgütlemek gerekiyordu. Orada yoksul çiftçiye örgütlemesi gerekiyordu. Anadolu’da yaşanan bunca kıtlık ve kıyım, Suphi’nin gözlerinin önünden gelip geçiyordu. Tarlasında çift süren çiftçi onun artık önceliği olmuştu. Harmana sırtıyla buğday sapı taşıyan kadın, onun önceliği idi. Fabrikadaki amele, köle gibi çalışıyor ve kurtuluş bekliyordu. Ülke savaş bataklığındaydı ve bir umut bekliyordu. Ülkede genç erkeklerin çoğu savaşlarda ölmüşlerdi. Halk bu düzenin nasıl işlediğini bilmediği için her şeyi sineye çekiyordu.

Birileri bunları halka anlatmalıydı.

Suphi arkadaşlarıyla birlikte kongrenin yapılacağı salona geldi. Bütün hazırlıklar yapılmıştı. Müslümanların ve Türklerin umut kaynağı olan bu kongreye Sultan Galiyev de gelecek ve bir konuşma yapacaktı.

Halk yavaş yavaş bu davaya inanmış halde salona gelmeye başlamıştı. Salondan sloganlar yükseliyordu ve bu sloganların tamamı sınıfsaldı.

Daha sonra Enternasyonal Marşı söylendi. İşçi sınıfının kurtuluşu için yeminler edildi. Suphi kısa bir konuşmayla toplantıyı açtı. O sırada Mir Sultan Galiyev görüldü. Kapılar açıldı ve Sultan Galiyev kürsüye kadar geldi. Suphi gür bir sesle onun gelişini kitleye duyurdu. Daha sonra da onu kürsüye çağırdı. Sultan Galiyev Müslümanların ve Türklerin kurtuluşunun komünizmle olacağını; bu toprakların mazlum halklarının ancak sosyalizm ve onun süreci olan Komünizmle kurtuluşa kavuşabileceklerini söyledi.

Salonda “Yaşa!” diyerek gür sesler yükseldi. Bu gür sesleri bazen alkışlar kesiyordu. Suphi salonu hep gözetledi. Herhangi birinin kongreyi provoke etmesinden korkuyordu.

Sultan Galiyev konuşmasını bitirdikten sonra, seçime geçildi. Suphi, Sol Sosyalist oluşuma tek aday olarak başkan seçildi. Kürsüye çıkarak bir teşekkür konuşması yaptıktan sonra ayakta alkışlanan Suphi, “Önümüzdeki süreç Müslüman komünistleri örgütleme sürecimiz olacaktır. Biz Müslüman komünistler işte bu sürecin sonucunda partileşeceğiz.” dedi.

Bu konuşmadan sonra delegeler dağıldılar.

Osmanlı'nın gizli istihbarat örgütü Teşkilatı Mahsusa da bu kongreyi izlemişti ve çünkü yayılmaya başlayan yeni komünist fikirler, Osmanlı'yı tedirgin ediyordu.

Teşkilatı Mahsusa, Mustafa Suphi için “çok tehlikelidir” raporları gönderiyor; Enver Paşa da Mustafa Suphi'nin derhal yakalanıp İstanbul'a getirilmesini istiyordu.

Suphi, Mir Sultan Galiyev'in sekreteri olduğu için korunuyordu. Etrafında sürekli onlarca insan vardı. Osmanlı ajanları onu sürekli takip etmelerine rağmen, ona bir türlü yaklaşıyorlardı ama Enver Paşa da bu adamı istiyordu.

Teşkilatı Mahsusa ajanları, Maria üzerinden Suphi'ye ulaşmaya karar verdiler. Maria gizli bir yere kaçırılırsa, Suphi'nin oltaya takılacağını tartışıyorlar, Suphi'nin o kadını canından daha çok sevdiğini iyi biliyorlardı. Onun için Maria kaçırılmalıydı. Böylece Suphi kadını arayacak, bu arayış onu bir tenhaya çekecek ve bu tenhada yakalanan adam bir vapur ile Kırım'dan İstanbul'a taşınacaktı.

Teşkilatı Mahsusa, Maria'yı takip etmesi için iki kişi görevlendirdi. Bunlar Maria'yı adım adım takip ediyorlardı. Ayrıca iki kişi de Suphi'nin peşine takılmıştı. Bunlar günlük bilgileri not ediyor ve biriktirip İstanbul'daki merkeze aktarıyorlardı.

Bu arada Suphi, her şeyden habersiz Müslüman Komünistler Kongresi'ne hazırlıklar yapıyordu. Müslüman Komünistler çok geniş bir alanı kapsıyordu. Sultan Galiyev'in ise en büyük hayaliydi. Suphi de bu kongrede yer alıp bir yerlere seçilmek istiyordu. Suphi en azından bir Halk Komiserliğine seçilmek istiyordu. Sultan Galiyev de bunu istiyordu.

Suphi eğer buraya seçilirse Doğu Halkları MerkezBürosu'nda Türk seksiyonu başkanı olacaktı. En azından Sultan Galiyev böyle bir şey istiyordu ve Suphi de bunu hedefine koymuştu.

Ajanlar ise bunları sürekli takip ediyorlardı. Her nefes alışlarını günü birlik rapor ediyorlardı. Suphi hiç bunun farkında değildi.

Bir gün Suphi ile Maria, *Yeni Dünya* gazetesinden yeni çıkmışlardı. Maria ile Suphi sohbet ederek yolun kenarında yürüyorlardı. Epey yürüdükten sonra ayrıldılar. Ajanlar Maria'nın peşine takıldılar. Hava karanlıktı. Maria, Moskova sokaklarında tek başına yürüyorlardı. Evleri biraz daha uzaktaydı. Karanlık bir alana girdikten sonra ajanlar arkadan yaklaşarak Maria'yı yakaladılar. Ağzını ve gözlerini siyah bantlarla bağladılar. Birisi onun burnuna bir şey koklattı. Maria hemen kendinden geçerek bayıldı.

Ardından da birisi onu omzuna atarak, Moskova'nın karanlık bir sokağında, kendilerinin kaldıkları eve götürdüler.

Maria, ajanların kaldığı eve getirildi. Oraya uzatıldı. Maria her şeyden habersiz uyuyordu. Ajanlar onu nasıl saklayacağını konuşuyorlardı. Çünkü o uyanınca bağırarak ve Rusların dikkatini buraya çekebilecekti. Onun için saklayacakları yer sağlam bir yer olmalıydı.

Suphi ise bütün bunlardan habersiz, Müslüman Komünistler Kongresi'ne hazırlanıyordu. Çünkü bu kongre Doğu Halkları merkez komitesine bağlı olarak çalışacaktı. Burada eskiden beri hayali olan Müslüman Türklerin sosyalist birliği vardı. Doğu halkları deyince, akıllara Müslüman Türkler geliyordu. Çok büyük bir coğrafyaya hitap ediyorlardı. Çok büyük bir nüfusu kapsıyorlardı. Sultan Galiyev de bu kongrede çok şey bekliyordu. Suphi ise onun sekreterliğini yapan bir komünistti.

Suphi, her gün gazeteye uğruyor, ondan sonra kongre hazırlık çalışmalarına katılıyordu. Gazetede Maria'yı bekledi ama o gelmedi. Arkadaşlarına da sordu ama onu gören yoktu.

Bu arada gazeteler, Osmanlıların bütün cephelerde mevzi kaybettiklerini yazıyorlardı. Sadece Çanakkale cephesinde General Von Sanders ve diğer Alman subayların direndiğini yazıyorlardı. Anafartalar'da Albay Mustafa Kemal'in karadan yaptığı savaşlarla İngiliz müttefiklerini mağlup ettiğini yazıyorlardı. Çanakkale dışında hiçbir cephede üstünlük sağlanamıyordu. Süveyş Kanalı'nı Osmanlılar kaybetmişti. Filistin Cephesi'nde yenilmişlerdi. Irak Cephesi'ni kaybetmişlerdi. Hicaz, Yemen Cephesi'nde Araplar İngilizlerle işbirliği yapmışlardı. Sadece Kafkas Cephesi'nde Bolşevikler geriye çekilmiş, Çarlık Rusya ordusunun ele geçirdiği toprakları bile bırakarak geri çekilmişlerdi.

Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa olup bitenleri basına yansıtmıyorlardı. Osmanlı halkı fazla bir şey bilmiyordu. Talat Paşa kabinesi iflas etmiş durumdaydı. Padişah Vahdettin de çok tedirgindi ve ne yapacağını o da bilmiyordu.

Suphi, bütün bu olup bitenleri *Yeni Dünya* gazetesinde yazıyor ve Anadolu'ya gönderiyordu.

Anadolu’ya iki bin civarında gazete gönderiyorlardı. İki bin gazete koca Osmanlı toprakları içinde kaybolup gidiyordu. Üstelik bu halkın sadece yüzde ikisi okuryazardı, yüz kişiden doksan sekizi okuma yazma bilmiyordu. Bunun için Suphi’nin işi zordu. Sadece dört bin gazete basıyorlar, iki bini Anadolu’ya, bin tanesi Rusya’daki Türklere, bin tanesi de protokol ve arşive bırakılıyordu.

Suphi, iki gündür gazeteye gelmeyen Maria’yı iyice merak etmeye başlamıştı. Herkese soruyordu ama hâlâ hiç kimse onu görmemişti. Suphi sonunda onu aramaya başladı ama hiçbir iz bulamadı. Artık dayanamıyordu ve ailesine gidip sormaya karar verdi. Bir gazeteci arkadaşı olarak gidip neler olduğunu sormaya gidecekti ki içeriye bir kadın girdi.

Kadın önce kendisini tanıttı. Adının Lena olduğunu, Maria’nın annesi olduğunu ve kızının iki gündür eve gelmediğini söyledi.

Suphi buna çok şaşırdı. Mutlaka kızın başına bir iş gelmiştir, diye düşündü ama annesine ne diyeceğini bilmiyordu.

Sonra onun iki gün önce gazeteden çıktığını ve bir daha görünmediğini, kendilerinin de merak ettiğini söyledi.

Maria’nın annesi aslında çok sakin bir kadındı ve pek fazla telaş da yapmıyordu.

Suphi: “Bayan Lena, kızınız Maria iki gün önce eve gideceğim diye buradan ayrıldı. Dün işe gelemeyince hasta falan olduğunu sandık. Oysa demek durum böyle değilmiş.”

Bayan Lena: “Polise haber verelim mi?”

Suphi: “Evet, hem de hemen haber verelim.”

Lena: “İnşallah, başına bir şey gelmemiştir, yavrumun.”

Suphi: “Öyle düşünmeyin. Maria güçlü kızdır.”

Lena: “Çok da güçlü olduğunu sanmıyorum.”

Suphi: “Mutlaka bir arkadaşına gitmiştir.”

Sonra birlikte polise gittiler ve bir dilekçeyle başvurdular. Polis komiseri dikkatle dinledikten sonra dilekçeyi aldı ve onları en kısa bir sürede bilgilendireceklerini söyledi.

Suphi, sanki beyninden vurulmuş gibiydi. Kafasında onlarca senaryo kuruyor ama bir türlü bir yerlere oturtamıyordu. Doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyordu dolmuyordu. Sonuçta Maria ortalıkta kaybolmuştu.

Bayan Lena ile beraber dışarıya çıktılar. Birbirlerini gelişmelerden haberdar edeceklerine dair sözleştikten sonra ayrıldılar.

İşte tam da o gün Rusya'daki savaş esirleri serbest bırakılmışlardı. İsteyen memleketine gidecek, istemeyense Rusya'da kalabilecekti. Serbest bırakılmış esirler Moskova sokaklarında dolaşmaya başlamışlardı bile. Bu esirler sosyalizmi yakında görmüş, yaşamış ve benimsemişlerdi. Suphi bu esirlere sevinirken Maria için de çok üzülmüyordu.

Teşkilatı Mahsusa elemanları Maria'yı sorguluyor, Suphi ve yoldaşlarını soruyor, savaş esirleri ile Sol Sosyalist örgütün esirler içindeki çalışmalarının neler olduğunu öğrenmek istiyorlardı.

Maria kendisinin bir Rus olduğunu, bunları bilmediğini söylediyse de kimse ona inanmıyordu. Ajanlar, ona *Yeni Dünya* gazetesine kimlerin gelip gittiğini hatta bu kongreye Anadolu'dan kimlerin geldiğini soruyorlar, onu işkence etmekle, ölümle tehdit ediyorlar ama ondan bir şey alamıyorlardı. Maria onların tehditlerini ciddiye bile almıyordu.

Bir ajan ona dedi ki: "Sen her şeyden önce bir Russun, bir Rus kızsın. Bu Osmanlıların arasında ne işin var senin?"

Maria: "Ben her şeyden önce bir komünistim. Komünistlerin vatani sorulmaz. Komünistler enternasyonal düşünürler."

Ajan: "Komünistler vatansız mı yani?"

Maria: "Komünistlerin vatansız olduğunu sana kim söyledi? Komünistler din, dil, ırk ayrımı yapmazlar."

Ajan: "Öyle mi? Sen şimdi Rusların çıkarlarını savunmuyor musun?"

Maria: "Biz komünistler her ulusun bağımsızlığını, yani kendi kendisini yönetmesini savunuruz. Ancak hiçbir devletin veya milletin başkasını sömürmesine müsaade etmeyiz. "

Ajan: "Bu söylediklerinin bir belgesi var mı?"

Maria: "İşte Kafkas Cephesi ortada. Rus çarı Erzincan önlerine kadar Anadolu'nun büyük bir kısmını işgal etmişti, değil mi? Biz komünistler iktidara gelir gelmez tekrar Kars'ın gerisine çekildik. 93 Harbi'nden bu yana sizden alınan toprakların tamamını size bıraktık. "

Ajan: "O zaman siz komünistler delisiniz. Bedel ödeyerek kazanılan toprakların ganimeti alınmadan nasıl bırakabilirsiniz?"

Maria: "O ganimet ve çıkar ilişkileri emperyalist ülkelerin bakış açısidir. Biz komünistler her şeyin önüne, insanı koyduk. İnsan deyince de dünya insanlığı demek istiyoruz. Biz diyoruz ki bütün dünya ezilen halkları kardeşir. "

Ajan: "Suphi'nin kuracağı partide kimler var? Onların adını söyle. "

Maria: "Size bilmiyorum, dedim ya. "

Ajan: "Esir askerlerden oluşan bir Kızıl Ordu kurup Anadolu'yu ele geçirmeyi planlıyor muşsunuz? Doğru mu?"

Maria: "O benim sorunum değil. Ben askeri işlerden hiç anlamam ve sormam. Bunu gidip onlara soracaksınız. "

Ajan: "Komünist Müslümanlar örgütüyle neyi hedefliyorsunuz?"

Maria: "Müslüman Komünistler bizi aşan bir proje. Bu proje tepeden kabul gören bir proje. Bu projenin mimarı da Mir Sultan Galiyev. "

Ajan: "Suphi bu projenin içinde yok mu?"

Maria: "Bilmiyorum, varsa bile yukarıdan gelen görüşleri tabana indiriyor sadece. "

Ajan: "Suphi seni almaya gelir mi?"

Maria: "Suphi burayı nasıl bilecek ki?"

Ajan: "Biz ona haber vereceğiz. Senin elimizde olduğunu ona söyleyeceğiz. "

Maria: “Sakın ha, öyle bir şey yapmayın. O sizin halkınız için çok değerli bir insan. Onda büyük bir gelecek görüyorum. Sakın ha öyle bir şey yapmayın. ”

Ajan: “O bizim işimiz. Ona biz karar verebiliriz. ”

Maria: “Biz komünistler nefsimizi terbiye etmiş insanlarız. Bizim dünyamızda sen ben yoktur, biz varız. Onun için de biz kendimizden önce sizin çocuklarınızı bile düşünürüz. ”

Ajan: “Sence komünizm ne demek. Biraz açar mısın?”

Maria: “Kom, topluluk demek; komün de birlikte paylaşmak ve yaşamak demek. Komünizm ise birlikte yaşamamanın ideolojik akımı demektir. ”

Ajan: “Bizim oralarda hiç böyle bilinmiyor?”

Maria: “Nasıl biliniyor?”

Ajan: “Yok, söylemem, ayıp olur. Çok kötü anlamda kullanılıyor. ”

Maria: “Küfür anlamında mı kullanılıyor. ”

Ajan: “Evet, öyle bir şey. ”

Maria: “Kapitalizm, ideolojik olarak alt edemediği siyasete küfür olarak saldırır. Çünkü ona karşı söyleyeceği sözü kalmamıştır. ”

Ajan: “Sizce Suphi, Müslüman Komünistlerin bu kongresinde bir yerlere seçilir mi?”

Maria: “Bilmiyorum ama Sultan Galiyev’in onu desteklediğini biliyorum. ”

Bu arada dünyanın dört bir yanından delegelerin gelmesiyle Müslüman Komünistler Kongresi de başlamıştı. Anadolu’dan, İran’dan, Arap topluluklarından tutun da Kazakistan’a kadar bütün bölgelerden Komünist Müslümanlar bu kurultaya akın etmişlerdi.

Suphi bir taraftan kongreyle ilgilenirken, diğer yandan da Maria’yı bulmaya çalışıyor, Maria’nın kendisi yüzünden bir tehlikeyle karşılaşmasından korkuyordu.

Onu götürenlerin kendisiyle bir hesabı olduğuna inanıyor ama aklına da hiçbir şey gelmiyordu. Kafasının arkasında hep Maria vardı, Maria'sı hâlâ bulunamamıştı

Suphi gelen delegelerle tek tek ilgilendi. Anadolu'dan gelenler okumuş insanlardı. Onlarla konuşarak memleket hasretini giderdi. Bunlar genellikle varlıklı ailelerin çocuklarıydı. Kolay değildi komünist olmak. Komünist olmak için çok okumak, ekonomiden tutun da felsefeye kadar çok şey okumak gerekiyordu. Anadolu'nun yoksul halk çocuklarının bunları okumaya ne imkânları ne de güçleri vardı.

Suphi, yanına gittiği Müslüman Türklere memleketteki son durumu soruyor, onlarda gidişatın hiç iyi olmadığını anlatıyordu.

Bir gün Anadolu'da gelen "Yeşil Komünistler"in delegesi Kara Efe ile konuşuyorlardı.

Kara Efe: "Osmanlı Devleti Çanakkale hariç, bütün cephelerde teslim oldu. Bu demektir ki Osmanlı Devleti, Almanlara uyararak yok olmayı yeğlemiştir. Bizeyse o mazlum Müslüman halkı kurtarmak düşünüyor."

Suphi: "Halen Alman subaylar oralarda dolaşıyorlarmı?"

Kara Efe: "Oralardalar ve bütün ordulara da onlar komuta ediyorlar. İşte sonuç ortada."

Suphi: "Çanakkale de düşerse, geriye Osmanlı diye bir şey kalmaz. O zaman sil baştan yeniden bir savaş gerekiyor."

Kara Efe: "Biz de dağlarda kurduğumuz küçük birliklerle, topyekun bir savaş hazırlığı yapıyoruz."

Suphi: "Sizin başınızda komutan olarak kim var?"

Kara Efe: "Bizim başımızda Çerkez Ethem diye birisi var."

Suphi: "Onun ününü duymuştum."

Kara Efe: "Biz kâh Aydın dağlarında, kâh Denizli'de, kâh İsparta'da oluruz. Seyyare bir taburuz. Halkımızın bütün sorunlarıyla ilgileniyoruz."

Suphi: "Sence Çanakkale düşer mi?"

Kara Efe: "Çanakkale düşmese ne olur ki?"

Bütün cepheleri kaybetmişler. Tüm Arap toprakları elden çıkmış. Bir Anadolu kalmış elde, o da Komünistlerin sayesinde. Eğer komünistler burada devrim yapmasaydı, Rus çarı şimdiye kadar bütün Anadolu'yu ele geçirmişti. ”

Suphi: “Oradaki halk bunları biliyor mu?

Kara Efe: “Bilmez olur mu? Soruyorlar, Ruslar neden çekildi? Ruslar gelip Dersim’e dayanmışlardı. Durup dururken neden çekilip gittiler, diye soruyorlar. ”

Suphi: “İşte komünistlerin farkı burada diyebiliyorlar mı?”

Kara Efe: “Tabii ki biliyorlar. Diyorlar ki hem de 93 Harbi’nin gerisine çekilmiş, diyorlar. Bir de bize yardım edeceklermiş, diyorlar. ”

Salonda çok hararetli tartışmalar vardı. Delegeler söz almış konuşuyorlardı. Dünyayı yeni bir umut sarmıştı. Savaşsız, sömürsüz bir dünya yaratılacaktı ve bu düzenin adı da komünizmdi. Komünizm bütün insanlığa gelecek vaat ediyor; bu yüzden de bütün dünyadan aydın insanlar sökün ederek oraya geliyor, hep bir ağızdan “Yaşasın komünizm!” diyerek bağıryorlardı.

Kongre sonuçları açıklandı. Seçilmişler tek tek okundu. Müslüman Komünistler halk komiserliği kurulmuş ve halk komiserliğinin bir de Türk seksiyonu oluşturulmuş, Suphi de bu seksiyonun başkanlığına getirilmişti.

Suphi, delegelerin tebriklerini kabul ediyordu ama aklında hep Maria’sı vardı. Günlerdir ondan haber alamıyordu. Kongrenin bitişinin ardından onu aramaya başladı. Moskova’yı adım adım dolaştı. Kimsecikler Maria’sını görmemişti. Suphi’nin içinde sanki bir şeyler kopmuştu. Şimdi Maria neredeydi? Aç mıydı? Ona işkence mi yapılmıştı? Sağ mıydı, ölü müydü, bilmiyordu. Aklından film şeridi gibi onlarca soru geldi, geçti.

13. BÖLÜM

İttihat ve terakki'nin sonu

Yedi gardaşılık gazada ünlü,
 Hep gara bıyıklı yüzleri benli,
 Zeybek şalvarlı da hep çuha donlu,

Ben bu derdin hangisine yanayım?
 Zencirler zapt etmez benim gönlümü.

Halil koyun güder içi guzulu,
 Ali haba geyer golu sızılı,
 Gadir'in çocuklar gara yazılı,

Ben bu derdin hangisine yanayım?
 Zencirler zaptetmez benim gönlümü.

Ali ağam Edirne'de oldu şehit,
 Garabıyık Yemen'de ünlendi yiğit,
 İbik Ağam Kudüs'te kaldı bi büyük,

Ben bu derdin hangisine yanayım?
 Zencirler zaptetmez benim gönlümü.

Âşık olsam ağır ağır söylesem,
 El kaldırsam şu gönlümü eğlesem,
 Şu gönlümü gıl ipinen bağlasam,

Ben bu derdin hangisine yanayım?
 Zencirler zaptetmez benim gönlüm.

İstanbul, İstanbul olalı böyle bir felaket görmemişti. Çanakkale hariç, bütün cephelerde savaş kaybedilmişti. İstanbul ya vardı ya da yoktu. Var olmak ile yok olmak arasında bir yerde duruyordu. Ordular sahipsiz, askerler emirsiz kalmıştı. Son Filistin Cephesi de kaybedilmişti. Alman General Von Sellendorf cephe gerisine çekilmişti ve kimin ne olacağı artık belli değildi.

Doğu Cephesi'nde tehciye gönderilen Ermenilerin çoğu yollarda ölmüşlerdi. Dünya bu ölümlerden İttihatçıları sorumlu tutuyordu. Talat Paşa kabinesi zor günler geçiriyordu. Alman hayranlığı çok kötü sonuçlanmış ve Turan hayalleri Allahuekber Dağları'nda kar suyuna karışmıştı.

Sait Halim Paşa bir numaralı Ermeni katliamcısı olarak sorgulanıyordu ve Sait Halim Paşa'nın yerine gelen Talat Paşa da zor durumdaydı. Üst üste yenilgilerin alınmasının ardından Osmanlı'ya artık kabine dayanmıyordu. Gelen hükümetler çok kısa bir süre hükümet görevini üstlenip istifa ediyorlardı çünkü ülke artık diken üzerindeydi.

Talat Paşa hükümeti de alınan yenilgilerin karşısında çaresiz kalmıştı. Üstelik kendi yurttaşı olan Ermenileri Suriye'ye göçe zorlamış, çoğunluğu Suriye'ye kavuşmadan yolda ya hastalıklar ya da soyguncular tarafından öldürülmüştü. Bütün dünya bu ölümlerden Talat Paşa'yı sorumlu tutuyordu.

Talat Paşa yapılan bu baskıların karşısında istifa etmek zorunda kaldı. Yenilmiş bir orduya komutanlık etmek istemiyordu. Çünkü yenilmiş ordunun ateşkes anlaşması yapması gerekiyordu ve bu da önüne konulan belgenin kayıtsız şartsız imzalanması demekti. Zor işti yenilginin altına imza atmak.

Filistin Cephesi'nde, Anafartalar komutanının sesi gür çıkıyordu. Çanakkale'de albay rütbesine yükselen ve hemen

bunun akabinde tuğgeneralliğe yükseltilen bir asker vardı; adı her yerde söyleniyordu. Büyük başarılar yakalayan bu asker Tümgeneral Mustafa Kemal'den başkası değildi. Belki de böylesine çok kısa bir sürede yükselip tümgeneral olan tek kişi o olmalıydı. Aynı yıl tümgeneralliğe yükseltilmiş ve ordular ona teslim edilmişti. Artık her yerde onun adı söyleniyordu. General Von Sellandorf da bütün sorumluluklarını ona bırakmıştı.

Almanların direnci bitmişti, artık teslim olmak istiyorlardı. Osmanlı da bu teslimiyet gereği yeni bir kabine yaratmak zorundaydı. Talat Paşa kabinesi geri çekilecek, yerine başka bir hükümet kurulacaktı. İttihatçılar yenilginin belgesi olan bir anlaşmaya imza atmak istemiyorlardı.

Talat Paşa hemen kabineyi toplayarak içine girdikleri macerayı sonlandırmak istiyordu. Kabineden önce yol arkadaşları olan Enver ve Cemal Paşaları saraya çağırdı. Her ikisi de saraya geldiler.

Talat Paşa'nın yüzü çok acıydı. Yol arkadaşları onu selamlayarak geçip oturdular.

Talat Paşa: "Enver Paşam, durumun nasıl?"

Enver Paşa: "Böyle durumlarda nasıl olunur ki paşam? Geldik yolun sonuna. Her şey bitti."

Talat Paşa: "Filistin Cephesi ne oldu?"

Enver Paşa: "Kudüs de elimizden çıktı, Şam da düştü. Filistin'de General Von Sellandorf geri çekildi. Sadece Mustafa Kemal direnmeye çalışıyor ama bence o da nafile."

Talat Paşa: "Ne yapalım? Ne derseniz, ben kendi adıma öyle bir karar alınmasına katkı sunarım."

Cemal Paşa: "Bence yapılacak bir şey kalmadı. Almanlar teslim olacaklarını ilan ettiler. Biz de bütün cephelerde savaşı kaybettik. Düşmanımızla ateşkes imzalayacak bir hükümet lazım."

Talat Paşa: "Bu ateşkes anlaşması normal şartlarda yapılacak bir anlaşma değil. Yani bu bir teslimiyet fermanı olacak, zehir içmek gibi bir şey."

Enver Paşa: "Ya bu zehri içeceğiz ya da istifa edeceğiz."

Cemal Paşa: “Başka bir şansımız yok.”

Talat Paşa: “O zaman hemen istifa edelim ki yeni gelen hükümet ateşkes anlaşmasını imzalasın.”

Bu konuşmalardan sonra Talat Paşa hükümeti istifasını yazdı ve Talat Paşa da bu istifa dilekçesini alarak Padişah Vahdettin’e gitti. Padişahı başıyla selamladıktan sonra padişah ona yer gösterdi ve oturdu.

Talat Paşa ayağa kalktı ve önceden hazırlamış olduğu dilekçesini Vahdettin’in önüne koydu. Padişah dilekçeyi alıp baktı. Hükümetin istifasını sunuyordu.

“Hayırlı olsun.” dedi padişah, başını sağa sola çevirdikten sonra.

Talat Paşa: “Sağ olun padişahım, kaderde bunları görmek de varmış.”

Padişah: “Şimdi ne yapacaksınız?”

Talat Paşa: “Partiyi olağanüstü kongreye çağırarak ve ne yapacağımıza orada karar vereceğiz.”

Padişah: “Memleketi düşmana teslim ettikten sonra mı?”

Talat Paşa: “Her şeyi beraber yaptık. Yani sizden önceki V. Mehmet’in imzası var.”

Padişah: “Hemen ateşkes görüşmelerine başlamak lazım.”

Talat Paşa: “Evet, askerlerimiz oraya buraya serpildi. Önce başta Hicaz olmak üzere, Filistin, Irak ve Süveyş Kanalı boylarında kalan askerlerimizi toplamak lazım.”

Padişah Vahdettin, istifanın ardından yeni hükümeti kurma görevini Ahmet İzzet Paşa’ya verdi. Ahmet İzzet Paşa hemen çalışmaya başladı ve çok kısa bir sürede hükümet listesini padişaha sundu. Padişah hemen bu listeyi onayladı.

Herkes listede harbiye nazırı olarak Mustafa Kemal Paşa’yı beklerken listede onun adı yoktu. Bu bütün İttihatçıların hayal kırıklığına sebep oldu.

Ahmet İzzet Paşa’nın ilk görevi İngilizlerle ateşkes anlaşmasını imzalamaktı.

Rauf Bey, bahriye nazırı olmuştu ve ateşkes anlaşması için görevlendirildi.

Rauf Bey görüşmelere katılmak üzere Limni Adası'na gitti. Çünkü İngilizler orada kendisini bekliyorlardı. Limni Adası Çanakkale'ye yaklaşık yetmiş kilometre kadardı ama geminin eski olması hayli yolu uzatmıştı.

Limni Adası'ndaki Mondros Limanı'nda İngiliz heyeti kendilerini bekliyordu.

Rauf Bey karşılıklı olarak bir şeylerin müzakere etmesini bekliyordu. Öyle olmadı. Birileri eline hazır bir metin tutuşturdu ve "İmzala. " dedi. Rauf Bey baştan sona okudu. Bu Osmanlı'nın ölüm fermanı gibi bir şeydi. Hele bir madde vardı ki onlara kalan toprakları istedikleri zaman işgal etme hakkını veriyordu.

Rauf Bey önce imzalamadı ve durumu İstanbul'a bildirdi. Oysa İstanbul'un direnme hakkı kalmamıştı. Padişah Vahdettin ona "İmzala. " dedi ve Bahriye Nazırı Rauf Bey istemeye istemeye hazır metni imzaladı. Böylece Birinci Dünya Savaşı Osmanlı Devleti tarafından sona ermiş oluyordu.

Bu teslimiyet fermanı İstanbul'u karıştırmıştı. İstanbul, Wilson prensiplerine çok güvenmişti. Oysa Wilson Prensipleri de aslında bir oyunun parçasıydı ve İtilaf Devletleri'ne her an, her zaman Osmanlı topraklarını işgal etme hakkı verilmişti.

İstanbul bir saman alevi gibi için için yanıyordu. Koca bir imparatorluk son bulmuş, Limni Adası'ndaki bir limanda Osmanlı'nın ölüm fermanı imzalanmıştı.

Herkes İttihatçıları sorumlu tutuyor ve bunların yargılanması için ne gerekiyorsa o yapılıyordu. Hatta basın, bunların Galata Köprüsü'ne asılmasını bile manşete taşıyordu. İttihatçıların işi gittikçe kötüye gidiyordu. Artık can derdine düşmüşlerdi ama canlarını nasıl kurtaracaklarını da bilmiyorlardı.

İttihat ve Terakki Fırkası, yaptığı olağanüstü kongrenin sonucunda kendisini fesh etmişti. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yöneticileri şaşkınlık içindeydiler. Tepedeki üç isim bir araya gelerek ne yapacaklarını kararlaştırmak için Talat Paşa'nın evinden toplandılar.

Talat Paşa: “Arkadaşlar bu Limni’deki anlaşmanın faturası bize çıkarılacak ve bu faturayı ödemek her babayiğidin kârı değil. Ne yapmayı düşünüyorsunuz?”

Enver Paşa: “Ne yapacağız arkadaşlar? Burada kalırsak bizi öldürecekler. Binlerce insan öldü. Osmanlı gibi bir devlet tarihten silindi. Bunun sebebi olarak bizi basın işaret ediyor.”

Cemal Paşa: “Ne yapacağız arkadaşlar? Ne yapacaksak burada karar vermek zorundayız. İstanbul, İngiliz askerleriyle kaynıyor. Bugün Fransız askerleri de geldiler. Basın hemen onlara yalakalık yapmaya başladı.”

Enver Paşa: “Evet, doğru söylüyorsun. Bu basın nasıl bir gecede mütareke yanlısı oldu, anlamadım. İnsanlar bir gecede nasıl hainleşir, gerçekten anlamıyorum.”

Talat Paşa: “Arkadaşlar, Mondros’ta Rauf Bey’in imzaladığı belge çok ağır şartlar içeriyor. Hele bir yedinci madde var, düşmana her yeri istediği an işgal etme hakkı veriyor. Bu halk bizi ne yapar, bilmiyorum ama bir an önce bu topraklardan ayrılmak lazım.”

Cemal Paşa: “Nereye gideceğiz paşam?”

Talat Paşa: “Aslında ben Almanya’ya gitmeyi düşünüyorum.”

Cemal Paşa: “Nasıl gideceksin?”

Talat Paşa: “Yarın bir Alman yüzbaşı gelip beni alacak. Bir gemiyle burada ayrılacağım.”

Cemal Paşa: “Ben de Almanya’ya gitmeyi düşünüyorum paşam.”

Talat Paşa: “Sen bilirsin ve istersen bundan sonra Almanya’da beraber yaşarız.”

Cemal Paşa: “Tamam, ben de geleceğim.”

Talat Paşa: “Öyleyse yarın saat sekizde Tarabya açıklarına gel.”

Cemal Paşa: “Tamam.”

Talat Paşa: “Enver Paşa, sen gelmeyecek misin?”

Enver Paşa: “Hayır, ben gelmeyeceğim.”

Talat Paşa: "Peki, ne yapacaksın?"

Enver Paşa: "Ben doğuya, yani Turan'a gideceğim."

Talat Paşa: "Yahu daha bitmedi mi senin bu Turan hayalin?"

Enver Paşa: "Hayır, kesinlikle bitmedi. Buradan kalkıp, Moskova'ya gidecek ve oradaki Doğu Halkları Kongresi'ne katılacağım."

Talat Paşa: "Katılıp da ne olacak?"

Enver Paşa: "Orada, komünist Türk ve Müslüman olan Mir Sultan Galiyev ile görüşeceğim. Onunla ortak yanlarımız çok. Orada yeniden Türkleri ve Müslümanları örgütleyip Turan'a yolculuk yapacağım."

Talat Paşa: "Karar senin, istediğini yapmakla serbestsin."

Enver Paşa: "Sizden bir ricam olacak, giderken beraberinizde Sait Halim Paşa'yı da götürün."

Talat Paşa: "Tamam, eğer gelirse onu da beraberimizde götürürüz."

23 Kasım 1918 günüydü. Bir Alman denizaltısı Tarabya açıklarına yaklaştı. Girişinde genç bir yüzbaşı vardı. Talat Paşa fesini çıkarıp bir şapka taktı. Yüzbaşı kapıda onları selamlayarak içeri girmelerini söyledi. Bilinmeyen bir yolcuğa başlamak üzere yola çıkıyorlardı. Belki bir ülkeyi batıran paşalar, kendi içindeki egolarıyla ilk kez hesaplaşma fırsatı bulmuşlardı. Belki ilk defa düşünerek karar vermenin önemini anlamışlardı.

Talat Paşa çok üzgündü. Başını önüne koymuş, derin derin düşünüyordu. Bir oyuna mı gelmişlerdi, yoksa kahraman mı olmak istiyordu, bunu kimse bilmiyordu. Cepheye giden askerlerin çoğu bir daha gelmemişlerdi. Memlekette erkek sayısı azalmış, tarım yapacak çok az insan kalmıştı.

Ermeni katliamı paşaların içini acıtiyordu. Ermeni komitecilere karşılık, koca bir Ermeni halkını Suriye'ye göndermek neyin bedeliydi? Vicdanları sızlıyordu. Gidenler bir daha geri dönmemiş, varmak istedikleri menzile de varamamışlardı. İçlerinde garip bir acı vardı. Ermeni halkı doğup büyüdüğü topraklardan artık koparılmış durumdaydılar.

Cephelerin hepsi kaybedilmişti. Yemen ve Hicaz'daki askerler orada kalmış, bir daha geri getirilememişlerdi. Askerler, savaşa gittikleri memleketlerde adeta unutulmuşlardı. Mekke Şerifi Hüseyin, Osmanlı askerlere katliam yapmış, önüne gelen her Osmanlı askerini öldürtmüştü. Hüseyin, Türklerin bu bölgede çıkması için Arap milliyetçiliğini bölgeye iyice yaymış, İngiliz subaylar da Hicaz'daki Arapları örgütleyerek onları Osmanlı'ya karşı kışkırtmışlardı. Su yoktu. Yiyecek yoktu. Geride gelecek yardım falan da yoktu. İşte bütün bunlar paşaların vicdanını kanatıyordu.

Süveyş Kanalı Cephesi de pek farklı değildi. İngilizler buralarda çok acımasızdılar. Bütün askerleri öldürmüştü. Irak Cephesi bir gidip bir gelmiş ama sonunda onlar da savaşı kaybetmişlerdi.

Filistin Cephesi'nde biraz direnmişler ama orayı da bir süre sonra kaybetmişlerdi. Nasıl kaybetmesinler ki? Elli derece sıcaklıkta, kışık yün işliklerle savaşıyorlardı. Su yoktu. Her taraf Kerbela gibiydi.

Tek kazanımları Ruslara komünizmin gelmesiyle Kafkas Cephesi'ndeki Rusların geri çekilmesi idi. Lenin büyük adamdı. Rus çarını devirip Kafkaslarda savaşı sona erdirmişti. Rus orduları 93 Harbi'ndeki kazanımlarının gerisine çekilmişlerdi.

Bütün bunlar bir film şeridi gibi Talat Paşa'nın gözlerinin önünden gelip geçti. Kendisi artık emniyet altındaydı. Bir Alman denizaltında güvenlikteydi. Cemal Paşa'yla birlikte Almanya yoluna çıkmışlardı. Belki arkalarından gıyabında yargılanacaklardı.

İttihat ve Terakki Fırkası'nın son kongresinde bunları dile getirmişlerdi. Talat Paşa, bir başka ülkeye gitse de gelip yargılanıp aklanmak istediklerini söylemişti ve geride bir mektup bırakmıştı. Mektup, Ahmet İzzet Paşa'nın elindeydi. Mektupta şu anda yurt dışına çıktığını, hakkında bir dava açılırsa gelip davaya dahil olabileceğini yazmıştı. Aslında bütün bunlar günah çıkarmaktan başka bir şey değildi. Ermenilerin çılgılığı onun beynini kemiriyordu. Ermeni çetecilere belki söylenecek birkaç söz vardı ama o günahsız kadınları, kızları, bebeleri, yaşlıları ölüm yolculuğuna göndermek tam bir felaketti.

Çünkü giden Ermeniler menzile ulaşamamışlardı. Tam bir iç kanamaydı. Talat Paşa Ermenilere yapılan kötülükler karşısında her gün biraz daha eziliyordu.

Her yanına kan bulaşmıştı. Türk kanı, Ermeni kanı, Kürt kanı. Arap kanı. Laz kanı, Çerkez kanı. Kan o kadar çoktu ki insanların acıma duygularını da yitirmişlerdi. Her taraf ölüm kokuyordu. İnsanlar da ölüme alıştırmıştı. Ölüm her yerdeydi. Her evde mutlaka bir şehit cenazesi, her evde geri dönmeyen bir asker vardı.

Limni Adası'nda Rauf Bey tarafında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'yla İngilizler artık İstanbul'daydılar. Müttefikleri de gelmişlerdi ve her tarafta işgalci askerler görünüyordu.

Talat ve arkadaşlarının yurtdışına kaçmaları İstanbul'da büyük bir huzursuzluğa neden olmuştu. Basın her gün biraz daha İzzet Paşa kabinesini sıkıştırıyordu. Her yerde bu kaçışın nedenleri tartışılıyordu. Hükümet bu baskıları kaldıramaz hale gelmişti.

Ahmet İzzet Paşa, Rauf Bey'i çağırdı ve Rauf Bey de hemen onun odasına geldi. Ahmet İzzet Paşa hastaydı. İspanyol gribi olmuş ve hasta haliyle saraya gelmek zorunda kalmıştı. Bahriye Nazırı Rauf Bey karşısında oturuyordu. Mendilini çıkarıp doya doya öksürdü. Ağzını ve burnunu sildikten sonra Rauf Bey'e dedi ki:

"Biz hükümet olalı şurada yirmi beş gün oldu. Sanki bütün bu olup bitenlerden biz sorumluymuşuz gibi üzerimize geliyorlar. Daha fazla dayanamayacağım, istifa etmeyi düşünüyorum, ne dersin?"

Rauf Bey: "Karar sizin paşam. "

Ahmet İzzet Paşa: "Kararı beraber vereceğiz. Şu Talat Paşaların yurtdışına kaçmaları bizi herkesin ağzına sakız etti. Sanki ben göndermişim. "

Rauf Bey: "Onların gidişinden haberiniz var mıydı?"

Ahmet İzzet Paşa: “Haberim vardı da ne zaman gideceklerini bilmiyordum.”

Rauf Bey: “Size mektup bırakmış diyorlar.”

Ahmet İzzet Paşa: “Evet, mektup meselesi doğru. Mektupta hakkımda bir dava açılırsa, gelip aklanacağım, diyor.”

Rauf Bey: “Gelemezler. Kazanacaklarını sandılar. Kumar oynadılar ve kaybettiler.”

Ahmet İzzet Paşa: “Sonuçta onlar gittiler. Enver Moskova’ya, diğerleri de Almanya’ya gittiler. Ama bu işin sonu ne olur, bilmiyorum.”

Rauf Bey: “Bunlar Almanlara çok güvendiler. Hele o Von denilen general var ya, tam bir olumsuzluktu. Gittiği bütün cepheleri kaybetti.”

Ahmet İzzet Paşa: “Çanakkale hariç.”

Rauf Bey: “Çanakkale’yi kurtaran da aslında Mustafa Kemal’di.”

Ahmet İzzet Paşa: “Bu Mustafa Kemal, çok yetenekli birisi değil mi? Bak iki yıl içinde yarbaylıktan 7. Ordu Komutanlığına kadar yükseldi. Çok hızlı bir çıkış bu, değil mi?”

Rauf Bey: “Osmanlı Devleti diye bir şey mi kaldı ki, subaylar daha da yükselebilsinler?”

Ahmet İzzet Paşa: “Devlet kalmadı. Hilafet kalmadı. Padişahın tahtı bile tehlikede. Macera peşinde koşanlar şimdi piyasada yoklar.”

Rauf Bey: “İngilizler onu işbirlikçi yapar, kullanır ve dokunmazlar.”

Ahmet İzzet Paşa: “Sahi senin de dikkatini çekti mi, bilmiyorum ama şu anda bile İngilizlere yağcılık yapan bir basın oluştu bile.”

Rauf Bey: “Bir gemi batınca önce fareler terk edermiş, derler. Bırakın o fareler nasıl istiyorlarsa öyle yapsınlar.”

Ahmet İzzet Paşa: “İngilizler bunların bazılarını besliyorlarmış. Doğru mu acaba?”

Rauf Bey: “Çok kötü durumdayız paşam, çok kötü. Uykularım kaçmış durumda.”

Ahmet İzzet Paşa: "Senin bu işte ne günahın var? Bizim ne günahımız var? Şunun şurasında daha yirmi beş günlük hükümetiz. Bunun çoğunu da yatakta geçirdim. Bu illet grip de böyle bir zamanda bizi yakaladı."

Rauf Bey: "İstifaya kararlı mısınız?"

Ahmet İzzet Paşa: "Evet, kararlıyım."

Rauf Bey: "Tamam, yarın padişah Vahdettin'e gidip istifanızı sunarsınız."

Ahmet İzzet Paşa: "Evet, yarın öyle yapacağım."

Rauf Bey: "Bu halk hiçbir zaman meşrutiyeti benimsemedi. Kafası hep mutlakiyette kaldı. Abdülhamit geldi, meclisi askıya aldı, anayasayı askıya aldı, tam otuz altı yıl istibdatla bu halkı yönetti, hiç kimsenin gıkı çıkmadı. Hiç kimse 'Benim özgürlüğüm nerede?' demedi. Hiç kimse 'Demokrasi istiyorum.' demedi. Bu halk baskı ve şiddeti, demokrasiden daha çok istiyor, biliyor musun?"

Ahmet İzzet Paşa: "Padişah Abdülhamit'in yandaşları Hürriyet ve İtilaf Fırkası adı altında hep var oldular. Bunlar her ne kadar demokrasi içinde bile olsalar akılları halen istibdatla."

Rauf Bey: "Akılla açıklanacak gibi değil. Padişahın yetkilerine sınırlama getirmişsin, anayasa yapmışsın, halk adına bir meclis yapmışsın. Birileri gelip hem anayasayı hem de meclisi yerle bir ediyor, tek adam oluyor. Halkımız da bunları tercih ediyor. Bunun akılla açıklanacak bir yanı bence yoktur."

Ahmet İzzet Paşa: "İster İttihat ve Terakki isterse de Milli Meşrutiyet Fırkası olsun, bunlar Turancılığın etkisinden bir türlü kurtulamadılar. Bunların karşısında da dini esas alan Hürriyet ve İtilaf Fırkası yer aldı. Halk kültür olarak yetersiz olduğu için, Avrupa'nın siyasi kültürü buralara yansımadı."

Rauf Bey: "İttihatçılar, sizce mahkeme tarafından çağrıldıklarında, yurtdışından gelip ifade verirler mi?"

Ahmet İzzet Paşa: "Bana bırakılan mektuba göre gelip yargılanacaklarını söylüyorlar. Gelirler mi, gelmezler mi, işte onu ben de bilmiyorum."

Rauf Bey: “Onların yurtdışında rahat edeceklerini hiç sanmıyorum. Ermeniler dünyanın dört bir yanında varlar ve mutlaka eninde sonunda bunlarla bir hesaplaşmaya gireceklerdir.”

Ahmet İzzet Paşa: “Doğru söylüyorsun. Öldürülen ve göçe zorlanan binlerce Ermeni için bunlar sorumlu tutuluyorlar. Sadece Ermeniler mi? Yüz binlerce asker de cephelerde öldürülmedi mi?”

Rauf Bey: “Paşam, sen sadece yirmi beş gün sadrazamlık yaptın, bunun on beş gününü de griple yatakta geçirdin. On gün sadrazamlık yaptın. Yarın tarih böyle yazacak. Tarih sana hiçbir günahı yükleyemeyecek.”

Ahmet İzzet Paşa: “Rauf Bey, uykularım kaçıyor. Yarın gidip istifa edeceğim ama sonu ne olacak, bilmiyorum. Memleket diken üstünde. Askerler terhis ediliyor. Bizim askerlerin boşalttığı bütün alanları İngiliz, Fransız askerleri dolduruyorlar. Yarın hepimizi de tutuklayabilirler. Direnmek istiyorum ama başta padişah olmak üzere, üstümde çok yoğun bir baskı var.”

Rauf Bey: “Bu yapı içerisinde, devleti yönetmek diye bir şansımız yok zaten. Üzerimizdeki çok şiddetli baskısı ben de yaşadım. Mecbur olduğum için Limni Adası’ndaki o anlaşmayı imzaladım. Hiç kimse İttihatçıların kaçışını engelleyemezdi. Oysa şimdi basın, hem Limni Anlaşması’ndan hem de İttihatçıların yurtdışına kaçışlarından bizi sorumlu tutuyor. Aslında bizim yapacak hiçbir şeyimiz yoktu.”

İstanbul halkı deyim yerindeyse, diken üstündeydi. Her kesimde bir tedirginlik vardı. Kimse yarın ne olacağını bilmiyordu. Ordu dağıtılmıştı ve bütün gözler saraya çevrilmişti ama saraydan hiç ses yoktu. Saray yurtdışına kaçan Enver, Cemal, Talat ve Sait Halim Paşa meselesiyle çalkalanıyordu. Sanki bunlar yakalanıp Galata Köprüsü’ne asılırlarsa her şey çözülecekti.

Ahmet İzzet Paşa istifa dilekçesini alarak saraya gitti. Padişah Vahdettin makamında oturuyordu. Ona haber verildi ve padişah da paşayı hemen odasına çağırdı. Ahmet İzzet Paşa başıyla selamladı. Padişahın yüzü asıktı ve gözlerine bakmaya cesaret edemedi.

Padişah Vahdettin: “Hoş geldin paşam. ”

Ahmet İzzet Paşa: “Hoş bulduk padişahım. ”

Padişah: “Yurtdışına kaçanlardan bir haber var mı?”

Ahmet İzzet Paşa: “Bana gelen yeni bir haber yoktur.

Başka bir haber varsa da ben bilmiyorum. ”

Padişah: “Dilerim başlarına bir iş gelmesin. Onlar gurbet
ellerde savunmasızlar. ”

Ahmet İzzet Paşa: “Evet, tehlikeye fazlasıyla açıklar.
Ermeniler bütün ölümlerden onları sorumlu tutuyor ve bu
meseleye bir kan davası olarak bakıyorlar. ”

Padişah: “Paşa, her şey çok kötü, değil mi?”

Ahmet İzzet Paşa: “Padişahım ben de bunun için bura-
dayım. Kabinem adına istifamızı kabul etmenizi söylemeye
geldim. İstifamı kabul eder ve beni de bağışlarsanız, size
minnettar kalırım. ”

Padişah: “Neden buna ihtiyaç duydunuz?”

Ahmet İzzet Paşa: “Öncelikle sizin rahatlamanız ve önü-
nüzün açılması için istifa etmeyi düşündüm. Çünkü İttihat-
çıların kaçışından basın beni sorumlu tutuyor. Mondros’taki
anlaşmayı her ne kadar devlet adına yaptıysak da faturası yine
bize çıkıyor. Her yönüyle siz de biz de baskı altındayız. Be-
nim istifam hepimizi rahatlatacaktır. ”

Padişah: “Karar tamamen sizin paşam, ben de kararınıza
saygı duyacağım. ”

Ahmet İzzet Paşa: “Sağ olun padişahım. ”

Padişah: “Peki, kimi önerirsin?”

Ahmet İzzet Paşa: “Onu ben bilemem. Siz çevrenize danış-
acaksınız, ” dedi ve ayağa kalktı. Sonra, “Padişahım, yolunuz
açık olsun. Mustafa Kemal için çok iyi yetişmiş bir devlet ada-
mı diyorlar. Onu değerlendirin. Saygılar sunarım. ” dedi ve
çıktı.

Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda imzalanan o anlaşma, Osmanlı'nın elini kolunu bağıyordu. Şartları çok ağır olan bu anlaşmayla düşmana vatanı işgal etme yetkisi verilmiş ve İtilaf Devletleri de bozulan asayiş bahane ederek İstanbul'a asker yığmaya başlamışlardı. Her taraf asker kaynıyor, Osmanlı askerleri ortalıkta görünmüyor; İstanbul'un eğlence merkezlerini İngiliz ve Fransız subayları kontrol ediyordu.

Öte yandan İtilaf Devletleri gazetelere manşetler veriyor, gazeteler de o manşetlerle çıkıyor, karşı gelen gazeteleri de kapatıyorlardı. Kısa sürede mütareke basını diye bir basın ortaya çıkmıştı. Bu basın işgalciler tarafında destekleniyor ve onların çıkarları doğrultusunda yazılar yazıyorlardı.

Padişah Vahdettin, bu arada sadrazamlığa Ahmet Tevfik Paşa'yı atadı. Bu, Tevfik Paşa'nın bu ikinci sadrazamlığı olacaktı; tecrübeli bir devlet adamıydı.

Tevfik Paşa'nın sadrazamlığa atanmasından sonra, İngilizler tekrar hareketlendiler. İngiliz donanması İstanbul'a gelerek şehri işgal etti. Tüm bunların sonucunda mecliste isyan sesleri yükselmeye, İngilizlere karşı direnme çağrıları yapılmaya başlamıştı. Bu durumsa İngilizleri rahatsız ediyordu, zaten İngilizler Meclis-i Mebusan'la hiçbir zaman anlaşmamışlardı.

Öte yandan İstanbul'da hiçbir şey yolunda gitmiyor ve padişah da ne yapacağını bilmiyordu. Bir taraftan İngilizlerin baskısı vardı, bir taraftan da meclisin istemediği bir hükümetle çalışmak zorundaydı.

Meclis-i Mebusan, Tevfik Paşa hükümetine güvenoyu vermeyeceğini söyledi. Meclisin bu baskısına daha fazla dayanamayan Tevfik Paşa, padişah Vahdettin'e çıkarak Meclis-i Mebusan'ı feshetmesini istedi. Padişah da onun bu isteğine uyarak meclisi feshetme kararı aldı ve ardından da feshetti. Böylece güvenoyuna artık gerek kalmamıştı.

Böylece İttihatçıların on beş yıllık saltanatları da sona ermişti çünkü halen mecliste büyük bir güçleri vardı. Bu arada Arap ve Rum vekillerin İttihatçıların yargılanması için çalışmaları da devam ediyordu, ki bunlar İttihatçıların savaş suçlusu olarak yargılanmaları için çalışmaları hep sürdürdüler.

Gerçi İttihatçı liderleri yurtdışına çıkmışlardı ama onlar yine de yargılamak istiyorlardı.

1918'de meclise zaten bu yönde bir önerge verilmiş, verilen önergeye göre bir araştırma ve inceleme komisyonun kurulması kararlaştırılmıştı. 26 Kasım 1918'de Talat, Cemal ve Enver Paşalar için divan-ı harp denilen bir mahkeme kurulmuştu.

Meclisin feshedilmesinin ardından Tevfik Paşa zor bela bir hükümet oluşturabildi. Yeni hükümet 12 Ocak 1919'da ikinci defa kurulmuş oldu. Zaten birinci hükümet de 21 Aralık 1918'de kurulmuş ama bir ay bile yaşayamamıştı.

İngilizler yeniden bir hükümetin kurulmasını istemiyor, hem padişah Vahdettin'in hem de sadrazam Tevfik Paşa'nın üzerinde baskı kuruyorlardı.

Halk tedirgindi. Askerlerin büyük çoğunluğu memleketlerine gönderilmişti. Kimin ne olacağı gerçekten belli değildi. Bazı bölgelerde direniş komiteleri kurulmuştu ve bu komitelere genellikle dağdaki eşkıyalar öncülük ediyorlardı. Tabii şehirlerde de aydınların kurdukları bazı komiteler de vardı. Bu direniş komiteleri zaman zaman silahlı eylemler bile yapıyorlardı. Bu silahlı direnişler de İtilaf Devletleri'ni tedirgin ediyordu çünkü küçük bir kıvılcım koca bir bozkırı tutuşturabilirdi.

Mustafa Kemal'in adı her yerde geçiyordu ve sonunda durumu yerinde görmek üzere Adana'dan İstanbul'a gelmişti. Haydarpaşa Garı'na iner inmez işgalci askerlerle karşılaşmış ve bu manzaradan çok etkilenmişti. Çünkü onlar Çanakkale'yi öyle rahat geçememişlerdi. Anafartalar'da fırtınalar kopmuştu. Oysa şimdi İstanbul işgal altında, hükümet de baskı altındaydı.

Padişah Vahdettin'e kızıyordu çünkü İngilizlerin isteği doğrultusunda meclisi dağıtmıştı.

Mustafa Kemal, Haydarpaşa Garı'nda, yanındaki vatan-daşa dönerek dedi ki:

"Hiç korkmayın, geldikleri gibi giderler." Vatandaşın yüzünde bir tebessüm belirdi.

Sonrasında Mustafa Kemal Paşa, Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa'dan randevu istedi ve Ahmet Tevfik Paşa "Hemen gelsin." dedi. Mustafa Kemal saraya giderek sadrazamı başıyla selamladı. Sadrazam Tevfik Paşa ona yer gösterdi ve oraya oturdu.

Ahmet Tevfik Paşa: "Hoş geldiniz paşam."

Mustafa Kemal: "Hoş bulduk paşam."

Ahmet Tevfik Paşa: "Nasıl gördünüz manzarayı paşam?."

Mustafa Kemal: "Felaket paşam, felaket, bu ne haldir? Her yer işgal altında."

Ahmet Tevfik Paşa: "Limni Adası'nda yapılan ateşkes anlaşmasının 7. maddesi gereği bunu yapıyorlar."

Mustafa Kemal: "Rauf Bey bu metnin altına nasıl imza atabiliyor ki?"

Ahmet Tevfik Paşa: "Rauf Bey ne yapsın ki? Hazır bir metnin önüne konuldu ve zorla imzalatıldı. İstanbul'un direnecek takati mi kalmıştı?"

Mustafa Kemal: "Bu bir ihanettir. Vatan topraklarına ihanettir paşam."

Ahmet Tevfik Paşa: "Bu ihaneti önce İttihatçılar yaptılar."

Mustafa Kemal: "Enver, Cemal ve Talat bir aymazlık içinde ülkeyi bitirdiler. Ama hep beraber sil baştan yeniden savaşıcağız paşam."

Ahmet Tevfik Paşa: "Bizim üzerimizde çok baskı var. Artık kaldıramıyoruz. Bu işgalci güçler bizim hükümetleri beğenmiyorlar. İki ayda iki hükümet değiştirdik. Bu hükümeti de sevmadılar. Çok sürmez yine bir hükümet krizi çıkabilir."

Mustafa Kemal: "Ne istiyorlar?"

Ahmet Tevfik Paşa: "Dikensiz bir gül bahçesi istiyorlar galiba."

Mustafa Kemal: "O nasıl olacak peki?"

Ahmet Tevfik Paşa: "Mütarekeçiler, bir basın grubu oluşturdular. Mütareke basını da bizi yönlendirmeye çalışıyor. Biz de bunlara uymuyoruz, bunun üzerine onlar da bizden rahatsız oluyorlar. Durmadan baskı yapıp hükümet değiştiriyorlar." dedi

Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Panislamizm için halen umutluydu ve padişah da bu partinin destekçileri arasındaydı. Ahmet Tevfik Paşa da bir dediklerini iki yapmıyordu ama yine de işler yolunda gitmiyordu.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası yöneticileri, milli kuvvetlere karşı amansızca saldırıyor, İttihat ve Terakki Cemiyetinin milliyetçi kanadını hainlikle suçluyorlardı. Mustafa Kemal de yeni yeni oluşmaya başlayan dağınık haldeki ve örgütsüz olan bu milli kuvvetlerle dirsek temasını sürdürüyordu.

Bazı gazetelerde milli mücadeleyle ilgili çatlak bir ses çıkınca da hükümet tarafından hainlikle suçlanıyorlardı. Ali Kemal, İngilizlerin desteğinde İstanbul'da dağıtılan *Piyam-ı Sabah* gazetesinde milli güçlere saldırıyor, İngiliz ve Fransız kuvvetlerine karşı çıkacak bir gücün olmadığını, bu yüzden onlarla iyi geçinmek gerektiğini yazıyordu.

İzmir'deyse Emin Süreyya, mütarekenin yanında yer almıştı ve İngilizlerin yenilmezliğinden dem vuruyordu. *Serbest* gazetesinde İngilizlere yakın bir politika izleyen Mevlana Rıfat ise Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın yöneticisiydi. Hem İngilizleri karşımıza almayalım diyor hem de padişaha methiyeler diziyordu.

Refik Halit Karay da *Aydede* gazetesinde milli güçleri eleştiriyor ve padişah Vahdettin'in desteklenmesini istiyordu.

Her yandan mantar gibi işbirlikçiler türemeye başlayınca, bunların alternatifi olarak ulusalcı güçler de çıkmaya başladılar. Halk, yabancı askerleri bir türlü kabullenemiyordu. Onları savunanlarsa bu duruma uygun dini yorumlar da yapıyorlardı. Padişah ve hilafetle birlikte işgalci güçler de savunuluyor ve mili kuvvetlere dair hakarete varan yazılar yazıyorlardı.

Toplum sanki ortadan ikiye bölünmüştü. Milli güçler, Hürriyet ve İtilafçıları dini kötüye yorumlayarak düşmanla işbirliği yapmakla suçluyorlardı.

Hürriyet ve İtilaf Partisi yanlılarıysa milli güçlerin, padişaha ve hilafete karşı gelerek dinden çıktıklarını söylüyorlar, toplumun, hilafetten yana olduğunu ve onun politikalarını desteklediğini belirtiyorlardı.

Ardından milli güçler, Hürriyet ve İtilafçıların dini işgalcilerin çıkarları doğrultusunda kullandıklarını ve dinimizi gâvurların hizmetine soktuklarını söylemeye başladılar.

Hürriyet ve İtilafçılar da bu tür akımların dinimize zarar verdiğini, dinde millete yer olmayıp ümmetin savunulduğunu söylediler. Ümmet ise hilafete bağlı, diyorlar, milli bir devlet yerine Osmanlı topluluğunun önemine değiniyorlardı.

İşte bu milli güçler ile ümmetçi güçler arasında kavga sürüp giderken İngilizler Ahmet Tevfik Paşa hükümetinin istifası için padişah Vahdettin'e yeniden baskı yapmaya başladılar. Vahdettin de baskılara dayanamayarak, Ahmet Tevfik Paşa hükümetinin istifasını istedi.

3 Mart 1919 günü Ahmet Tevfik Paşa hükümeti istifa etmek zorunda kaldı. Aslında padişah yanlısı birisiydi, Hürriyet ve İtilaf Fırkası geleneğinden gelen birisi olmasına rağmen, İngilizler onu sevmediler.

4 Mart 1919 günü Vahdettin, hükümetin kurulması için Damat Ferit Paşa'yı hükümeti kurmakla görevlendirdi. Damat Ferit Paşa, hem tamamı Hürriyet ve İtilaf Fırkası yanlısı ve padişah Vahdettin'e yakın hem de İngilizlere sorun çıkarmayacak adamlardan toplanmış bir hükümet oluşturdu.

İngilizler genel bir ayaklanmayı bastırmak için İstanbul'da çeşitli cemiyetler kurmaya ve Osmanlı vatandaşlarını oralara üye etmeye başladılar. Bu cemiyetlerin yanında bir de İngilizleri Sevenler Cemiyeti kurdular. Devlette görev almak isteyen bürokratlar da gidip buralara üye olmaya başladılar. Damat Ferit Paşa da bu cemiyetin üyesi olmuştu.

Damat Ferit Paşa İngilizlerin hiçbir isteğini geri çevirmiyor, kendisinin iktidardaki varlığı ile işgalci güçlerin İstanbul'daki varlığını birlikte görüyordu. Onun için kayınbiraderi olan padişah Vahdettin ile birlikte hareket ediyordu.

Damat Ferit Paşa, İngilizlerin emriyle İzmir'e asker çıkarılmasına ses çıkarmamıştı. İngilizleri rahatsız edici her harekette çekinmişti. Milliyetçileri İslam karşıtı olarak gösteriyor, şeyhülislamı milliyetçi karşıtı fetvalar hazırlattırıyor hatta milliyetçileri ümmetin düşmanı olmakla suçluyordu.

Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal’in padişaha çok bağlı birisi olduğunu sanıyordu. Vahdettin de bu başarılı subaya çok güvendiği için onu kendisine “Şeref Yaveri” yapmıştı. Mustafa Kemal şimdiye kadar siyasete bulaşmamış ve verilen görevleri eksiksiz yerine getiren bir subay olarak biliniyordu.

Bolşevik Devrimi’nden sonra, Rus orduları 93 Harbi’ndeki sınırların gerisine çekilmişlerdi ve buradaki Osmanlı orduları halen bütün olarak duruyorlardı. Dağıtılamayan tek ordu, Doğu Cephesi’ndeki ordulardı ve Vahdettin de bu ordulardan sadakat almak istiyordu.

Doğu illerinde halen varlıklarını sürdüren orduların padişaha bağlılıkları için çalışmalar yapabilecek birilerine ihtiyaç vardı. Damat Ferit bu çalışmaları yürütmek için Mustafa Kemal’i, Erzurum’a gönderdi. Mustafa Kemal, 9. Ordu’yu denetleyecek ve askerlerin padişaha bağlılıklarını pekiştirecekti.

Damat Ferit Paşa, 19 Mayıs 1919 günü Mustafa Kemal’in Samsun’a gitmesine karar verdi. Aynı akşam Mustafa Kemal Paşa’yı ve Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa’yı Nişantaşı’nda bulunan evinde bir yemeğe çağırdı. O gece beraber yemek yiyip sohbet ettiler. Yemekten sonra Damat Ferit Paşa cebinden bir harita çıkardı. Bu haritada başta Samsun olmak üzere birçok yer işaretlenmişti. Oralarda nelerin yapılacağını anlattı ve ondan sonra haritayı alıp bir kenara koydu.

Mustafa Kemal: “Efendim, İngiliz raporlarına göre, Samsun ve havalisinde bazı karışıklıklar varmış. Biraz mübalağadır zannediyorum. Ne de olsa bunlar basit şeyler... Yerinde yapacağım tetkikatla hallederiz. Ama şimdiden isabetli bir şey söyleyememekten korkarım.” dedi.

Mustafa Kemal’in ardından sadrazam bu kez Cevat Paşa’ya dönerek:

“Paşam siz bu konuda ne dersiniz?” diye sordu.

Cevat Paşa: “Öyledir efendim, bu gibi işler yerinde hal-
lolunur.”

Sadrazam: “Padişah efendimizi bugün ziyaret edecek misiniz?”

Mustafa Kemal: “Evet, ona da veda ziyaretinde bulunacağım. ”

Sadrazam: “Sana Bandırma Vapuru’nu tahsis ettik. Onunla gideceksin. ”

Daha sonra yemekten kalktılar ve Mustafa Kemal sadrazamdan razılık isteyip dışarıya çıktılar.

Nişantaşı Konağı’ndan Mustafa Kemal Paşa’yla birlikte ayrılan Cevat Paşa, Teşvikiye’ye doğru birlikte yürümeye başladı.

Cevat Paşa, Mustafa Kemal Paşa’ya dedi ki: “Bir şey yapacak mısın Kemal?”

Mustafa Kemal: “Evet paşam, bir şeyler yapmayı düşünüyorum. Gücüm oranında ne gerekiyorsa onu yapacağım. ”

Cevat Paşa: “Allah muvaffak etsin. ”

Mustafa Kemal: “Mutlaka muvaffak olacağız. ” dedi. Daha sonra birbirlerine sarılıp helalleşmelerinin ardından ayrıldılar.

14. BÖLÜM

Tkp kuruluyor

*ben,
zemherilerin çocuğuyum
kuru dal üzerinde meme bağlamış,
donmuş kırağları emerek emekledim.*

*ben.
sisli gecelerde
çalımlı çakalların,
caka atan kurtların
mızıkalarıyla büyüdüm.*

*ben.
aslanın kediye,
kaplanın tavşana
boğdurulduğu
kâbuslu rüyaların sabahıyım.*

*ben,
bulutların ötesinde
zifiri karanlıklarda
bilge çocukların,
meze oluşlarını gördüm.*

*ben.
bulutların kanlı yağışlarını gördüm,
hele bir anaları görseydiniz.
Ben,
anaların adını yağmur koydum.*

Suphi, sabahleyin evden çıkmak üzereyken kapının önünde Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bir mektup buldu. Hemen açıp okudu. Mektup Teşkilatı Mahsusa'dan geliyordu. Maria'nın kendilerinin elinde olduğunu yazıyor, bu konuyu kendileriyle görüşmek istediklerini söylüyor ve görüşmek için de ikinci mektubun gelişini beklemesini öneriyordu.

Mektubu okuyan Suphi şaşkınlık içindeydi, şoke olmuştu. Moskova'da bir Osmanlı haber alma teşkilatının ne işi olabilirdi? Kendisinden ne isteniyordu? Kafası karmakarışık-tı. Bu konularda hiçbir şey bilmiyordu ve sabırsızlıkla ikinci mektubun gelmesini beklemekten başka yapacak hiçbir şey yoktu.

Bir yandan parti çalışmaları sürerken diğer yandan sevgili karanlık ellerdeydi. Emperyalizme karşı mücadele edecek Doğu halkları için umut aşılayan Doğu Halkları Kongresi'ne kadar partilerini kurmayı düşünüyorlardı. Anadolu'dan birçok grup, Enver Paşa'dan tutun da Çerkez Ethem'e kadar çeşit çeşit gruplar burada temsil edilmeleri için çalışmalar yürütüyorlardı. Hatta Mustafa Kemal'in bir grup adamının da buralarda çalışmalar yürüttüğü biliniyordu. Mustafa Suphi de işte bütün bunların arasında sıyrılmak ve Anadolu'yu temsil etmek için çalışıyordu.

Tüm bu yoğun çalışmanın arasında bir de Maria'sını kaybetmişti.. Akşam eve geldiklerinde konuyu Çikoğlu ile Maksut'a da açtı. Onlara Maria'nın Teşkilatı Mahsusa tarafından kaçırıldığını söyledi. Herkes hayretler içindeydi.

Teşkilatı Mahsusa nere, Moskova nere, diyorlardı. Çıkardı mektubu, onlara okudu. Ne yapacağını bilmiyordu. Herkes sessizce birbirinin gözlerine bakıyordu.

Sonunda Çikoğlu dayanamadı ve dedi ki:

“Bunlar bizi doğup büyüdüğümüz topraklardan alıp buralara

kadar sürdüler. Ne verdiler de bize, şimdi bizden ne istiyorlar?”

Suphi: “Bu sorunun cevabını ben de kendime soruyor ama bir türlü cevap bulamıyorum. Bu ajanlar neyin peşindeler, bilen var mı?”

Maksut: “Bence Enver Paşa, bu Doğu Halkları Kongresi var ya ona katılmak istiyor. Onun için de bizi yıldırıp kendi delegelerini buraya kabul ettirmeye çalışıyor. ”

Suphi: “Söylediğin doğru olabilir çünkü bütün cepheleleri kaybetti. Elinde bir Doğu Cephesi kaldı, o da aslında Sovyetlerin çekilmesiyle kendisine altın tabak içinde sunulmuştu. ”

Çikoğlu: “Sahi, İttihatçılar, kendi partilerini feshedip kaçmışlar diye haberler geliyor, ne kadar doğru, bilmiyorum. Bu konuda yeni duyum var mı?”

Suphi: “Talat Paşa hükümeti istifa etti ve Limni Adası'ndaki görüşmeyi Rauf Bey, İzzet Paşa hükümeti adına yaptı. ”

Çikoğlu: “Peki sonra ne oldu?”

Suphi: “Ne olacak? Adamlar tam ortada kaldılar. Yapacak bir şey kalmadığı için partilerini feshedip kenara çekildiler. ”

Maksut: “Almanya'ya kaçmışlar deniliyor. ”

Suphi: “Bir Alman denizaltısına binip çekip gitmişler. Sait Halim Paşa, Talat Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa, hepsi aklına gelen o öncü güç kaçıp gitmiş. ”

Maksut: “Peki ya orada yaşayan Ermenilere ne diyecekler?”

Suphi: “Onun hesabını verecekler mi, kimse bilmiyor.

Hatta Vahdettin'e, Enver Paşa, en kısa zamanda gelip yargılanacak ve aklanacağım, demiş. ”

Maksut: “İnandın mı sen buna?”

Çikoğlu: “Dönerlerse idam edilirler. Yüz binlerce insanın kanına girdiler. Cesaret edip gelemazler. ”

Suphi: “Ben bu Maria'nın meselesini, yarın Galiyev'e açsam mı, ne dersiniz?”

Maksut: “Açsan iyi olur. Bari ajanların peşimizde olduğunu bilir ve tedbir alırlar. ”

Suphi: “Sonra kızın başına bir bela açmasınlar. ”

Maksut: “Eğer beladan korkuyorsan, ajanlar ne istiyorlarsa onu vereceksin. ”

Suphi: “Ne istediklerini bilmiyoruz ki. ”

Maksut: “Merak etme, yarın bir mektup daha gelir. Oradan öğrenirsin. ”

Suphi: “Benim yüzümden kıza bir şey olmasın. ”

Maksut: “Sadece sen değil, biz de kendimizi sorumlu hissediyoruz. Bu dava hepimizin davası. ”

Suphi ne yapacağını bilmiyordu. Bir tarafta Maria, diğer tarafta parti çalışmaları, iki arada bir derede kalmıştı.

Moskova sokaklarındaki sabah sessizliği at arabalarının takırtısıyla bozuluyordu. Parke taşlarının üstünde at arabasında çıkardığı ses bir müziği andırıyordu. Suphi kendince dalmış, sokağın bir kenarında elleri cebinde dalgın dalgın yürüyordu. Maria sağ mıydı, yoksa öldürülmüş müydü, bilmiyordu.

Dalgın dalgın yolda yürürken “Suphi, Suphi. ” diye bir ses duydu. Önce böyle bir sesi kendince hissettiğini sandı. Ses tekrar kulağına gelmeye başladı ve aniden kolunda birisini hissetti. Dönüp baktı ki kolunda Maria’sı vardı. Hayretler içindeydi. Acaba Maria mı, diye önce tereddütte kaldı. Ona dokundu, evet, Maria’ydı. Maria’sı kollarındaydı. Aman Allah’ım, diye derin bir iç çekti. Evet, Maria’sıydı. Sımsıkı sarıldı.

Suphi: “Maria sensin değil mi? Rüya görmüyorum değil mi?”

Maria: “Benim Suphi, benim, Maria. ”

Suphi: “Yahu sen Teşkilatı Mahsusa’nın elinde değil miydin?”

Maria: “Evet, onların elindeydim. ”

Suphi: “Sana eziyet ettiler mi?”

Maria: “Ben komünistim. Orada da komünist duruşumu gösterdim ve hiç taviz vermedim. Oraya nasıl gittiysem, öyle de geldim. ”

Suphi: “Peki ama sen nasıl geldin. Seni nasıl bıraktılar? Daha dün bana mektup bıraktılar. Benimle görüşeceklermiş.

Ben heyecanla bugün onlardan mektup beklerken sen geldin.”

Maria: “Beni bıraktılar. ”

Suphi: “İyi ama seni ne için aldılar? Sana neler sordular?”

Maria: “Seninle ilgiliydi. Sultan Galiyev ile olan ilişkilerini sordular. Daha sonra buradaki esir Osmanlı askerleriyle olan ilişkilerini sordular. ”

Suphi: “Peki sen ne cevap verdin onlara?”

Maria: “Devrimcilerin gereksiz bilgileri almayacağını, Mustafa Suphi'nin Sultan Galiyev ile olan ilişkilerinin sadece kendisini ilgilendirmedığını, bu yüzden de kesinlikle merak etmediğimi ve bu konuda hiçbir şey bilmediğimi söyledim. ”

Suphi: “Mektupla benden ne isteyeceklerdi peki?”

Maria: “Seni yakalayıp İstanbul'a götürmeyi düşünüyorlardı.”

Suphi: “Peki, seni nasıl bıraktılar?”

Maria: “Beni nasıl mı bıraktılar? Galiba şansım yaver gitti de ondan bıraktılar. ”

Suphi: “O ne demek? Anlatsana. ”

Maria: “Beni dün alıp başka bir yere götürdüler. Seni de oraya çekeceklerdi. Ama ne olduysa birdenbire her şey değişti. Beni hemen çözdüler. Ne oluyor, diye sorduğumda, seni serbest bırakıyoruz, dediler. Merak edip, ne oluyor, beni neden serbest bırakıyorsunuz, diye sorduğumdaysa, şans senden yanaymış, dedi ajanın birisi. ”

Suphi: “Neymiş o şanslı yanın?”

Maria: “Ajanın biri dedi ki: Osmanlı'da İttihatçılar yıkılmış, parti kapanmış ve İttihatçılar da Almanya'ya kaçmışlar. Böylece İttihatçıların kurmuş olduğu bu Teşkilatı Mahsusa da dağıtılmış sayılıyormuş. Birkaç aydır teşkilat dağılmış ama bunların haberleri yokmuş. Yani beni kaçırان örgüt dağıtılmış da bunların gelişmelerden haberi yokmuş. ”

Suphi: “Peki, kim bunlara haber vermiş?”

Maria: “İşte bugün oraya bir adam geldi. Onlara bir şeyler anlattı. Ne olduysa ondan sonra oldu.

Ondan sonra beni çözdüler. Ne haber getirdiyse o adam getirdi. ”

Suphi: “Demek ki lağvedilen bir örgütün elinde esir kalmışsın. Bunların da kendi örgütlerinden haberleri yokmuş, öyle mi?”

Maria: “Evet, aynen öyle. ”

Suphi: “Eğer teşkilat lağvedilmeseydi, sen şimdi burada olmayacaktın, öyle mi?”

Maria: “Evet, öyle. ”

Suphi: “Şans böyle bir şey olmalı. Sen kaçırılıyorsun, seni kaçırın teşkilat merkezden lağvediliyor. Şans diye buna derler.”

Maria: “Kimseye duyurmadınız, değil mi?”

Suphi: “Sadece annen biliyor. Başka bilen yok. ”

Maria çok büyük bir tehlike atlatmıştı ve Suphi halen gözlerine inanamıyordu. O gün Moskova’da hava çok soğuktu. Beraber biraz yürüdükten sonra Maria annesinin yanına gitmek istedi. Annesi de onun kaybolmasından sonra çok tedirgin olmuştu. Maria uykusuzdu. Orada bir şey de yememişti ama çok da aç değildi. Soğuk esen rüzgâr yüzlerine çarpınca irkiliyorlardı.

Maria köşe başında Suphi’den ayrılarak evin yolunu tuttu. Halen kafası kaçırıldığı odadaydı. Genç kadın bir türlü oradan çıkamıyor, orada yaşadıklarını bir türlü unutamıyordu.

Kapının önüne geldi ve kapının tokmağını dövmeye başladı. Kapıyı açan annesi Maria’yı görünce hemen boynuna sarıldı. Ona sımsıkı sarıldı, onu yüreğine bastı. Maria’dan ses çıkmıyordu.

Annesi: “Ne oldu kızım, başına neler geldi?”

Maria: “Anne çok şeyler yaşadım, hem de çok kısa bir zaman diliminde. ”

Anne: “Söyler misin kızım, neler oldu?”

Maria: “Kaçırıldım anne. ”

Anne: “Kimdi bunlar peki?”

Maria: “Osmanlı’nın Teşkilatı Mahsusa örgütü. ”

Anne: “Seninle ne işleri olabilir ki?”

Maria: “Mustafa Suphi ile ilgili anne. ”

Anne: "Peki, ne oldu da bıraktılar?"

Maria: "Ne olduğunu ben de anlamadım. Aniden baktım beni çözüyorlar. Haydi, serbestsin, dediler. "

Anne: "Peki, nedenmiş öğrenebildin mi?"

Maria: "Dayanamadım sordum. Meğer Osmanlı'da hükümet değişmiş ve bunların bağlı bulundukları teşkilat dağıtılmış. "

Anne: "Seni esir alan Osmanlı teşkilatı dağıtılmış da buradaki ajanların haberi yokmuş öyle mi?"

Maria: "Evet, anne evet, aynen öyle. "

Anne: "Suphi'yi gördün mü?"

Maria: "Evet beraberdik. "

Anne: "Ona anlattın mı durumu?"

Maria: "Evet, anlattım. "

Anne: "Ne dedi peki?"

Maria: "Suphi ne desin? O da şoke oldu. "

Anne kız baş başa verdiler gök kubbe altında sorulmadık soru bırakmadılar, saatlerce tartıştılar. Annesi kızının hiçbir zarar görmeden evine dönmesine çok sevinmişti. Maria, bu çok tehlikeli günleri kazasız belasız geçirmiş, çok acımasız bir örgütün elinden sadece şans eseri kurtulmuştu.

Güneş kıpkızıl batıdan batarken ayaza dönmüş bir Moskova gününde hem konuşuyor hem de güneşin batışını izliyorlardı.

Annesi bir ara kalkarak çayın demine baktı. Demini almış çayları bardaklara doldurarak pencerenin önüne bıraktı. Pencerenin önünü boydan boya kapatan bir sedirin üzerinde oturuyorlardı.

Anne ve kız hem çaylarını yudumladılar hem de sohbetlerine devam ettiler. Anne kızının bir Türkle arkadaş olmasını istemiyor, başına bir iş gelmesinden korkuyordu. Komünist bir kızın çok aktif olması onu tedirgin ediyor hatta diğer taraftan kim olduğu belli olmayan birisiyle evlenmesinin sonuçlarını da tahmin edemiyordu. Sonunda dayanamadı sordu:

"Kızım sen Suphi ile konuşmayı devam ettirmekte kararlı mısın?"

Maria: “Evet anne, neden sordun?”

Anne: “Kızım kim olduğunu bilmediğimiz bir adam bu. Belki de yarın çekip memleketine gidecek. Sen yabancı bir memlekette nasıl yaşayabilirsin? Bunlar beni çok korkutuyor.”

Maria: “Anne şimdi biz Suphi ile tanışma faslındayız. İle-ride ne olur, ne olmaz, bilmiyorum. Şu anki haliyle onu seviyorum ama evlenmek için daha çok erken. Bu konuda acele etmeyeceğim.”

Anne: “Gene de sen bilirsin ama bence bir Rus ile arkadaş olsan daha iyi olur, diyorum.”

Maria: “Anne ben bir komünistim. Komünistlerin ırkı, milleti ve dini ayrımı olmaz. Bütün insanları bir bilirler. Ben de bir komünist olduğum için alt kimlik benim için hiç önemli değil. Kimsenin dini, dili, ırkı, mezhebi beni hiç mi hiç ilgilendirmez. Bizde bir tek kimlik vardır; o da insan olmaktır. İnsan kimliği çok ulu bir kimliktir ve gerisi teferruattır anne.”

Anne: “Sen bilirsin kızım, benden daha çok şeyler biliyorsun. Karar senin yavrum. Sen okumuş yazmış bir gazetecisin.”

Maria: “Tamam anne, ne yaptığımı biliyorum. Sizi üzecek hiçbir şey yapmam. Bunu böyle bilesin.”

Anne: “Sen Osmanlı’ya gitmeyi düşünüyor musun?”

Maria: “Suphi giderse olabilir. Şimdilik yok.”

Anne: “Memlekette Suphi’nin kimi kimsesi var mı?”

Maria: “Annesi, babası, kız kardeşi varmış.”

Anne: “Durumları nasılmış memleketlerinde?”

Maria: “Babası valiymiş, annesi Samsun belediye başkanının kızı, kendisi de Paris’te eğitim alan bir insan. Öyle sıradan biri değil.”

Anne: “İnşallah, çok iyi olur. Sana sahip çıkar ailesi.”

Maria: “Anne sen kafana takma, benim yanılsım olmaz.”

O arada Suphi içeriye girdi. Hava da artık karamıştı. Aya-za kesmiş bir kış günüydü. Suphi üşümüştü. Maria’nın annesi Suphi’ye yiyecek bir şeyler hazırlamak için mutfığa gir-

di. Suphi kongre çalışmalarında yorgun düşmüştü, çok aç olmasına rağmen, yemek yiyecek halde değildi. Yorgunluk uykusu onu sıkıştırıyordu.

Maria da onu uyutmamaya çalışıyor ve yemek saatine kadar uyumaması için de ona sorular soruyordu.

Maria: "Doğu Halkları Kongresi'ne çok zaman kalmadı, ne yapacaksınız?"

Suphi: "Bu ara çok yoğunuz. Komintern için çalışmalar yapıyoruz. Parti kurmak için çalışmalarımız var. "

Maria: "Gazete düzenli çıkıyor değil mi?"

Suphi: "Gazete çıkıyor, gazeteden yana bir sorunumuz yok ama ben yakında Kırım'a gideceğim ve ben gidersem de gazeteye sen sahiplik edeceksin. "

Maria: "Tamam, bu konuda bir tereddüt olmasın. Burada senin eksikliğini hissettirmem. "

Anne yemekleri getirdi. Suphi, kurt gibi acıktığını fark etti ve yemek masasına geçmesinin ardından Maria'yı da çağırdı. Maria biraz önce annesiyle birlikte yediğini söyledi. Suphi yemek yemese de gelip masaya oturmasını söyledi. Maria usulca kalktı ve Suphi'nin yemek yediği masaya geçip oturdu.

Suphi, Maria'dan gözlerini hiç ayırmıyordu. Ona ajanlar hakkında sorular soruyor, bu yok hükmündeki örgütü tanımaya çalışıyordu. Üstelik kimseye de bu konuyu açmak istemiyordu. Bu mesele Suphi'nin arkadaşları arasında bir korkuya, paniklemeye sebep olabilirdi. Onun için Suphi mecbur kalmadıkça bu konuda kimseyle konuşmuyordu.

Ertesi gün Kırım'a gitmeye karar vermişti ama Maria'dan da bir türlü ayrılmak istemiyordu.

Suphi, Rusya'daki bütün Müslüman Komünistlerin temsilcisi seçilmişti. İşin bir de böyle bir boyutu vardı. Böylece Bolşevik Partisi'yle de Müslüman komünistler hakkındaki gelişmeleri paylaşıyordu.

Amaç bütün dünyanın komünizme geçmesini sağlamak ve kapitalizmi yeryüzünde silmekti.

Mustafa Suphi işte Doğu halkları arasındaki Müslüman komünist halkların kurtuluşunun lideri konumundaydı. Josef Stalin ile bir araya gelerek durumu konuşuyor ve gelişmeleri Lenin'e aktarıyorlardı. Üçüncü Enternasyonal çalışmaları hızlandırılmıştı. Suphi Komintern'de Türkiye delegesi olarak yer alacaktı.

Yeni Dünya gazetesi Anadolu'nun kurtuluşu üzerine yazılar yazmaya başlamıştı. Suphi önünde çok tehlikeli bir sürecin olduğunu biliyordu. Mustafa Suphi'nin bağlı bulunduğu bir örgütü yoktu. O sadece sovyet ilkelerine bağlı bir komünist parti inşa etmeye çalışıyordu.

Suphi o gece Maria'nın annesinin evinde kaldıktan sonra sabahleyin kalktı. Maria'yı gazeteye bıraktı. Gazetede biraz kaldıktan sonra, Kırım'a gitmek üzere gazeteden ayrıldı.

Kırım'da esir Türklerin bulunduğu kışlaya gitti. Onlarla sohbetler etmeye başladı. Buradaki esir Türklere komünizm, işçi sınıfı, meta, emtia, emperyalizm, diyalektik, materyalizm ve benzeri kavramları anlatmaya çalıştı. Bunlar bu kavramlardan hiçbir şey anlamıyorlardı. Zaten tamamına yakın bir kesimi de okuma yazma bilmiyordu. Çok az insan okuryazardı. Bu insanlar, Türk dediğinde hemen başını kaldırıyor, Müslüman dediğinizdeyse hemen sizi dinlemeye çalışıyorlardı ama sol kavramlara çok uzaktılar. Onun için bunların sosyalist olması biraz zordu. Suphi bunu bildiği için bunları eğitime aldı. Bunlar için bir okul açılmasına yardımcı oldu. Bunlardan bir kızıl ordu yaratıp Anadolu'nun kurtuluşu için örgütlemeye çalışacaktı.

Anadolu, emperyalizmin acımasız çizimleri altında inim inim inliyordu. Limni Adası'nda yapılan o Mondros Ateşkes Anlaşması'nın o ünlü yedinci maddesi emperyalist devletlere asayışı sağlamak amaçlı işgal etme hakkını vermişti. Onlar da her yerde o maddeyi kullanarak işgalleri meşrulaştırıyorlardı.

Mustafa Kemal, Padişah Vahdettin tarafından, bu bölgedeki biri ordu, üçü kolordu olmak üzere, askerlerle

görüşmek üzere Erzurum'a gönderilmişti. Onların padişah hazretlerine bağlı kalması için çalışmalar yapacaktı. Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal'i bu amaçla Samsun'a, oradan da Erzurum'a göndermişti.

Mustafa Kemal bu bölgede eğer bir ayaklanma başlatırsa, Suphi de elindeki kızıl orduyla Anadolu'ya ulaşip aynı cephede emperyalist işgalcilere karşı savaşmak istiyordu.

Üçüncü enternasyondan bunun için de destek isteyecekti. Emperyalizme karşı Doğu halklarının başkaldırı hareketinin fitilini Anadolu'dan yakmamız gerekiyor, diyecekti.

Doğu Halkları ve Bolşevik Partisi bu son kongreye çok önem veriyordu. Devrimin yayılma alanının Batı değil, Doğu olduğu konuşuluyordu. Çünkü Doğu halkları iki kat daha fazla sömürülüyordu.

Suphi, Kırım'dan sonra Bakü'ye de gitti ve orada kongre hazırlık çalışmalarına katıldı. Bu arada komünist partisi çalışmalarına da hız verilmişti. Suphi bir taraftan *Yeni Dünya* gazetesini çıkarıyor, diğer yandan hem Komünist Parti çalışmalarını hem de Müslüman komünistlerin temsilcisi olarak Bolşevik Partisi içerisindeki yoğun çalışmalarını yürütüyordu. Emperyalizm tarafından parçalanmış Anadolu'nun komünist bir parti tarafından birleştirilip kurtulacağına inanıyordu.

Mustafa Suphi, Bakü'ye gelen diğer arkadaşlarıyla da bir araya gelerek çalışmaya başladı. O sırada Bakü'de hem Çerkez Ethem'in hem Enver Paşa'nın hem de Mustafa Kemal'in delegeleri vardı. Bunlar da kongre çalışmalarına katılmak üzere Bakü'ye gelmişlerdi.

Suphi bunlarla ayrı ayrı görüştü. Bağımsızlık hakkında ne düşündüklerini sordu; onlardan aldığı bilgileri harmanladı. Mustafa Kemal'in çalışmalarını önemseydiğini söyledi. Enver Paşa'nın adamlarıysa Mustafa Kemal'in bu işte başarılı olma şansının olmadığını söylüyorlardı ama Suphi bunlara fazla itibar etmiyor ve inanmıyordu.

Kongreye bir gün kalmıştı. Herkes yarın yapılacak konuşmaları son bir defa gözden geçiriyordu. Bu kongrede Doğu

halkları içinde, Anadolu'nun kurtuluşu hep öne çıkıyordu. Bu aşamada Komüntern'de Anadolu'nun kurtuluşunun birinci sorun olacağını herkes biliyordu. Suphi işte bütün bunları bildiği için, bu çalışmaların öncülüğünü başkasına kaptırmamaya kararlıydı.

Enver Paşa'nın da bu kongre üzerinde hesapları vardı. O da Doğu Türkleri üzerinde çalışmalar yaparak Bakü'ye gelmişti. Kendisinin Doğu'nun Türk ve Müslüman olan yoksul halkların temsilcisi olduğunu beyan ediyor, her gittiği yerde devrimci olduğunu söylüyordu. Birçok bölgede de durumu kendi lehine çevirmeyi de başarabilmişti.

1919 yılı sonlarında Bakü'de bir Türk Komünist Partisi kurulmuştu ve bu partide en çok eski İttihatçılar vardı. İttihatçıların bütün amacı antiemperyalist olan Bolşeviklerin desteğini sağlamaktı ve bu partiyi Enver Paşa yönlendiriyordu. Düne kadar emperyalist Almanların emrinde olan İttihatçılar, şimdi kuzu postuna bürünmüş kurt gibi, komünist olduklarını kabul ettirmeye çalışıyorlardı. Suphi, bu tehlikeli gelişmeyi bir raporla Bolşevik Partisi Merkez Komitesi'ne bildirdi ve bunların komünistlikle uzaktan yakından alakalarının olmadığını raporunda belirtti.

Enver Paşa, Mustafa Kemal'in başarılı olacağına hiç inanmıyor, kısa süre sonra onun bu sevdadan vazgeçip meydanın kendisine kalacağına inanıyordu. Onun için de Mustafa Kemal'den sonra kendisine alternatif olabilecek bütün hareketleri imha etmesi gerekiyordu. İşte bu yüzden Suphi'yi Bakü Kongresi'nde devre dışı bırakmalıydı, zaten komünist partisini de bu amaçla kurmuştu. Gerçek komünistin kendisi olduğunu kongreye kabul ettirmek istiyordu ve beraberinde Bakü'ye hatırı sayılı Türk delegasyonları getirmeyi de başarmıştı.

Suphi, bütün bunları biliyor ve kongreye Müslüman Doğu Halkları temsilcisi olarak katılıyordu. Arkasında hatırı sayılır bir aydın desteği vardı ve Sultan Galiyev'in sekreteri olması ona güven veriyordu.

1 Eylül 1920 günüydü. Bakü o gün çok kalabalıktı. Dünyanın her yanında insanlar buraya akın etmişlerdi. Herkes

salonda kendilerine ayrılan alanlarda oturdular. Suphi de arkadaşlarıyla birlikte salonda hazır bulundu.

Enver Paşa da adamlarıyla birlikte oradaydı. Elinde kalınca bir dosya vardı. Salon her geçen dakika daha da kalabalıklaşıyordu. Salonda 2. 000 civarında delege vardı ve bunların 235’i Türklerden oluşuyordu; yani en kalabalık delege sayısı Türklerdeydi.

TBMM bir heyet göndermişti ve heyete Dr. İbrahim Tali başkanlık ediyordu. Trabzon Mebusu Hafız Mehmet de bu heyetin arasında bulunuyordu.

Kürsüye açılış konuşmasını yapmak üzere çıkan Azerbaycan Cumhurbaşkanı Neriman Nerimanov ayakta alkışlarla karşılandı. Müslüman ülkelerin hemen hemen hepsinin temsilcileri oradaydı. Anadolu’nun kurtuluşu meselesi kongre sonuna kadar tartışıldı. Kongreye zaten Anadolu’nun işgali damgasını vurmuştu.

Kongrede Türkiye’nin kurtuluşu için ne gerekiyorsa yapılması kararı çıktı. Anadolu kurtulmazsa Doğu halklarının kurtuluşu tehlikeye düşeceği de söylendi.

Bu arada delegelere söz verildi. Enver Paşa da söz alarak kürsüye çıkmasıyla beraber salonda bir uğultu başladı. Uğultu gittikçe büyüdü. Enver Paşa sesini duyurmaktan zorlanıyordu.

Salondaki Suphi yanlıları, onu emperyalizmin bir maşası olarak görüyor ve öyle değerlendiriyorlardı. O arada Suphi ayağa kalktı ve kürsüye yönelerek “Komüntern’e değil, halk mahkemesine” sloganlarıyla protesto etti. Enver Paşa bunca gürültü karşısında konuşmasını tamamlayarak kürsüden indi.

Ondan sonra Mustafa Suphi söz aldı.

“Anadolu’da şu anda yaşanan esaretin sebebi İttihatçılardır. Bunların bir emperyalizme karşı diğer bir emperyalist gücün yanında yer almalarıyla Anadolu bugün istila edilmiştir. Bunların halk mahkemelerinde yargılanmaları gerekir.” dedi.

Salondaki bağırımlar Suphi ve yoldaşlarını coşturuyordu.

“Anadolu’da bir ihanetin sonuçları yaşanıyor. Bunlar

Almanlar adına halkına ihanet ettiler. Sarıkamış'ta bilerek, binlerce halk çocuğunu eksi otuz derecedeki soğuğa sürerek katliam yaptılar. Bakü Kongresi gösteriyor ki devrim Batı'dan değil, Doğu'dan yükselecek. Çünkü Batı işçi sınıfının Doğu'nun ezilen halklarına göre biraz daha rahat bir yaşamı var. Çünkü onlar da dünya sömürsünde küçük de olsa bir pay alıyorlar." dedi.

Kongredeki ateşli tartışmalar bütün hızıyla devam ediyordu; Enver Paşa çaresiz bir şekilde ortalıkta çırpınıp duruyordu. Daha sonra İbrahim Tali'nin yanına gitti ve onunla birlikte bir bildiri hazırladılar. Ardından da bu bildiriye kongreye sundu. Kongrede bu bildiri okunurken Suphi'nin arkadaşları büyük gürültüler çıkardılar. Suphi her alanda Enver Paşa'nın etrafındaki çemberi daraltmaya çalışıyordu.

Kongre, çok heyecanlı bir sürecin sonucunda, yedi eylül günü sona erdi. Kongrenin sona ermesiyle beraber gruplar da çalışmalarını biraz daha hızlandırmaya başlıyorlardı.

Mustafa Suphi arkadaşlarını da yanına alarak Anadolu'dan gelen diğer grupların yanına gitti çünkü onlardan çok destek almıştı ve artık onlarla birlikte hareket etmeleri gerekiyordu.

10 Eylül 1920 günü Suphi, Ethem Nejat'ı da alarak, İstanbul'dan gelen delegasyonun yanına gitti. Onlarla uzun uzun tartıştı. Beraber kahve içtiler. Toplantıda Mustafa Mermi, Serdettin Celal ile diğerleri de vardı ve bunların bir kısmı İstanbul'da kurulan sosyalist partilerden geliyorlardı.

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı temsilen Ethem Nejat gelmişti. Suphi bunlarla birlikte Türkiye Komünist Partisi'ni kurmayı düşünüyordu.

Kurulacak olan Türkiye Komünist Partisi üç grubun bir araya gelmesiyle oluşacaktı.

Bunlardan ilki o anda Sovyetlerde bulunan Mustafa Suphi ve arkadaşlarıydı.

İkinci grup İstanbul'dan gelen Şefik Hüsnü'nün önderliğinde kurulmuş **Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası**'nın temsilcileriydi.

Üçüncü grup ise Anadolu'da ortaya çıkan ve mücadele alanlarından gelen insanlardı. Bunların başını da Çerkez Ethem'in kurmuş olduğu **Kuvayi Seyyare** adlı örgüttü.

Şefik Hüsnü Bakü'ye gelmemiştir ama oraya en yakın arkadaşı Ethem Nejat'ı temsilci olarak göndermişti. Onun adına, Ethem Nejat oradaydı. Şefik Hüsnü alınacak kararlara uyulacağını onlara taahhüt etmişti.

Suphi, Ethem Nejat ve diğer delegeler birleşme üzerine konuşmalar yaptılar.

Mustafa Suphi toplantıda hazır bulunan arkadaşlarına dedi ki:

“Ülkemiz, Padişah Vahdettin ve sadrazamı Damat Ferit Paşa tarafından İtilaf Devletleri'ne, sanki bir altın tabak içerisinde sunulmuştur. Ülkeyi bu hale getiren İttihatçılar, bugün burada da gördüğünüz gibi, halen bir macera peşindeler. Bu ülkeyi ancak ve ancak komünistler kurtaracaktır. Çünkü bizim zincirlerimizden başka kaybedecek hiçbir şeyimiz yoktur.”

Ethem Nejat: “Yoldaşlar, Suphi Yoldaş'ın da belirttiği gibi ülkemiz emperyalizmin çizimleri altında inlemekte. Biz geçen yıl TİÇSP kurarken hedefe bağımsızlığı koyduk. Ama İstanbul'daki emperyalist güçler ve onun işbirlikçi uşakları üzerimize acımasızca geldiler. Partimizi kapatıp arkadaşlarımızı tutukladılar. Ama teslim olmadık. Gördüğünüz gibi buradayız. Birlik için üzerimize düşeni yerine getirmeye hazırız.”

Maksut: “Yoldaşlar, İtilaf Devletleri'yle teslimiyet belgesi imzalayan İstanbul hükümeti şimdi çok rahatsız olmuş. Çünkü Anadolu halkı teslim olmamış. Urfa'dan tutun da Maraş'a kadar halk ayaklanmış. İstanbul hükümeti işte bunu hesaplayamamış.”

Suphi: “İşte bu ayaklanmaları fırsat bilen Mustafa Kemal de Anadolu'ya gitti. Ayaklanmanın merkezinin doğu olduğunu gördü ve merkezi de oraya taşıdı.

Ankara onun için tam da biçilmiş bir kaftan. Çünkü hareketi orada başlatmak istiyor. Doğudaki halkı bu savaşta öne çıkarmaya çalışıyor.”

Ethem Nejat: “Ege ve Marmara İtilaf Devletleri’nin kontrolünde. İtilaf Devletleri bu bölgeyi çok sıkı tutuyor, yaprak bile kıpırdattırmıyorlar. Padişah Vahdettin, bir de kendisini halen halife sanıyor, halkın her isyanını kendine karşı yapılmış sayıyor ve başkaldıran herkesi kafirlikle suçluyor.”

Çikoğlu: “Geçen günlerde Düzce, Hendek, Konya ve başka yerlerde padişaha bağlılık mitingleri yapılmış. Buradaki cahil halkla ne kadar okuryazar insan varsa hedefe konmuş ve hedef seçilmiş.”

Maksut: “Şeyhülislam da fetva çıkarttırmışlar. Direnen herkesi kâfirlikle suçluyorlarmış. Hal böyle olunca da batı bölgelerinde Mustafa Kemal’e karşı ayaklanma hareketleri başlamış. Bunların üzerine Çerkez Ethem’in askerleri gönderilmiş. Eğer Ethem’in askerleri olmasaydı, taş taşın üzerinde kalmazdı deniliyor.”

Suphi: “Arkadaşlar birlik işine dönelim. Biz Sovyetlerde bulunan komünistler olarak diyoruz ki hiç zaman geçirmeksizin Anadolu’daki ayaklanmada taraf olmak, halkımıza destek olmak için hemen partileşelim ve birlikte hareket edelim.”

Ethem Nejat: “Biz ilkeler etrafında birlikten yanayız. Eğer ilkesiz birlik olursa bu işte yoğuz. İlkelerimizi ortaya kor onların etrafında birleşiriz.”

Suphi: “İlkelerimizin temelinde sınıf var. Biz işçi sınıfının temsilcileri olarak merkeze sınıfı almak zorundayız. Sınıfın da hedefi kendi demokrasisini oluşturmaktır.”

Ethem Nejat: “İşçi sınıfının diktatörlüğü bence esas alınmalı. Kurulacak partinin hedefi işçi sınıfının egemenliği olmalı. Yani işçi sınıfı için demokrasi, burjuvalar için bir diktatörlük olmalı.”

Maksut: “Bence hedefe bağımsızlık konmalı. Bağımsızlıktan sonra işçi sınıfının diktatörlüğü oluşturulmalı. İşçi sınıfının öncülüğünde bağımsızlık şiar edilmeli.”

Çikoğlu: “Bunların hepsi de genel doğrular.

Bu anlayışla önce bağımsızlık öne çıkmakta, sonra da sınıf, ben öyle anlıyorum. Bağımsızlık savaşını da sınıfın partisi yürütecek.”

Suphi: “Doğru olan da budur. ”

Ethem Nejat: “Eğer bağımsızlık savaşını öne çıkarmazsak, diğer sınıf ve katmanları yanımıza çekemeyiz. Çünkü işçi sınıfımız çok cılız kalmış. Böyle ağır bir yükü kaldıracak güçte değil. ”

Maksut: “Burada oluşturduğumuz bir kızıl ordumuz var. Bu ordu orada bize öncülük edecek. Ama kızıl orduyu zaman geçirmeden Anadolu’ya sokmamız lazım. ”

Suphi: “Arkadaşlar, partinin organlarını belirleyin. Burada hazır bulunanları ve burada olmayıp da temsilci gönderenlerin tümünü kapsayacak bir oluşum yaratalım diyorum. ”

Ethem Nejat: “Biz şimdi burada TKP’yi kuruyoruz, ama eski partilerimiz varlıklarını devam ettiriyorlar. Biz TKP’nin birleşenleri olacağız. ”

Suphi: “Evet, evet, hiçbir hareketi kapatmıyoruz. Herkes varlığını sürdürecektir ama merkezde TKP olacaktır. Bundan kimsenin kuşkuğu olmasın. Hemen toplanmamız ve organlara seçilecek insanları belirlememiz lazım. Sonra da seçim üzerinde duralım. ”

Ethem Nejat: “Tamam, şimdi arkadaşlar görev dağılımı yapsınlar. Ondan sonra da hep beraber oylatalım. ”

Daha sonra kendi aralarında toplandılar. Partinin organlarının seçimi için çalışmalar başlatıldı. Tartışmalar çok yoğun geçiyordu. Tartışmalardan sonra partinin organları belirlendi. Partinin genel başkanlığına Mustafa Suphi, onun sekreterliğine ise Ethem Nejat getirildi. Organlar okunurken çok büyük bir heyecan ve alkış sesleri yeri göğü inletiyordu.

Bakü’de kurulan TKP herkes için umut olmuştu. Merkezlerini Anadolu’ya taşımak istiyorlardı. Çünkü orada Mustafa Kemal öncülüğünde başlayan bir hareket vardı. Bu hareket tek başına bu işi kaldıracak gibi görünmüyordu. İttihatçılar ise Mustafa Kemal ile rekabet halindeydiler. İttihatçılar, Mustafa Kemal’in bu işi götüremeyeceğini ve kısa bir süre sonra pes edeceğini, önderliği tekrar kendilerine bırakacağına inanıyorlardı.

TKP üyeleri ve kurucuları, bir an önce Anadolu'ya gidip, orada Mustafa Kemal kuvvetleri ile birlikte, savaşa katılmak ve emperyalistlere karşı savaşmak istiyorlardı.

Mustafa Suphi ve arkadaşlarının savaş esirlerinden oluşturdukları kızıl ordu ile birlikte, Anadolu'da savaşmalarının zamanı gelmişti.

Mustafa Kemal, Anadolu'da bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde sonra halkın desteğini almış ve düşman kuvvetlerine karşı bir karşı saldırı bile başlatmıştı. Mustafa Kemal halktan aldığı bu desteği silahlı bir güce dönüştürmeyi başarmıştı.

İnönü Ovası'nda Mustafa Kemal'in askerlerinin emperyalist güçlerle savaştığı haberleri Moskova'da çalkalanıyordu. Moskova antiemperyalist olan Anadolu hareketini desteklemek istiyordu.

Suphi, bir an önce Anadolu'ya gidip bu desteği almalıydı, onun için merkezini Ankara'ya taşımaya karar vermişti.

Bir an önce Anadolu'ya gidip milli kuvvetlerle birlikte savaşmayı düşünüyordu. Onun için partinin yetkili organlarını topladı. Ne yapmalı, diyerek konunun önemini tartışmaya açtı.

Moskova'da alınan kararlar Ankara'ya iletili. Ankara'ya, Moskova hükümetinin yardım yapmak istediği, Mustafa Kemal'e iletili. Mustafa Kemal de bu destek mesajından çok memnun olduğunu basına aktardı.

Mustafa Suphi ve arkadaşları da Ankara ile mesajlaşıyorlardı. Sovyetlerdeki kızıl ordunun bir an önce Ankara'ya gelip savaşmak istediği, Mustafa Kemal'e iletili. Mustafa Kemal bu habere çok sevinmişti.

Suphi arkadaşları ile arka arkaya toplantılar yapıyordu. Bu toplantılarda alınan kararlar parti birimlerinde tartışılıyordu.

Suphi arkadaşlarını çağırı. Artık Ankara'ya nasıl gidileceğini tartışacaktı. Toplantıya partinin üst düzey yetkilileri gelmişti. Ankara'ya gidişi ve yapacakları işleri tartışacaklardı.

Mustafa Suphi konuyu ana başlıklarını sıraladıktan sonra, Ethem Nejat söz aldı ve dedi ki:

“Yoldaşlar, şu an üzerinde doğup büyüdüğümüz topraklar işgal altında. İstanbul'daki Damat Ferit hükümeti ve hain basın halkımızın toptan imhası için ortam hazırlıyor. Biz emekçi komünistler, bu çatışmaya en kısa zaman da taraf olmak, bunun için de bir an önce Anadolu'ya gitmek istiyoruz. Ankara'daki hükümetle mesajlaşıyoruz. Orada olumlu mesajlar alıyoruz. İşte şimdi bunları konuşmak için toplanmış bulunuyoruz.”

Aşçıoğlu Bahattin: “Yoldaşlar hiçbir şey kolay kazanılmıyor. Her şeyin bir bedeli var. Hiç kimse bedel ödemededen bir şey alamaz. Şurada bir kibrit almak için bile bedel ödüyorsunuz. Burada söz konusu olan vatan ise bedeli daha ağırdır. Onun için planlama ve görüşmeler yapılmalı. Ondan sonra gidiş kararı verilmeli.”

Kasım Hulusi: “Halkımız onlarca cephede zorla savaştırıldı ve hepsinde mağlup edildi. Bu savaş halkımızın son şansı. Onun için hesapları düzgün ve doğru yapmak lazım.”

Kıratioğlu Maksut: “Kızıl Alay'ı burada oluşturduk. Başta bu ordunun oluşumunda katkısı olan herkese teşekkür etmek istiyorum. Ordunun kuruluş aşamasında baştan sona benim de katkılarım oldu. Benim en yakın arkadaşım Çikoğlu da hep yanımdaydı. Halkımızın kurtuluşu için bir savaş başlatılmıştır, yani biz de halkımızla beraber savaşacağız. Yalnız şunu unutmayın, savaşı yürüten Anadolu halkı birçok gelişmenin farkında değil. Bizi yanlış tanıtabilirler ve halkı bize karşı kışkırtabilirler.”

Hilmioğlu İsmail Hakkı: “Arkadaşlar, gelinen nokta bize ölmeyi dayatabilir. Ben doktorum. Benim işim insanları yaşatmak. Ama hayat bize savaşı dayattı. İstesek de istemesek de savaşmak zorundayız.”

Ahmetoğlu Hayrettin: “Yoldaşlar, Ankara hükümeti ile İttihat ve Terakki arasında korkunç bir çekişme var. Biri diğerini yok etmek istiyor. Biz ise üzüm yemek istiyoruz. Yani vatanımızı emperyalistlerden geri almak istiyoruz.

Bunu yaparken de kimseyi de karşımıza almak istemiyoruz. İç çatışmalardan kaçınıyoruz. İşte bunun içindir ki Yoldaşlarımızın burada yani Moskova'da bize

destek vereceklerini de biliyoruz. Sovyet desteği bir yerlere kaymadan bir an önce Anadolu'ya gitmemiz gerekiyor. ”

Hakkı bin Ahmet Tali: “Görünen odur ki Ankara'ya gidilecek. Ankara bizi bekliyor. Onun için fazla zaman kayıp etmeyelim. ”

Emin Şefik: “Yoldaşlar, dikkatli olmakta fayda var. İttihatçılar ortalığı karıştırmakta çok ustalar. O bölgelerde sorun yaratabilirler. Bir de Osmanlı hanedanlığı ve şeyhülislamlığın halkın üzerindeki etkisini hesaplamak gerek. Şeyhülislam ve hilafet antiemperyalist her hareketi vatan hainliği ve İslam düşmanlığı adı altında karalamakta. Bütün bunları yarın önümüze koyabilirler. ”

Tevfik bin Ahmet: “Benim bölgem şu anda işgal altında. Şeyhülislam bu bölgedeki direnişleri hilafete başkaldırmak olarak yayıyormuş. Yani açıkçası Yunana karşı olmak bizim bölgede Allah'a ve Peygamber'e karşı gelmek gibi halka anlatılıyor ve halk kışkırtılıyormuş. Cahil halkı dolduruşa getirmek kolaydır. Onun için bunların hesabını doğru yapmak lazım. ”

Kâzım bin Ali: “Arkadaşlarımız doğru şeyler söylediler. İlave edilecek fazla bir şey kalmadı. Bir an önce savaşmamız, onun için de hemen gitmemiz lazım. ”

Hatipoğlu Mehmet: “Emperyalizm, çağımızın imparatorluk anlayışıdır. Bu imparatorluk bir imparatorluğu yıkarak kendini inşa ediyor. Biz ise can derdindeyiz. Kendi topraklarımızı kurtarmaya çalışıyoruz. ”

Naci Mustafa oğlu Mehmet: “Şimdi biz önce gidecek, orada hem örgütlenme hem de savaş hazırlıklarını birlikte yürüteceğiz. Onun için de muhatabımız Mustafa Kemal olmalı. ”

Cemil Nazmi bin İbrahim: “Arkadaşlar, burada çıkan sonuçlara göre memlekete gidilecek. Öyleyse önce Ankara'yla mesajlaşma tamamlansın. Kars üzerinden giriş yapacağımız oradaki askeri birimlere bildirilsin. Galiba Kars'ta İttihatçı bir paşa var;adı Kâzım Karabekir.

Onunla temasa geçmek gerek. ”

Maria: “Yoldaşlar, ben konuya sizin kadar hakim değilim.

Gördüğüm kadarıyla burada topyekun bir antiemperyalist savaş kararı çıktı. Bunu hepimiz kabul etmek zorundayız. Yalnız gitmeden önce Bolşevik Partisi'nin yardım sözünü alarak gidelim. Sovyetlerin yardımı olmadan hiçbir şey olmaz.”

Suphi: “Yoldaşlar, burada alınan karar halkımıza hayırlı uğurlu olsun. Bu halk hiçbir zaman teslim olmadı ve olmayacak. Yoldaş Galiyev ile görüşeceğim. Yoldaş Stalin ile görüşeceğim. Kurtuluş mücadelemiz için onların desteğini almaya çalışacağım. Ankara'yla ilişki kuracağım. Mustafa Kemal ile dostça paylaşacağım. Gidiş güzergâhını ve tarihini belirleyip bir toplantı daha yapacağım. Teşekkür ederim. Saygılar sunarım.” dedi ve toplantıyı kapattı.

15. BÖLÜM

Anadolu'da bağımsızlık alevleri

Ateşi ve ihaneti gördük
 ve yanan gözlerimizle durduk
 bu dünyanın üzerinde.
 İstanbul 918 Teşrinlerinde,
 İzmir 919 Mayısında
 ve Manisa, Menemen, Aydın, Akhisar:
 Mayıs ortalarından
 Haziran ortalarına kadar
 yani tütün kırma mevsimi,
 yani arpalar biçilip buğdaya
 başlanırken yuvarlandılar...

Adana,
 Antep,
 Urfa,
 Maraş
 düşmüş
 dövüşüyordu...

Ateşi ve ihaneti gördük
 ve kanlı bankerler pazarında
 memleketi Alman'a satanlar,
 yan gelip ölümlerin üzerinde yatanlar
 düştüler can kaygusuna
 ve kurtarmak için başlarını halkın gazabından
 karanlığa karışarak basıp gittiler.
 Yaralıydı, yorgundu, fakirdi millet,
 en azılı düvelllerle dövüşüyordu
 fakat
 dövüşüyordu,
 köle olmamak için iki kat, iki kat
 soyulmamak için.

Damat Ferit Paşa, zor günler geçiriyordu. İngilizler Anadolu'da baş gösteren ayaklanmalardan çok rahatsız oluyor ve hınçlarını da hükümetten alıyorlardı. Hükümet sonuçta ne İngilizlere yaranabiliyordu ne de padişaha. Damat Ferit Paşa el altından padişaha istifa etme yoklamaları çekiyorsa da Padişah Vahdettin onun istifasını kabul etmeye yanaşmıyordu.

Mustafa Kemal, Anadolu'da toplantı üzerine toplantılar yapıyor ve yöresel ayaklanmaları bir merkezde örgütlemeye çalışırken İngilizler, Damat Ferit Paşadan bunların önlenmesi için bir şeylerin yapılmasını istiyorlardı. Oysa Damat Ferit Paşa'nın kolları Anadolu'ya uzanacak kadar uzun değildi. Anadolu'da etkili olamıyordu çünkü Anadolu, merkezi hükümetin uzağında ve kontrolünün dışındaydı.

Bir yandan da Yunan, İzmir'e asker çıkarıyor ve Anadolu'daki milli kuvvetlere gözdağı veriyordu. İngilizler, Damat Ferit Paşa hükümetinden milli kuvvetlerin isyanının durdurulmasını istemekteydi, yoksa kendileri işgali genelleştirerek Anadolu'daki isyanı durduracaklarını söylüyorlardı.

Damat Ferit Paşa, hükümeti toplayıp onlara durumu anlattı. 15 Mayıs günü İzmir'in işgalinin benzerlerinin başka yerlerde de olabileceğini anlattı. Bu yüzden Kuvayı Milliye güçlerinin dağıtılmasının gerektiğini belirtti.

Damat Ferit, mantar gibi türeyen bu milli kuvvetleri engelleyemediği için, Padişah Vahdettin'den bir randevu istedi. Ne yapacağını bilmiyordu ve üzerinde çok büyük bir baskı vardı.

Padişah sarayda vezirini bekledi. Damat Ferit Paşa saraya geldiğinde padişah onu kapıda bekliyordu. İçeri aldı, yer gösterdi ve Damat Ferit de gösterilen yere oturdu.

Padişah Vahdettin'in canı çok sıkılmıştı. Damat Ferit Paşa'ya dönerek sordu:

“Paşa, ne oluyor? Olup bitenlerden haberiniz var mı?”
Damat Ferit: “Padişahım, neyi kastettiğinizi bilmiyorum ama ben çok zor günler geçiriyorum. Bir taraftan mantar gibi türeyen milli kuvvetler var. Diğer yandan bunları bahane ederek İzmir’e asker çıkarılması ve bütün vatanın işgal edilme tehditleri var. Padişahım, inanın zor durumdayım.”

Padişah: “İngilizler ne diyor bu son gelişmeler için?”

Damat Ferit: “Padişahım İngilizler yerel ayaklanmalardan çok rahatsız. Kuvayi Milliye denilen yöresel başkaldırıcıyı durduramazsınız, biz durduracağız diyorlar.”

Padişah: “Nasıl durduracaklarmış?”

Damat Ferit: “İşgal edeceğiz diyorlar.”

Padişah: “İzmir’i bu amaçla mı işgal etmişler?”

Damat Ferit: “Evet, öyle görünüyor.”

Padişah: “Peki ne yapmayı düşünüyorsun?”

Damat Ferit: “Ne yapacağımı bilmiyorum.”

Padişah: “Ne demek, ne yapacağımı bilmiyorum? Bilecek ve tedbirini alacaksın.”

Damat Ferit: “Padişahım, Mustafa Kemal kontrolden çıktı. Anadolu’da, bütün bölgelerden çağırılan delegelerle toplantılar yapıyor, 4 Eylül günü de Sivas’ta toplanacaklarmış. Ben Sivas valisine telgraf çektim ama vali beni ciddiye almadı. Devlet artık Üsküdar’dan öteye işlemiyor padişahım.”

Padişah: “Bir yolunu bulacağız. Devlette devamlılık esastır. Devlette zeval kabul edilemez.”

Damat Ferit: “Fransızları bahane ederek bazı eşkıya gruplar ortalığı karıştırmak için her şeyi yapıyorlar. İşte Maraş’ta, Urfa’da, Antep’de olup bitenler, hiç de masumane ayaklanmalar değil. Biz emir veriyoruz ama valiler emirlerimizi dinlemiyorlar.”

Padişah: “Peki, ülke nasıl bu hale geldi?”

Damat Ferit: “O Limni Adası’ndaki Mondros Limanı’nda yapılan ateşkes anlaşmasından sonra, kimse devleti tanımıyor.”

Padişah: “Sebeup, sadece bu mu?”

Damat Ferit: “Temel sorun bu. ”

Padişah: “Başımıza bela ettiğimiz şu Mustafa Kemal Paşa’dan kurtulmamız lazım. ”

Damat Ferit: “Nasıl olacak bu iş, ben de bilmiyorum. ”

Padişah: “Ali Galip var ya işte onu o bölgede bir yere vali olarak atayacaksın. ”

Damat Ferit: “Atamakla neyi halledeceğim?”

Padişah: “O bölgede hilafete ve sultanlığımıza bağlı aşiretler var. O aşiretlerden bir askeri güç oluşturacaksınız. Mustafa Kemal ve adamları 4 Eylül günü Sivas’ta toplanacaklar. Bunlar da orayı basacak ve onların tamamını temizleyecekler. ”

Damat Ferit: “Emriniz olur padişahım, elimde geleni yapacağım. ”

Padişah: “Fazla zamanı geciktirmeyin, kısa bir sürede bu işi halledin. ”

Damat Ferit: “Başüstüne padişahım. ”

Sadrazam Damat Ferit Paşa, padişahın yanında ayrılarak dahiliye nazırının yanına gitti. Verilen emir kesindi. Sivas’ta yapılacak kongrenin sonrasında, kongreyi tertip edenler basılacak ve katılımcılar imha edilecekti. Oldukça zor bir işti. Elinde polis yoktu, Jandarma yoktu, sadece ve sadece bölgede padişaha bağlı Bedirhanlı ve diğer aşiretler vardı. Bu aşiretlerden yardım alınacaktı. Malatya mutasarrıfı Halil Bey’den ve o bölgede faaliyet gösteren İngiliz Binbaşı Noel’den de yardım alınacaktı. Ne pahasına olursa olsun Mustafa Kemal ve arkadaşları Sivas’ta öldürülecekti.

Bu doğrultuda yapılan çalışmalar bütün hızıyla devam ediyordu. Bedirhanlı ve diğer aşiretlerden yüz elli kadar silahlı insan temin edildi.

Ali Galip Harput’a vali olarak atandı ve yapması gereken işler kendisine anlatıldı. Harput Valisi Ali Galip ve Malatya Mutasarrıfı Halil Bey bütün hazırlıkları tamamladılar. İngiliz Binbaşı Noel ise bölgedeki Kürt aşiretlerini dolaşıyordu ve bir süre sonra Bedirhanlı aşiretlerinden olan bazı ileri gelenlerle birlikte Malatya’ya geldi.

Bunlar da Mustafa Kemal'e yapılacak suikasta yardım edeceklerdi.

Mustafa Kemal ise bütün bu olup bitenleri biliyordu. 15. Kolordu Kumandanı olan Kâzım Karabekir, Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal'e son gelişmeleri bir telgrafla bildirmişti.

Hava güneşliydi, çok sıcaktı. Ortalık toz duman içindeydi, ortalık ajan kaynıyordu. Koca Osmanlı Devleti'nin mirası paylaşıyor ve büyük bir imparatorluğun ölümü de büyük oluyordu.

Kâzım Karabekir, Malatya'da bulunan 12. Süvari Alayı'yla bu işin olmayacağını ve oradaki askerlerin sayısının yeterli olmadığını söyledi. Eğer 12. Süvari Alayı'yla bunları etkisizleştirilmeye kalkılırsa sonucun başarısız olabileceğini söyledi.

Mustafa Kemal bu olup bitenlerin duyulmaması için hem telgraf müdürüne hem de 12. Süvari Alayı kumandanına yeminler ettirdi. Durum çok vahimdi. Mustafa Kemal hemen çevre illerdeki askeri birliklerle temasa geçti.

Padişah yanlısı Bedirhanlı aşiretinin ileri gelenleriyle Malatya Mutasarrıfı Halil Bey başta olmak üzere Ali Galip ve İngiliz Binbaşı Noel da bu sırada toplantı üzerine toplantı yapıyorlardı. Bölge aşiretlerden yüz elli kadar silahlı atlı bulmuşlardı ve bu atlılarla beraber Sivas'taki milli kuvvetlerin merkezi basılacak, bu baskınla Mustafa Kemal ve arkadaşları imha edilecekti.

Bu arada Mustafa Kemal de çevre illerden getirdiği askerlerin bir kısmını 12. Süvari Alayı'nın içinde gizledi. Askerler gizlice Malatya'ya geldiler ve kimsenin bunlardan haberi olmadı.

Sonrasında Sivas'tan iki süvari bölüğü, Elazığ'dan makineli tüfek bölüğü ve Urfa'dan bir süvari birliği, Mustafa Kemal'e baskın yapmaya hazırlanan gruba karşı Malatya'ya doğru yola çıktılar.

Ama Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil Bey ile Binbaşı Noel, durumu sezmiş ve Malatya'yı terk etme kararı almışlardı. Tam basılacakları gece, Malatya'nın dışına çıktılar. Bir kısmı Urfa'ya, diğer kısmıysa Antep üzerinden

Suriye'ye doğru kaçırmaya başladılar. Mustafa Kemal Paşa'nın getirdiği kuvvet bunları elinden kaçırmıştı.

Bu gelişmeler bir telgrafla Damat Ferit Paşa'ya bildirildi. Damat Ferit Paşa bu duruma çok sinirlendi. Hesap verilecek yerlere hesap veremiyordu. Milli kuvvetler her yerde mantar gibi türüyorlardı. Mutlaka bunların önleri alınmalıydı ama bir türlü alınamıyordu.

Sadrazam Damat Ferit Paşa kalktı, padişah Vahdettin'in yanına gitti. Padişah da sıkıntılıydı ve kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. İngilizler, milli kuvvetlerin önlenemeyen yükselişin sebebinin ona da soruyorlardı.

Damat Ferit, padişahı başıyla selamladı. Padişah ona yer gösterdi ve oturdu.

"Paşam şu Ali Galip olayı ne oldu?" diye sordu Vahdettin.

Sadrazam: "Başarılı olamadık padişahım."

Padişah: "Neden başarılı olamadınız?"

Sadrazam: "Padişahım, Mustafa Kemal daha önce haber almış ve çevre illerden oraya asker yığmış. Bizimkiler harekete geçmeden o harekete geçmiş. Bizim adamlarda geri çekilip Suriye'ye kaçmışlar."

Padişah: "Beceremediniz yani. Bu sizin beceriksizliğinizin bir ifadesidir."

Sadrazam: "Padişahım o zaman lütfen istifamı kabul edin. Becerebilen birisi gelsin."

Padişah: "Karar sizin paşam. İstifa ederseniz, bizim yapacak bir şeyimiz yoktur."

Sadrazam: "O zaman beni bu yüce görevden bağışlayın padişahım. Benim şu an itibarıyla, yani 6 Eylül 1919 günü istifamı kabuletmiş oldunuz."

Padişah: "Tamam paşam, tamam, yeni hükümetin kurulması için bugünden itibaren birilerini görevlendireceğim."

Sadrazam: "Padişahım size kolay gelsin. Rabbim size güç versin."

Padişah: "Yaptığınız çalışmalardan dolayı size teşekkür ederim." dedikten sonra odayı terk etti.

Ferit Paşa çok rahatlamıştı. Üzerinde çok yoğun bir İngiliz baskısı vardı. Bu baskıyı karşılayıp kabineye hükümet edecek gücü kalmamıştı. Kimse artık kendisini dinlemiyordu. Hükümetin gücü İstanbul'un içine gittikçe daha fazla sıkışmaya başlamıştı. Aslında kim gelirse gelsin, başarısız olacaktı.

İzmir'in işgal edilmesinden sonra, hükümet artık ihanetle suçlanıyordu; İttihatçılar bunları vatani satmakla itham ediyorlardı. Hürriyet ve İtilafçılar ise İttihatçıları eşkıyalıkla suçluyordu. Aslında bu iki parti tarihin hiçbir döneminde uzlaşamıyorlardı.

Hürriyet ve İtilafçılar, Padişah II. Abdülhamit'in tahtan indirilip Meşrutiyet'in gelişine de karşı çıkmışlardı. Padişahın tahtan indirilmesini bir türlü içine sindiremiyorlar, meclisin hiçbir şeyi çözmediğini her şartta açıklamaya çalışıyorlar, Panislamizm'in karşısına, Pantürkizm ile çıkarak İttihatçıların hata yaptığını söylüyorlardı.

İttihatçılarsa onlar yobazlıkla suçluyorlar, padişahın dini özel çıkarlarına alet ettiğini ve tahtının güçlenmesi için kullandığını söylüyorlardı. İttihatçılar bunların emperyalistlerle işbirliği yaptıklarını söyleyip hainlikle suçluyorlar ve İngiliz kuvvetlerinin kanatları altında İslam'ın yeşeremeyeceğini ifade ediyorlardı.

Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın istifasından sonra, Padişah Vahdettin hükümet kurma yetkisini Ali Rıza Paşa'ya verdi.

Ali Rıza Paşa kabinesi her ne kadar Hürriyet ve İtilaf-Fırkası tarafında seçilmiş olsa da milli kuvvetlere karşı yumuşak davranıyor, onların üzerine gitmeyi pek istemiyor, el altından Mustafa Kemal ve arkadaşlarıyla da görüşmeler yapıyordu.

İngilizler de onu izliyorlar ve yaptığı her hareketi anında Padişah Vahdettin'e bildiriyorlardı. Ali Rıza Paşa'nın dosyası hayli kabarıktı. Oysa İngilizler, Damat Ferit Paşa

kabinesinden çok memnundular ve bunu her fırsatta padişaha açıklıyorlardı. Yani Damat Ferit'in gitmesinden hiç hoşnut olmamışlardı.

İngilizler, artık Ali Rıza Paşa kabinesinin dayanılmaz hale geldiğini üstlerine bildirdiler. İngiliz amiral de bu durumu Padişah Vahdettin'e söyleyip tekrar Damat Ferit Paşa'nın gelmesini istedi.

Padişah Vahdettin, Ali Rıza Paşa'yı saraya çağırdı ve paşa hemen saraya geldi. Sarayda her taraf karmakarışık. Kim, nerede, ne iş yapıyor belli değildi. Padişahı selamlayarak içeriye girdi ve "Padişahım beni arzulamışsınız." dedi.

"Buyurun, oturun." dedi padişah, çok sert görünüyordu. Hiçbir zaman böyle sert görünmemişti. Vezire dönerek dedi ki:

"Paşa memlekette neler oluyor, haberin var mı?" Sadrazam: "Padişahım yeni bir şey yok. Bizim şurada daha yedi aylık bir geçmişimiz var. Biz nasıl devir teslim almışsak daha oradayız."

Padişah: "Kendisine milli kuvvetler denilen o çapulcular, hiçbir yerde devletin hakimiyetine girmiyorlar ve başkaldırıyorlarmış."

Sadrazam: "Bunlar yeni değil ki dün de vardı. Mustafa Kemal denilen adam benim dönemimde ortaya çıkmadı ki."

Padişah: "Milli kuvvetler denilen bu başı bozuk sürüleri gelmiş İzmit'e dayanmışlar. Bu duyumlarım sence doğru mu?"

Sadrazam: "Doğru padişahım. Milli kuvvetler her yerde varlar."

Padişah: "Meclis-i Mebusan ne iş yapıyor? Derhal topla, bu çapulcular hakkında bir yasa çıkar ve bunların tamamını tutukla."

Sadrazam: "Meclis-i Mebusan da milli kuvvetleri destekliyor, padişahım."

Padişah: "Demek altımızı oymuşlar da haberimiz yokmuş."

Sadrazam: "Öyle padişahım."

Padişah: "Sen Amasya'ya Bahriye Nazırı Cemal Bey'i gönderdin mi?"

Vezir: "Gönderdim padişahım. "

Padişah: "Mustafa Kemal ile görüşmeye mi gönderdin?"

Sadrazam: "Evet padişahım. "

Padişah: "Onunla ne görüştünüz?"

Sadrazam: "Asayiş olaylarını görüştük. Memleket daha fazla gerilmesin istedik. "

Padişah: "Bak paşa, memleket diken üstünde. Memleket şu anda İngilizlerin kontrolünde. İngilizler diyorlar ki, eğer sizin şu çapulcularınızın orada burada başkaldırmasını önleyemezsiniz, biz önlemesini biliriz. Bu demektir ki çapulcu milli kuvvetler, vatanın işgaline davetiye çıkarıyorlar. Bunları en kısa zamanda vatana ihanetten yargılamak lazım. Bu memleketin selameti için bunu yapmak lazım. Aksi takdirde bunlar meclisi de kapatacak ve bütün vatan topraklarını işgal edecekler. Bunları kızdırmamak lazım. "

Sadrazam: "Emrin olur padişahım. " dedi ve ayağa kalktı.

Ardından padişahın karşısına geçti, önce derin bir of çekti ve konuşmaya başladı:

"Padişahım, bazı gerçekler çok acı ama söylemek zorundayım. Padişahımızın ve onun sadrazamının emirleri artık İzmit'ten öteye geçemiyor. Siz sadece İstanbul'un padişahısınız. Tabii o da İngilizlerin ne kadar müsaade ettiklerine bağlı. Sert tedbirler almamıza gerek yok çünkü uygulama imkânımız yok. "

Padişah: "Benimle bunları tartışmaya hakkınız yok. Ben padişahsam, emrimi uygulayacaksın. Millî kuvvetler denilen çapulcuları yargılamak için yasalar çıkaracak, onların önderlerini idam edeceksiniz. Şeyhülislama fetva çıkarttırıp onları dinimizin düşmanı olduğunu herkese duyuracak ve İngilizleri kızdıracak hareketlerden sakınacaksınız. "

Sadrazam: "Başüstüne padişahım. Müsaadenizle. " dedi ve başıyla padişahı selamlayarak dışarıya çıktı.

Canı çok sıkılmıştı. Kuvayi Milliyecileri hainlikle suçlamak akıl kârı değildi. Hürriyet ve İtilaf Partisi üyesi olmak onun için artık sıkıcı olmuştu. Hürriyet ve İtilafçılar eski İttihatçıları ve Kuvayi Milliye öncülerini, Mustafa

Kemal'in kuvvetlerini kendilerine düşman görüyorlardı. Ali Rıza Paşa olarak, artık bunlara tahammülü kalmamıştı.

Ali Rıza Paşa istifa etmek istiyordu. Bu gidişle sadrazamlık yapamayacağını anlamıştı. Kendi sarayına gelerek arkadaşlarını çağırdı. Padişahla konuştuklarının ayrıntılarını onlara da anlattı. Onların fazla diyecek sözleri yoktu. Osmanlı Devleti İstanbul sınırları içine sıkışmıştı. Dışarıya artık sözü geçmiyordu. Mondros Ateşkes Antlaşması her şeyin üzerine tuz biber ekmişti, İzmir'in işgaliye İngilizlerin güvenilmezliğini bir kez daha tescil etmişti.

Ali Rıza, arkadaşlarının tamamını dinlendi. İngilizlerin ve sarayın istekler çok ağırdı. Şeyhülislamdan fetva çıkartmak hiç güzel bir şey değildi. Mahkeme kurmak ve Kuvvayi Milliyecileri yargılamak falan bunlar da akıl işi değildi. Bunları yapamayacaklarını kendi aralarında tartıştılar. Bu durumda hükümet olamayacaklarını artık anlamışlardı. Arkadaşları ona istifa etmesini söylediler. Çünkü hükümet olmak için İngilizlerin memuru olmak gibi bir şey olmak gerekiyordu. Bu da çok onur kırıcıydı. İstifa etmek en doğru olanıydı.

Ali Rıza arkadaşlarını dinledikten sonra istifa etmeye karar verdi. Kuvayi Milliye gruplarıyla mücadele etme olanağı kalmamıştı. İngilizlerin istekleri her gün biraz daha artıyordu.

Ertesi gün tekrar Vahdettin'den randevu isteyerek padişahın huzuruna gitti. Padişah da şaşırmıştı.

Padişah: "Hayırdır paşa, nedir bu acil ziyaretin sebebi?"

Sadrazam: "Padişahım, ben sizden affımı diliyorum.

Ben ve arkadaşlarım istifa etmeye karar verdik. Onu size iletmeye geldim."

Padişah: "Sebebi nedir bu istifanın paşam?"

Sadrazam: "Padişahım, İngilizlerin talepleri çok ağır.

Biz bunları yapamayacağımızın kanaatine vardık. Başka birileri daha çok verimli olur, diye sizin önünüzü açmaya geldik."

Padişah: "Kabul edilemez olanlar nelerdir? Bunları biraz anlat."

Sadrazam: “Padişahım, şu şeyhülislama fetva çıkarıp milli kuvvetleri kâfir ilan etmek, arkadaşlarımca çok ağır bulundu. ”

Padişah: “Başka ne var?”

Sadrazam: “Hıyanet-i Vataniye Kanunu da çok ağır. Bu vatanı İngilizlerden kurtarmak için kendini tehlikeye atan insanları vatan hainliğiyle suçlamak kabul edilemez padişahım. ”

Padişah: “Evet, hükümet olmak kararlılık ister. Kararsız insanlarla menzile varılmaz. İstifanızı kabul ediyorum. ”

Sadrazam: “Sağ olun padişahım. ” dedi ve dışarı çıktı. Padişah gelişmelerden çok rahatsız olmuştu.

Padişah Vahdettin'e hükümet dayanmıyordu. Hükümetler en çok birkaç ay dayanıyorlardı.

Padişah yeniden görevi kime vereceğini düşünmeye başladı. Sadrazamlığa gelecek adam padişahın elinin altında olması gerekiyordu. Akıllı olmalıydı. Padişaha sadakatle bağlı olmalıydı. Bütün bunları düşünürken padişahın aklına Salih Paşa geldi.

Salih Paşa uysaldı. Hem padişaha hem de Hürriyet ve İtilaf Partisi prensiplerine bağlı birisiydi. İngilizlerin alacakları kararlara itiraz edecek birisi değildi. İngilizlerle iyi geçineceğine de emindi. Onları kızdıracak hareketlerden kaçınacak birisiydi. Ondan daha iyisi olamazdı.

Onun saraya acele olarak gelmesini söyledi. Salih Paşa duyar duymaz saraya geldi. Padişah ona yer gösterdi. Salih Paşa gösterilen yere oturdu.

Salih Paşa padişahın ne diyeceğini merak ediyordu. Padişah kahve söyledi. Beraber kahvelerini yudumlamaya başladılar.

Padişah: “Hem kahvemizi içelim hem de konuşalım. ” dedi.

Salih Paşa: “Emriniz olur padişahım. ”

Padişah: “Paşam, haberiniz var mı yok mu, bilmiyorum. Ali Rıza Paşa hükümeti istifa etti. Onların istifasını aldım. Düşündüm ki senden daha düzgün birisi yok. Onun için seni hükümeti kurmakla görevlendirmek istedim. Tabii gene de karar senin. ”

Salih Paşa: “Padişahım, size hayır diyebilecek ne gücüm var ne de niyetim var. Eğer siz bu görevi bana layık görmüşseniz, ben de size layık olmaya çalışacağım.”

Padişah: “Bakın, burada çok zor görevler var. Hiçbir şey eskisi gibi değil.”

Salih Paşa: “Vereceğiniz her emri yerine getirmek için ne gerekiyorsa onu yapacağım padişahım.”

Padişah Vahdettin bu görüşmeden sonra hükümet kurma görevini Salih Paşa'ya verdi.

Salih Paşa kısa bir sürede hükümetini kurdu ve çalışmaya başladı. Yapacak çok iş vardı. Bu işler için İngilizler her gün Padişah Vahdettin'in kapısını çalıyorlardı. Padişah Vahdettin ise verilen bu buyrukları sadrazama iletliyordu. Sadrazam da “En kısa zamanda bu işleri yapacağım.” diyerek geçiştirmeye çalışıyordu.

Kuvayi Milliyecilerin tutuklanması ve idam edilmesi için halen mahkemeler kurulmamıştı. İngilizler bunları acilen istiyorlardı. Ama bu kararlar bir türlü meclisten geçemiyordu.

Padişah Vahdettin artık İngilizlerin baskılarına dayanamaz hale geldiğinde, Salih Paşa'yı makamına çağırdı. Ona dedi ki:

“Salih Paşa, sen hükümeti kurmadan önce, seninle neleri konuştuğumuzu herhalde hatırlarsın değil mi?”

Salih Paşa: “Hatırlıyorum padişahım.”

Padişah: “Peki, neden hiçbir şey yapmıyorsunuz?”

Salih Paşa: Padişahım, ben de başta Mustafa Kemal olmak üzere Kuvayi Milliyecilerin gıyabında yargılamayı istemem. Meclis-i Mebusan'dan böyle bir karar geçmez.”

Padişah: “O zaman sen niye hükümeti kurdun?”

Salih Paşa: “Ben milli kuvvetleri idama mahkûm etmek için hükümeti kurmadım ki.”

Padişah: “Paşam, bu işin lami cimi yoktur. Yarın bu işi bitireceksin. Meclise götüreceksin.” dedi ve kalktı.

Salih Paşa, kalktıktan sonra içeriye bir İngiliz amirali girdi. Amiral son gelişmeler hakkında padişahıtan bilgi alacaktı.

İngilizler, milli kuvvetlerden çok rahatsız olmuşlardı, onu padişaha iletecekti.

Padişah amirale durumu anlattı. Bu mecliste hiçbir kararın çıkmayacağını ve mecliste Kuvayi Milliyecilerin sayıca daha fazla olduklarını ona anlattı. Amiral bütün bunları dinledikten sonra hiç sesini çıkarmadı ve usulca kalkıp gitti.

İngilizlerin bu hükümetlerden hiçbir beklentileri kalmamıştı. Padişah hükümetlere artık söz geçiremiyordu. İngilizler böylece meclisi basmaya karar verdiler.

16 Mart 1920 günüydü. İstanbul'u İngiliz askerleri işgal ettiler. Şehzadebaşı Karakolu'nu basan İngilizler, yataklarında uyuyan 61 Osmanlı askerine ateş açtılar. Beş Osmanlı askeri şehit oldu ve bir kısmı yaralandı. İngilizlerin bu insanlık dışı davranışı sürerken eski harbiye nazırını giyinmesine bile fırsat verilmeden, evinde tutuklayıp öldürdüler.

İstanbul'daki bütün resmi yerler işgal edildi. Harbiye nazırının odasına giren İngiliz askerleri Fevzi Paşa'nın göğsüne süngülerini dayadılar. Yollar İngilizler tarafından tutuldu. Şehrin önemli yerlerine top ve makineli tüfekli birlikler yerleştirildi. İstanbul'da sıkıyönetim ilan eden İngilizler, büyük bir tarihi hata işliyordı. Bir bildiri yayımlayan işgal kuvvetleri, işgalin esaslarını açıkladılar.

Dediler ki, "Bizim bu işgalimiz geçicidir. Tekrar hükümet ve parlamento kurulacak. Bizim sorunumuz çapulcularla olacak. Onlar memleketin sükunetini bozuyorlar. Bunlara bu fırsatı vermeyeceğiz. Herkes padişahın emirlerine uymalıdır. Şeyhülislamın söylediklerine uymalıdır. Taşradaki o asiler yakında getirilip cezalandırılacaktır."

Meclis üyelerini dağıttılar. Bir kısmı tutuklandı. Bir kısmıysa kaçıp Ankara'ya gitti.

Padişah dört ay sonra tekrar seçimin yapılacağını söyleyerek meclisi feshetti.

5 Nisan 1920 günüydü. Padişah tekrar Damat Ferit Paşa'yı çağırdı. Oturup baş başa epey konuştular. Söz döndü dolandı, tekrar hükümet çalışmalarına geldi.

Padişah: "Paşa hükümeti gene size vereceğim."

Diğerleri bu işi beceremediler. Ancak bu kötü günleri seninle aşabilirim. Hükümeti tekrar İttihatçılara vermeyi düşünmüyorum. Hatta bizim desteklediğimiz Hürriyet ve İtilaf Partisi taraftarları bile son zamanlarda çok yanlışlar yaptılar. Ali Rıza Paşa hükümeti, Tevfik Paşa hükümeti üstüne düşen görevi yerine getiremediler.”

Damat Ferit Paşa: “Siz merak etmeyin padişahım, ben onların başına balyoz gibi ineceğim. Milli kuvvetler neymiş onlara öğreteceğim. Neymiş milli kuvvetler, hükümete rağmen, ikinci bir hükümet mi kuruyorlar? Yok öyle yağmacılık.”

Padişah: “Bu Kuvayi Milliyeciler var ya bunları önce din düşmanı ilan edeceğiz, sonra halkı bunlara karşı kışkırtacağız. Şeyhülislamdan bunlarla ilgili bir fetva çıkaracağız. Bunları gıyabında yargılayıp idama mahkûm edeceğiz. Hıyaneti Vataniye Kanunu’nu bir an önce çıkarıp uygulamaya koyacağız. Bunları yapabilecek misin paşam?”

Damat Ferit Paşa: “Başlarına balyoz gibi ineceğim, dedim. Artık kimsenin gözlerinin yaşına bakmayacağım.”

Padişah: “Sen bu işlerden yeni değilsin. Senin geçmişte deneyimlerin var. Ben de her konuda senin arkanda duracağım.”

Damat Ferit Paşa: “Yarın hükümet listesini size sunmaya geleceğim. Taş gibi bir hükümet kuracak, o çulsuz çapulculara dünyayı dar edeceğim.”

Padişah: “Allah yardımcın olsun.”

Damat Ferit Paşa: “Size layık olmak için elimde gelen her şeyi yapacağım padişahım.” dedi ve çıktı.

Doğruca sadrazam odasına gitti. Eski Hürriyet ve İtilaf Partisi büyüklerini çağırdı. Onlarla konuyu enine boyuna tartıştı. İstanbul dışındaki milli güçleri devletin disiplini altına almak için nelerin yapılabileceğini konuştular. Onlarla birlikte bakanların listesini de yaptılar. Artık hükümet hazır hele gelmişti.

Bir bahar günüydü. Her taraf pırıl pırıldı. Masmavi bir gökyüzü yukarıdan boğazın derinliklerine bakıyordu.

Boğazdan İtilaf Devletleri'nin gemileri dolaşıyordu. Havada rutubet yoktu.

Damat Ferit çok heyecanlıydı. Sanki ilk defa hükümeti kuruyordu. Bir ara durdu ve boğazın sularına derinden derine baktı. Belki doğru bir şey yapıyordu, belki de çok yanlış bir yola sapmıştı. Resmen tükenmiş bir devletin sadrazamı oluyordu. İstanbul'un dışında devletin olmadığını, sadece ve sadece İstanbul için sadrazam olduğunu biliyordu. İngilizler en azında İstanbul için sükunet istiyorlardı. İstanbul karışırsa bir daha önlenemeyecek olaylara neden olabileceğini biliyorlardı.

Ertesi gün Damat Ferit Paşa, bakanların listesini yaparak doğru padişahın yanına gitti. Padişaha listeyi sundu. Padişah gözlerini uzun bir süre listeden ayırmadı. Çok dikkatli inceledikten sonra listeyi yanına koydu.

Padişah: "Bugün 5 Nisan 1920. İnşallah, hayırlara vesile olur. Sen hükümeti resmen kurmuşsun, hayırlı uğurlu olsun. Ben de hemen bu hükümet listesini onaylayacağım. Sen de elini çabuk tut. Bu, dinsiz imansız milli kuvvetler hakkında, şeyhülislam efendiden bir fetva çıkarttır."

Damat Ferit Paşa: "11 Nisan günü o işi bitireceğimden emin olursun padişahım."

Padişah: "Altı gün sonra öyle mi?"

Damat Ferit Paşa: "Evet padişahım. Ayın on birinde o işi bitirip onların katlinin vacip olduğunu dosta düşmana bildireceğim."

Padişah: "Başta Mustafa Kemal olmak üzere, o milli kuvvetleri ne zaman yargılamaya başlayacaksın?"

Damat Ferit Paşa: "Padişahım o işi de 16 Nisan'da bitireceğim. Yani on bir gün sonra."

Padişah: "Hıyaneti Vataniye Kanunu'nu ne zaman çıkarıp şu vatan hainlerini sallandıracaksın?"

Damat Ferit Paşa: "Padişahım bu yasayı 29 Nisan'da çıkaracağıma söz veriyorum."

Padişah: "Nasıl olsa meclis falan yok. Bir yere takılmadan bunları çıkarabilirsin."

Bakanlar kurulu kararıyla yetinirsin, işin de hızlanır. ”

Damat Ferit Paşa: “Padişahım, bizim alacağımız kararlar İstanbul’dan öte yana geçmiyor. Kimse bizi dinlemiyor. Biraz da alınan bu kararlar anlamsız değil mi?”

Padişah: “Önce İngilizleri susturmuş oluruz. Onlar da bize kuşkuyla bakıyorlar. Kuşkuya gerek olmadığını görecekler. ”

Damat Ferit Paşa: “Ben şimdi gidiyorum. İstanbul kadısını göreceğim. Kuvayi Milliyeciler için ne gerekiyorsa onu yapsın. Onu görüşeceğim. Arkasından şeyhülislamın yanına gidip o fetvayı çıkaracağım. ”

Padişah: “Allah yardımcın olsun. ”

Onayı aldıktan sonra, Damat Ferit Paşa doğrudan şeyhülislamın yanına gitti. Şeyhülislam Dürriyade Abdullah Efendi bir sedirin üzerinde oturuyordu; onu kapıda karşıladı. İçeri girdiler ve kapıları kapadılar. Arkasından kahveler ve meyveler de odalarına gitti. İkisi baş başa verip konuşmaya başladılar.

Damat Ferit Paşa: “Şeyhülislam hazretleri, ben şimdi padişahımızın yanında geliyorum. Devlet-i Âliyye’nin durumu ortada. Hepimiz zor günler geçiriyoruz. Başta Mustafa Kemal olmak üzere, yurdun birçok yerinde çapulcular türemiş, halife hazretlerine başkaldırmış, kanun nizam tanımaz olmuşlar. Ayaktakımı bir grup ortalığı karıştırmakta. Padişahımız der ki: Ülkenin selameti için bu çapulcuların birer hain olduğunu, dinimizde bunun yerinin olmadığını açıklayan bir fetvanın yazılıp ilan edilmeli. Ben de bunun için buraya geldim. Yeni hükümeti kurmak için de görev bana verildi. Ben ona bakanlar kurulunun listesini sundum. Karar sizin efendim. ”

Şeyhülislam Dürriyade Abdullah Efendi: “Padişahımıza itiraz etme şansımız yoktur. Siz de koca bir sadrazam olarak buraya kadar gelmişsiniz. Benim yapacak bir şeyim yok. Vatan ve milletin dirliği için ne gerekiyorsa onu yaparız. ”

Damat Ferit Paşa: “Ne zaman hazırlayacaksınız?”

Şeyhülislam Durrizade Abdullah Efendi: “Bir anda olmaz bir iki gün sürer. ”

Damat Ferit Paşa: "İngilizler başta padişahımız olmak üzere hepimize baskı yapıyorlar. Bir an önce, yani yarın hazır olsun. İngiliz uçakları onu Anadolu'da havadan dağıtacaklar."

Şeyhülislam Dürriade Abdullah Efendi: "Beni sıkboğaz etmeyin, bu gece yatmayacağım, yarına kavuşturacağım."

Damat Ferit Paşa: "Yarın 11 Nisan 1920. Yarın gelip senden alıp halifemize de imzalattıktan sonra açıklama yapacağım."

Şeyhülislam Dürriade Abdullah Efendi: "Tamam, anlaştık."

Şeyhülislam Dürriade Abdullah Efendi, o gece sabahlara kadar çalışarak bir fetva hazırladı. Kuvveyi Milliyetçilerin yaptıkları işin yanlışlığını bu fetvaya işledi. Daha sonra bu fetvayı alıp padişah ve aynı zaman halife olan Vahdettin'e götürüp onayını aldı. Ondan sonra da istenilen her yere de ulaştırıldı.

Fetvada Şeyhülislam Dürriade Abdullah Efendi, şöyle diyordu:

Bugün 11 Nisan 1920

Dünya düzeninin sebebi olan ve kıyamet gününe kadar Ulu Tanrı'nın daim eyleyeceği İslam halifesi hazretlerinin veliliği altında bulunan İslam memleketlerinde, bazı kötü kimseler anlaşılarak ve birleşerek ve kendilerine elebaşılar seçerek, padişahın sadık uyruklarını hile ve yalanlarla aldatmakta, yoldan çıkartmaktadırlar. Padişahın yüksek buyrukları olmaksızın asker toplamaktadırlar. Görünüşte askeri beslemek ve donatmak bahaneleriyle, gerçekteyse mal toplamak sevdasıyla, şeriata uymayan ve yüksek emirlere aykırı birtakım haksız ödemeler ve vergiler koymakta, çeşitli baskı ve işkencelerle halkın mal ve eşyalarını zorla almakta ve yağmalamaktadırlar. Böylece insanlara zulmetmekte, suçlamakta ve padişahın ülkesinin bazı köy ve şehirlerine saldırmak suretiyle tahrip ve yerle bir etmektedirler. Padişahın sadık tebaasından nice suçsuz insanları öldürmekte ve kan döktürmektedirler. Padişah tarafından atanmış bazı dini, askeri ve sivil memurları istedikleri gibi memuriyetten çıkarmakta ve kendi yardakçılarını atamaktadırlar.

Hilâfet merkezi ile padişah ülkesi arasındaki ulaştırmayı ve haberleşmeyi kesmekte, devletin emirlerinin yapılmasına engel olmaktadırlar.

Böylece, hükümet merkezini tek başına bırakmak, Halifenin yüceliğini zedelemek ve zayıflatmak suretiyle yüksek Hilafet katına ihanet etmektedirler. Ayrıca Padişah'a itaatsizlik suretiyle devletin düzenini ve asayişini bozmak için düzme yayımlar ve yalan söylentiler yayarak halkı azdırmaya çalıştıkları da açık bir gerçektir. Bu işleri yapan yukarıda söylenmiş elebaşılar ve yardımcıları ile bunların peşlerine takılanların dağılmaları için çıkarılan yüksek emirlerden sonra bunlar, hala kötülüklerine inatla devam ettikleri takdirde işledikleri kötülüklerden memleketi temizlemek ve kulları fenalıklardan kurtarmak dince yapılması gerekli olup, Allah'ın "öldürünüz" emri gereğince öldürülmeleri şeriata uygun ve farz mıdır? Beyan buyrula.

Cevap: Allah bilir ki olur.

Dürrizâde El-Seyid Abdullah

Böylece padişahın ülkesinde savaşma kabiliyeti bulunan Müslümanların adil halifemiz Sultan Mehmet Vahdettin Han hazretlerinin etrafında toplanarak savaşmak için yapacağı davet ve vereceği emre uymak suretiyle adı geçen asilerle çarpışmaları dince gerekir mi? Beyan buyrula.

Cevap: Allah bilir ki gerekir.

Dürrizâde El-Seyid Abdullah

Bu takdirde, Halife Hazretleri tarafından sözü edilen asilerle savaşmak üzere görevlendirilen askerler, çarpışmazlar ve kaçarlarsa büyük kötülük yapmış ve suç işlemiş olacaklarından dünyada şiddetle cezayı, ahirette de çok acı azâb-ı hakk ederler mi? Beyan buyrula.

Cevap: Allah bilir, ederler.

Dürrizâde El-Seyid Abdullah

Bu takdirde, halife askerlerinden asileri öldürenler gazi, asilerin öldürdükleri şehit sayılırlar mı? Beyan buyrula.

Cevap: Allah bilir ki, sayılırlar.

Dürrizâde El-Seyid Abdullah

Bu takdirde, padişahın asilerle savaşmak için verdiği emre itaat etmeyen Müslümanlar, günahkar ve suçlu sayılıp şeriat yargılarına göre cezalandırılmayı hak ederler mi? Beyan buyrula.

Cevap: Allah bilir ki, ederler.

Dürrizâde El-Seyid Abdullah

Bu fetva günün gazeteleri olan *Takvim-i Vekai* ve *Peyam-ı Sabah* gazetelerinde yayınlandı. Daha sonra İngiliz uçakları tarafında Anadolu'nun üzerinde havadan dağıtıldı. Böylece bütün Anadolu halkına bu fetva duyurulmuş olundu.

Sadrazam Damat Ferit Paşa, şeyhülislama gelerek teşekkür etti. İngilizlerin baskısının kısmen de olsa hafiflediğini söyledi.

Bundan sonra sıra bu Kuvayi Milliyecilerin toplanıp tutuklanmasına sıra geldi. Bu işte biraz zorlanacaklarını biliyorlardı. Çünkü Anadolu'da devletin varlığı artık söz konusu değildi.

Osmanlı Meclisi artık darmadağınık olmuştu. Bir kısmı tutuklanmış, geriye kalanlar ise Ankara'ya gitmişlerdi. Ankara onlara kapılarını sonuna kadar açmıştı.

Fetvaya rağmen gene de ortam durulmuyordu. İstanbul'un farklı semtlerinde mitingler yapılıyor ve insanlar yürüyordu.

Bu fetvanın yayınlanmasından sonra Kuvayi Milliyeciler de harekete geçtiler. Düzce, Konya, Yozgat, Urfa, Adapazarı, Hendek ve daha birçok bölgede mantar gibi türeyen isyanları bastırmak için Ankara'nın karşı atağa geçmesi gerekiyordu.

Ankara TBMM'nin açılışında bir hafta sonra, yani 29 Nisan 1920'de Hıyaneti Vataniye Kanunu çıkardı. Bu kanunu çıkarmanın amacı isyanları bastırmaktı. Ama ülke bir türlü durulmuyordu.

İstanbul'un dışına hükmedemeyen Damat Ferit Paşa hükümetini artık Batı da ciddiye almıyordu.

Son kullanma tarihi geçmiş olan bu hükümet, ömrünü uzatmak için uzatmaları oynuyordu.

Yapılan toplantılarda artık kimse bunları ciddiye alıp kararlarına uymuyorlardı.

İngilizler el altında Ankara ile temas kurmanın yollarını araştırıyorlardı. Ankara'ya el altında elçiler gönderiyorlar, onlarla temasa geçip sorunları tartışmaya çalışıyorlardı.

Anadolu'da bu fetvalardan sonra Kuvayi Milliyecilere karşı ayaklanmalar başladı. Mustafa Kemal ve onu askerlerine karşı savaşanların şehit olacakları sözü, bazı insanları cesaretlendirdi. Anadolu'da Kuvayi Milliye'ye karşı çatışmalar başladı.

Anadolu'da henüz ordu kurma sürecinde olan milli kuvvetler çaresiz kaldılar. Her taraftan ayaklanma haberleri geliyordu. Mustafa Kemal henüz ordusu olmadığı için Çerkez Ethem adlı bir efeden yardım istedi. Çerkez Ethem de Kuvayı Seyyare adlı atlı birliğiyle, bazı isyancıların üzerine gitti. Çerkez Ethem'in bu atlı birlikleri ayaklanan gericileri dağıttı. Böylece, Mustafa Kemal'in önünü açtı.

Dinci ayaklanmaların ardı arkası kesilmiyordu. Mustafa Kemal ve diğer milli kuvvetlerin başkanları zor günler geçiriyorlardı.

Damat Ferit Paşa, onların başına balyoz gibi ineceğim, demişti. Öyle de oldu. Arka arkaya kararlar alındı. Meclisin dağıtılması, Damat Ferit'in işlerini biraz daha kolaylaştırmıştı.

11 Nisan 1920 gününde Mustafa Kemal hakkında çıkarılan idam kararı bir türlü uygulanamıyordu. Mustafa Kemal'in yanındaki arkadaşları bu kararı hiç ciddiye almadılar. Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal'i asmak için elinde gelen her şeyi yapıyordu.

Paris'te yapılan barış görüşmelerinde de Osmanlı Devleti'nin temsilcisi yoktu çünkü kimse çağrılmamıştı.

Bu durum hem padişahı hem de Damat Ferit Paşa'yı rahatsız etti. Damat Ferit Paşa, artık bu ciddiyetsizliğe dayanmadı ve padişahın sarayına gitti. Padişah Vahdettin, sırtını bir direğe dayamış, boğazın mavi sularına bakıyordu.

Damat Ferit Paşa içeri girdi ve onu başıyla selamladı. Padişah ona döndü: "Hoş geldin paşa."

Damat Ferit: "Hoş bulduk padişahım."

Padişah: "Hiçbir şey iyi gitmiyor değil mi paşam?"

Damat Ferit: "Padişahım çok kötü günler geçiriyoruz. "

Padişah: "Ne oldu, nedir bu telaşın?"

Damat Ferit: "Ne olacak, burada meclisi dağıttık, meclisi Ankara'ya taşıdılar. "

Padişah: "Bazı şeyleri istesen de önleyemezsin. "

Damat Ferit: "Anadolu'da Devlet-i Âli'ye bağlı olan, bize destek veren Müslümanları, Mustafa Kemal denilen adam, hepsini Çerkez Ethem denilen bir eşkıyaya kırdırmış. "

Padişah: "Demek ki o direnişi düzenleyenler becerikli de-ğillermiş. "

Damat Ferit: "İngilizler ve diğer İtilaf Devletleri, Londra'da toplandılar, biliyorsunuz değil mi?

Padişah: "Evet, biliyorum, peki ne olmuş?"

Damat Ferit: "Ama bizi toplantıya çağırmadılar. Bu ne de-mek oluyor padişahım?"

Padişah: "Seni ciddiye almamak demektir. "

Damat Ferit: "Nasıl koskoca bir Osmanlı Devleti ciddiye alınamaz?"

Padişah: "Senin gücün İstanbul'un dışına taşmıyor. Artık seni devlet olarak görmüyorlar. "

Damat Ferit: "Peki, bunlar barış görüşmelerini kimlerle yapacaklar?"

Padişah: "Bir muhatabını bulacaklar elbette. "

Damat Ferit: "Bunlar bu gidişle etrafımızdaki herkesi ama herkesi Kuvayi Milliyeci yapacaklar. "

Padişah: "Fazla tedirgin olma. Paris anlaşmaları devam ediyor. Yakında bir heyet göndereceğiz. Bu heyette sen de olacaksın, eski bakanlar da olacak. "

Damat Ferit: "Bu anlaşmadan inşallah hayırlı bir sonuç çıkar. "

Padişah: "Elimizi kolumuzu Ankara'daki güçler bağlıyor."

Damat Ferit: "O kâfirlerin defterini bir gün düreceğiz ama Allah ne zaman kısmet eder, onu bilmiyorum. "

Padişah: "Onlardan önce İzmir hadisesi var. İzmir bizi çok yoracak. "

Damat Ferit: “İzmir’in işgali elimizi kolumuzu bağlamakta.”

Padişah: “Fazla direnecek dermanımız kalmadı. ”

Damat Ferit: “24 Nisan 1920’ye çok az bir zaman kaldı. San Remo’da yapılacak olan toplantıya kim gidecek, daha karara bağlanmadı. İngilizler durmadan bize delegeyi soruyorlar. ”

Padişah: “İtalya’da değil mi bu San Remo denilen şehir?”

Damat Ferit: “Evet, İtalya’nın bir şehri. İtilaf Devletleri bizi temel anlaşmanın ön hazırlıkları için çağırıyorlar. ”

Padişah: “Partiden birisi olsun, yani eski Hürriyet ve İtilaf Partisi yanlısı birisi olsun. Kim olursa olsun fark etmez.

Damat Ferit: “Onu da siz belirleyin padişahım, ben o riski alamam. ”

Padişah: “Eski vezirlerden birisi olsun. Tevfik Paşa’yı yazın. Hem partilidir hem de tecrübelidir. ”

Damat Ferit: “Tamam, Tevfik Bey ile görüşüp ismini karşı tarafa vereceğim. ”

Padişah: “Tamam, verebilirsin. ” dedi.

Toplantıdan sonra sadrazam makamına geçti. Canı çok sıkılmıştı. Çünkü San Remo’ya gidecek delegenin çok zayıf kalacağını biliyordu. Osmanlı Devleti artık sadece İstanbul’dan ibaretti. Devletin sesi İstanbul’un dışına geçemiyordu. Anadolu tamamen milli kuvvetlerin eline geçmişti. İzmir ise İngilizlerin himayesinde, Yunanlara işgal ettirilmişti. Bu şartlar altında İtalya’ya gidecek bir delegenin ne gücü olabilirdi. Nasıl direnebilirdi? Bütün bunlar sadrazamın kafasını karıştırmaya yetiyor da artıyordu bile.

Araplar İngiliz ve Fransız mandacılığını sanki kabul etmişlerdi. Osmanlı’nın, Arap topraklarında hiçbir gücü kalmamıştı. Osmanlı çaresizlik içinde bir delege tespit etmeye çalışıyordu.

Damat Ferit, hariciye nazırını çağırırdı.

Ona en kısa zamanda Rıza Tevfik ile irtibata geçilmesini ve onu San Remo’ya gitmesi için hazırlıkların yapılmasını söyledi.

Hariciye nazırı, hemen Rıza Tevfik Bey ile irtibata geçti. Ona hükümetin aldığı karar tebliğ edildi. Nisanın 24'de çok uluslu bir toplantıya Osmanlı delegesi olarak katılması önerildi. Rıza Tevfik bir ara düşündükten sonra başını sallayarak teklifi kabul etti.

Daha sonra orada nelerin konuşulabileceğini tartıştılar. Hariciye nazırı, Rıza Tevfik'i alarak doğru Damat Ferit Paşa'nın yanına gitti.

Ferit Paşa onları kabul etti ve içeriye geçtiler. Ferit Paşa 24 Nisan günü San Remo'da yapılacak toplantıda anlaşmanın alt yapısının hazırlanabileceğini ona anlattı ve dedi ki:

“İttihatçıların çıkardığı savaştan sonra ülkenin geldiği durum belli. Osmanlı Devleti Kafkas Cephesi hariç bütün savaşları kaybetti. Eğer Rusya'da Bolşevik Devrimi olmasaydı, onlar geri çekilmeselerdi, oraları da kaybetmiştik. Şimdi sen yakında gideceksin İtalya'ya, memleket için ne hayırlıysa onu isteyeceksin.”

Tevfik Paşa: “Devlet-i Âliyye'nin faydası neyi gerektiriyorsa onda ısrarcı olacağım paşam. Siz de buna emin olabilirsiniz.”

Damat Ferit Paşa: “Gönül isterdi ki savaş öncesi topraklarımız sınır olsun ama bu mümkün görünmüyor. Öyleyse ne yapacağız? Mantıklı olan şey neyse onu yapacağız.”

Tevfik Paşa: “Paşam, aklımın kabul etmediği bir şeyi, benim kabul etmem mümkün değil.”

Damat Ferit Paşa: “Anadolu'daki o kendine Kuvayi Milliye denilen çapulculardan temizlenmesini de görüşme maddeleri arasına almalısın.”

Tevfik Paşa: “Onu almaya aldırırız da İzmir'deki durum beni çok rahatsız ediyor.”

Damat Ferit Paşa: “Şu anda elimizde İstanbul var. Fazla bir şey yapılamayacaksa, İstanbul ile yetinebiliriz. Hele bir git, oranın havasını kokla, ne oluyor, onu anla, sonucu ondan sonra konuşuruz.”

Tevfik Paşa: “Tamam paşam.” dedi ve Rıza Tevfik evine geldi. Evde bavulunu hazırladı. Yarın San Remo'ya yolculuk vardı. San Remo'da yapılacak ön görüşmelerde herkesin

ne istediği ortaya çıkacaktı. Gerçi bu konularda Rıza Tevfik tecrübeli birisiydi. Kimin ne istediğini bilirdi ve hangi konularda uzlaşıp, uzlaşılamayacağını bilen birisiydi.

Güzel bir nisan günüydü. Baharın bütün güzelliği İstanbul Boğazı'nın her iki yakasına yansıyor. Boğaz püfür püfür esiyordu. Her taraf yeşildi. Gözlerin alabildiğine yeşildi. İstanbul'un yeşilliği insanın içini ısıtıyordu.

İstanbul, artık eski İstanbul değildi. Devlet denilen bir düzen kalmamıştı. Kala kala egemenlerin elinde bir İstanbul kalmıştı. Onun da sonunun ne olacağı bilinmiyordu.

İstanbul, İstanbul olalı hiçbir zaman böyle çaresiz kalmamıştı. Padişah ve onun sadrazamı Damat Ferit, İtilaf Devletleri karşısında yapacak bir şeyleri kalmamıştı. Çaresizlik içinde uzatmaları oynuyorlardı.

Meclis-i Mebusan dağıtılmıştı ama yerine halen hiçbir şey konmamıştı. İstanbul'dan öte Anadolu denen yerde kargaşa hakimdi. Mustafa Kemal'in, Kuvayi Milliye güçleri ile kendisine Hilafet Ordusu denen İngilizlerin desteklediği bir askeri grupla yer yer çatışıyorlardı.

Mustafa Kemal'in destekleyicisi olan Çerkez Ethem, dinci ayaklanmalarla meşguldü. Çerkez Ethem'in Kuvayi Seyyare adlı atlı birliği zaferden zafere koşuyordu.

Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin o meşhur fetvası üzerine Anadolu'daki yoksul halk ayaklanmıştı. Hem Mustafa Kemal'i hem de milli kuvvetleri dinsizlik ve kâfirlikle suçluyorlardı. Mustafa Kemal'in elinde bunlarla baş edebilecek bir askeri güç yoktu. Anadolu'da yeni bir askeri birliğin oluşturulması için çalışmalar yapılıyordu ama daha hazırlık aşamasındaydı.

Çaresiz kalan Mustafa Kemal, Çerkez Ethem'in birliklerinde yardım istedi. Çerkez Ethem ondan yardımı hiç esirgemedi. Düzce, Hendek, Konya, Sakarya ve diğer ayaklanmalar bastırıldı. Bu defa Yozgat'ta Çapanoğlu diye birisi ayaklanmıştı. Çok güçlü bir tarikat ayaklanmasıydı.

Bu defa da Çerkez Ethem o bölgeye yönlendirildi.

Tevfik Paşa da bu arada SanRemo'ya gitmiş toplantılara katılıyordu. İtilaf Devletleri birçok delegeyle katılıyorlardı.

Tevfik Paşa ise tek başına onların karşısında direnmeye çalışıyordu. İtilaf Devletleri öyle şeyler tartışıyorlardı ki sanki artık resmen bir Osmanlı Devleti’nin kalmadığını ima ediyorlardı. İngiliz delegesi sanki bir sömürge valisiymiş gibi hareket ediyorlardı.

Tevfik Paşa, bu gelişmelerde ve bu konuşmalarda hiç de memnun değildi. Bu anlayış ile pazarlık yapma şansı da yoktu. Çünkü Osmanlı delegesi hiç ciddiye alınmıyordu.

Buradaki delegenin deyimiyle artık fiili bir Osmanlı Devleti’nin kalmadığı, İstanbul’un ise İngilizler tarafında denetleneneğini diğer toprakların ise İtilaf Devletleri tarafından paylaşılacağını söylüyorlardı. Doğu Trakya ve İzmir, Yunanlara bırakılıyordu. Boğazlar ise İtilaf Devletleri’nin kontrol ettiği bir komisyon tarafından denetlenecekti.

Tevfik Paşa tartışılan konulardan çok rahatsız oldu. Çünkü kendisine kimse söz hakkı bile vermiyordu. Durum oldukça vahimdi.

Tevfik Paşa, ayağa kalktı ve diğer delegelere dedi ki: “Efendiler, siz bizleri buralara çağırdınız ki anlaşmanın ön hazırlığını yapalım. Biz de burada bir toplantı var diye, buraya kadar geldik. Burada gördük ki siz bizim yurdumuzu, yani topraklarımızı paylaşmış, işi bitirmişsiniz. Rastgele bir anlaşmayla bize dayatmak istiyorsunuz. Biz hiçbir dayatmayı kabul etmeyeceğimizi beyan ederiz ve huzurunuzda toplantıyı terk ediyoruz.”

İngiliz delegesi o anda ayağa kalktı dedi ki:

“Siz şimdi bir Osmanlı Devleti’nin var olduğunu mu sanıyorsunuz? Osmanlı Devleti boğazın öbür yakasında, Marmara Denizi’nin kıyısında battı. Boğazın öbür yakası artık Osmanlı değil. İstanbul’un varlığı İstanbul ile ibaret. O da bizim sayemizde orada varsınız. Sizin krallığınızı ve dininizin halifesini biz koruyoruz. Bizim kanatlarımız altında varsınız. Bugün elimizi sizden çeksek, bugün yok olacaksınız. O zaman oturun oturduğunuz yerde ve bizim kıymetimizi bilin.”

16. BÖLÜM

Tkp harekete geçiyor

Sen fakir ve mazlum

Türk rençperi,

Bunlar

Ay ışığının kenarında

Yazılmış satırlar

Değildir.

Bunlar,

Buğdaylar ve gelinciklerle

Donatılmış bir hayatın

Bir tarla gibi kendiliğinde

Ve süssüz sözler.

Sen fakir ve mazlum

Türk rençperi,

Tel örgüler ve hendeklerle

Bağrını yırtmaktan sakın.

Kalbinin büyük ovasında

Turnanın şafağında

Ve toprağın

Korkunç harmanını duy ve düşün.

O harman ki yarı yoldan

Daha uzak belki sana

Ve belki yarı yoldan

Daha yakın.

370 | Karadeniz'de Bir Yakamoz: Mustafa Suphi
Tkp harekete geçiyor

*Sen ki acının tiryakisisin
Keza, tütün ve kahır evvelahır,
Şunu hatırdā çıkarma
Bu ağır sevdayı hayata geçir.
Bil ki dağların hiç sonu yoktur,
Her ağıda bir gül daha yetişir,
Hayat ev sahibi, ölüm konuktur.
Ölümü
Gülerek
Kucakla...*

Hilmi Yavuz

TKP resmen kurulmuş ve Mustafa Suphi de partinin ilk genel başkanı olmuştu. Yeni kurulan TKP ilk kongresini Bakü'de yapmış, Anadolu'da yaşayan ve yıllardır çocuklarını savaşlara kurban veren bir halkın umudu haline gelmişti. Anadolu'da, Sovyet devriminden etkilenen yoksul halk artık birbirleriyle “yoldaş” diye selamlaşıyor, arkadaş grupları birbirlerine komünist diye takılıyordu. Bu komünist gruplar bir araya gelerek memleketin kurtuluşu için görüş belirliyorlar ve tartışıyorlardı. Bir de gruplar bir araya gelerek Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nı kurmuşlardı. Bu partinin içindeki en büyük parça Çerkez Ethem'e aitti. Çerkez Ethem'in Kuvayi Seyyare'si cepheden cepheye koşuyor, Mustafa Kemal'in önündeki gerici barikatları temizliyordu. Kuvayi Seyyare artık halkın umudu haline gelmişti.

Çerkez Ethem'in bir de Yeşil Komünistler adı altında hem İslamcı hem de komünist bir grubu vardı. Vatanın düşmandan temizlenmesi için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdılar ve vatan için her yola gidebileceklerini ifade ediyorlardı.

TKP Anadolu'dan gelen farklı grupların bir araya gelmesiyle kurulmuş bir partiydi ve Anadolu'daki isyankâr grupların hepsini bir arada tutmayı amaçlıyordu.

Anadolu'da gelen Çerkez Ethem'in Halk İştirakiyun Fırkası, Bakü Kongresi'nde TKP'nin içinde yerini almıştı. İstanbul'dan gelen Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası temsilcisi de kendini TKP'nin içinde bulmuştu. Bakü Kongresi sonrasında kurulan bu parti hem İstanbul'daki amele sınıfını hem de Anadolu'daki rençperleri kapsıyordu.

Anadolu'nun her yanında milli kuvvetlerin kazandığı zaferler konuşuluyordu. Mustafa Kemal Paşa, Birinci İnönü Savaşı'ndan başarıyla çıkmış ve ordusu moral bulmuş, halk ise İnönü Savaşı'ndan sonra umutlanmaya başlamıştı.

Mustafa Suphi'nin TKP'siyse bir an önce Anadolu'ya gidip savaşa taraf olmak istiyordu. Bu konuda nelerin yapılabileceğini parti içinde tartışmaya başladılar. Mustafa Suphi yurda dönmek için artık iyice sabırsızlanmaya başlamıştı.

Ethem Nejat son gelişmeleri değerlendirmek için Mustafa Suphi'nin yanına gitti. Ethem Nejat, kapıyı çaldı ve usulca girdi. Başkanını selamlayarak geçip bir iskemlenin üzerine oturdu. İskemle çok sağlıklı değildi ama onun üzerine oturmaktan başka şansı da yoktu.

Suphi yanına yaklaşarak ona sarıldı. "Yoldaş, hoş geldin." dedi.

Ethem Nejat: "Hoş bulduk yoldaş. Anadolu'ya dönmek için neler yapıyor, onları öğrenmek için geldim."

Suphi: "Arkadaşlar Ankara'yla yazışıyorlar. Ama halen Ankara'dan bir cevap alamadık. Onu bekliyoruz. Eğer bir gelişme olursa partiyi toplar, konuşuruz."

Ethem Nejat: "Eğer geç kalırsak Anadolu'ya gidişimiz anlamsızlaşır."

Suphi: "Evet, söz sahibi olabilmemiz için elimizi taşın altına koymamız gerekiyor."

Ethem Nejat: "Evet, kim emek verirse, ürünü de o alır."

Suphi: "Partimiz eğer orada güçlü olmak istiyorsa, mücadelenin merkezinde olması gerekmektedir."

Ethem Nejat: "Kızıl Alay ne zaman Anadolu'ya gidecek?"

Suphi: "Kızıl Alay şu anda savaşa hazır durumda. Ankara'ya yazdık ve oradan gelecek habere göre hareket edeceğiz."

Ethem Nejat: "Yoldaş, gerçekten bu kızıl alay dediğimiz askerler, komünist fikirlerle donatılmış insanlar mı?"

Suphi: "Biz onları yıllardır komünist fikirlerle eğitip yetiştirdik. Onlar da kendilerine 'Kızıl Alay' diyorlar. Ama yeterliler mi, bilmiyorum."

Ethem Nejat: "Geçen günler ben de o askerlerle görüşmeye gittim. Bir gün de orada kaldım. Askerlerle sohbet ettim ama komünizm hakkında pek de fazla bir şey bilmiyorlar."

Suphi: "Bunlar Anadolu'dan toplanmış devşirme askerler. Yoksulların çocukları. Okuryazar değiller."

Okuryazar olmayan bir insanın komünizmi ne kadar kavrayacağını sen düşün. Sence mümkün mü?”

Ethem Nejat: “Evet, bence de mümkün değil.”

Suphi: “Eğer ülkemizi düşmandan kurtarıp yeniden inşa edebilirsek, yeni bir Kızıl Ordu kurarız.”

Ethem Nejat: “Biz Kızıl Alay’ımızı, onların içine katmalıyım. Biz cepheye ayrı savaşıyorum.”

Suphi: “Kabul ederler mi, bilmiyorum. Eğer ederlerse öyle yaparız.”

Ethem Nejat: “Anadolu’dan gelen diğer delegeleri nasıl buldun?”

Suphi: “Halk İştirakiyun Fırkası mı?”

Ethem Nejat: “Evet.”

Suphi: “Onların da çoğunluğu okuryazar değil ama kendilerine komünist diyebiliyorlar.”

Ethem Nejat: “Gerçekten komünistlik hakkında bir şey biliyorlar mı?”

Suphi: “Komünist olmak öyle kolay bir iş değildir. Çok iyi bir eğitim alması gerekir. Sosyoloji, felsefe, ekonomi, tarih, mantık ve diğer birkaç koldan eğitilmesi lazım değil mi? Bunlar okuryazar değiller ama.”

Ethem Nejat: “Yani komünist değiller.”

Suphi: “Yok yok, sadece kendilerini komünist sanıyorlar.”

Ethem Nejat: “Bolşevik devriminden etkilenmişler, öyle mi?”

Suphi: “Doğru, öyle bir şey var ama kararlılar.”

Ethem Nejat: “Kararlı olmaları da yeterli ama.”

Suphi: “Evet, kararlı olmaları da yeterli.”

Ethem Nejat: “Mustafa Kemal, Eskişehir’de Yunan ordusunu durdurmuş diyorlar.”

Suphi: “Polatlı yakınlarında İnönü Ovası var; orada Yunan ordusunu durdurmuş.”

Ethem Nejat: “Demek ki halktan da bir taban oluşturmuşlar.”

Suphi: “Evet, bir başarı grafiği var.”

Ethem Nejat: “Biz şimdi Anadolu’da olsaydık, halkın

sempatisini kazanırdık. ”

Suphi: “Evet, erken kalkan yol alır, diye bir atasözümüz bile var. ”

Ethem Nejat: “İşte bu yüzden Anadolu'ya gitmek için acele etmeliyiz. ”

Suphi: “Ankara'dan gelecek haberi beklemek zorundayız. ”

Ethem Nejat: “Ben diyorum ki orada bulunan parti tabanına çalışma talimatı versek ne olur?”

Suphi: “Orada Halk İştirakiyun Fırkası'nın ve sizin İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın elemanları var. Biz onların yardımıyla cepheye uzanabiliriz. ”

Ethem Nejat: “Doğru söylüyorsun, telgraflarla oraları yönlendirmek mümkün. ”

Suphi: “Telgrafla olmaz. ”

Ethem Nejat: “Neden?”

Suphi: “Çünkü bütün telgraf memurları yukarıya bilgi veriyorlar. ”

Sonrasında Ethem Nejat, müsaade istedi ve kalkıp gitti.

Suphi ise Ankara'ya dönüş için çalışmalarını hızlandırdı. Arkadaşlarıyla yaptıkları görüşmelerde, bir an önce Ankara'ya gitme planlarını gözden geçirdi.

Suphi'yi bir de memleket hasreti sarmıştı. Memleket hasreti başka bir şeye benzemezdi. Tam yedi yıldır memleket hasreti çekiyordu. Memleketinin sıcaklığını, soğuşunu, dağlarını hatta kuşlarını bile özlemişti. Maria da ilk defa kocasının doğduğu toprakları görecekti.

Ama işler hiç de yolunda gitmiyordu. Koca bir ordu kurmuşlardı ve bu orduyla memleketinin bağımsızlığı için savaşmak istiyorlar ama Ankara bir türlü onlara gelin beraber savaşalım, demiyordu.

Ankara komünistlerden tedirgin olmuşa benziyordu. Belki de komünistlerin bir gün dışarıdan gelip devleti ele

geçireceklerinden korkuyorlardı. Hele hele bu güçlerin ellerinde bir de ordusu varsa, bu onları daha da çok tedirgin ediyordu.

Mustafa Kemal, komünistler hakkında genel bir rapor hazırlaması için yakın arkadaşı olan Ali Fuat Cebesoy'u büyükelçi olarak Moskova'ya atadı.

Ali Fuat Cebesoy da komünistler ve onların Kızıl Alay'ı hakkında incelemeler yapıp sonucu Mustafa Kemal'e rapor etmek için Moskova'da sürekli çalışıyordu. Bu arada Ankara'ya Ali Fuat Cebesoy'un hazırladığı raporların sonuçları gelmediği için, Ankara onların gelişini fazlasıyla yavaştan alıyordu.

Bu arada Birinci İnönü Muharebesi'nin verdiği moralle Ankara muhaliflerini tasfiye etmeye başlamıştı. Ankara'nın kontrol bölgesinde olan topraklardaki Çerkez Ethem'in Kuvayi Seyyare güçleri hızla tasfiye edilirken yine onun siyasi gücü olan "Yeşil Komünistler" de Ankara hükümetine bağlı kuvvetlerce tutuklanıyorlardı. Mustafa Kemal'in artık Çerkez Ethem kuvvetlerine ihtiyacı kalmamıştı.

Çerkez Ethem zor günler geçiriyordu. Mustafa Kemal'in düşmanlarını bir bir temizlemiş, onun önünü açmıştı. Şimdiyse Mustafa Kemal ile karşı karşıya gelmemek için her yolu deniyordu. Mustafa Kemal'in askerleriyle çatışmak onun için çok zor olacaktı. Mustafa Kemal'e her şeyden önce güveniyor, onu sevip sayıyordu. Şimdi ne olduysa iki ayrı kampta yer alıyorlardı ve Mustafa Kemal, onun ani ve beklenmeyen çıkışları karşısında kendisini tutuklamak istiyordu.

Ankara var olmak ya da yok olmak mücadelesi veriyordu.

Azerbaycan Devlet Başkanı Neriman Nerimanov, olup-bitenleri öğrenmek için Mustafa Suphi'yi çağırdı. Muhafızlar onu kapıda alarak Neriman Nerimanov'a götürdüler ve Nerimanov onu kapıda karşılayıp "Hoş geldin yoldaş." dedi.

Suphi: "Hoş bulduk Nerimanov yoldaş."

Nerimanov: "Son günlerde Anadolu'dan güzel haberler alıyoruz. İnönü Ovası'nda, Yunan kuvvetleri durdurulmuş. Düzenli bir ordu kurulmaya çalışıyorlarmış. Doğru mu?"

Suphi: "Doğrudur yoldaş. Emperyalist ordular Polatlı'da durdurulmuş ama ordu kurmakta biraz zorluklar varmış."

Nerimanov: "Neymiş o zorluklar, biliyor musun?"

Suphi: "Halife Vahdettin ve Damat Ferit Paşa'nın şey-hü-lislam Dürrizade Abdullah Efendi'ye çıkarttığı o ünlü fetvadan sonra Anadolu'da halkın bir kısmı milli kuvvetlere karşı ayaklanmıştı. Bu ayaklanmaları Çerkez Ethem'e bastırtan Mustafa Kemal, şimdi Kuvayi Milliye denilen bu grupları bir ordunun etrafında birleştirmeye çalışıyor. Çerkez Ethem de kendi itibarını kaybedecek diye bu anlayışa muhalefetlik ediyor."

Nerimanov: "Bu Çerkez Ethem, Mustafa Kemal yanlısı değil miydi?"

Suphi: "Evet, hem de Mustafa Kemal'in sağ koluydu. Dürrizade o fetvayı verdikten sonra, İngiliz uçakları bu fetvayı havada dağıtarak bütün Anadolu'ya duyurdu. Bunun üzerine halk hilafeti kurtaracağım diye ayaklandı."

Nerimanov: "Eee sonra?"

Suphi: "Ordusu olmayan Mustafa Kemal, Çerkez Ethem'in Kuvayi Seyyare'sinden yardım istedi. Çerkez Ethem de bütün gücüyle bu yobazların ve onları teşvik eden İngilizlerin üzerine gitti. Düzce, Hendek, Kütahya, Afyon, Konya ve daha nice yerlerde çıkan gerici isyanları Çerkez Ethem bastırdı. Böylece Mustafa Kemal'in önünü açmış oldu."

Nerimanov: "Yani, sence Mustafa Kemal şuan geldiği noktayı Çerkez Ethem'e borçlu."

Suphi: "Borcunu falan bilmem ama son çıkan isyan epey büyüktü."

Nermanov: "Hangisi bu?"

Suphi: "Çapanoğlu, çok büyük bir isyandı. Sayıları çok fazlaydı. Ankara çaresizce Kuvayi Seyyare'den yardım istedi. Bunun üzerine Kuvayi Seyyare ve onların önderi Çerkez Ethem tarafından imha edildiler."

Nerimanov: “Peki ya şimdi, ne geçti ki bunların arasında?”

Suphi: “Aslında bu Çerkez kardeşler, Anadolu’da güçlü ve etkin bir aileler. Çerkez Ethem’in bir ağabeyi Saruhan Milletvekili Raşit Bey, TBMM içinde etkin bir isim. Bunların TBMM içinde Yeşil Komünistler diye bir grupları da var ve bu grubun bizim TKP ile de bağlantıları var. Bunlar mecliste muhalefet ediyorlar ve Mustafa Kemal, Raşid Bey’in muhalefetinden oldukça rahatsız olmuşa benziyor. Bu Çerkezlerin bir kardeşi de milli kuvvetler içerisinde yüzbaşı, batıda Yunanlara karşı savaşıp başarı kazanmış birisi. Çerkez Ethem ise irticacı isyanları bastırmış biri. Eğer Çerkez Ethem olmasaydı Dürrizade Abdullah Efendi’nin isyan ettirdiği kesim, Kuvayi Milliyecileri yok edebilirdi. Şimdi, Mustafa Kemal, TBMM’de bunları kontrolü altına almak istiyor. Hele son Yozgat İsyanı’nın bastırılması Ethem’in kuvvetlerini daha fazla öne çıkardı. Mustafa Kemal, böyle bir kuvvetin yarın başına bela olacağından korkuyor.”

Nerimanov: “Ankara Valisi Yahya Kargı’yla ilgili Ethem’in sorunları varmış. Sorun orada başlamış deniliyor.”

Suphi: “Çerkez Ethem, Yozgat’ta Çapanoğlu’yla savaşırken, Ankara valisinin yetkisinin dışına çıkarak tutuklamalar yaptığını sanıyor ve onu yargılamak üzere Yozgat’a çağırıyor. Tabii vali gelmiyor. Ethem de Ankara’ya gelince vali Ankara’yı terk ediyor.”

Nerimanov: “Demek ki Çerkez Ethem, benim anladığım kadarıyla TBMM tarafından kurulacak düzenli orduyu istemiyor. Askeri güçlerin kendisinin Kuvayi Seyyare’si tarafından oluşturulmasını istiyor, değil mi?”

Suphi: “Düzenli ordu kurulmadan evvel, Çerkez Ethem çok itibarlıydı, ‘Ethem Bey’ diye anılırdı. Daha sonra adının başına Çerkez sıfatı getirildi. Demek ki onu gözden çıkardılar. Ankara’daki bu durumu kısaca şöyle özetleyebiliriz: Mustafa Kemal ülkenin siyasi gücünü şu anda elinde tutuyor. Ethem Bey ise ülkenin Batı Anadolu’daki tek askeri gücüne sahip şahsiyetti. Düzenli orduyu kendine alternatif olarak gördü ve bu nedenle iki güç arasında bir uyuşmazlık baş gösterdi. Düzenli ordunun kurulması gündeme geldi, ortaklık

bozuldu. Ethem Bey baktı ki devre dışı kalıyor, o zaman dedi ki: Ben asker işleriyle nicedir ilgilenen kişiyim. Nerede isyan çıksa ben gittim, Yunanla ben vuruştum. Bu sebeple kumandanlık bana yaraşır. Mustafa Kemal da bunları kabul etmedi ve kendi yolundan çekilmesini söyledi. ”

Nerimanov: “Anlaşılan bu, düzenli orduya karşı bir direnç olarak yorumlanabilir. ”

Suphi: “Öyle de yorumlanabilir. ”

Nerimanov: “Peki sence kim haklı?”

Suphi: “Tarih, tarihi yazanları hep haklı göstermiştir. Tarihi kim yazmışsa o haklı çıkacaktır. ”

Nerimanov: “Doğru söylüyorsun, Tarih, kazananı kahraman, kaybedeni hain olarak yazarmış. ”

Suphi, bu sohbetten sonra müsaade istedi ve kalkıp parti merkezine gitti. Parti merkezinde yoğun bir çalışma vardı. Bir an önce yurda dönüş hazırlıkları yapılıyor ve Kızıl Alay da bir an önce savaşmak için sabırsızlanıyordu.

Partinin yeni kadroları mücadele için sabırsızlanıyorlardı. Ethem Nejat, askeri yardım almak için çalışmalar yürütüyordu.

Bu arada Ankara da Kızıl Alay ve Mustafa Suphi için araştırmalarını sürdürüyordu. Bu araştırmalar bitmediği için de onları ne kabul edebiliyor ne de reddedebiliyorlardı. Ankara, hâlâ Moskova elçisi olarak görevlendirdiği Ali Fuat Cebesoy’un raporu bekliyordu.

Oysa Ali Fuat Cebesoy raporunu daha yeni bitirmiş ve elden teslim etmek üzere Kars’a gitmişti. Hazırladığı bu raporu Kars’ta Kâzım Karabekir Paşa’ya verecek, oda raporu Ankara’ya gönderecekti.

Ali Fuat Cebesoy, Bakü’ye kadar trenle gelmişti ve Bakü’den de Kars’a at sırtında gidecekti.

Böylece Bakü’den sonra arkadaşlarıyla birlikte Kars yolculuğuna başladılar ve bir hafta yolculuktan sonra Kars

sınırına geldiler. Bu dağların kışı henüz başlamamıştı. Bu dağların kışı çok çetin geçerdi. Enver Paşa binlerce askeri bu dağlarda kurda kuşa yem etmişti. Ama yine de havalar soğuktu. Dağlarda kar vardı. Dereler sessiz sessiz akıyordu. Güneşin fazla bir tesiri kalmamıştı. Yollarda tavşanlar zıplıyor, bazen de dağ keçileri yollarını kesip kayadan kayaya sıçırıyorlardı.

Yoldan geçen geyiklere ancak el sallıyorlardı vesınıra yaklaştıkça vatana ne kadar hasret kaldıklarını hissetmeye başlamışlardı.

Kâzım Karabekir Paşa kendilerini bekliyordu. Bayağı gecikmişlerdi. Ali Fuat Cebesoy'u yakinen tanıdığı için ona son derece de güveniyordu.

Bir süre sonra Kars topraklarına girdiler ve hükümet konağına yöneldiler. Konağın önünde Kâzım Paşa onları bekliyordu. Orada atlarının dizginlerini hemen bir asker yakaladı. Ali Fuat atından atladı ve Kâzım Paşa'ya sarıldı, ardından da konağa geçtiler.

İçeride kısa bir hal hatır sormanın ardından hemen konuya girdiler. Önce Ali Fuat Paşa, ona bir zarfın içine koymuş olduğu raporu verdi. Kâzım Paşa zarfı aldı ve sağına soluna baktıktan sonra iç cebine koydu.

Ali Fuat, Kâzım Paşa'ya dönerek dedi ki: "Paşam biz bu zaferi tadacak mıyız, ne dersin?"

Kâzım Paşa: "Zafer çok uzağımızda değil, yeter ki buna inanalım."

Ali Fuat: "İnönü Ovası'ndaki direniş hepimizi umutlandırıyor."

Kâzım Paşa: "Güçlü bir orduya doğru hızla ilerliyoruz."

Ali Fuat: "Bütün Kuvayi Milliye güçleri ve yerel direniş savaşçılarının tamamını bu yeni orduda örgütlüyorlar."

Kâzım Paşa: "Kuvayi Milliyecilerin bir ordu etrafında toplanmasına Kuvayi Seyyareciler razı olmuyormuş."

Onlar kuvvetlerin böyle dağınık olmasını istiyorlarmış."

Ali Fuat: "Bundan ne çıkarları var ki bunların?"

Kâzım Paşa: "Ordu güçsüz olsun ki TBMM her dönem Çerkez'in çetesine muhtaç kalsın. Başka ne amaçları olur ki?"

Ali Fuat: "Çerkez Ethem'in Kuvayi Milliye güçlerine çok desteği olmuştu. Eğer Çerkez Ethem ve onun Kuvayi Seyyare birlikleri olmasaydı, TBMM ordu kurup İnönü'ye gidemezdi. Vatan için böyle kahramanca çırpınan bir örgütü, bir çırpıda yargılamak çok da doğru değil. "

Kâzım Paşa: "Çapanoğlu'ndan sonra birileri Çerkez'in gücünü abarttı. O da boyundan büyük işlere kalkıştı galiba. "

Ali Fuat: "Gerekçesi ne olursa olsun, bence o adam ikna edilip tekrar kazanılmalıydı. "

Kâzım Paşa: "Neyse, konuya gelelim. Moskova'da durum nasıl, Anadolu oradan nasıl görünüyor?"

Ali Fuat: "Moskova emperyalizme karşı olan her hareketi devrimci görüp destekliyor. "

Kâzım Paşa: "Bizim için ne düşünüyorlar?"

Ali Fuat: "Ankara ve onun TBMM hükümetini destekliyorlar, Mustafa Kemal'e güveniyorlar. Ancak orada iki başka güç de bizi desteklemek için çalışmalar yapıyor. "

Kâzım Paşa: "Kim onlar?"

Ali Fuat: "Bunlardan biri Enver Paşa, diğeriye Mustafa Suphi. "

Kâzım Paşa: "Hangisi daha güçlü orada?"

Ali Fuat: "Mustafa Suphi olmasaydı Enver Paşa bu desteği Sovyetler'den alabilirdi. Sovyetler, Mustafa Suphi'yi aşip Enver Paşa'ya destek veremediler. "

Kâzım Paşa: "Mustafa Suphi'nin gücü nasıl oralarda?"

Ali Fuat: "Mustafa Suphi, her şeyden önce bir komünist. TKP'nin genel başkanı. SKP Partisi ile organik bağları var."

Kâzım Paşa: "Bir de kızıl ordusu varmış, doğru mu?"

Ali Fuat: "Ordu değil alay. Yaklaşık bin iki yüz kadar silahlı adamı var. "

Kâzım Paşa: "Sen gidip bu orduyu gördün mü?"

Ali Fuat: “Evet, ben gidip gördüm. Askerlerle sohbet ettim. Onları yakından tanıma fırsatı buldum.”

Kâzım Paşa: “Gerçekten bu askerler komünist mi?”

Ali Fuat: “Komünist olmak o kadar kolay bir iş olsa herkes komünist olurdu.”

Kâzım Paşa: “Zor olan nedir?”

Ali Fuat: “Komünist olmak için çok üst düzeyde bir eğitim almak gerekir. Felsefe, ekonomi, sosyoloji, mantık, tarih, antropoloji ve daha birçok dalda çok iyi yetişmek lazım.”

Kâzım Paşa: “Bu askerler bunları bilmiyorlar mı?”

Ali Fuat: “Bu askerler okuryazar değiller ki.”

Kâzım Paşa: “Bunlar nasıl komünist olacaklar peki?”

Ali Fuat: “Bunlar komünist falan değiller. Vatan hasretiyle yanıyorlar, bir de Müslüman olduklarını söylüyorlar.”

Kâzım Paşa: “Bunlar savaşıyorlar mı?”

Ali Fuat: “Bunlar gelirlerse dağıtılıp ordularımıza karışabilirler.”

Kâzım Paşa: “Buna emin misin?”

Ali Fuat: “Evet, buna eminim.”

Kâzım Paşa: “Sorun yok o zaman.”

Ali Fuat: “Elbette, sorun yok.”

Kâzım Paşa: “Ankara bu sorunu gözünde çok büyütüyordu da.”

Ali Fuat: “Büyütmesine hiçbir neden yok.”

Kâzım Paşa: “Bunları rapora yazdın mı?”

Ali Fuat: “Elbette yazdım.”

Kâzım Paşa: “Peki TKP için ne düşünüyorsun?”

Ali Fuat: “TKP’nin genel başkanı Mustafa Suphi çok iyi eğitim almış birisi. Çok iyi yetişmiş, deyim yerindeyse Avrupa standartlarında yetişmiş bir insan.”

Kâzım Paşa: “Eğitimi nedir bu insanın?”

Ali Fuat: “Suphi, köklü bir Karadeniz ailesinden geliyor. Babası vali, annesi ise Samsun belediye başkanının kızı. İstanbul’da hukuk okumuş, sonra Paris’te siyaset bilimi görmüş

bir adam. *Tanin* ve *İfham* gazetelerinde yöneticilik yapmış. Şimdi de Moskova'da *Yeni Dünya* diye bir gazete çıkarıyor. ”

Kâzım Paşa: “Halkı kendi taraflarına çekebilecek bir gücü var mı?”

Ali Fuat: “Bakü’de ilk kongresini yapan TKP, gücünü Anadolu’dan gelen delegelerden alıyor. Onlarla yoluna devam ediyor. ”

Kâzım Paşa: “Kim bunlar?”

Ali Fuat: “Çerkez Ethem’in Kuvayi Seyyaresi, diğeri de İstanbul ve Selanik aydınlarının kurmuş oldukları İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi taraftarları. Onların gücü burada TKP’nin içinde birleştirildi. ”

Kâzım Paşa: “Peki, bunların hepsi raporun içinde var değil mi?”

Ali Fuat: “Evet evet, hepsi de var. ”

Kâzım Paşa: “Tamam, ben bunları en kısa zamanda Ankara’ya iletirim. ”

Ali Fuat: “Tamam, buradaki görevim de bitti demektir. ”

Kâzım Paşa: “Ne yapacaksın ?”

Ali Fuat: “Geriye, Moskova’ya döneceğim. ”

Kâzım Paşa: “Moskova bize yardım edecek mi?”

Ali Fuat: “Edecek. ”

Kâzım Paşa: “Sen sözünü aldın mı?”

Ali Fuat: “Tam sayılmaz ama eğilim bize yardımdan yana.”

Kâzım Paşa: “Silah mı?”

Ali Fuat: “Çok yönlü yardım yapacaklar. ”

Kâzım Paşa: “Çok yönlü dediğin de nedir?”

Ali Fuat: “Silah da var, altın da var. Askerin istihkakı bile var. ”

Kâzım Paşa: “Sana bir şey söylediler mi?”

Ali Fuat: “Resmî olarak değil de gayri resmi sohbetlerde açık açık söylüyorlar bunu. ”

Kâzım Paşa: “Yunanlar bir bozguna uğratıldı, bundan sonra arkası gelir. ”

Ali Fuat: “Evet, bundan sonra çorap söküşü gibi dağılacaklar.”

Kâzım Paşa: “O zaman ben söyleyeyim de Kızıl Alay’ı kabul etsinler. Çekinilecek bir şey yok, diyeyim.”

Ali Fuat: “Söyleyebilirsin, çekinmesinler.”

Bu konuşmalardan sonra Ali Fuat Cebesoy, hazırlamış olduğu raporu, Kâzım Paşa’ya verdi ve oradan ayrıldı.

Ali Fuat Cebesoy’un Sovyetlerde yapacak çok işi vardı. Ankara’nın Sovyet yardımına acilen ihtiyaç vardı vebunu mutlaka halletmesi gerekiyordu. Batı Cephesi’nde yeniden oluşmaya başlamış ordunun çok eksiklikleri vardı. Sovyetler’den başka yardım edecek dost devlet de kalmamıştı. Sovyet yardımı TBMM hükümeti için çok önemliydi. Karşılarında dünyanın galip devletlerinin desteklediği bir ordu vardı. Bu orduya karşıysa sadece mağlubiyeti tescillenmiş ve ordusu dağıtılmış milli kuvvetlerden oluşan bir birlikle çıkıyorlardı. Üstelik bu birliğin cephanelerine de el konulmuştu. Sadece Doğu Cephesi’nde Kâzım Karabekir’in ordusu varlık gösteriyordu.

Ali Fuat bu yardımı mutlaka Sovyetler Birliği’nden koparmalıydı çünkü ellerinde başka bir alternatifi kalmamıştı.

Ali Fuat, Kars’tan ayrıldıktan sonra doğrudan Azerbaycan Komünist Partisi Başkanı Neriman Nerimanov’un yanına gidecekti. Nerimanov ne de olsa soydaşı ve soydaş yardım etmeyecek de kim yardım edecekti?

Böylece Ali Fuat, Nerimanov’a haber gönderdi ve onunla görüşmek istediğini ilettili. Nerimanov hemen kabul etti ve Ali Fuat araya hiç zaman koymadan hemen Nerimanov’un yanına gitti.

Nerimanov onu kapıda karşıladı.

“Hoş geldin kardeşim.” dedi ona kendi Türkçesiyle.

Ali Fuat: “Hoş bulduk efendim, hoş bulduk.”

Nerimanov: “Memleketimizde havadisler nasıl kardeşim?”

Ali Fuat: “Memlekette işler yoluna girmiş gibi ama eksikler hâlâ çok. ”

Nerimanov: “Neler yaptınız, kim, ne yapıyor? Düşmanınız çok büyük çünkü. ”

Ali Fuat: “Düşmanımızın gücünü biliyoruz ama halkımızın da gücünü biliyoruz. ”

Nerimanov: “Dünyanın tek süper gücü olan İngiliz emperyalizmiyle savaşıyorsunuz. ”

Ali Fuat: “Onu biliyoruz sayın başkan ama bize yardım edeceksiniz. Yeterli silah ve cephanemiz yok. Ordumuz şu anda düşmanı Eskişehir Ovası’nda durdurmuş vaziyette. Ama silaha ihtiyacımız var. ”

Nerimanov: “Onu ben yukarıya bildireyim, siz de biraz baskı yapın. Lenin yoldaş size mutlaka yardım edecektir. ”

Ali Fuat: “Ben durumu TKP yöneticilerine de ileteceğim. Zaten onlar da bu konuda çalışmalar yapıyorlar. ”

Nerimanov: “Mustafa Suphi, Mir Sultan Galiyev’in sekreteri. Mir Sultan Galiyev de partide dört numara. O isterse her şey olabilir. ”

Ali Fuat: “Sultan Galiyev ile mi görüşelim?”

Nerimanov: “Sen de görüş, ben de iletirim. Suphi de görüşsün. Çünkü burada söz konusu olan bir anavatandır. ”

Ali Fuat: “Doğru söylüyorsun, hepimiz hep beraber yukarıyı sıkıştıralım. ”

Nerimanov: “Tamam. ”

Ali Fuat: “Aynı şeyleri Mustafa Suphi ile de görüşeceğim. ”

Nerimanov: “Tabii tabii, TKP’nin onayı olmadan Anadolu’ya bir şey verilmez. Önce onlar TKP’nin onayını alacaklar. ”

Bunun üzerine Ali Fuat ayağa kalktı ve müsaade istedikten sonra dışarı çıktı.

Anadolu’nun her yanı bir yangın yeri gibiydi. Her taraf

işgal altında inin inin iniyor ve memleket için biran önce bir şeylerin yapılması gerekiyordu.

Urfa Fransız çizmesi altında haykırıyor, Antepli Kara Yılan destan yazıyor, Maraşlı Sütçü İmam bir şeyler yapmaya çalışıyordu ama bütün bunlar yeterli değildi.

Soğuk bir kış günüydü. Ali Fuat, Suphi'nin izini sürmeye başladı. Arkadaşlarına sordu, akşama geleceğini söylediler. Ali Fuat onu bekleyecekti, beklemekten başka çaresi yoktu.

Memlekette bir var olmaya da yok olma savaşı yaşanıyor-du. Batı Cephesi Kumandanı İsmet, acilen yardım bekliyor-du ve Sovyetlerden başka yardım yapacak bir güç de hali hazırda ortada yoktu.

Acilen silahlara ihtiyaç vardı. Acilen mermiye ihtiyaç vardı. Batı Cephesi'ndeki Yunan kuvvetleri İngiliz desteğiyle savaşıyordu. İngilizler savaşın galibiydiler ve Yunanlar da onların taşeronlarıydı. Artık savaş kendileri değil, taşeronları tarafından yapılıyordu.

Suphi ise vatana dönmek ve savaşa dahil olmak için planlar yapıyordu. Vatan burnunun biraz ötesindeydi ama girişi ona yasaklanmıştı. Vatan emperyalist çizmeler altında inin inin inlerken o vatanına giremeyen yasaklılar arasındaydı.

Suphi akşam saatlerinde ofisine geldi. Arkasından Ankara'nın Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Cebesoy da geldi. Ali Fuat çoktandır onu bekliyordu aslında.

Hava ağırdı, Bakü'de kar yağıyordu. Bakü soğuktu. Suphi önce sobasını yaktı. Sobayı yaktıktan sonra sobanın yanına bir sandalye koyarak, büyükelçiye sobanın yanına oturttu.

Büyükelçi sabırsızlanıyordu ve kısacık bir zaman diliminde çok şeyler yapmak gerek, diyordu.

Suphi çok yorulmuştu. Bir yandan parti çalışmaları, diğer yandan gazete onu epey yoruyordu.

Ali Fuat Cebesoy'a döndü:

“Hoş geldin sayın büyükelçi. ” dedi.

Ali Fuat: “Hoş bulduk, sayın başkan, hoş bulduk. ”

Suphi: “Bu ziyaretinizi neye borçluyuz sayın büyükelçi?”

Ali Fuat: “Sayın başkan, bugün Nerimanov ile görüştüm.

Memleket zor günler geçiriyor, dedim. Memleket yangın yeri, dedim. Memlekete yardım etmek gerek, dedim. Şimdi aynısını size söylüyorum. ”

Suphi: “Biz ne yapabiliriz ki, yer demir, gök bakır? Biz de çaresizce uzaklardayız. Onlara nasıl yardımcı olabiliriz, diye çırpınıyoruz. Topu topu bin iki yüz kişilik bir alayımız var. Zaten onu da yarın vatan topraklarına savaşmaya gönderiyoruz. ”

Ali Fuat: “Öyle değil sayın başkan, öyle değil. Memlekete yardım için Sovyet Politbürosu’na baskı yapalım diyoruz. Sen, ben Nerimanov, hep beraber. “Memleketin yardıma ihtiyacı var. ” diyorum. ”

Suphi: “Biz ne yapabiliriz ki sayın büyükelçi?”

Ali Fuat: “Sizin yapacağınız diplomatik alandaki ağırlığınızı hissettirerek bize yardımcı olmak. ”

Suphi: “Yapacağımız bir şey varsa başım gözüm üstüne. Bu memleket hepimizin. ”

Ali Fuat: “Siz, bizle Politbüro arasında köprü görevi yapacaksınız. Orada çıkabilecek bir karara yardımcı olacaksınız, kibiz de Sovyetlerden silah ve cephane yardımı alabilelim. ”

Suphi: “Ben kendi adıma ne gerekiyorsa yapmaya hazırım. Bak, kurmuş olduğumuz Kızıl Alay’ı memlekete gönderiyoruz. Biz de gitme hazırlığındayız. ”

Ali Fuat: “Sayın başkan, ben Sultan Galiyev’e de ulaşmaya çalışıyorum. Ama siz benden daha kolayca ona ulaşabilirsiniz. Çünkü siz hem yoldaşsınız hem de onun sekreterisiniz. Siz Sultan Galiyev ve Lenin ile biran önce görüşseniz. Acilen TBMM’nin silaha ihtiyacı olduğunu onlara iletmeniz, memleket için çok büyük iş yapmış olacaksınız. Memleketimiz size borçlu kalacak. ”

Suphi: “Bence bu görüşmelerin, hiç mahsuru yok, en kısa zamanda ben o işi bitireceğim. Buna emin olabilirsiniz. ”

Ali Fuat: “Yarın, tarih sizleri altın harflerle yazacak. ”

Suphi: “Altın harflerden vazgeçtik, bizi doğduğumuz topraklara soksunlar yeter. ”

Ali Fuat: “Ben Ankara’yla görüşüyorum. Yakında sizin için ne gerekiyorsa yapılacaktır.”

Suphi: “Biz biran önce gidip savaşa katılmak istiyoruz.”

Ali Fuat: “Sizinle ilgili olumlu bir rapor yazdım ve cevap bekliyorum.”

Suphi: “Ne zaman cevap verirler?”

Ali Fuat: “Zamanı yok ama yakında verirler.”

Suphi: “O zaman silahları alalım da öyle hep beraber gidelim.”

Ali Fuat: “Olur, neden olmasın?”

Suphi: “Bakın bu savaşı eski İttihatçılar ve komünistler verecekler ve çoğu ölecek. Ama o din bezirganları, Hürriyet ve İtilafçılar, düşman ordularını destekliyorlar. Dürriyade’ye fetvalar yazdırarak halkı milli kuvvetlere karşı kışkırtıyorlar. Ama yarın seçim olsa yine onlar kazanacak. Onlar vatansever, bizlerse hain olarak anılacağız.”

Ali Fuat: “Hayatın bir de öyle ters bir cilvesi de var. Onlar vatansever, bizse vatan haini olacağız.”

Suphi: “Kim yazıyor bu tarihi?”

Ali Fuat: “Güçlü olanlar yazar tarihi.”

Suphi: “Gerçekten çok kötü bir şey. Adamlar orduları dağıttılar. Vatanı İngilizlere teslim ettiler. Osmanlı’yı İstanbul’un içine sıkıştırdılar. Başkaldırının başını kestiler. İşbirlikçi bir basın yarattılar. ‘Vatan’ diyenin dilini kestiler.”

Ali Fuat: “Hürriyet ve İtilafçılardan mı bahsediyorsun?”

Suphi: “Evet onlardan bahsediyorum.”

Ali Fuat: “Onlar şimdi İstanbul’da keyfine bakıyorlar.” Daha sonra Ali Fuat müsaade istedi ve kalkıp Moskova’ya gitti. Moskova’da görülecek çok işi vardı. Ankara’nın cevabı Moskova’ya gelecek, ayrıca Moskova’da yine Politbüro ile görüşecekti.

Moskova’da güneş bulutların arkasında kaybolmuştu. Gökyüzünde at tüyü gibi ağır bir sis vardı. Yerlerdeki buz,

ayakların altında çatır çatır kırılıyordu. Her taraf karla kaplanmış, bembeyazdı. İnsanlar işlerine gidip geliyorlardı. Dağların her yanı karla kaplanmıştı, sözün kisası Moskova o gün bembeyaz bir gelinliğe bürünmüştü.

Ali Fuat'tan sonra, Suphi de Moskova'ya gelmişti. Önce-Yeni Dünyagazetesi' ne gidip karısı Maria ile sonra da fırsat bulursa Galiyev ile görüşecekti.

Moskova artık dünya işçi sınıfının başkenti olmuş ve insanlığın geleceğinin umudu haline gelmişti.

Suphi gazetenin önüne geldi. Gazetenin merdivenlerinden yukarıya doğru çıkmaya başladı ve işte Maria karşısında duruyordu. Hayli zamandır onu ihmal etmişti. Bakü'deki toplantılar, parti çalışmaları, onu karısından uzaklaştırmıştı.

Maria, hiçbir burjuva özentisi olmayan, kendisini insanlığın geleceğine adanmış, yüreğinde doğa ve insan sevgisi olan, çok iyi yetişmiş bir komünistti. Bolşevik Devrimi'ne bizzat katılıp mücadelede yer almış birisiydi. Şimdi de birikimlerini Suphi'nin Yeni Dünya Gazetesinde halkla paylaşıyordu.

Maria, Suphi'yi karşısında görünce önce şaşırdı. Sonra zıplayıp onu boynundan yakaladı ve ayaklarını yerden kesti. Suphi de ona sarılarak hasret giderdi ve kadını usulca indirdikten sonra dedi ki:

“Gazetede durum nedir?”

Maria: “Gazete çok iyi gidiyor. Şimdilik bir sorun yok.”

Suphi: “Sen nasılsın?”

Maria: “Ben iyiyim, sadece senin yokluğuna alışamadım.”

Suphi: “Seni bundan sonra yanımdan ayırmayacağım.”

Maria: “Ben de öyle düşünüyorum.”

Suphi: “Yakında bizim vatana gideceğiz. Seni de götüreceğim.”

Maria: “Seve seve giderim.”

Suphi: “Seni ata yurduma da götüreceğim.”

Maria: “Orası neresi?”

Suphi: “Orası, Giresun. Ordu ilimizin bir ilçesi.”

Maria: “Deniz var mı?”

Suphi: “Karadeniz’in kıyısı. ”

Maria: “Orası çok güzel olmalı. İki göz evimizi yapar, oraya yerleşiriz. ”

Suphi: “Sen bilirsin. ”

Maria: “Sizin Karadeniz de çok güzel olmalı. Doğası, yeşilliği ve denizi birbirini tamamlıyor olmalı. ”

Suphi: “Biz fazla o bölgede kalmadık. Babamın memur olması bizi hep iç bölgelere sürükledi. En sonunda da İstanbul’dan buraya geldim. ”

Maria: “Ben Sinop diye biliyordum. ”

Suphi: “Sinop Cezaevi günlerimin geçtiği yer. Ben orada geçen günleri ömürden saymıyorum. ”

Maria: “Sen bilirsin. ”

Suphi: “Sahi ben Galiyev Yoldaş ile görüşeceğim, o da buralarda mı?”

Maria: “Sultan Galiyev mi?”

Suphi: “Evet. ”

Maria: “Evet evet, Moskova’da. Dün basın toplantısına ben de katılmışım. ”

Suphi: “Onunla acilen görüşmem lazım. ”

Maria: “Acelesi neymiş böyle?”

Suphi: “Bizim memleket meselemiz var. Onu görüşeceğim. ”

Maria: “Ne olmuş sizin memlekete?”

Suphi: “Bizim memlekette emperyalizme karşı Milli Kurtuluş Savaşı başlamış ama silaha ihtiyaçları varmış. Onu söyleyeceğim. ”

Maria: “Yani antiemperyalist bir savaşta, komünistlerden destek öyle mi?”

Suphi: “Evet. ”

Maria: “Yardım etmek zorundalar. ”

Suphi: “Vallahi, biz isteyeceğiz. ”

Maria: “İyi edersiniz. ”

Suphi: “Şimdi yerinde mi?”

Maria: “Sormak lazım. ”

Suphi: "Saraya gitmek lazım. "

Maria: "Evet, saraya gitmek lazım. "

Görevli çayları getirdi. Suphi demli çayını içmeye başladı. Suphi çayını içtikten sonra da kalkıp saraya gitti.

Saray çok şaşısalı bir yerdi. Her bölümü farklı dönemlerde, farklı krallar tarafından yapılmıştı.

Suphi salonda yanan sobanın yanına gitti. Çok büyük bir sobanın etrafında insanlar toplanmıştı. Suphi bir ara sobaya yaklaştı ve ellerini ısıttıktan sonra orada bir sandalyeye oturdu. Biraz dinlenip Sultan Galiyev'in bulunduğu bölüme gitti. Kapıda nöbetçiler vardı.

Nöbetçilere kendini tanıttıktan sonra, "Sultan Galiyev'e geldiğimi söyleyin. " dedi.

Sultan Galiyev, sekreterinin geldiğini duyunca hemen onu içeriye çağırdı.

Suphi onu selamladı ve geçip oturdu. Sultan Galiyev, Suphi ile Türkçe sohbet etti ve ona memlekette neler olduğunu sordu.

Suphi ise şöyle dedi:

"Yoldaş, memleket diken üstünde. Mustafa Kemal'in orduları Eskişehir'de emperyalist orduları durdurmuş hatta onları geri püskürtmüşler. Ama gelin görün ki daha yeni kurulma aşamasında olan bir ordu bu. Silaha ve diğer lojistik malzemeye ihtiyaçları olduğu için bir türlü kurumlaşamıyormuş. "

Galiyev: "Orduyu oluşturabilmişler mi?"

Suphi: "Zaten hazır bir yerel güç vardı. Anadolu'nun her yanında kendine Milli Kuvvetler diyen küçük gruplar vardı. TBMM hükümeti onları bir araya getirerek ordulaştırıyor ve bu ordu da İnönü denilen bir yerde düşmanı durdurmuş. "

Galiyev: "Mustafa Kemal, bu işi götürebilecek kapasitede birisi mi sence?"

Suphi: "Bence onda bu yetenek var. Biz TKP olarak yakında oraya gideceğiz ve biz de milli hareketlerin içinde savaşaacağız. "

Galiyev: "Şimdi sizde eksik olan nedir?"

Suphi: “Piyade tüfeği, top, makineli tüfekler, mermi ve bomba diyorlar, arkadaşlar. ”

Galiyev: “İstihkak nasıl, askerinizin yiyeceği var mı?”

Suphi: “Nerede olsun, Galiyev Yoldaş? Altı senedir sürekli savaşan bir milletin yiyecek nesi olur? Kim ekti ki onlarda biçsinler?”

Galiyev: “Ben onu da not alıyorum. ”

Suphi: “Mustafa Kemal, büyükelçi Ali Fuat Cebesoy’la haber salmış. Acilen yardım talep ediyor. Ali Fuat Cebesoy da çok yakında sizinle görüşmeye gelecek. ”

Galiyev: “Gelsin, biz durumun farkındayız. Anadolu emperyalizmin pençesinden mutlaka kurtarılmalı. Müslüman Türk halkına yardım etmeyeceğiz de kime yardım edeceğiz?”

Suphi: “Soydaşlarınız ve yoldaşlarınız sizi tarih önünde hiç unutmayacaklar. ”

Galiyev: “Ben araştıracağım, maddi yönden de yardım yollarını araştıracağım. ”

Suphi: “Çok iyi edersiniz yoldaş, memleket diken üstünde.”

Galiyev: “İçiniz rahat olsun. ”

Suphi: “Türk Milleti tarih önünde sizin bu iyiliğinizi not edecek. ”

Galiyev: “Siz ne zaman gideceksiniz Anadolu’ya?”

Suphi: “Bilmiyorum, Ankara’dan haber bekliyoruz. ”

Galiyev: “Ankara’yla yazışıyor musunuz?”

Suphi: “Evet, büyükelçilik vasıtasıyla yazışıyoruz. ”

Galiyev: “Enver Paşa’ dan haberin var mı?”

Suphi: “Yok, benim ondan haberim olmaz. ”

Galiyev: “Neden?”

Suphi: “Çünkü o bir hayalperest. ”

Galiyev: “Ütopyacı mı?”

Suphi: “Evet. ”

Galiyev: “Ütopyada lazım değil mi? Hayal olmadan yaratıcılık da olmaz. Önce hayal edeceksin, sonra onu gerçekleştireceksin. ”

Suphi: "Onun hayalleri emperyalist Alman kuvvetleriyle keşiyordu."

Galiyev: "Evet, doğru."

Suphi: "Emperyalist devletlere güvenilmez. Onlara güvenerek ülkeyi bir tehlikeye atamazsınız. Enver Paşa bunu yaptı."

Galiyev: "Tarih önünde herkes yaptıklarının hesabını verecektir."

Suphi: "Şimdi gelmiş buraya, ülkeyi bir başka maceraya sürüklemeye çalışıyor."

Galiyev: "Yok artık, öyle bir gücü kalmadı."

Suphi: "Tekrar konumuza dönelim, yoldaş siz bize ne zaman haber verebilirsiniz?"

Galiyev: "Ben, Lenin ile bu akşam görüşebilirsem, yarın sana haber verebilirim."

Suphi: "Bir an önce haber verirsiniz çok mutlu oluruz. Çünkü bizden çok acil haber bekliyorlar."

Galiyev: "İçiniz rahat olsun. Sizin kadar benimde vatanım orası."

Suphi: "Teşekkür ederim yoldaş."

Galiyev: "Kendi yurdumuz için ne gerekliyse o yapılacak."

Suphi kalkıp gittikten sonra, Sultan Galiyev, Lenin'den randevu istedi ama Lenin Moskova'nın dışında olduğu için başka bir güne randevu alabildi.

Suphide kalkıp partiye gitti. Parti o gün çok kalabalıktı. Moskova'da bulunan Müslümanlar ve Türklerin akın akın geldikleri partide yoğun olarak Anadolu'nun kurtuluşu ve onun lideri Mustafa Kemal konuşuluyordu. Moskova'da esir Türklerden oluşturulan Kızıl Alay'ın da artık Anadolu'ya gitme zamanıydı. Bütün hazırlıklar tamamlanmıştı ve Kızıl Alay antiemperyalist yurt savunmasında yerini alacaktı.

Mustafa Suphi burada yönetici arkadaşlarıyla gelişmeleri konuştu.

Ethem Nejat: "Ankara bize diyor ki, 'Kızıl Alayı bize koşulsuz teslim edin. Biz de onu diğer birliklerin içine serpiştirelim.' Biz de buna itiraz ettik. 'Kurtuluş Savaşı'na katılacağız ama komünistlerin farklı olduğunu da onlara hissettireceğiz.' dedik. Ankara bunlara sıcak bakmıyor."

Suphi: “Ankara’yla bu konuda çatışacak değiliz. Onlar burjuva düzeninden yanalar, biz emekçinin düzeninden yanayız. Emperyalizme bakış açımız da onlarınkinde farklı. Ama biz ille de o konuda ısrar etmeyeceğiz. Önemli olan vatanın bağımsızlığı.”

Ethem Nejat: “Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi, ana-vatanda mevzilerin başında halkımızı bekliyor ve halkımıza sahip çıkıyor.”

Suphi: “Hiç sanmıyorum çünkü Mustafa Kemal’in askerleri Kuvayi Seyyare birliklerine saldırmışlar. Bunlara da saldıracaklar.”

Ethem Nejat: “O zaman biz de gidemeyeceğiz çünkü gidersek bize de saldıracaklar.”

Suphi: “Yok, bizi davet ediyorlar. Bizimle iyi geçinmek istiyorlar.”

Ethem Nejat: “Niçin bunu yapıyorlar?”

Suphi: “Çünkü bize ihtiyaçları var.”

Ethem Nejat: “Bunu kanıtlayan bir belge var mı?”

Suphi elini ceketinin cebine attı ve bir zarf çıkardı. Zarfın içinde bir mektup vardı veyahut Mustafa Kemal’e aitti.

Ethem Nejat’a dedi ki:

“Bak bu mektup Mustafa Kemal’e ait. Mustafa Kemal bu mektubu yazarken mutlaka çok düşünerek yazmıştır. Çünkü onun Sovyet yardımına ihtiyacı var. Biz aracı olmazsak Sovyetlerin onlara yardım etmeyeceğini de biliyor. Bak mektubu sana okuyorum.”

Ethem Nejat: “Lütfen okuyunuz.” Suphi: “Mektubu aynen okuyorum.”

Bakü’de Türkiye İştirakiyun Komitesi Heyet-i Merkeziye Reisi Mustafa Suphi Bey ve azadan Mehmet Emin Yoldaşlara,

Süleyman Sami yoldaş vedaatıyla gönderdiğiniz 15 Haziran 1920 tarihli mektubunuzu aldım. Milletimiz kendisini hiçbir suretle temsil etmeyen İstanbul hükümetinin kabul eylediği şerait-i sul-hiyeyi reddetmiştir. Ekseriyet-i azimesi rençber ve köylüden müteşekkil olan milletimiz Garbın emperyalizm ve kapitalizm mahkûmiyetinden kendini kurtara-

bilmek için bunlara karşı müttehid olarak mücadele ve mübarezeye karar vermiştir ve bu kararını tatbik etmektedir.

Türkiye İştirakyun Teşkilatı'nda aynı kanaat ve gaye ile çalışmakta olmasını büyük bir memnuniyetle telakki ettik.

Milletimiz Ankara'da vücuda getirdiği Büyük Millet Meclisi ile mukadderatına bizzat ve istiklal-i tam dairesinde vaziyet etmiştir, işbu halk hükümetini vücuda getiren teşkilâtlarımızın köyden itibaren nahiye, kaza, liva ve vilayet merkezlerine kadar her yerde halk tarafından intihap olunmuş birer heyet-i idaresi vardır ve bu teşkilât Büyük Millet Meclisi Riyasetine merbuttur, işbu teşkilat mütarekeyi müteakip Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namı altında vücuda getirilmiş bir teşkilattır. Bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti işbu teşkilattan doğmuştur ve binaaleyhin Sovyet teşkilat-ı idariyesiden farksızdır, içtimai inkılâp dahi safa-hat-ı lazimesini geçirmekte olup bu inkılâbı halktan doğmuş olan Büyük Millet Meclisi sevk-ü idare etmektedir.

Gerek şahsen ben ve gerekse bütün rüfeka-yı mesaim ekseriyeti rençber ve köylüden ibaret olan milletimizin istiklâlini tesis ve temin gaye-i yega-nesini takip etmekteyiz.

Memleket ve milletimiz her taraftan emperyalist ve kapitalistlerin hücumlarına ma'ruz bir halde olduğu gibi fiilen bunlara iştirak eden İstanbul hükümetinin padişahına atfen memleket dahilinde ika' edildiği ifsadat-ı mütemadiyen mütevellid mahalli ihtilâflara da karşı koymak mecburiyetindedir. Binaaleyh milletin vahdet ve mukavemetini ihlâl edebilecek zamansız ve fazla teşebbüslerden tevakke etmek milletimizin halası nokta-i nazarından elzemdir. Bu lüzumu gözönünde bulunduran Büyük Millet Meclisi içtimai inkılâbı sükunetle ve esaslı surette tatbik etmektedir.

Gaye ve prensip itibarıyla bizimle tamamen müşterek olan Türkiye İştirakiyun Teşkilâtı'ndan maddeten ve manen hakkıyla müstefid olabilmekliğimiz için teşkilâtınızın münhasıran Büyük Millet Meclisi riyasetiyle te'sis ve muhafaza-i irtibat eylemesi lazımdır. Türkiye dahilinde tatbik edilecek her nev'i teşkilât ve inkılâbat ancak bu kanal vasıtasıyla yapılabilir.

Aynı hedefe yürüyen Türkiye İştirakiyun Teşkilâtı ile tamamen tevhide mesai edebilmek üzere Büyük Millet Meclisi nezdinde selahiyet-i tammeyi haiz bir murahhas göndermenizi ve Büyük Millet Meclisi tarafından Azerbaycan hükümeti nezdine murahhas olarak Bakü'ye gönderilmiş Memduh Şevket Bey ile tesis-i irtibat ve tevhid-i mesai eylemenizi rica eder ve bilvesile samimi hürmet ve selâmlarımı takdim eylerim.

Ethem Nejat: "Burada 'Gelmeyin' diye bir şey yok. O zaman sorun da yok."

Suphi: "Sorun bizim Kızıl Alay'da. Alayımızı dağıtmamızı istiyorlar."

Ethem Nejat: "Bu askerlerin ne kadar komünist oldukları tartışılır. Bu askerler okuryazar olmayan insanlardan oluşuyor. Bunlar ne anlarlar sosyalizmden, ne anlarlar komünizmden."

Suphi: "Öyleyse ne yapacağız?"

Ethem Nejat: "Kızıl Alay'ı gönderelim. Nerede savaştırmak isterlerse karışmayalım."

Suphi: "Olabilir. Arkadaşlarla görüşüp hemen bu askerleri gönderelim. Arkasından da biz gidelim."

Ethem Nejat: "Bizim arkadaşlarımız, yani partimize bağlı olan Kuvayi Seyyare birlikleri zaten şu anda savaşmaktalar. Mustafa Kemal'in önünü bu birlikler açtı. Bu birlikler olmasaydı Mustafa Kemal, Dürrüzade Abdullah Efendi'nin fetvasının altında kalkamazdı. Bütün Anadolu Mustafa Kemal'e karşı ayaklandı. Çerkez Ethem'in bu birlikleri bu din bezirgânlarını bastırdı."

Suphi: "Tamam. Şimdi hazırlıklara başlıyoruz. Yarın da askerleri gönderiyoruz."

Ethem Nejat: "Yardım işi ne olacak?"

Suphi: "O bugün belli olacak."

Hava soğuktu. Her taraf karla kaplıydı. Güneş çoktan beri kayıptı ama Moskova cıvı cıvıldı. Yoksul dünya halkları buraya akın akın geliyorlar, komünizmi tanımaya çalışıyorlardı. Her taraftan insanlar komünizmi tartışıyorlardı. Moskova onlar için bir umut kapısıydı. Komünizmi gelip görüp ülkelerine ta-

şıyacaktı. Zalim krallarla, din bezirgânlarıyla, toprak ağa-
larıyla, kibirli burjuvalarla, emperyalistlerle hesaplaşacaktı.
Kısaca Moskova mazlum halkların umudu haline gelmişti.

Suphi de bu umutları taşıyanlardandı. Kalktı doğruca eve
gitti. Çünkü o Maria'sına fazla zaman ayıramıyordu ve bugün
evde onu Maria'sı bekliyordu. İkisi de kumru gibiydiler; bir-
birlerine öyle bir aşkla bağlıydılar ki herkes onlara nazarla ba-
kıyordu.

Suphi'nin çaldığı kapıyı Maria açtı. Suphi onu selamladı-
ktan sonra içeriye geçti. Maria gazetede ki son durumu ona an-
lattı. Gazete dağıtımındaki sıkıntıları konuştular. Ondan sonra
sofrayı serip yemek yediler. Yemekten sonra Anadolu'ya yapı-
lacak yolculuk hakkında konuştular.

Maria ona ne zaman gideceklerini sordu.

Suphi: "Mustafa Kemal'den davet var. Önce şu silah yardımı
işini halledelim, ondan sonra da yola çıkarız. "

Maria: "Kızıl Alay ne zaman gidiyor?"

Suphi: "O yarın yola çıkacak. "

Maria: "Ben bu yolculuktan endişeliyim. "

Suphi: "Neden?"

Maria: "Siyaset rakip kabul etmez. "

Suphi: "Bu ne anlama geliyor şimdi?"

Maria: "Siyaset, eğer önünde rakip varsa onu yok etme
sanatıdır. Siyasette, en yakınındaki adam eğer yarın sana rakip
olacaksa seni yok eder. "

Suphi: "Yani?"

Maria: "Bu işin yanisi manisi yok. Eğer Mustafa Kemal sizi
kendine rakip görüyorsa, yaşatmaz. "

Suphi: "Varsayalım öyle. Ama bu adamın bize ihtiyacı var.
Kendisine yardımı buradan biz temin ediyoruz. Bu yardım sü-
rekli olacak. Biz varsak yardım var, biz yoksak yardım da yok."

Maria: "Siz gene de tedbirli olun. "

Suphi çalışma odasına geçip bir şeyler yazmaya başladı.
Önce gazeteye basılacak olan yazısını yazdı. Daha sonra
Anadolu'ya dönüş programı üzerine biraz çalıştıktan sonra
yatağına gidip yattı.

Ankara'nın Moskova Elçisi Ali Fuat, kendisinden bir haber bekliyordu. Silahsız bir orduyla koskoca galip emperyalist güçlerle savaşıacak halleri yoktu. Bütün gözler Moskovadan gelebilecek yardıma dikilmişti.

Suphi bunları bildiği için sabahleyin kalkar kalkmaz gidip Sultan Galiyev'in kapısını çaldı. Sultan Galiyev odasında çalışıyordu. Sultan Galiyev de bu arada Yoldaş Lenin ile durumu görüşmüş ve hangi kalemlerde, ne kadar yardım yapılacağını karara bağlamışlardı.

Sultan Galiyev, Suphi'yi içeri aldı. Onu yanağından öptükten sonra ona yer gösterdi ve oturmasını söyledi.

"Suphi Yoldaş, sizden önce Mustafa Kemal, buraya Halil Paşa'yı göndermiş. Halil Paşa önce Bakü'de, daha sonra Moskova'da antiemperyalist savaş için destek istemiş. Sonra siz de başvurdunuz. Büyükelçi Ali Fuat Cebesoy da yardım için talepte bulunmuş. Bu arada hariciye nazırı da Lenin Yoldaş'a ne kadar yardım yapılacak diye bir liste sunmuş ve Lenin de bunu kabul etmiş ve böylece yardım çıkarılmasına karar verilmiş. Bu yardımların büyük çoğunluğu Halil Paşa'ya verilmiş ve Halil Paşa da bu yardımları alarak Kars'tan Anadolu'ya giriş yapmış, yani şu anda ordunuzun eline geçmiş durumda. Diğer yardımlarda peyder pey devam edecek."

Suphi: "Kim bu Halil Paşa? Şu Enver Paşa'nın amcası Halil Paşa mı yoksa?"

Sultan Galiyev: "Evet evet, Enver Paşa'nın amcası olan Halil Paşa."

Suphi : "Giden yardımda neler var?"

Sultan Galiyev: "Yalnız bunlar aramızda gizli kalacak."

Suphi: "Tabii tabii, ondan tereddüt etme."

Sultan Galiyev: "**Bir milyon altın lira. Altmış bin piyade tüfeği, yüz seksen milyon fişek, yüz sekiz sahra topu ve on iki de ağır topun gönderilmesine karar verilmiş. Beş kilo altın da Mustafa Kemal'e yollanmış. Bu yardımlar devam edecek. Sizin Kurtuluş Savaşı'nız bizim de savaşımız olacak. Olanaklarımızı sizinle paylaşacağız.**"

Suphi: "Ben yakında Ankara'ya gideceğim. Ben şimdi eli boş mu gideceğim? Onlar bana sorarsa 'Sovyetlerden ne getirdin?' derlerse ne diyeceğim?"

Sultan Galiyev: "Yok yok, sen de eli boş gitmeyeceksin. Sana sekiz bin altın lira verecekler ve onu götüreceksin. Bir de aylık yapılacak yardımların sözleşmeleri sana verilecek, sen de onları Mustafa Kemal'e götüreceksin."

Suphi: "Yoldaş Galiyev, benim milletim, senin, Yoldaş Lenin ve Çiçer'in bu yardımlarını hiç unutmayacak."

Sultan Galiyev: "Suphi Yoldaş, Üstadımız Marx der ki: Bütün dünyanın ezilen halkları birleşin. Şimdi Anadolu emperyalist çizmelerin altında inlerken biz sosyalistler buna seyirci kalamazdık, kalsaydık insanlık suçu işlemiş olurduk."

Suphi: "Bütün sosyalistler kardeştir. Ama bütün dinciler de birbirlerine düşmandır."

Sultan Galiyev: "Anlamadım."

Suphi: "Yani dinciler, biri Hıristiyan dincisi, diğeri Müslüman dincisi olsun, bunların kardeş olma şansları var mı? Ama sosyalist olsalardı kardeş olacaklardı. Onu demek istedim."

Galiyev: "Doğru ve yerinde bir tespit."

Suphi: "Nerimanov da biraz yardım toplamış ve Kars sınırına yetiştirmiş."

Galiyev: "Doğru olanı yapmış."

Suphi: "Bizim gazete Yeni Dünya dün sosyalizmin kardeşliğini manşete verdi."

Galiyev: "Siz ne zaman yurda gideceksiniz?"

Suphi: "Zamanı yok, gideceğiz artık."

Galiyev: "Ne zaman?"

Suphi: "Bu yardımları bekliyorduk, artık gitme zamanımız geldi."

Galiyev: "Kızıl Alay gitti mi?"

Suphi: "Evet, o dün Kars'a gitti."

Galiyev: "Kars'ta kim karşılayacak onları?"

Suphi: "Kâzım Karabekir Paşa."

Galiyev: “Onları yetiştirebildiniz mi?”

Suphi: “O kadar da değil, çoğunluğu okuryazar bile değil.”

Galiyev: “Şimdi ne olacak bu askerler.”

Suphi: “Biz kontrol altında tutmaya çalışacağız. Ancak başarılı olamazsak serbest bırakacağız.”

Galiyev: “Serbest bırakmayın. O askerler sizin için önemli. Hep elinizin altında olsunlar.”

Suphi: “Gelişmelere bakacağız ama doğru diyorsun.” dedi ve yavaşça yerinden kalktı.

Galiyev: “Suphi Yoldaş gidiyor musun?”

Suphi: “Yoldaş, artık gitme zamanı. Bizim halkımız sizleri hiç unutmayacak. Eğer bu savaştan yüz akıyla çıkabilirsek, biliniz ki bu sizin eseriniz olacak.”

Galiyev: “Biz komünistler yoksul halklarız. Kendi sınıfımızdan mazlum bir halka hizmet etmeyip de kime hizmet edeceğiz?”

Suphi tekrar yerine oturdu.

“Yoldaş yakında yola çıkacağız. Ankara’ya varırsak, ben Mustafa Kemal’in meclisinde bir konuşma yapacağım.” dedi

Galiyev: “Ne diyeceksin?”

Suphi: “Diyeceğim ki, Bolşeviklerin dört numarası hem Türk hem de Müslüman’dır. Onlar, Müslüman Türk topluluklarını emperyalizmin ve gericiliğin baskısından kurtarmak için çabalyorlar. Onlar da en az sizin kadar Türk, en az sizin kadar Müslümanlar. Sultan Galiyev Doğu Halkları adı altında Müslüman Türkleri birleştirip kurtarmayı amaçlamaktadır.”

Galiyev: “Dostluk selamlarımızı da götür.”

Suphi: “Başım üstüne yoldaş.”

Galiyev: “Lenin Yoldaşı da unutma. Her şeyi o bize verdi.”

Suphi: “Hiç unutmuyum Lenin’in yaptıklarını? O ötekileştirilmiş bütün halkların babasıdır.”

Galiyev: “Onlar devrimcidir. Devrimciler kendileri için değil, halkları için yaşar.”

Suphi: “Evet, çok yerinde bir tespit.”

Galiyev: "Heyette kaç kişisiniz?"

Suphi: "Şimdilik on dokuz kişi olacağız. "

Galiyev: "Vapurla mı gideceksiniz?"

Suphi: "Yok, Kars sınır kapısından gireceğiz. "

Galiyev: "Bizim elçilik personelinden birileri var mı?"

Suphi: "Büyükelçi de bizimle gidiyor. "

Galiyev: "Heyete resmîlik vermek için mi?"

Suphi: "Bilmiyorum. "

Galiyev: "Yine de dikkat etmek lazım, bizde bir söz vardır: Osmanlı'da oyun bitmez. "

Ardından Suphi müsaade istedi ve dışarı çıktı.

Moskova'da o gün hava çok soğuktu. Aralık ayları Moskova'da çok sert geçerdi. Havada o kadar yoğun bir sis vardı ki sanki ağaçların üzerine yapışarak kara dönüşmüştü. Yollar da kardan kayganlaşmıştı.

Suphi için parti meclisini toplayıp son kararı alma zamanı gelmişti. Geç kalmanın bir faydası yoktu. Anadolu bir ateş çemberindeydi ve her yer cayır cayır yanıyordu.

Yıllardır savaşlarda mağdur olan Anadolu halkı çaresiz bir kurtuluş bekliyordu. Anadolu'da işgaller vardı. Anadolu'da bu işgallerden yana yobaz ayaklanmalar vardı. Halk çaresizdi. Üstüne bir de Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin fetvası vardı ki çok büyük tehlikeler yaratmış ve Anadolu'da milli kuvvetlere karşı cihat ilan etmişti.

Bir Kuvvayi Milliyeci tarafından öldürülmek, şehit olmak kabul ediliyordu ve Kuvvayi Milliyecisini öldürmek insanı cennete sokabiliyordu.

İşte bu şartlara biran önce son vermek için Anadolu'ya gitmek gerekiyordu. Ama halen ne Ankara'dan bir haber çıkmış nede büyükelçiden bir ses çıkmıştı.

Ankara bu konuda ne düşünüyor, bunu bilen de yoktu. Suphi tam da bu konuda bir haber almak istiyordu. Yönünü

Moskova büyükelçisine çevirdi. Moskova büyükelçisine bir haber gelip gelmediğini öğrenmek istiyordu. Çünkü Anadolu'ya gitmek için parti yönetimi acele ediyordu.

Büyükelçiliğin dış kapısından girdikten sonra onu elçilik görevlileri karşıladılar ve içeride bir odaya aldılar. Ali Fuat Cebesoy ile görüşmek istediğini söyledi. Ali Fuat Cebesoy onu zaten bekliyordu. Ali Fuat Bey'e haber verilince, hemen kabul ederek, onu odasına aldı.

Suphi içeri girince, Ali Fuat ayağa kalktı ve onu kapıda karşıladı. Birbirlerine sarılıp hal hatırsorduktan sonra büyükelçi Ali Fuat Cebesoy, Ankara'dan haberin geldiğini söyledi. Çekmecesini çekerek bir zarf çıkardı ve zarfı Suphi'ye uzattı.

Suphi, içindeki mektubu çıkararak okudu. Döndü bir daha okudu. Mektup Mustafa Kemal'den geliyordu ve büyükelçiliğe hitaben yazılmıştı. Mektupta, Türkiye Komünist Fırkası'nın çalışma alanları ve çalışması hakkında Ankara'nın kaygılarını yazıyordu.

Suphi mektubu yavaşça masanın üzerine bıraktı. Daha sonra büyükelçi Ali Fuat Bey'e dönerek:

"Ankara bizimle birlikte çalışmak istiyor."

Ali Fuat: "Evet ama gördüğünüz gibi biraz da çekinceleri var."

Suphi: "Bizim Ankara hükümetine hiçbir zararımız olmaz."

Ali Fuat: "Mektubu dikkatlice okuduysanız, sizin Ankara'yı karıştıracığınız konusunda biraz tedirgin görünüyorlar ama gelmenize de karşı değiller."

Suphi: "Olası bir kargaşadan tedirginler ama bizim kargaşayla işimiz olmaz. Biz sadece halkımıza hizmet için orada olmak istiyoruz."

Ali Fuat: "Siz de Lenin Yoldaş gibi bir iç kargaşayla iktidara el koymayacaksanız, sorun yok demektir."

Suphi: "Bizim öyle bir niyetimiz olsaydı, Ankara'ya yasadışı yollardan giderdik. Yani bir motora biner, Karadeniz'in bir kıyısında iner ve ülkede de kargaşa çıkarırdık. Olur mu öyle bir şey?"

Ali Fuat: "Ankara'nın size ihtiyacı var. Ankara biliyor ki siz olmazsanız Sovyetler kendilerine yardım etmeyecektir."

Suphi: "O bizim sorunumuz değil. Biz kimsenin hatırı için bir şeyler yapmaya çalışmıyoruz. Biz ne yapıyorsak önce vatanımız, sonra da halkımız için yapıyoruz. "

Ali Fuat: "Ne zaman yola çıkacaksınız?"

Suphi: "Zaman kalmadı, arkadaşlarla görüşüp hemen yola çıkacağız. "

Ali Fuat: "En geç ne zaman Kars'ta olursunuz? Ankara'ya bildirmek zorundayım. "

Suphi: "En geç 28 Aralık 1920 günü Kars'ta olmaya çalışacağız. "

Ali Fuat: "Böyle yazabilir miyim Ankara'ya?"

Suphi: "Yazabilirsin. "

Ali Fuat: "Sovyetlerden oluşan bir diplomat grubu da sizinle beraber gidecek değil mi?"

Suphi: "Evet, onların da öyle bir programı var. "

Ali Fuat: "Heyette kaç kişi olacaksınız?"

Suphi: "On dokuz kişi yani bizim parti MYK'mız olacak. Sovyet büyükelçilik mensupları olacak. "

Ali Fuat: "Yardım işi tamam değil mi?"

Suphi: "Evet, sizinle paylaşmadılar mı?"

Ali Fuat: "Paylaştılar da bir de size teyit ettireyim dedim. "

Suphi: "Silahların ve altınların bir kısmı gitti. "

Ali Fuat: "Biliyorum. "

Suphi: "Buradan giden yardımlar Kars sınırında Mustafa Kemal'in adamlarına teslim edilecek. "

Ali Fuat: "Biliyorum. "

Suphi: "Bir miktar altını da ben beraberimde götüreceğim. "

Ali Fuat: "Benim ondan haberim yok. "

Suphi: "Beraberinde sekiz bin altın lirayı götürüp Mustafa Kemal'e sunacağım. "

Ali Fuat: "Ne olur ne olmaz, kendinize dikkat edin. Şu yaralı halkımızın size ihtiyacı var. "

Suphi: "Teşekkür ederim. " dedi ve kalktı.

Suphi kalktıktan sonra doğru partiye gitti. Partide artık son çalışmalarını ve yola çıkılması için hazırlıklarını yapacaktı.

TKP'nin yayın organı olanı Yeni Dünya gazetesi bu süreçle ilgili manşetlerle çıkıyordu. Yakında Türkiye komünistlerinin yurda döneceklerini ve Kurtuluş Savaşı'na fiilen katılacakları doğrultusunda yayımlar yapıyordu. TKP'nin hızlı yükselişi Ankara'yı da tedirgin ediyordu. Ankara, çiftçi köylü yanlısı politika yapan komünistlerin aç ve yoksul Anadolu halkı arasında kendisine taban bulacağı konusunda endişeliydi. Bu endişelere rağmen doğrudan TKP yöneticilerine gelmeyin de diyemiyorlardı çünkü Sovyet yardımı tamamen onlara endeksliydi.

Partinin yürütme kurulu toplanmış ve Mustafa Suphi'yi bekliyordu. Suphi de toplantıya zamanında yetişmek için acele ediyordu. Çünkü toplantıya geç kalması normal karşılanamazdı.

Partide herkes vatana dönme sevinci yaşıyordu. Vatan ateş çemberindeydi. Vatan işgal altındaydı. Vatanda hainler cirit atıyorlar, işgalcilerin isteği doğrultusunda fetvalar veriliyordu. Vatanda işgalcileri destekleyen yeni bir basın türemişti. Vatanda kutsal din, emperyalizmin hizmetine sunulmuştu. İşte bu gerekçelerle bir an önce vatanda mücadelenin içinde olmak istiyorlardı.

Mustafa Suphi, parti merkezinde arkadaşları tarafından karşılandı. Parti bugün biraz daha fazla kalabalıktı. Arkadaşlarıyla tek tek görüştüktan sonra toplantı salonuna çıktı. Orada bulunan arkadaşlarıyla görüştüktan sonra geçip yerine oturdu. Ardından diğer arkadaşları da gelip yerini aldıktan sonra Suphi de toplantıyı başlattı.

Suphi çok heyecanlıydı. Altı yıldır uzak olduğu vatanına kavuşmak için toplanmışlardı. Vatan hasreti başka bir şeye benzemiyordu. Vatansızlığın ne anlama geldiğini çok iyi biliyordu. Suphi bütün arkadaşlarını selamladıktan sonra toplantıyı açtı ve dedi ki:

“Yoldaşlar, uzun soluklu bir mücadelenin sonucunda mutlu sona yaklaşmış bulunuyoruz. Birkaç gün içinde yurttan olacağız. Anadolu'nun amelesiyle, çiftçisiyle, ötekileştirilen Ermeni'siyle, Rum'uyla, sözün kısası yoksul Anadolu halkıyla birlikte olacağız.

Anadolu bir ateş çemberinde. Emperyalistler ülkemizi talan etmek istiyorlar. Biz ise üzerinde yaşadığımız toprakları kimseye vermemeye kararlıyız. İstanbul'da oturan ve keyfi yerinde olan işbirlikçi Osmanlı devlet ricaliye hem bize hem de Mustafa Kemal'e kan kusuyor. Bu işbirlikçi devlet, bağımsızlık savaşı verenleri kâfirlikle suçlayıp cahil güruhu yurtseverlerin üzerine salıyor. Bunun en basit örneği Dürrüzade Abdullah Efendi'nin fetvasıdır. Bu fetvadın sonra ne kadar cahil insan varsa, Kuvayi Milliye ve diğer yurtsever gruplara saldırdılar. Din elden gidiyor, diyerek devrimcileri yok etmeye çalıştılar. Yani sizin anlayacağınız dini emperyalizmin yedeğine taktılar.

Biz komünistler, işte bunun için vatan topraklarına gidiyoruz. Bunların yalanlarını ortaya dökmek için Anadolu'ya gidiyoruz. Dindara dinciye anlatmaya gidiyoruz. Müminemürtecinin ne anlama geldiğini anlatmaya gidiyoruz. SafMüslüman halka, dini pazarlayanları anlatmaya gidiyoruz. Biz bağımsız bir Türkiye yaratmak için Anadolu'ya gidiyoruz.

Yoldaşlar, önümüzde çok çetin, çok dolambaçlı bir yol var. Biz bu yolda devrime yürüyoruz. Bu devrim, vatansız bırakılmış bir halka vatan yaratmaktır. On yıldır cephelerde ne için savaştığını bilmeyen bir halka barışı ve kardeşliği getirmektir. Açlara aş, yoksula yoldaş olmaya gidiyoruz.

Konuşmamı kısa tutacağım ki hepiniz görüşlerinizi açıklayabilesiniz.

Burada alınan kararlar, partimizin merkez kararları olacaktır. ”

Ardından Ethem Nejat söz aldı ve dedi ki:

“Yoldaşlar, öyle görünüyor ki yarın Bakü'de olacak, oradan da Kars'a geçeceğiz. Eğer bir aksilik olmazsa 28 Aralık günü Kars'ta olacağız. Kars'tan sonra da Ankara yolculuğu başlayacak. Yoldaş Suphi, bu yolculuğun nasıl olacağını, bu yolculuğun Ankara'yla olan bağlantılarını, Moskova'nın yardımlarını ve Ankara'yla olan yazışmaları anlatırsa biraz daha kafamız da netleşmiş olacak. ”

Suphi: “Yoldaşlar, gazetemiz olan Yeni Dünya'yı sürekli olarak Kars üzerinde Anadolu'ya gönderiyoruz. Yani Anado-

lu bizim yabancımız değil. Ankara'ya gelince de Ankara'daki TBMM temsilcileriyle sürekli görüşüyoruz. Onlarla ilişki içindeyiz. Onlarla beraber çalışıyoruz, onlarla mesajlaşıyoruz. Moskova Büyükelçisi Ali Fuat ile temas halindeyiz.”

Aşçıoğlu Bahattin: “Yoldaş, Sovyet yardımıyla ilgili basında pek çok haber çıktı. Bu haberlerin doğruluk derecesi hakkında bizi bilgilendirirseniz memnun oluruz.”

Suphi: “Sovyet Politbürosu ile yapılan karşılıklı görüşmelerin sonucunda yardım sözü alındı. Bu yardımların büyük kısmı da Anadolu'ya ulaştı. Yüklü miktarda silah var, mermi var, top var, bir de altın var. Bunların çoğu sır niteliğinde olduğu için ancak bu kadarını açıklayabiliyorum.”

Kasım Hulusi: “Yoldaşlar, ayın yirmi sekizinde Kars'ta olacağız. Ama TBMM ve onun hükümetine güvenmek için elimizde çok da sebep yok. Ben diyorum ki Halk İştirakiyun Fırkası ile ilişkiye girip onların vasıtasıyla Anadolu'ya girelim. Çalışmalarımızı da bu alanda sürdürelim.”

Suphi: “Buna gerek var mı, bilmiyorum. Şunu iyi biliyorum ki buradan Anadolu'ya giden silahlar bizim üzerimizden gidiyor. Ankara'nın şu anda bize ihtiyacı var.”

Kıratioğlu Maksut: “Bizimle birlikte, bize eşlik edebilecek bir Sovyet heyetinin olacağını haberini aldım. Bu ne kadar doğru, bilmiyorum. Bir açıklama yapılırsa memnun oluruz.”

Suphi: “Yoldaşlar, bir elçilik heyetinin Kars'a kadar bize eşlik edeceği doğrudur. Bunlar emperyalizme karşı iki halkın birlikteliğinin simgeleyecekler.”

Dr. Hilmioğlu İsmail Hakkı: “Yoldaşlar, Mustafa Kemal'den partimizin genel merkezine bir mektup geldiğini duydum. Bu mektupta nelerin olduğunu merak ediyorum. Merakımı giderirseniz ben de mutlu olacağım.”

Suphi: “Evet, mektubun geldiği doğrudur. Mektup bizim partinin arşivindedir. Karşılıklı dostluk ve güven içermektedir.”

Ahmetoğlu Hayrettin: “Yoldaşlar, insanlık hep kazanmış ama en sonunda sonuca varılmıştır. Biz Anadolu'nun yoksulluğunun vicdanıyız. Ama Anadolu burjuvasına karşı da

uyanık olmamız gerekir. ”

Hakkı Bin Ahmet Ali: “Ben bir asker olarak derim ki oradaki Halk İştirakiyun güçleriyle ilişkiye geçelim. Fazla güvenmek askerlikte hoş bir şey değildir. ”

Emin Şefik: “Bir mühendis olarak derim ki bir projemiz olmalı ve burjuvalara fazla güvenilmemeli. ”

Tevfik bin Ahmet: “Karar verilmiş ve gidilecek. İnşallah, sonuca varabiliriz. ”

Kâzımbin Ali: “İnsanlık tarihi mücadeleler tarihidir. Biz de insanlık mücadelesinde en önde olmak zorundayız. ”

Hatipoğlu Mehmet: “Yoldaşlar, emperyalizme karşı savaşmaya gidiyoruz. Anadolu’nun savunmasız yoksul halklarının yanında savaşmaya gidiyoruz. Sonuç neyse ona katlanmak zorundayız. ”

Hacı Mustafaoğlu Mehmet: “Partimiz gitme kararı almış. Bize de alınan kararlara uymak düşer. ”

Cemil Nazmi bin İbrahim: “Enver ve yandaşları da gelebilirler. Bunlara karşı da uyanık olmamız lazım. ”

Maria: “Savaşımız sınıf savaşıdır. Sınıf ezen ve ezilendir. Biz de bu mücadelede yerimizi alacağız. ”

Bir suskunluğun ardından Suphi tekrar söz aldı ve konuşmak isteyen olup olmadığını sordu. Söz alacak kimse olmadı. Bunun üzerine yoldaşlarına, “Yarın Bakü’ye gidiyoruz, oradan da Kars’a geçeceğiz. ” dedi. 28 Aralık 1920 günü Kars üzerinden Anadolu topraklarına girecekleri karara bağlandı. Böylece toplantıya da son verildi.

17. BÖLÜM

Osmanlı'nın sonu

*Onlar ki toprakta karınca, suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar;
korkak,
cesur,
cahil,
hâkim,
ve çocukturlar*

*ve kahreden yaratan
ki onlardır,
destanımızda yalnız onların maceraları vardır.
Onlar ki uyup hainin iğvasına
sancaklarını elden yere düşürürler ve
düşmanı meydanda koyup kaçarlar
evlerine
ve onlar ki bir nice murtada hançer üşürürler
ve yeşil bir ağaç gibi gülen
ve merasimsiz ağlayan ve ana avrat küfreden ki onlardır,
destanımızda yalnız onların maceraları vardır.*

İstanbul devlet ricali Paris'te toplandı. Artık İtilaf Devletleri'yle bir anlaşma yapmanın zamanı gelmişti. Epey zamandır bu anlaşma sürüncemede tutuyorlardı ve belli ki İtilaf Devletleri Osmanlı'nın paylaşılması üzerine anlaşmışlardı.

İtilaf Devletleri, Mustafa Kemal'in milli kuvvetlerinden tedirgin olmuşlardı. Kim oldukları vene istedikleri belli olmayan, kendisine 'Milli Kuvvetler' diyerek her yerde mantar gibi türeyip Yunan kuvvetlerine saldıran bu başıbozuk güçlerinde ortada kaldırılması gerekiyordu.

Sonuç olarak İtilaf Devletleri ellerinin biraz daha güçlenmesi için Yunan kuvvetlerini harekete geçirmişler; Nazilli, Balıkesir, Bursa ve Uşak işgal edilmişti. Trakya'da da Yunan kuvvetleri Tekirdağ'a kadar ilerlemişti. İşte bu şartlarda, tüm bu olumsuzlukların ortadan kalkması için Osmanlı heyeti, Paris'e bir anlaşma yapmaya gelmişti.

Osmanlı delegeleri Padişah Vahdettin'in başkanlığında, Paris'te kaldıkları otelin görüşme odasında toplandılar ve yarın Sevr'de yapılacak görüşmelerde nasıl davranacaklarını konuştular.

Padişah Vahdettin çok da rahat değildi. San Remo'da kendisine dayatılan şartlar yenilir yutulur gibi değildi. Eğer yarın Sevr'de de aynı şartları dayatırlarsa ne yapacağını bilmiyordu. Padişah Vahdettin konu hakkında yanındakileri bilgilendirdi. San Remo'da Ahmet Tevfik'e söylenenler burada da dayatılırsa, Osmanlı diye bir şeyin kalmayacağını anlatmaya çalıştı.

"Yarın hep beraber Sevr kasabasına gideceğiz ve orada bir anlaşmaya oturacağız. Bu anlaşmanın tarafları dünyanın galip devletleri. Biz ise bu masaya bütün cephelerde savaşı kaybetmiş olarak oturacağız. Bize nelerin dayatılacağını

bilmiyoruz. Yalnız San Remo'da yapılan hazırlık çalışmalarının sonucu çok da hoş değil. Bize ağı içmemizi öneriyorlar. Hepinizin görüşü benim için çok önemli." dedi.

Osmanlı Padişahı Vahdettin, toplantıya başkanlık ediyor ve toplantıya katılanların görüşlerini de merak ediyordu. Böylece padişah, önce Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya söz verdi.

Damat Ferit Paşa dedi ki:

"Yarın sabah otelimizden çıkıp Sevr'e gidecek, büyük bir ihtimalle 'bize dayatılan anlaşma metnini imzalayacağız. Şimdi, durumdan haberdar olan veya olmayan bazı kişiler bizi sorguluyorlar. Diyorlar ki: Padişah hazretlerini neden buraya getirdiniz? Burası şu anda çok da hoş bir yer değil. Arkadaşlar, eğer Meclis-i Mebusan dağıtılmamış olsaydı, burada çıkan anlaşma, Meclis-i Mebusan'ın onayına sunulup kabul edilecekti. Oysa meclisimiz şu anda filem dağıtıldığı için, buradaki anlaşmanın 'Saltanat Şurası' tarafından onaylanması gerekmektedir. Saltanat Şurası'nın başı da padişah hazretleri olduğu için, padişahımız şu anda burada bulunmakta."

Mehmet Hadi Paşa: "Benim Ahmet Tevfik'ten öğrendiğim kadarıyla, İtilaf Devletleri Osmanlı'nın koşulsuz teslimiyetini dayatıyorlarmış. San Remo'daki ön görüşmelerde ortaya böyle bir durum çıkmış ve Ahmet Tevfik toplantıyı terk edip İstanbul'a dönmüş. Şimdi bize de böyle bir şey dayatırlarsa ne yapacağız?"

Rıza Tevfik Bey: "Bana kalırsa böyle bir dayatma kabul edilemez. Koskoca Osmanlı hanedanının bir çırpıda yok edilmesi de kabul edilemez. Bana kalırsa direnmek gerek."

Reşat Halis: "Ben Rıza Tevfik Bey'e katılmıyorum. Sen savaşta mağlup olmuşsun. 'Hayır' diyebilmek için savaşman lazım. Sen ordunu dağıtmışsın ve artık ordusuz bir devletsin. Savaşacak durumda değilsin. Karşı taraf da bunu çok iyi biliyor ve elbette bundan yararlanacak."

Damat Ferit Paşa: "San Remo'da bize verilen mesaj, 'direnmeyin' şeklinde.

Direnirseniz elinizde bir İstanbul var, onu da elinizde alırız, diyorlar. Zaten Yunan orduları şu anda Trakya'ya giriş yaptılar ve Tekirdağ'a kadar geldiler. Bizim için üzerinde yaşayacağımız tek toprak parçası olarak İstanbul kaldı. Eğer biz bunlara kafa tutarsak, oradan da bizi çıkarma ihtimalleri var. Biz yurtsuz ve topraksız kalacağız. Yani biraz mantıklı olmak zorundayız. ”

Rıza Tevfik Bey: “Bence hiçbir dayatmaya boyun eğmeye gerek yok. Anadolu'da bir askerî güç oluşuyor. Sırtımızı ona dayamamız lazım. Bunlara da boyun eğmememiz lazım. ”

Damat Ferit Paşa: “Ben Rıza Bey'e katılmıyorum. Ankara'da bir terörist var. Ankara'da bir din düşmanı var. Ankara'da şeyhülislam hazretleri tarafından lanetlenmiş bir kuvvet var. Biz onların yanında olamayız. Onlar hepimizin can düşmanıdır. Onlar padişah hazretlerine düşmanlar. Onlar Şeyhülislam Dürrüzade Abdullah Efendi'ye düşmanlar. Onlar bizim dinimize düşmanlar. ”

Rıza Tevfik Bey: “Peki, siz koskoca bir imparatorluğun ölüm fermanını imzalarsanız, bunu Osmanlı tebaasına nasıl anlatacaksınız?”

Damat Ferit Paşa: “Biz bu anlaşmayı imzalamayacağız. Biz ayağa kalkıp dışarı çıkacağız. Onlarda bize anlayış gösterecek, bizim kabul ettiğimizi ve onayladığımızı anlamış olacaklar. ”

Rıza Tevfik Bey: “İtilaf Devletleri'nin bundan haberi var mı?”

Damat Ferit Paşa: “Evet, bundan haberleri var. Biz daha önce konuştuk ve ne yapacağımızı biliyoruz. ”

Mehmet Hamdi Paşa: “Padişah hazretleri bu alanı nasıl terk edecek?”

Damat Ferit Paşa: “Padişah hazretlerinin orada imza yetkisi olmadığı için, bizim işaretimizle yan odaya gitmek üzere ayağa kalkacak. Biz de heyet olarak ayağa kalkıp ona saygımızı ifade edeceğiz. Biz hepimiz ayağa kalktığımızdaysa anlaşmayı kabul etmiş olacağız. ”

Rıza Tevfik Paşa: “Bence Anadolu hükümetini ve ordusunu bunlara karşı tehdit olarak kullanmalıyız. ”

Damat Ferit Paşa: “Onlar bizim canımıza düşmanlar. Bunu yapamayız. ”

Rıza Tevfik Paşa: “Böyle durumlarda, bu şekilde düşünmemek gerek. ”

Damat Ferit Paşa: “Biz terörist ve anarşist gruplarla birlikte olamayız. Onlar zaten bizi tanımıyorlar ki. Bizi düşman olarak görüyorlar. ”

Rıza Tevfik Paşa: “Öyle bakmamak gerek. Meclis-i Mebusan milletvekillerinin çoğu Ankara’ya gitti. Ankara’ dakiler herkese kapılarını açtılar, kimseyi dışlamadılar ki. ”

Damat Ferit: “O adres yanlış bir adres. Önümüze konanı imzalar ve evimize döneriz. ”

Rıza Tevfik Paşa: “Yani ben alternatifsiz olmayasınız, diye dedim. Sizin de bir B planınız olsun, dedim. Çünkü direnmenin olmadığı yerde teslimiyet olacaktır. ”

Damat Ferit Paşa: “Bu işler sizin anladığınız gibi basit değil. ”

Herkes odasına çekildi ve uyudular. Ama padişah hazretlerini bir türlü uyku tutmadı. Yatağının içinde dönüp durdu. Kafası karmakarışık. Boşa koyuyor dolmuyor, doluya koyuyor almıyordu. Problem çözümsüzdü. Böyle bir çözümsüzlük içinde dönüp dolaşıp sabaha karşı uykuya dalmış, uykusunda da hep kâbuslar görmüştü.

Sabahleyin otel odalarından birer birer çıkıp kahvaltı salonuna geldiler. Kahvaltılarını yaptılar. Ondan sonra araçlarına binerek Sevr kasabasında, toplantının yapılacağı porselen fabrikasına geldiler. Hava sıcaktı. Aslında sıcak havadan çok nem vardı ve nemli hava boğucuydu.

Sevr’in yamaçları birbirine karışmış, kuş sesleriyle yankılanıyordu. Etraf göz alabildiğine yeşillik içindeydi. Koca koca çınar ağaçları, kuş sesleri ve rüzgârın birbirlerine karışması. Her şey güzeldi ama yapılacak berbat bir anlaşma onları bekliyordu.

İçeride geniş bir salona alındılar ve bu salonda kendilerine ayrılan yere oturdular. En başta padişah hazretleri, onun yanında da Damat Ferit Paşa oturdu. Bağdatlı Hadi Paşa, Rıza Tevfik Bey ve Reşat Halis Bey de onların yanına oturdular.

Diğer taraftaysa en başta İngilizler oturuyorlardı. Yanlarındaysa Fransa, İtalya, Japonya, Belçika, Ermenistan, Yunanistan, Polonya, Hicaz, Romanya, Çekoslovakya, Sırp-Hırvat-Sloven Devletlerinin temsilcileri vardı.

Herkes yerini aldıktan sonra her tarafta bir sessizlik hâkim oldu. Ardından İngiliz heyetinin temsilcisi bir açılış konuşması yaptı. Yaşanan savaşların genel bir dökümünü yaptı. Ne kadar para harcadıklarını, kendilerinin ve müttefiklerinin ne kadar askerlerinin öldüğünü anlattı. Savaştaki hasarlarının bir bilançosunu çıkardı. Batan gemilerin, parçalanmış toprakların, harcanan fişeklerin ve bütün savaş masraflarının tazminat olarak ödenmesinin bir zorunluluk olduğunu söyledi.

İngiliz temsilcisinden sonra Fransız temsilcisi söz aldı. İngiliz delegesinin söylediklerinin bir genel tekrarının yapmasının ardından Osmanlı'nın artık tarihsel sürecini tamamladığını söyledi.

Ondan sonra diğer delegeler söz aldılar ama konuşmacılar İngilizlerin söylediklerini sırayla tekrarlamaktan başka bir şey yapmadılar.

Sonrasında İngiliz delegelerinin başındaki adam, çantasından hazırlanmış bir metin çıkararak masanın üzerine koydu ve bu hazırlanmış metinden herkesin birer tane almasını söyledi. Bu metinde dayatılması gereken kararın maddeleri sıralanmıştı ve Osmanlı delegelerinin sesi çıkmıyordu.

Bunun üzerine Rıza Tevfik Bey söz aldı. Rıza Tevfik bu şekilde kendilerine hakaret edildiğini söyledi ve önlerindeki metinden Osmanlı diye bir devletin kalmadığının ortaya çıktığını belirtti. Buna rağmen bize savaş tazminatı dayatılıyor, dedi ve olmayan bir devlet size nasıl savaş tazminatı ödeyebilsin ki, diye sordu.

İngiliz delegesi, Rıza Tevfik Bey'in bu konuşmasına çok sinirlenmişti.

“Sizler savaşın mağdurusunuz. Eğer bu tutumunuzda ısrar ederseniz, Yunanlara İstanbul’u da işgal ettiririz. ” dedi.

Rıza Bey tekrar ayağa kalktı ve bir şeyler söyleyecekti ki o anda Damat Ferit, Rıza Bey’e bağırdı:

“Otur oturduğun yerde. ” dedi.

Rıza Tevfik Paşa sessizce tekrar yerine oturdu. Bütün delegeler çaresizce birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Önlerine bir ölüm fermanı konulmuştu. Eğer bu ölüm fermanını imzalamazlarsa, üzerinde yaşadıkları küçük bir toprak parçası olan İstanbul’u da işgal etmekle tehdit ediyorlardı.

Daha önceden hazırlanmış olan bu sözleşme metni bütün delegelerin önünde duruyor ve İtilaf Devletleri bu metnin imzalanmasında ısrar ediyordu.

Damat Ferit Paşa da bir an önce imzalayıp bu ortamdan çıkmak istiyor ama bir türlü bir yolunu bulamıyordu. Rıza Bey sonunda dayanamayıp yeniden ayağa kalktı.

Ferit Paşa onun gözlerinin içine bakarak “Otur” demek istediye de Rıza Bey konuşmaya başladı:

“Siz bize zehir içmemizi öneriyorsunuz. Biz bunu içsek bile halkımız bu zehri kabul etmeyecektir. Topraklarımızı işgal etseniz de bu halk size orada huzur vermeyecektir. Şimdi önümüze bir metin koymuşsunuz ve bu metinde şöyle diyorsunuz:

İstanbul Osmanlı Devleti’nin başkenti olarak kalacak ancak Osmanlı Devleti anlaşma koşullarına uymazsa İstanbul Türklerden alınacaktır.

Boğazlar her zaman bütün devletlerin gemilerine açık tutulacak. Uluslararası bir komisyon Boğazları yönetecek ancak komisyonda Türk üye bulunmayacak. Bu komisyonun ayrı bir bütçesi ve bayrağı olacak.

Anadolu’nun doğusunda iki yeni devlet kurulacak. Ege Bölgesi’nin büyük bölümüyle İzmir Yunanlara verilecek. Ayrıca Midye Büyükçekmece çizgisinin batısında kalan Trakya bölümü de Yunanların olacak.

Arabistan ve Irak İngiltere’ye verilecek.

Urfa, Antep, Mardin ve Suriye Fransa’ya verilecek, Adana’dan Kayseri’ye ve Sivas’ın kuzeyine kadar uzanan bölge, Fransa’nın nüfuzu altında bulunacaktı.

İzmir bölgesi dışında tüm Batı Anadolu, Afyon'dan Kayseri'ye kadar uzanan çizginin güneyinde kalan topraklar İtalyan nüfuz bölgesi olacak.

Osmanlı Devleti'nin askeri gücü 50. 700 kişiden ibaret olacak. Ordunun ağır silahları ve uçakları bulunmayacak, deniz kuvveti 13 savaş gemisini geçmeyecek.

Azınlıklara geniş haklar verilecek.

Mali ve adli kapitülasyonlar en ağır şekilde müttefik devletlere açık olacak.

İnsanın bunları dayatması için insanda biraz vicdan, biraz da merhamet duygusu olmaz mı? Maalesef bize bunları dayatanlarda böyle bir şey göremiyorum ve ben kendi adıma bu anlaşmayı imzalamayacağım.” dedi.

İtilaf Devletleri, daha önceden hazırlanmış olan bu metin üzerinde konuşmak istemiyorlar, sadece mevcut metni onaylatmak için bastırıyorlardı.

O sırada İngiliz heyetinin başındaki kişi dedi ki:

“Bu metin üzerinde biz Osmanlı sarayıyla anlaştığımızı sanıyorduk. Sadrazamla bu konu daha önce konuşulmuş ve kabul edilmişti. Şimdi kendisi de burada. Ben de kendisine soruyorum, önümüzdeki bu barış anlaşmasını kabul ediyor musunuz, etmiyor musunuz? Eğer kabul ediyorsanız, lütfen ayağa kalkın.”

Sadrazam Damat Ferit Paşa bir süre Padişah Vahdettin'in gözlerinin içine baktı. Ona başıyla “Kalk, gidelim buradan.” dercesine başını salladı. Padişah hazretleri ayağa kalktı. Padişah hazretleri ayağa kalkınca, ona saygı gereği Osmanlı heyeti de ayağa kalktı. Padişah kalktıktan sonra imza yetkisi olmadığı için yan odaya geçti. Arkasında sadrazam hazretleri de çıkıp gittiler. Heyetin diğer üyeleriye bir süre ayakta bekledikten sonra oturdular.

İngiliz heyetinin başkanı tekrar ayağa kalktı. Başta padişah hazretleri olmak üzere, Damat Ferit Paşa ve diğer heyet üyelerine teşekkür etti. Kendilerine zorluk çıkarmadıkları için de ayrıca teşekkür etti.

Daha sonra Fransa heyetinin başındaki kişi ayağa kalktı ve bir konuşma yaptı: “Saltanat Şurası başta olmak üzere, burada bulunan Osmanlı heyetine teşekkür ederim. Siz bugün burada destan yazdınız. Siz bugün burada tarihi yeniden yazdınız. Sizlere teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.” dedi.

Rıza Bey’in elleri titriyor, ne yaptığını bilmiyordu. Bir oldubittiyle karşı karşıyaydı. Bir yerlere imza atmamışlardı ama imza atılmış gibi kabul ediliyorlardı. Bu işte bir bit yeniği vardı ama neydi, anlamıyor, bir türlü çözemiyordu.

Yanında oturan Mehmet Hamdi Paşa’ya dönerek sordu:

“Paşam neler oluyor, sen farkında mısın?”

Mehmet Hamdi Paşa: “Ne oldu, bilmiyorum. Padişaha başıyla işaret etti. Kalk, gidelim, der gibi. Padişah hazretleri kalkınca biz de saygı gereği kalktık. Böylece güya bu metni kabul etmiş olduk.”

Rıza Bey: “Damat Ferit onlarla anlaşmalıydı galiba?”

Mahmut Hamdi Paşa: “Sadrazam, padişaha ‘Kalk, gidelim.’ der gibi başını salladı. O da ayağa kalktı. O kalkınca hepimiz de kalkmış olduk.”

Rıza Bey: “Ama İngiliz heyetin başındaki adam, kabul ediyorsanız ayağa kalkın, dedi.”

Mahmut Hamdi Paşa: “Galiba biz oyuna geldik.”

Rıza Bey: “Şimdi ne olacak?”

Mahmut Hamdi Paşa: “Bu anlaşmayı Meclis-i Mebusan imzalayacak ki yürürlüğe girebilsin.”

Rıza Bey: “Meclis mi kaldı?”

Mahmut Hamdi Paşa: “Peki, şimdi ne olacak?”

Rıza Bey: “Meclis yerine saltanat şurası imzalarsa bu iş tamamdır. Padişah ve sadrazam bu şura gereği buradalar.”

Bu arada diğer ülkelerin temsilcileri de kalkıp birer konuşma yapmışlardı. Bu konuşmalardan sonra hazırlanan metin imzaya açıldı. Padişah Vahdettin ile Sadrazam Damat Ferit Paşa’nın imza yetkisi yoktu. Onlar daha sonra “Saltanat Şurası” olarak imzalanan metni onaylayacaklardı.

İtilaf Devletleri’nin temsilcileri metni imzaladıktan sonra

sıra Osmanlı heyetine gelmişti. Diğer Osmanlı delegeleri de metni imzaladılar. Metin önüne geldiğinde Rıza Bey metni imzalamadan iade etti. İngiliz delegesi buna çok sinirlendi ve gitti içeride Damat Ferit Paşa'ya durumu izah etti. Bununla birlikte diğer çoğunluk imzaladığı için Rıza Bey'in imzalamaması hiçbir şeyi ifade etmiyordu.

Böylece Sevr Anlaşması da tamamlanmış ve Osmanlı Devleti kendi kendisini imha etmişti. Padişah Vahdettin, bu olumsuz tablodan çok rahatsız olmuştu ama yapacak fazla bir şey de yoktu.

Aslında bu anlaşmaya gidilirken bile İstanbul halkı ortadan ikiye bölünmüştü. Artık iki parti ve iki taraftardan oluşan bir İstanbul vardı. Padişah yanlıları kendilerine Hürriyet ve İtilaf Partisi taraftarı diyorlar, padişaha karşı olanlar da İttihat ve Terakki Partisi yanlısı olduklarını söylüyorlardı. İşte Paris'e gelen bu delegelerin içinde sadece Rıza Tevfik Paşa, Hürriyet ve İtilaf Partisi yanlısı değildi. Diğerlerinin tamamı Hürriyet ve İtilaf Partisi taraftarıydı.

İmza faslından sonra toplantı sona erdi. Delegeler araçlarına binerek Paris'in merkezindeki otellerine döndüler. Herkesin morali çok bozuktu.

Rıza Bey çatacak birilerini arıyordu. Çok sinirlenmişti. Dayanamadı, Damat Ferit Paşa'nın odasına gitti. Ferit Paşa yatağının üzerine uzanmıştı. Ona selam verdikten sonra geçip bir sandalyeye oturdu. Sadrazam onun yüzüne hiç bakmıyordu.

Rıza Bey sadrazama dedi ki:

“Ben yapılan bu anlaşmadan hiçbir şey anlamadım. Paşam ne olur bir açıklama yapın. Bir oldubittiyle adamlar işi bitir-diler.”

Damat Ferit: “Padişah kalkınca ben orada duramazdım çünkü benim imza hakkım yoktu. Peki, siz neden ayağa kalktınız?”

Rıza Bey: “Kimse bize bir şey söylemedi. Padişah kalktı, siz kalktınız, biz de size baktık ve ayağa kalktık. Aksi, padişah hazretlerine saygısızlık olmaz mıydı?”

Damat Ferit: “Her şey açıkça cereyan etti. Bizim imza yetkimiz yoktu ama sizin vardı. Sizin yaptığınız iş de hiç doğru bir iş değildi.”

Rıza Bey: "Şimdi sorumluluk bize mi yıkılıyor?"

Damat Ferit: "Onun orasını ben bilemem. Bundan sonrası sizin kararınız."

Rıza Bey: "Bu hileli bir oyun. Sizin yaptığınız bu işi ben onaylamadım. İmza da atmadım. Gerisi size kalmış."

Damat Ferit: "Bizler inançlı insanlarız. Biz Allah'a karşı sorumlulukları olan insanlarız. Bizler İttihatçılar gibi gâvur değiliz. Kuvayi Milliyeciler gibiye hiç değiliz."

Rıza Bey: "Sizin inancınızda vatan diye bir şey yok mu?"

Damat Ferit: "Biz Allah'tan korkarız. İttihatçılar gibi olmamızı beklemeyin."

Rıza Bey: "Dürrizade'nin fetvasından belli oluyor, sizin ne kadar inandığınız."

Damat Ferit: "Dürrizade Abdullah Efendi'nin fetvasını neden sorgulama ihtiyacını duyuyorsunuz?"

Rıza Bey: "Biz burada vatani emperyalistlere peşkeş çekerken onlar şuanda cephede savaşıyorlar."

Damat Ferit: "Sakın Kuvayi Milliye denilen adamları bana savunmaya kalkmayasın, onlar terörist."

Rıza Bey: "Ortada bir gerçek var pašam. Biz sırtımızı onlara dayasaydık, bugün burada bu teslimiyetimiz olmazdı. Çünkü bizim de bir ordumuzun olduğunu adamlara kabul ettirebilirdik."

Damat Ferit: "Bu solcular gittikleri yeri karıştırırlar. Kontrolsüzler. Bunlar fetvaya inanmazlar, bunlar kadıyı dinlemezler. Bunları biz nasıl dizginleyeceğiz?"

Rıza Bey: "Milletin paralarıyla buralarda geziyor, onların cahilliğini sonuna kadar kullanıyor, sonra da bu insanları pazarlıyorsunuz."

Damat Ferit: "Ne yapalım yani, meydanı çapulcu solculara mı bırakalım?"

Rıza Bey: "Bakın bu solcu dediğiniz insanlar, canıyla malıyla şu anda savaştalar. Padişah yok, demokrasi var diyorlar. Demokrasi ise fakir fukara halkın insan yerine konulması demektir."

Damat Ferit: “Demokrasi şeytanca bir kavram. Dinimizde demokrasi diye bir şey yok.”

Rıza Bey: “Paşam, paşam, sol ile namus arasında derin bir bağ vardır. Sol parayı reddeder. Solculara göre para kapitalizmin putudur. Kapitalizm parayı yaratmış ve ona secde etmiştir. Sol vatani savunur. Sol fakir fukarayı savunur. Sol hep mağdurun yanındadır.”

Damat Ferit: “Nereden çıkarıyorsun bunları?”

Rıza Bey: “Solcular Çarlık Rusyası’nda devrim yaptılar. Bir aynaya bakın, bir de o Bolşeviklere bakın.”

Damat Ferit: “Sen boş ver Bolşevikleri, sen İttihatçılara bak.”

Rıza Bey: “İttihatçıların en büyük hatası İngiliz emperyalizmine karşı Alman emperyalizmiyle işbirliği yapmaktır. Bir de bu hareketin içinden bir Mustafa Kemal çıktı. Bu yetmedi bir de Mustafa Suphi çıktı.”

Damat Ferit: “Sen şimdi bunları tartışmak için mi buraya geldin?”

Rıza Bey: “Amacım sizi rahatsız etmek değildi paşam. Ama içimde çok acı bir sızlama var. Bana rahat vermiyor. Koca bir imparatorluğu Paris’te bırakıp gidiyoruz.”

Damat Ferit: “Yapılacak fazla bir şey yok. Bütün bu olup bitenler San Remo’daki toplantılarda hazırlandı, pişirildi ve şimdi de burada önümüze konuldu.” Rıza Bey: “Peki, ne yapacağız paşam?”

Damat Ferit: “Mevcutla yetineceğiz. Yapacağımız fazla bir şey yok.”

Rıza Bey: “Peki, ya Ankara bu işe ne der?”

Damat Ferit: “Onları ciddiye bile almak istemiyorum.”

Rıza Bey: “Padişah hazretleri ne diyor?”

Damat Ferit: “Hiçbir şey söylemedi.”

Rıza Bey: “Ne zaman İstanbul’a döneceğiz?”

Damat Ferit: “Yarın limana inip gemiye binecek ve İstanbul’a yola çıkacağız.”

Rıza Bey: “Halka nasıl anlatacağız bu anlaşmayı?”

Damat Ferit: “Basın bizim kontrolümüzde.”

Biz ne verirsek onu basıyorlar. Bu konuda Ali Kemal'i görevlendiririz. ”

Rıza Bey: “Mustafa Kemal, İstanbul basınına ‘mütareke basını’ diyormuş. ”

Damat Ferit: “Varsın desin, hiç de umurumda değil. ”

Rıza Bey ayağa kalktı. Sadrazamdan müsaade isteyip odasını terketti. Tekrar kendi odasına geldi ve Paris'i penceresinden izlemeye başladı. Sıcak bir günündeki Paris cıvıl cıvıldı. Paris, her yönüyle çok güzel bir şehirdi. Giyimi kuşamı ve mimarisiyle göz dolduruyordu. Ama Rıza Bey bu güzelliklerin hiçbirini hissedemiyordu. Çünkü içinde derin bir sızı vardı. Koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nu Paris'e gömmüş, gidiyorlardı.

İstanbul'daysa bu anlaşmadan hemen sonra sokak başlarını İtilaf askerleri tutmaya başladılar. Şehirde artık açıkça bir işgalin yaşandığı hissedilmeye başlanmıştı. İtilaf Devletleri şehrin her yanında istedikleri kişileri arıyor, istedikleri evlere baskınlar yapabiliyorlardı. Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin yandaşları artık açıktan

İtilaf Devletleri'nin yanında yer alıyor ve Ankara'ya karşı onları savunuyorlardı. Mütareke basını ve onun köşe yazarları hiç işgalci güçlerden bahsetmiyor, tam tersine milli kuvvetlere saldırıyorlardı. Sanki ülkeyi milli kuvvetler yönetiyormuş, Hürriyet ve İtilaf Partisi de muhalefetmiş gibi davranıyorlar; ülkede olup bitenlerden hep milli kuvvetleri sorumlu tutuyorlardı.

Paris'te bulunan Osmanlı Heyeti İstanbul'a dönmüştü. Her olasılığa rağmen İtilaf Devletleri onları korumaya çalışıyorlardı. Milli kuvvetler Padişah Vahdettin ile onun veziri olan Damat Ferit Paşa'nın bir ihanet belgesi imzaladığını her fırsatta halka yayıyorlardı.

Mütareke basınıysa Sevr'de yapılan bu anlaşmayı gizlemek

için her yola başvurmaktan çekinmiyor, Ankara'dakilerin çapulcu olduklarını, onlara destek verenlerin de çapulcu olduklarını söylüyor, bu çapulcuların Bolşeviklerle birlikte çalıştıkları ve kâfir olduklarını sürekli belirtiyordu.

Kuvayi Milliye üyelerinin saklandıkları evlere baskınlar yapılıyor ve gencecik çocuklar bile tutuklanıyordu. Tutuklananların arasında Meclis-i Mebusan üyelerinin çocukları da vardı.

Öte yandan İstanbul sokaklarında yürüyüşler düzenleniyor, şehrin neredeyse her köşesinde insanlar özgürlük diye haykırıyorlardı. Ama sokaktaki bu halkın üzerine hem Osmanlı hem de İtilaf Devletleri'nin askerleri saldırıyorlar, onları yerlerde sürüklüyorlardı. Sokaktaki insanlar tedirginlik içindeydi; yarına dair hiçbir güvenceleri yoktu ve herkeste bir huzursuzluk baş göstermişti.

Bununla birlikte Ankara'dan gelen haberler, İstanbul halkına biraz olsa umut veriyordu. Ankara'da TBMM'nin artık bir ordusu vardı. Anadolu'daki aşiret beyleri tarafından devşirilen halk çocuklarından artık bir ordu oluşturulmuştu ve bu orduya Kuvayi Milliye öncülük ediyordu. Silahların bir kısmı Anadolu'daki askerî kışlalardan, bir kısmı Irak ve Filistin Cephelerinden, bir kısmı da Kafkas Cephesi'nde savaşan askerlerden temin edilmişti. Ayrıca Sovyet yardımı da gelmeye başlamıştı.

TBMM ordusu Polatlı yakınlarındaki İnönü Ovası'nda Yunan kuvvetlerini durdurmuş hatta geri püskürterek kendini dosta düşmana ispat etmişti. Bundan sonrasının daha iyi olacağını tahmin ediyorlardı. Sovyetlerden gelen toplar, İtilaf Devletleri'nin ezberini bozmuş ve onları hayal kırıklığına itmişti.

Orduların dağılması çorap söküşü gibidir. İnönü Ovası'nda artık çorap sökülmeye başlamış, moralleri artık bozulmuştu. Onların karşılarında hiçbir gücün olmadığını sanıyorlardı. Ama İnönü Ovası onlar için sert bir kaya gibi duruyordu ve bu kayaya fena çarpılmışlardı.

18. BÖLÜM

Komünistler Anadolu yolunda

Göğsümde 15 yara var!
Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak!
Kalbim yine çarpıyor,
Kalbim yine çarpacak!!!

Göğsümde 15 yara var!
Sarıldı 15 yarama
Kara kaygan yılanlar gibi karanlık sular!
Karadeniz boğmak istiyor beni,
Boğmak istiyor beni,
Kanlı karanlık sular!!!

Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak,
Kalbim yine çarpıyor,
Kalbim yine çarpacak!
Göğsümde 15 yara var!
Deldiler göğsümü 15 yerinden,
Sandılar ki vurmaz artık kalbim kederinden!
Kalbim yine çarpıyor,
Kalbim yine çarpacak!!!
Yandı 15 yaramdan 15 alev,
Kırıldı göğsümde 15 kara saplı bıçak.
Kalbim
kanlı bir bayrak gibi çarpıyor,
ÇAR-PA-CAK!!

Suphi, yanına Maria'yı da alarak Bakü'ye geldi. Diğer arkadaşlarıyla burada buluşup Kars'a gideceklerdi. Buluşma adresleri Başkan Nerimanov'un sarayındaki toplantı salonuydu. Komünist Parti'nin yürütmesinden sorumlu olan bütün yoldaşlar burada toplanacaklardı.

Suphi, Maria ile birlikte toplantı salonuna geldi. Oda-sında Ethem Nejat ile Aşçıoğlu Bahaettin oturuyordu. Suphi içeriye girince ayağa kalkıp saygı gösterdiler. Suphi ile Maria oturduktan sonra ayağa kalkanlar da oturmaya başladılar. Yola çıkmak için diğer arkadaşlarının gelmesini bekleyeceklerdi.

Bütün çalışmalar tamamlanmış, bütün yazışmalar yapılmış, yurtlarına dönmek için önlerinde hiçbir engel kalmamıştı. Ankara, onlarla birlikte antiemperyalist savaşta işbirliği yapmaya hazır olduğunu beyan etmişti.

Ethem Nejat, Suphi'ye son yazışmaların sonuçlarını sordu: "Yoldaş, son durumda bir gelişme var mı?"

Suphi: "Son gelen yazıda Kızıl Alay'dan biraz tedirgin görünüyorlar. Alay sizinle birlikte gelmesin, diyorlar."

Ethem Nejat: "Alayı zaten önceden gönderdik. Üstelik de kendilerinin emrine verdik."

Suphi: "Silahlı olmamızdan tedirgindiler. Biz de hem silahlarımızı hem de askerimizi kendilerinin emrine verdik."

Ethem Nejat: "Şimdi bizimle beraber gidecek kaç kişi var?"

Suphi: "Sovyet büyükelçisiyle beraber 20 kişiyiz."

Ethem Nejat: "Kars'ta yapılacak bir program var mı?" Suphi: "Kâzım Karabekir Paşa ve devlet erkânı bizi karşılayacakmış."

Ethem Nejat: "Yine de dikkatli olmak lazım. Osmanlı'da oyun bitmez."

Suphi: "Bizim onlara güvenmekten başka bir şansımız yok."

Ethem Nejat: “Karadeniz senin memleketin ama Enver Paşa’nın da cirit attığı bir alan. ”

Suphi: “Devlet siyaset ilişkilerinde güven esastır. Karanlık oyunlar kabul edilemez. ”

Ethem Nejat: “Atlarımız hazır mı?”

Suphi: “Atlarımız Bakü’de Nerimanov Yoldaş tarafından temin edildi. ”

Bu arada Kars’a gidecek olan parti yöneticileri birer birer gelmeye başladılar. Yol hazırlıkları yapıyorlardı, biraz sonra da yola çıkacaklardı. Kızıl Alay daha önce gönderilmiş ve Kuvvayi Milliye güçlerin emrine verilmiş, onlara karışıp entegre olmakta fazla da zorlanmamıştı.

Yoldaşların yürüyecekleri yollar çetindi, zordu. .Bunu biliyorlardı. Yolları dikenliydi, yollarında sarp dağlar vardı, tuzaklar vardı. Bunu da biliyorlardı, belki bile bile ölümün üzerine gidiyorlardı. Komünistlerin zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri zaten yoktu. Onlar ki hayatı kollektifleştirmeye gidiyorlardı. Onlar ki insan sevgisini zirvede yaşatmaya gidiyorlardı.

Bu memlekette aralık ayı soğuk olurdu. Aralık ayı kışın başıydı. Aralık ayı aynı zamanda güzün de sonuydu. Aralık ayında bütün canlılar kış uykusuna yatarı. İnsanlar kış uykusuna inat, direnerek yaşamak istiyorlardı bu topraklarda.

Ormanlar solgun ve sarı duruyordu. Bazı ağaçlar çıplaktı ve yapraklarını dökmüştü. Yolların kıyılarında ayılar da görünmüyorlardı çünkü onlar da kış uykusuna girmişlerdi.

Ethem Nejat öğretmendi. Hasta olmaktan korkuyordu. Çünkü hava çok soğuktu. Yolda espriler patlatıyor, yoldaşlarını güldürüyordu.

Bazen de Ankara’ya sefir olarak atanan Sovyet Sefiri Midvani söze karışıyor ve arada bir espriler yapıyordu;

yolculuk Ően Őakrak devam ediyordu. Dağlardan çok sarp kayalıkların arasından geçiyorlardı. Bir başkaydı Kafkas dağlarının heybeti. Yüksek kayalıkların tepesinde çok masum görünen ceylanlar beliriyor ama kaŐla göz arasında sıçrayıp kayboluveriyorlardı. Meşe ağaçlarının tepesinde keklikler ötüyor, bazen de sürüler halinde önlerinde uçuŐup gür bir sesle kanat çırpıyorlardı. Keklik sürülerinin bir kalkışları vardı ki çok heyecan vericiydi. Aniden gürleyerek uçuŐuyorlar, etrafına bir korku da salıveriyorlardı.

Yoldaş Kasım Hulusi, elini kulağına atarak Karadeniz Şivesiyle bir türkü tutturdu. Türkü herkesi etkilemiŐ olmalı ki kimseden ses çıkmadı.

Sovyet sefiri Midvani, Yoldaş Kasım'a dönerek dedi ki: "Kasım Yoldaş, sen Karadeniz'in neresindesin?"

Kasım Hulusi: "Ben Sürmeneliyim yoldaş. "

Midvani: "Sürmene bir kaza değıl mi?"

Kasım Hulusi: "Evet yoldaş, Trabzon'un kazası ve ben Asu kariyesindenim. "

Bu arada Kars sınırına yaklaşmışlardı. Kırallioğılu Maksut yoldaşlarına fıkralar anlatıp onları kahkahalara boğıuyordu.

Hilmioğılu İsmail Hakkı Vanlıydı. Doktorluk yaptığı dönemlerdeki anılarını yoldaşlarına anlattı.

Ahmetoğılu Hayrettin, Bandırma yöresinde türküler söylemeye başladı.

Hakkı bin Ahmet Ali yüzbaŐıydı. Askerlik anılarını anlatıyordu.

Kadıköylü Emin Şefik, İstanbul fıkralarını ve mühendislik hatıralarını anlattı.

Tevfik bin Ahmet ise tayyare yüzbaŐısı olduğı için uçuŐlarını fıkralarla süsleyerek anlatmaya çalıştı.

Kâzım bin Ali, Erzincan yöresindeki kışlardan bahsetti. Kendi köyü olan Akdağ'da fıkralar anlattı.

Hatipoğılu Mehmet, İzmir yöresinden bir türkü söyledi. Memleketindeki esareti anlattı.

Hacı Mustafa oğlu Mehmet, Kandıra’nın doğasından ve güzelliğinden bahsetti. Bir de yöresel bir türkü söyledi.

Cemil Nazmi bin İbrahim, yoldaşlarına bir şiir okudu. Maria da onlara Rusça bir şarkı okudu.

Uzun ve yorucu bir yolculuk sonucunda Kars sınırına vardılar. Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Şehir merkezine doğru yollarına devam ettiler.

Takvimler 28 Aralık 1920 gününü gösteriyordu. Yeni yıla üç gün kalmıştı. Yol kenarında başıboş inekler yayılıyordu, Kars çok soğuk bir kış gününü yaşıyordu.

Kars’ın girişinde Kâzım Karabekir ve diğer devlet ricali onları bekliyordu. Kâzım Karabekir’in olduğu yere gelince atlarından indiler, kendilerini tanıtıp, tek tek tokalaştılar. Kâzım Karabekir davul zurna eşliğinde onları hükümet konağına aldı.

Konuşmalar ve tanışmalar samimi bir havada geçiyordu. Kâzım Karabekir en çok Sovyet Sefiri Midvani ile ilgileniyordu.

O sırada Midvani ile görüşmek isteyen birisi içeri girdi ve kendisinin Sovyet vatandaşı olduğunu, Midvani ile görüşmek istediğini söyledi. Midvani arkadaşlarından müsaade isteyerek başka bir odaya geçti.

Gelen şahıs kendisinin adının Josef olduğunu ve kendisiyle görüşmek üzere Ankara’dan gönderildiğini söyledi.

Midvani: “Seni dinliyorum.”

Josef: “Ankara’da TBMM hükümeti tarafından tutuklamaların başladığı konusunda bilgi sahibi olman amacıyla görevlendirildim.”

Midvani: “Neler oluyor Ankara’da?”

Josef: “Ankara’da mebuslar çok kötü sıkıştırılmış durumdadır. Şeyh Nazım ve Şeyh Servet adındaki vekiller gözetim altına alınacaklar.”

Midvani: “Gündemde başka ne var?”

Josef: “Ankara’da sınıf dışı bir yönetim anlayışı var. Burjuvaların öncülüğünde geliyor. Biz bunlara yardımı sadece antiemperyalist temelde yapıyoruz. Antiemperyalist olmanın dışında bizim bunlarla ortak yanımız yoktur.”

Midavani: “Bir Yeşil Komünistler grubundan bahsediliyordu, ne oldu onlara?”

Josef: “Mustafa Kemal güçlendikçe, etrafındaki bütün muhalif güçleri eritti. Halk İştirakiyun Fırkası dahil, Yeşil Komünistler ve diğer sosyalist gruplar yasaklandı. Ben bu TKP’lilerin sonunun ne olacağını da tahmin edemiyorum. En kısa zamanda bunlardan ayrılıp hemen Ankara’ya gitmelisin.”

Midvani: “Tamam, arkadaşlara söyle en kısa zamanda Ankara’ya döneceğim.”

Bu kısa görüşmeden sonra Midvani tekrar arkadaşlarının arasına döndü.

Kâzım Karabekir Paşa onların etrafında dört dönüyor ve saygıda kusur etmiyordu.

Akşam oldu, yemekler yenildi. Toplantı salonuna geçildi ve memleket meseleleri tartışılmaya başlandı.

Kars Valisi Fahrettin bir açılış konuşması yaptı. Vali uzun uzun Türk ve Sovyet dostluğunda bahsetti. Sovyetlerin mazlum halklar için bir umut kaynağı olduğunu vurguladı. Kurtuluş savaşındaki katkılarını anlata anlata bitiremedi. Konuşmasının devamında Suphi Yoldaş’ın vatanseverliğini, Sovyetler Birliği’ndeki köprü görevini anlattı ve bu halk Mustafa Suphi’nin yaptıklarını hiçbir zaman unutmayacaktır, dedi.

Konuşmalardan sonra özel sohbetlere geçildi. İnsanlar kendi aralarında sohbet etmeye başladılar. Kimileri çoğu zamandır vatan hasreti çekiyorlardı.

Mustafa Suphi ile Kâzım Karabekir yan yana gelmişler, beraber sohbet ediyorlardı.

Mustafa Suphi, Kâzım Karabekir’e Enver Paşa’yı sordu.

Kâzım Karabekir: “İttihatçılar buralardan hiç eksik olmadılar. Ağırlıklarını hep Karadeniz’e verdiler. Buradan gelip geçen İttihatçıların büyük çoğunluğuysa Trabzon’a yönelmiştir.”

Suphi: “Deniliyor ki Enver Paşa, Mustafa Kemal eninde sonunda başarısız olacak, ondan sonra kendisi bu kurtuluş hareketinin başına geçecek, diyormuş, öyle bir şey var mı?”

Kâzım Karabekir: “Vallahi, aç tavuk kendisini darı ambârında hissedermiş. Bu onun bileceği bir şey ama Mustafa Kemal sonuca doğru gidiyor.”

Suphi: “Enver Paşa’nın Karadeniz’de örgütlendiği söyleniyor, doğru mu?”

Kâzım Karabekir: “Karadeniz’de örgütlendiğini duymuştum. Kayıkçılarla arası iyi, diyorlar. Trabzon ve Giresun arasında bir kayıkçı kâhyası varmış, adı da Yahya’yımış. Onları örgütlüyormuş. Ne kadar doğru, bilmiyorum.”

Suphi: “Mustafa Kemal’in durumu nasıl?”

Kâzım Karabekir: “Mustafa Kemal’in yardımına İstanbul yetişti. Yoksa muhalefeti çok artmıştı.”

Suphi: “O nasıl oluyor, anlayamadım.”

Kâzım Karabekir: “İstanbul hükümeti, İtilaf Devletleri’yle bir anlaşma imzaladı. Buna Sevr Anlaşması diyorlar. Bu anlaşmayla Osmanlı’nın varlığı fiilen sona erdi.”

Suphi: “Bunun Mustafa Kemal’e yararı nedir peki?”

Kâzım Karabekir: “Bu anlaşma İstanbul’daki Damat

Ferit Paşa hükümetinin sonu oldu ve sonrasında Ankara alternatifsiz kaldı.”

Suphi: “Erzurum’da Mustafa Kemal’e muhalefet ediliyormuş.”

Kâzım Karabekir: “Erzurum Kongresi’ni yapan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin adı Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti olarak değiştirilmiş, Ankara’ya karşı muhalefetini yükseltmiş ve saltanat yanlısı tutum izliyormuş. Yunan ordusunun ilerlemesini destekleyen İstanbul hükümetine yakın duruyorlar ve Ankara’yı Bolşeviklerle işbirliği yapmakla suçluyormuş.”

Suphi: “Peki, Ankara bunlara nasıl bir cevap veriyormuş?”

Kâzım Karabekir: “Vallahi, benim gördüğüm kadarıyla, Ankara kendisinin Bolşeviklerle bir bağlantısının olmadığını ispatlama peşindeymiş.”

Suphi: “O zaman Bolşevikler hakkında pek güzel şeyler düşünmüyorlardır.”

Kâzım Karabekir: “Onu bilmiyorum.”

Suphi: “Yeşil Ördü ne oldu?”

Kâzım Karabekir: “Onu dağıttılar.”

Suphi: “Ethem Efendi ne oldu?”

Kâzım Karabekir: “Kardeşi ile beraber Yunana sığındı.”

Suphi: “Türk Halk İştirakiyun Fırkası ne oldu?”

Kâzım Karabekir: “O da kapatıldı.”

Suphi: “Biz ne zaman Ankara’da olacağız?”

Kâzım Karabekir: “Daha bir müddet sizi burada misafir edeceğiz. Ankara’dan haber gelir gelmez sizi Ankara’ya yolcu edeceğiz.”

Suphi: “Ne kadar kalacağız burada?”

Kâzım Karabekir: “Ben de bilmiyorum.”

Suphi: “Burada Enver Paşa’nın adamları var mı?”

Kâzım Karabekir: “Olmaz olur mu? Mutlaka vardır.”

Bu arada Ankara ile Kars arasında yoğun bir telgraf trafiği yaşanıyordu. Ankara, Kars üzerinden gelen bu heyetten rahatsız olmuştu. Komünistlerin halkla diyalogunun kolay olabileceğini ve halkı Mustafa Kemal’e karşı kıskırtacağı endişesi vardı. Mustafa Kemal bu korkuyu hep içinde taşıyordu.

Mustafa Kemal, Kâzım Karabekir’e kaç kişi olduklarını ve Kızıl Alay’ın son durumunu sordu. Kâzım Karabekir yirmi kişi olduklarını söyledi. Kızıl Alay ise daha önceden giriş yapmış ve diğer alayların arasına serpiştirilmişti. Artık Kızıl Alay diye bir şeyin kalmadığını rapor etti.

Mustafa Kemal, onların gelip Ankara'yı karıştıracaklarından kuşkulanıyordu. Bunu bir telgrafla Kâzım Karabekir Paşa'ya iletti; Kâzım Karabekir Paşa da oyunun gereği onları Kars'ta oyalıyordu.

Bu arada Enver Paşa da Suphi ve yoldaşlarını merak ediyor, o da Mustafa Kemal gibi onların çalışmalarının izlenmesini Kâzım Karabekir'e söylüyordu.

Kâzım Karabekir de Suphi ve arkadaşları hakkında hem eski arkadaşı olan Enver Paşa'ya hem de Ankara'ya bilgi veriyordu. Enver Paşa, Mustafa Kemal'in başarılı olamayacağını ve ondan sonra doğacak boşluğu kendisinin doldurabileceğini düşünüyordu. İşte bunun için Suphi ve yoldaşlarının varlığı onu rahatsız ediyordu. Mustafa Kemal'den sonra doğabilecek boşluğu Suphi ve yoldaşlarının doldurması kendisinin işsiz kalması anlamına geliyordu.

Enver Paşa bütün bunları eski arkadaşı olan Kâzım Karabekir Paşa'ya anlattı ve kendisinin önünün açılması için bir şeylerin yapılmasını söyledi.

Kars her gün biraz daha soğuyordu. Dışarıda hava buz gibiydi. Her taraf karla kaplıydı. Ankara halen onlara vize vermiyordu, Suphi ve yoldaşları Kars'ta bekletiliyorlardı. Anlaşılan Ankara onları hiç sevmemişti. Gelme, diyemiyor ama açıkça git de diyemiyordu.

İngilizler de Kafkaslarda olup bitenleri izliyor, orada bir üstlerinin olmasını hep istiyorlardı ama o bölgede Bolşevikler art arda devrimler gerçekleştiriyorlardı. Bu devrimci hareketler İngilizleri tedirgin ediyordu.

İngilizler bütün ağırlığını Ermenistan'a vermişlerdi. Onlarla işbirliği yaparak Kafkaslarda bir basamaklarının olmasını istiyorlardı. Ermenilere her türlü yardımı yaparak onları yanlarını aldılar. Ama Ermenistan'daki Bolşevik devrimciler, sürekli savaş halinde olan Ermenistan hükümetini ele geçirmiş, Ermenistan resmen Bolşevik devrime tabi olmuştu. Bolşevikleşen Ermenistan da artık emperyalist İngilizlere karşı tavır almaya başlamıştı.

Ermenistan'ın da komünist olması, İngilizleri başka arayışlara yöneltti ama kendine uygun bir yönetimi de o bölgede bir türlü oluşturamadı. Azerbaycan da komünist bir devlet olmuştu. Gür-

cistan da öyleydi. İngilizler ne yapacaklarını şaşırmışlardı.

İngilizler, Osmanlı'yla yaptıkları Sevr Anlaşması'nın geçersiz bir anlaşma olduğunu bir süre sonra anladılarçünkü ortada Osmanlı diye bir devlet kalmamış, sadece Damat Ferit Paşa kabinesi kalmıştı. Bu anlaşmayla bir sonuca varamayacağını anlayan İngilizler yeni arayışlara girdiler. Hedefleri Mustafa Kemal Paşa'yı ve onun Kuvayi Milliyesini yanına çekmekti.

19. BÖLÜM

Karanlık oyun

çıldırmişti kış,
ocak ayında
fırtına esiyordu karadeniz.
ben
tarihin misafiriydim;
insanlığın, hiçe sayıldığı zamanlardı.

yapraklar soluyordu,
yaz baharında
güz baharında
nazik
ve çocuğumsu
yeşil yapraklar dökülüyordu
benim kış baharında.

eylül eserdi baharlardan
daha çağlaya hazırlanmadan
koparıldılar dallarından devrimci
bir kıvamda on beşler koparıldılar
28 Ocak şafaklarında.

442 | Karadeniz'de Bir Yakamoz: Mustafa Suphi
Karanlık oyun

*günlükler kan lekesi,
kurşunlar sağanak ve
hava ağır,
Trabzon
küf kokuyor
kalles bir gecenin şafağında.*

*bugün
on beş gül açıyor;
bugün
on beş gül batıyor,
benim
28 Ocak 1921 günlüğümde.*

M. Yuka

İngilizler bu arayışlar sonucunda Mustafa Kemal ile işbirliği yapmaya karar verdiler. Çünkü başka çareleri kalmamıştı. Kafkaslarda Mustafa Kemal'den başka ittifak edilecek güç kalmamıştı, kendilerini buna mecbur hissediyorlardı.

İngilizler, Ankara'ya elçiler gönderiyor ve Ankara'yla birlikte çalışmak istediklerini söylüyorlardı. Eğer Ankara kendileriyle işbirliği yaparsa, bunun sonucunda Damat Ferit Paşa hükümetine itibar etmeyeceklerini belirtiyorlardı.

İngilizler, Londra'da bir konferans düzenleyerek hem İstanbul'dan hem de Ankara'dan delegeler çağırarak yavaş yavaş Ankara'yı tanımaya çalışmaktaydılar.

İngilizlerin en büyük korkusu, Bolşevikler ve onların ideolojisi olan komünizmdi. Kuvayi Milliyecilerin komünistlerle birlikte hareket etmesi, emperyalist İngilizleri tedirgin ediyordu. Kuvayi Milliye kuvvetlerini Sovyetlere kaptırmadan yanlarına çekmeyi denemeye değer buluyorlardı. İngilizlerin bir tek istekleri vardı: O da milli kuvvetlerin komünistlerden uzak durmasıydı. Kuvayi Milliye kuvvetlerinin, eğer Bolşeviklerden uzak durabilirse kendilerine yakın olabileceklerini düşünüyorlardı.

Komünistlerin dışlanması karşılığında İngilizlerin kendilerine destek vaat etmesi Ankara'yı umutlandırmıştı. Zaten komünistlerden yeteri kadar silah ve cephane almışlardı. Bundan sonraki süreç meşrulaşma süreciydi ve bu süreci tamamlayacak en önemli güç İngilizlerdi. İngilizlerle işbirliği yapmak onlar için çok büyük bir kazanımdı.

Verecekleri desteği komünistlerin dışlanması şartına bağlayan İngilizler, Ankara'nın Sovyetler'den uzak durmasını önerirken bu arada Ankara Bolşevik yardımını almaya da devam ediyordu.

İşte bu nedenlerden dolayı Suphi ve arkadaşları Kars'ta bekletiliyordu. Onların Ankara'ya gelmesi İngilizleri rahatsız edebilirdi.

İngilizlerle dost olabilmek için Bolşeviklerin gözden çıkarılması gerekiyordu. Bolşevikler ayrıca Ankara'yı da karıştırabilirlerdi, yani onların bir süre daha Kars'ta kalmalarında fayda görülüyordu.

Uzun süre Kars'ta bekletilen Suphi ve yoldaşları artık sıkılmaya başladılar ama beklemekten başka çareleri de yoktu. Neden bekletildiklerini de kimse bilmiyordu.

Ethem Nejat, her geçen gün biraz daha tereddüt etmeye başlamıştı. Sonunda durumu öğrenmek için Erzincan'da subay olan bir akrabasına telgraf çekti. Akrabası olan bu subaya "Mustafa Kemal'in kendilerini davet ettiğini ve amaçlarının Kurtuluş Savaşı'na yardım etmek olduğunu" söylemiş ama günlerdir Kars'ta bekletildiklerini ve sonucun ne olacağını bilmediklerini eklemişti.

Erzincan'da gelen cevap onları korkuttu. Ethem Nejat'ın akrabası olan bu subay, onlara Sovyetlere geri dönmelerini söylemişti. Buradaki havanın kendileri için hiç iyi olmadığını ve Ankara'nın kendilerini istemediğini de belirtmişti.

Akrabası ayrıca telgrafında, içlerinden iki kişinin eski İttihatçılardan ve güvenilmez olduğunu, bunlardan birinin Süleyman Sami, diğerininse Mehmet Emin olduğunu da Ethem Nejat'a ilettili. Bu iki kişinin onları yanılttığını açık açık yazdı. Üstelik daha önce Ankara'ya görevli olarak gelen Süleyman Sami'nin Ankara'yı da yanılttığını söyledi. Mustafa Kemal'in Mustafa Suphi'ye bir mektup gönderdiğini ve her şeyin o mektubun içinde olduğunu, yine Mustafa Kemal'in bu mektupta tek bir kişinin görüşmek üzere gelebileceğini söylediğini belirtti. Telgraf genel hatlarıyla şöyleydi:

"Ankara'daki hava sizin geri gönderilmeniz yönündedir. Buna rağmen eğer gelmekte ısrar ederseniz, sizin için hiç de iyi olmayacaktır. Eğer mümkünse daha yol yakinken geri dönün. Süleyman Sami'nin sizin için hiç de iyi şeyler söylemediği bilinmektedir. Süleyman Sami, Mustafa Suphi'nin Sovyet ajanı olduğunu Mustafa Kemal'e söylemiştir.

Hesabınızı buna göre yapın ve gelmeyin. Gelirseniz de doğruca Erzincan'a benim yanıma gelmelisin. Seni ben burada ağırlarım. Ama diğerleri için bir şey diyemem. ”

Ethem Nejat, bu telgraftan çok rahatsız olmuştu. On gündüzenün bir süredir onları bekletmeleri de zaten kafasını meşgul ediyordu. Kâzım Karabekir'in Enver Paşa'ya yakın olmasıysa onu çok daha fazla tedirgin ediyordu. Ama artık dönüşü olmayan bir yola girmişlerdi.

Ethem Nejat, doğruca Mustafa Suphi'nin yanına gitti. Mustafa Suphi oturmuş, çayını yudumluyordu. Onu yoldaşça selamladıktan sonra, orada bir sandalyeye oturdu ve dedi ki:

“Suphi yoldaş, sana bir şeyler söylemek istiyorum. ”
Suphi: “Buyur yoldaş, seni dinliyorum. ”

Ethem Nejat: “Sence bizi neden onlarca gündür burada bekletiyorlar?”

Suphi: “Bilmiyorum, ne derlerse biz de onlara inanıyoruz yoldaş. ”

Ethem Nejat: “Bizi Ankara'ya bırakmayacaklar. ”

Suphi: “Bunu da nerede çıkardın?”

Ethem Nejat: “Sen daha önce Süleyman Sami'yi Ankara'ya gönderdin değil mi?”

Suphi: “Evet, Ankara ile görüşmeye gönderdim. ”

Ethem Nejat: “Dönüşte sana ne dedi?”

Suphi: “Ankara'nın bizi davet ettiğini söyledi. ”

Ethem Nejat: “Yalan, bunların tamamı yalan. ”

Suphi: “Ben yalan veya gerçek olduğunu bilemem ki. ”

Ethem Nejat: “Mustafa Kemal, sana bir mektup yazmış. O mektupta sadece bir kişi gelsin, demiş, doğru mu?”

Suphi: “Bana mektup falan bir şey gönderilmedi. ”

Ethem Nejat: “Bizi aldatmışlar yoldaş. ”

Suphi: “Şimdi bizi bunun için mi bekletiyorlar?”

Ethem Nejat: “Bunun için bekletiyorlar çünkü Ankara bizi istemiyor. ”

Suphi: “Hepsi bu mu?”

Ethem Nejat: “Tabii ki hepsi bu değil. ”

Suphi: “Başka ne var?”

Ethem Nejat: “İngilizler Ankara’yla ilişki kurmak istiyorlarmış.”

Suphi: “Neden?”

Ethem Nejat: “İngilizler Kafkaslarda bir üsse sahip olmak istiyor. Azerbaycan ve Ermenistan’da komünist devrim yapılırca buralara yerleşme umutları kalmadı. Bu bölgede ittifak edebilecek tek güç Ankara kaldı. Onun için Ankara’yla ittifak kurmak istiyorlarmış.”

Suphi: “Kursunlar, ellerini tutan mı var sanki?”

Ethem Nejat: “Koşul olarak bizi öne sürüyorlarmış. Komünistlerle ilişkinizi kesin, diyorlarmış.”

Suphi: “Kapitalizm işte böyle kalles bir şeydir.”

Ethem Nejat: “Kapitalizmin kalles olduğunu biliyordukda içimizdeki kallesleri bilmiyorduk. Bizimle yiyip içen, bizimle hareket edip de bizi satan insanları anlamakta zorlanıyorum. Kâzım Paşa’nın da tavrı değişti değil mi?”

Suphi: “Evet, ben de bunu hissediyorum.”

Ethem Nejat: “Ankara’dan gelen mesaj bizi tekrar Sovyetler Birliği’ne göndermekten yanaymış.”

Suphi: “Gitmeyeceğiz.”

Ethem Nejat: “Peki ne yapacağız?”

Suphi: “Akşam toplanıp bir karar alırız.”

Ethem Nejat: “Evet, geç kalmayalım.”

Artık diken üstündeydiler. Kulaklarına birçok dedikodu geliyordu. “Mustafa Suphi, Ankara’yı karıştıracakmış... Mustafa Suphi, Kars’ta gizli faaliyet gösteriyormuş... Mustafa Suphi, Mustafa Kemal’in yerine göz dikmiş...” gibi dedikodular Ankara’da sürüp gidiyordu.

Kâzım Karabekir ise zor durumdaydı. Hem Enver Paşa’yla görüşüyor hem de Mustafa Kemal’den emir alıyordu. Mustafa Kemal, her ne kadar bunların Ankara’ya sokulmasını istemiyorduyorsa da inisiyatifi Kâzım Karabekir’e bırakmıştı.

Aslında Kâzım Paşa, Mustafa Suphi ve arkadaşlarını Ankara'ya göndermek niyetindeydi. Böylece onları Anadolu'da kontrol altına almayı planlıyordu. Üstelik böylece Ankara'nın gözetimi altında olacaktı. Ama Mustafa Kemal, bunların Ankara'ya gelmesini istemediği için bir şey de yapamıyordu.

Kâzım Paşa'nın önünde iki yol vardı. Ya bunları Anadolu'nun bir köşesinde gözetim altında tutacak ya da tekrar Sovyetler Birliği'ne gönderecekti. Sonunda Kâzım Paşa, tercihini Anadolu'nun bir köşesinde kontrol altında tutulması yerine geri gönderilmesinden yana kullandı. Bunları Erzurum'a yönlendirecekti; orada halk bunlara karşı isyan edecek ve halkın bu tepkisi karşısında da sınır dışı edileceklerdi.

Erzurum Valisi Deli Hamit ile haberleşti. Deli Hamit katı bir Bolşevik düşmanı ve aynı zamanda Enver Paşa'nın da çok yakın adamıydı. Kâzım Paşa, onların Erzurum'a sokulmaması için ne gerekiyorsa onun yapılmasını istedi.

Böylece Erzurum Valisi Deli Hamit, daha bunlar şehre gelmeden, aleyhlerinde çok çirkin iftiralar ve dedikodular yaptırdı. Erzurum'da halk komünistlere karşı kışkırtıldı. Komünistlerin Rusya'da esir Müslümanları öldürdüklerinin propagandasını yaptı. Ahlaki olmayan küfürler ve hakaretler etti. Komünistliğin çok kötü anlama geldiğini, komünistlerde namus kavramının olmadığını söyledi. Erzurum halkı komünist sözcüğünü daha yeni duyuyordu ve komünistlik onlara küfür olarak tanıtılıyordu.

Nalbant Hasan, komünizmin bu kadar yaygın tartışıldığı bir sırada, onu yakından tanımak için cami hocanın yanına gitti ve hocaya dedi ki:

“Hoca, komünistler yakında Erzurum'a geliyorlarmış, bunları tanıyor musun? Bunlar nasıl insanlar?”

Hoca: “Komünistler Rusya'da ortaya çıkan sapık bir kavimmiş.”

Nalbant Hasan: “Bunlardan din, iman, namus hiçbir şey yokmuş, diyorlar, doğru mu?”

Hoca: “Tabii ki doğru. Orada kimse karısını kıskanmazmış. Diyelim ki sen bir kadını mı beğendin? Kadının kocasının evde olmadığı bir saatte gidersen. Şapkanı dışarı asarsın.

Kadının yanına gidersin. Şapkan dışarıda asılı kaldığı müddetçe, kimse seni içeride rahatsız etmez. ”

Nalbant Hasan: “Sen bunları nereden öğrendin?”

Hoca: “Daha dün valimiz Deli Hamit, bizi topladı ve bize uzun uzun komünizmi anlattı. ”

Nalbant Hasan: “Bunların kuyruklarının da olduğu söylemiyor, doğru mu?”

Hoca: “Vallaha, ben kimsenin kuyruğunu açıp bakmadım. Ama aynı sözleri ben de duydum. ”

Nalbant Hasan: “Diyorlar ki bunlar Rusya'daki 93 Harbi'nden kalma, Sarıkamış Harbi'nden kalma ne kadar esirimiz varsa, hepsini öldürmüşler. Doğru mu bunlar?”

Hoca: “Doğru olmaya doğru daasıl mesele, bizim esirleri bizim komünistlere öldürtüyorlarmış. İşte bunlar şuanda Kars'ta bekliyorlarmış. Yakında Erzurum'a gelecekler ve burayı da karıştıracaklarmış. ”

Erzurum Valisi Deli Hamit'in bu propagandası tutmuştu. Herkes her yerde komünistleri konuşuyordu. Kimilerine göre onların dört tane gözleri vardı. Kimilerine göre onların biri önde, diğeri arkada olmak üzere iki tane ağızları vardı. Kimilerine göre kuyrukları yerlerde sürünüyordu. Kimilerine göre iki tane kafaları vardı. İşte öyle acayip yaratıklardı komünistler. Ama her şartta Erzurum'a sokulmamaları gerekiyordu. Maazallah, bunlar Erzurum'a girer ve insanlarla temas kurabilirlerse, Erzurum insanının da böyle yamuk olacağı söyleniyordu. Herkes her yerde onları Erzurum'a sokmayacaklarına dair yeminler ediyordu.

Bu sırada Ankara'da da kazan kaynıyordu. Erzurum Mebusu Hüseyin Avni, Kâzım Karabekir Paşa'nın Suphilerle işbirliği yaptığını ve ihanet içinde olduğunu söylemekteydi. Bunun üzerine Mustafa Kemal meclis kürsüsünde şu konuşmayı yaptı:

“Efendiler, zannediyorum ki gayet mühim ve ciddi bir mesele üzerindeyiz... Hükümetin bugüne kadar takip ettiği siyaset tamamen amali milliyeye mutabıktır...

Efendiler, meclisiniz ve hükümetiniz müstakil bir devlet olarak Rusya Bolşevik Cumhuriyeti denilen bir devletle münasebatı siyasiyesinde hiçbir vakit komünistlik ve Bolşeviklik esasatını dahi telaffuz etmemiştir...

Rus Bolşevik hükümet-i resmiyesi, rical-i resmiyesinin bizim olan, bizim resmi ricalimizle olan temas ve münasebetlerinde Rusya dahilinde bu milletin soysuz, herhalde sersem birtakım evlatları oralarda da serseriliklerine devam etmişlerdir. İşte bu serseriler bir iş yapmak hülyasına kapılarak zahiren memleketimize ve milletimize nafi olmak için Türkiye Komünist Fırkası diye bir fırka teşkil etmişlerdir ve bu fırkayı teşkil edenlerin başında da Mustafa Suphi ve emsali bulunmaktadır. Bunlar doğrudan doğruya bir hiss-i vatanperverane ve hiss-i hakiki milli ile değil, benim kanaatimce belki kendilerine para veren, kendilerini himaye eden ve bunlara ehemmiyet atfeden Moskova'daki prensip sahiplerine yaranmak için birtakım teşebbüsat-ı serseriyane de bulunmuşlardır. Bunların yaptıkları, Rus bolşevizmini muhtelif kanatlardan memleket dahiline sokmak olmuştur. Bu suretle memleketimize, milletimize hariçten komünizm cereyanı sokulmaya başlanmıştır.

Efendiler, iki türlü tedbir olabilirdi. Birisi doğrudan doğruya komünizm diyenin kafasını kırmak, diğeri Rusya'dan gelen her adamı, denizden gelmişse vapurdan çıkarmamak, karadan gelmişse hududun haricine defetmek gibi zecri, şedit vekıricı tedbirler kullanmak. Bu tedbirleri tatbik etmekte iki nokta-i nazardan faidesizlik görülmüştür. Birincisi: Siyaseten husn-ü münasebatta bulunmayı lüzumlu addettiğimiz Rusya Cumhuriyeti kâmilten komünisttir. Eğer böyle zecri tedbir tatbik edecek olursak, o halde bilâkaydüşart Ruslarla alaka ve münasebatta bulunmamak lazım gelir...

O halde tatbik edeceğimiz tedbirlerde de dostluğunu istediğimiz bir milletin, bir hükümetin prensiplerini tahkir etmemek mecburiyetindeyiz. İşte bu nokta-i nazardan zecri bir tedbir kullanmak istemedik.

Hüseyin Avni Bey biraderimiz Kâzım Paşa'yı takdirde hata etmiştir... Mustafa Suphi geliyor. Bir defa Mustafa Suphi'yi herkesten evvel, Hüseyin Avni Bey'den evvel şarkta

meydana çıkaran Kâzım Karabekir Paşa'dır... Bu adamın memlekete girmesinin muzır olacağını takdir eden Kâzım Karabekir Paşa'dır ve onun memleket haricine tart edilmesi lazım geleceğini bilen de Kâzım Karabekir Paşa'dır. Bunun planını yapan da Kâzım Karabekir Paşa'dır. Yoksa Erzurum valiliğiniz değildir. Biz değiliz efendiler. Fatinane bir surette yapmış olduğu herkesten evvel icap edenlere faaliyet veren Kâzım Karabekir Paşa'dır... Bilmem Bolşeviklere mütemayil imiş, Mustafa Suphi'nin bilmem nesiymiş... Herkesten evvel kuvvetli tedbir alan Kâzım Paşa'dır. ”

Bu arada Kars'ta bulunan komünistler, kendi aralarında nasıl bir yol izleyeceklerine dair bir toplantı yaptılar. Mustafa Suphi onları son gelişmelerden haberdar etmek için topladığını söyledi. Bu toplantı sonucunda kararı sizlerin vereceğini söyledi ve dedi ki:

“Yoldaşlar, uzun ve çetin bir sürecin sonunda buraya kadar gelebildik. Herkes bilir ki bizim emperyalist bir savaşta taraf olmaktan başka bir amacımız yoktur. Ancak görüldüğü gibi oyun içinde oyunlara muhatap olmuşuz da haberimiz yokmuş. Biz tam yirmi gündür burada bekletiliyoruz. Ne için bekletildiğimizi de bize söylemiyorlar. Ancak şimdi duyuyoruz kışımıza ajan sokmuşlar. Ajanlar, üstlerine bizim adımıza yalan söylemişler. Bizim Ankara'ya gitmemizi istemiyorlarmış.

Şimdi geldiğimiz noktada ne yapacağımıza, nasıl bir yol izleyeceğimize hep beraber karar vereceğiz. Ya şartlarımızı zorlayarak Ankara'ya gideceğiz ya da tekrar Bakü'ye döneceğiz.

Yoldaşlar, bizim çalışmalarımız sonucunda Sovyetler Birliği, Türkiye'ye 37. 812 tüfek, 324 ağır ve hafif makineli tüfek, 44. 587 sandık mermi (62986. 000 adet), 66 top ve 141. 73 top mermisi verdi. Ayrıca 1500 kılıç ve 20. 000 gaz maskesi de verildi. Bunların dışında on milyon altın ruble yardımı yapıldı.

Biz bütün bunları vatanımız için yaptık. Kimsenin hatırı için yapmadık. Şimdi de silahlarımızla ve ordumuzla kurtuluş savaşımıza katılmak istiyoruz. Bunu yaparken de ihanet içinde değiliz.”

Bu sırada Ethem Nejat söz aldı ve dedi ki:

“Yoldaşlar, yarın 12 Ocak. Biz buraya geleli tam on dört gün olmuş. Şimdiye kadar oyalandık. Bir şeylerin döndüğünü hepimiz sezmiştik. Osmanlı’da oyun çok denirdi de böyle çok olduğunu, inanın, ben de bilmiyordum.

Ben Erzincan’da görevli ve rütbeli bir akrabamdan bir telgraf aldım. İçimizde iki tane hainin olduğunu bu telgraftan öğrendim. Ankara’nın bizi istemediğini artık herkes biliyor. Çünkü Ankara, Londra Konferansı’ndan sonra İngilizlere yanaştı. İngilizlerin tek bir şartı vardı: Ankara’nın komünistlerden uzak durmasıydı. Ankara da İngilizlere şirin görünmek için bize sırtını döndü.

Bizler işçi sınıfının temsilcileriyiz. Bizler ezilen halkların temsilcileriyiz. Bizler emperyalizmin çizmesi altında ezilen mazlum halkların temsilciyiz. Bizim yolumuz hiçbir zaman düz olmayacaktır. Bazen sarp kayalıklar bazen de dikenlerle bezenmiş yollar olacaktır. Ezilen halkların önderleri olan komünistler, doğru bildiği yolda, biran bile tereddüt etmeden yollarına devam edeceklerdir. Ben derim ki yarın trenle Erzurum’a oradan da Ankara’ya gidelim.”

Bu konuşmadan sonra Aşçıoğlu Bahaeddin söz aldı: “Yoldaşlar, öyle görünüyor ki şimdi çember altındayız.

Bir tarafımızda Mustafa Kemal Paşa, diğer tarafımızda Enver Paşa bize bir şeyler dayatmak istiyorlar. Mustafa Kemal ile ilgili arkadaşlarımin anlattıklarına katılıyorum. Ama bir de bu işin Enver Paşa boyutu var. Şimdiye kadar bize burada yardımcı olmaya çalışan Kâzım Paşa’nın Enver Paşa’nın en yakın arkadaşı olduğunu bilmiyordum. Enver Paşa ile halen diyalogunun olduğunu da bilmiyordum.

Yoldaşlar, Enver Paşa’nın amcası olan Halil Paşa, Batum’daki köşkünde boş durmuyor. Halil Paşa, Ankara’daki Enverci vekillerle toplantılar düzenliyor ve onlarla Mustafa Kemal’den sonra nelerin yapılabileceğini konuşuyormuş.

Halil Paşa, Enver Paşa adına bu bölgede ne kadar serseri insan varsa onlarla görüşüp örgütlüyormuş.

Trabzon’da oturan veaslen Giresunlu olan bir kayıkçı kâhyası varmış. Adı Kâhya Yahya. Bu adam Karadeniz boyunca her türlüğü pisliğin içinde bulunan biriymiş. Halil Paşa, işte bu adamı köşke çağırıp ona davetler veriyormuş. Bu adamla aynı zamanda Mustafa Kemal’in adamı olan Topal Osman da görüşüyormuş. Bu kirli insanlara karşı dikkatli olmak gerek, derim. Ama sonuçta ben de Ethem Yoldaş gibi Ankara’ya gitmekten yanayım.”

Daha sonra Kasım Hulusi söz aldı ve dedi ki:

“Yoldaşlar, ben o bölgenin adamıyım, yani Sürmeneliyim. Karadeniz çevresini bilirim. O bölgede haraç toplayan, kiralık katillik yapan ve devletten beslenen insanların var olduğunu da bilirim.

İşte sizin işaret ettiğiniz kâhya da bir kayıkçı kâhyasıdır. Adıysa Yahya’dır. Bu kirli adam daha önce Enver Paşa tarafından da kullanıldı. Daha sonraysa Topal Osman tarafından kullanıldığını o bölgedeki herkes bilir. Şu anda Enver Paşa’nın amcası olan Halil Paşa’nın ayak işlerinde kullanıldığını biliyorum. Halil Paşa, Batum’da oturuyor ve onu kullanıyor. Bize karşı kullanılır mı?

Bence kullanır. Buna dikkat etmek lazım. Ben de benden önceki yoldaşlarım gibi Ankara’ya gitmekten yanayım.”

Kasım Hulusi’den sonra Kıratioğlu Maksut söz aldı ve dedi ki:

“Yoldaşlar, ben son Londra Konferansı’nı çok önemsiyorum. Bu konferans bizim için bir tuzak olabilir. Kurtuluş Savaşı’nı biz başlattık. Ankara, şu anda Eskişehir Ovası’nda Yunanı durdurduysa bizim temin ettiğimiz cephanenin çok önemli bir payı var. Suphi Yoldaş bunların dökümünü biraz önce yaptı.

Londra Konferansı, Ankara’yı yanına alınca bizi dışarıda bırakma sözünü de aldı. Mustafa Kemal bu sürede bizi ve eski dostu Lenin’i devre dışı bıraktı. İngilizler şu anda Bolşevikleri düşman olarak görüyorlar. Bu sürece dikkat etmek gerek. Ama ben de diğer arkadaşlarım gibi Ankara’ya gitmekten yanayım.”

Bukonuşmadan sonra Hilmioğlu İsmailsöz aldı: “Yoldaşlar, biz yurtdışındayken burjuvazi de hiç boş durmamış. Şu anda üç koldan çevrilmiş durumdayız. Mustafa Kemal, Enver Paşa ve İngilizler bizimle hesaplaşmak istiyorlar. Demek ki tek yönlü değil, çok yönlü bir mücadelenin içindeyiz. Gittiğimiz yol doğru. Hainler zaten kendilerini tutuklattırarak bizden ayrılmışlar. On yedi kişi olarak geldik ve on yedi kişi olarak yolumuza devam edeceğiz. Ben de diğer yoldaşlarım gibi Ankara’ya gitmek niyetindeyim.” dedi.

Bu konuşmadan sonra Ahmetoğlu Hayrettin söz aldı: “Yoldaşlar, dünya bir süreçten geçiyor ama ülkemiz de ayrıca bir süreçten geçiyor. Bu geçiş dönemlerinde tarihi direnenler yazmıştır. Korkak ve teslimiyetçi politika yapanları tarih, kendi kitabından silmiştir. Şimdi biz bir yandan antiemperyalist bir savaşta yurdumuzu esaretten kurtarmaya çalışıyoruz. Bununla da yetinmiyoruz, işçi sınıfının öncülüğünde bütün ezilen, sömürülen, ötekileştirilen halklara da devrim vaat ediyoruz. Böyle dönemler tehlikeli dönemlerdir. Devrimcilerin görevi de tehlikeleri bertaraf etmektir. Ben de diğer yoldaşlarım gibi Ankara’ya gitmekten yanayım.” dedi.

Bu konuşmadan sonra Hakkı bin Ahmèt Ali söz aldı: “Yoldaşlar, ben bir asker olarak, yani eski bir yüzbaşı olarak diyorum ki, askerin yoksa senin varlığın fazla bir şey ifade etmiyor. Ben Kızıl Alay’a değineceğim biraz. Kızıl Alay’ı kuranlar çok iyi düşünmüşlerdi. Karar doğrudu ama birileri bundan rahatsız oldu. Onu dağıtın da öyle gelin, dedi. Bu da yetmedi, bu orduyu bize verin, biz askerlerimizin içine serpiştirelim, dedi. Biz tereddütsüz bütün bunları yerine getirdik. Doğru mu yaptık, yanlış mı yaptık, birkaç güne kadar her şey belli olacak. Ben diğer arkadaşlarım gibi Ankara’ya gitmekten yanayım.” dedi.

Bu konuşmadan sonra Emin Şefik söz aldı:

“Yoldaşlar, İngilizlerin çark etmesi, Ankara’yı Londra Konferansı’na çağırması, İstanbul’daki Damat Ferit Paşa hükümetinden vazgeçmiş olmaları anlamına gelir. Bir mühendis olarak diyorum ki, bu bir projedir. Bu projenin mimarı İngilizlerdir. İngilizler Sevr Anlaşması’ndan sonra İstanbul’u gözden çıkardılar ve Ankara’yla anlaştılar.

Bu anlaşmayla Damat Ferit Paşa kabinesini yıkacaklar, İstanbul'un Ankara'ya tabi olmasına yardımcı olacaklar. Bu demektir ki Ankara hükümeti emperyalistlerle anlaştı. Emperyalistler Yunanları tek başına bıraktılar. Bu süreç Ankara için olumlu gelişecek. İşte Ankara bütün bunları gördü ve başta Sovyetler Birliği olmak üzere hepimize sırtını çevirdi. Yine de ben de diğer arkadaşlarım gibi Ankara'ya gitmekten yanayım." dedi.

Daha sonra Tevfik bin Ahmet söz aldı:

"Londra Konferansı'na Ankara'nın davet edilmesi bence de çok önemli. Ankara böylece yönünü belirlemiş gözüküyor. Düne kadar savaştığı İngilizlerle artık işbirliği yapıyorlar. Bu demektir ki Ankara yönünü Batı'ya çevirmiştir. Sovyetlere sırtını dönmüş, haliyle de bizi istenmeyen adam ilan etmiştir. Ama ben de diğer arkadaşlarım gibi Ankara'ya gitmekten yanayım." dedi.

Ondan sonra Kâzım bin Ali söz aldı:

"Yoldaşlar, öyle görünüyor ki yarın Ankara'ya gitmek üzere yola çıkacağız. Yolumuz Sarıkamış'tan geçecek. Bu Sarıkamış dağlarında doksan bin çocuğumuzun cesedi var. Enver Paşa adındaki bir hayalperest sadece ve sadece egosu için çocuklarımızı bu dağlarda kurda kuşa yem etti. Şimdiyse aynı adam veya adamın amcası Halil Paşa Batum'a gitmiş, yeni planlar yapıyor. Ona bir de köşk temin ediliyor. Bu köşkte oturan adam, Karadeniz'de ne kadar ipini sapını kırmış insan varsa ilişkiye geçiyor ve devrimci avlıyor. Ben bazen bu adaletsizliğe isyan ediyor ama bir şey de yapamadığımı da ifade etmek istiyorum.

Yoldaşlar aldığım duyumlara göre bu bölgede, Kars'ta, Erzurum'da, Trabzon'da bizim aleyhimizde çok çirkin bir propaganda yapılıyormuş. Belki bu olumsuzlukları siz de duymuşsunuzdur. Bunlar o kadar çirkin propagandalar yapmışlar ki adeta bize küfür etmişler. Yazık, gerçekten yazık. Yani halk bu kadar cahil bıraktırılmışsa, bu cahil halka küfür mü pompalamak lazımdı? Yoldaşlar, hem cahil bırakıyor hem de halkın cahilliğinden faydalanıyorlar. İşte Halil Paşa, başta Yahya Kâhya olmak üzere, yörede ne kadar lümpen proletarya varsa hepsini örgütlemiş.

Emperyalizme karşı değil tabii, bize karşı yapmış bu işi.

Tabii ben de diğer yoldaşlarım gibi Ankara yolcusuyum.” dedi.

Hatipoğlu Mehmet söz alarak dedi ki:

“Yoldaşlar, geldiğimiz noktadan artık geriye dönüş yoktur. Bizim geldiğimiz nokta, artık gemilerin yakıldığı nokta. Belki de bizi büyük bir tehlike bekliyor. Belki de bizi tutuklayacaklar. Belki de bir oldubittiyle hepimizi imha edecekler. Ama sonu ne olursa olsun, biz gittiğimiz yolu sonuna kadar zorlayacağız. Halkımızın bize ihtiyacı var. Devrimciler kendi halklarına karşı sorumluluk taşır. Biz de bu devrimci sorumluluğumuz gereği eğer ölmemiz gerekiyorsa ölmekten de çekinmeyeceğiz.

Ben derim ki ne yapılan kara propaganda ne Ankara’nın kapıları kapaması ne de Enver Paşa’nın tuzakları bizi bağlamalı.

Ben de diğer yoldaşların gibi düşünüyorum. Hedef Ankara diyorum.” dedi.

Bundan sonra Hacı Mustafaoğlu Mehmet söz aldı: “İnsanlar dünyaya bir kere gelir. Bazı insanlar dünyaya geldiklerinde dünyayı kirletirler. Kültürel olarak kirletirler, çevreyi kirletirler, doğayı kirletirler, toplumsal yaşamı kirletirler. İşte bu kapitalistler ve gericiler dünyayı kirletmek için vardır. Bunların para kazanmak için yapmayacakları iş yoktur.

Bir de dünyanın kirliliğini temizlemek, ona yön vermek, eskiyi yıkıp onun yerine yenisini ve daha güzelini inşa etmek için devrimciler vardır. Bunların görevi dünyanın kirliliğini temizlemek ve ölürken de arkalarında iz bırakarak gitmek gibi bir görevleri vardır.

İşte biz kapitalizmin kirliliğini temizlemek için yaratılmışız. Biz doğanın kirliliğini temizlemek için varız. Biz giderken de iz bırakacağız. Kimse ölümden korkmasın.

Ölüm ve yaşam birbirlerini tamamlayan iki unsurdur. Mademki biz devrim için varız, varılacak yere kadar varacağız. Pilavdan dönen kaşığı atıyoruz.

Ben de diğer arkadaşlarım gibi Ankara’ya gidelim diyorum.” dedi.

Bu konuşmadan sonra Cemil Nazmi bin İbrahim söz aldı:

“Yoldaşlar, şimdi biz buraya yurdun farklı yerlerinde gelen, okumuş yazmış insanlarız. Çoğumuz darülfünun görmüş insanlarız. Biz isteseydik çok şaşaalı bir yaşantımız olabilirdi. Biz böyle bir hayat yerine, halkımızın yanında yer almayı tercih ettik. Yani kendimizi halkımıza feda ettik. Halkımız için on tane canım olsa onunu da feda ederim.

Yoldaşlar bu halk çok cahil bırakıldı. Bu halk çok eğitimsiz bırakıldı. Halkın gözü dinden başka hiçbir şeyi görmedi. Dini de kendi sömürü düzenin bir parçası haline getiriler. ‘Din’ dediler, ‘dinin reisi de benim’ dediler. Halkı dindar ettiler, kendileri şeyhülislam oldular. Halkı dindar ettiler, kendileri de halife oldular. Utanmasalar fıravun gibi olacaklar. Neyse bunlarla kafanızı yormayayım.

Biz aydınlar olarak, aydın sorumluluğumuzla bu halkın önderliğini üstlenmiş bulunuyoruz. Gidecek yere kadar gideceğiz. Gemileri yaktık, geri dönüş yok.

Ben de diğer yoldaşlarım gibi hedef Ankara diyorum.” dedi.

Sıra Maria’ya geldi. Maria ayağa kalktı, etrafına bakındı, asil duruşuyla göz dolduruyor, güzelliği bütün salonu büyülüyordu.

“Yoldaşlar, söylenecek her şeyi söylediniz. Bana fazla bir şey bırakmadınız. Türklerin gelini olduğum için ben de Türk sayılırım. Zaten proletaryanın vatani olmaz. Bütün emekçiler dünyalıdır.

Sözü fazla uzatmayacağım. Ben de diğer yoldaşlarıma uyacağım ve Ankara’ya gidelim, diyorum.” dedi.

Bütün bu konuşmalardan sonra tekrar Mustafa Suphi söz aldı:

“Arkadaşlar söz almak isteyen var mı? Eksik kalmış söz olabilir. Hatırlanılmamış söz olabilir. Konuşmak isteyenlere söz vereceğim.” dedi.

Kimseden ses yoktu. Herkes söyleyeceğini söylemişti.

Hepsi de “Ankara’ya gidelim.” demişti.

Bunun üzerine Suphi dedi ki:

“Arkadaşlar bu toplantıdan çıkan karar, yarın Ankara’ya gitmek. Bunda hepimiz birleşiyoruz. Biz de bu karar uygun olarak yarın sabah saat sekizde Erzurum’a gidecek olan Marşandiz treninde yer ayıracağız. Yarın sabah saat sekizde Marşandiz treniyle Erzurum’a, oradan da Ankara’ya gideceğiz.”

Suphi toplantıyı kapattı. Yarın herkes Ankara yolcusuydu. Ankara’nın istememesine rağmen karar öyle çıkmıştı. Ankara’da durum çok karışık ve komünistlerin gidişyle biraz daha karışacaktı.

Ankara, İngilizlerle anlaşmıştı. Yeni güçlü dostları onların komünistlerden uzak durmalarını istiyorlardı. Zaten, Yeşil Komünistler tasfiye edilmişti. Zaten Halk İştirakiyun Partisi tasfiye edilmişti. Zaten Çerkez Ethem’in Kuvvayı Seyyare’si tasfiye edilmişti. İşler gittikçe sarpa sarıyordu.

İşte bu karmakarışık süreçte komünistler Ankara yolcusuydular. Ankara onlara “Gelmeyin” diyordu. Oysa onlar Ankara’ya inat, oraya gitmek üzere tren istasyonuna geldiler. Tren daha hazır değildi.

O arada kalabalığın arasında çıkan bir vatandaş gelip Mustafa Suphi’ye yaklaştı.

“Benim adım Mehmet.” dedi. “Ben sosyalistim ve sosyalist bir hareketin mensubuyum. Sizinle özel görüşmeye geldim. Kulağınızı iyi açın beni dinleyin.”

Suphi: “Sana nasıl güveneceğiz?”

Mehmet: “Ben Anadolu Halk İştirakiyun Partisi mensubuyum.”

Suphi: “Seni dinliyorum dostum.”

Mehmet: “Sizi Ankara’ya sokmayacaklar ve bunda kararlılar.”

Suphi: “Biz de kararlıyız.”

Mehmet: “Hepinizi Karadeniz’e yönlendirecekler.”

Suphi: "Biz Erzurum'dan Sivas'a, oradan da Ankara'ya gitmek istiyoruz. "

Mehmet: "Sizi Erzurum'a da sokmayacaklar. "

Suphi: "Peki ya ne yapacaklar?"

Mehmet: "Hepinizi Karadeniz üzerinden tekrar Rusya'ya yönlendirecekler. "

Suphi: "Sana kim söyledi?"

Mehmet: "Parti beni görevlendirdi. "

Suphi: "Biraz bekle ki Ethem Nejat'ı da çağırayım. "

Mehmet: "Bir de içiniz de Tatar asıllı birisi varmış.

Onu da çağırın. O adam çok önemli bir adam. "

Suphi: "Nereden biliyorsun o adamı?"

Mehmet: "O adam Tatar kökenli bir Sovyet vatandaşı. Geçmişte o bu bölgede komünizm faaliyetinden dolayı hüküm giymişti. Sovyet vatandaşı olduğu için tutuklayamadılar ve yurtdışı ettiler. "

Suphi: "Bahsettiğin adam Şerif Manatof değil mi?"

Mehmet: "Evet, evet, o adam. Onu da çağır. O da çok şeyi biliyor. "

Suphi hemen orada Ethem Nejat ve Şerif Manatof'u çağırdı. Biraz daha kenarda bir yere çekildiler. Suphi durumu arkadaşlarına anlattı. Erzurum'da önümüzde çok büyük bir tuzak hazırlandığını söyledi.

Ethem Nejat biraz durakladıktan sonra "Ne yapmalıyız peki?" diye sordu.

Mehmet: "Arkadaşlar ben partiden görevli geldim. Erzurum'da sizin aleyhinizde çok kötü bir kara propaganda yapılıyor. Bu propagandanın altında Kâzım Karabekir ve Deli Hamit var. Her yerde korkunç bir komünizm düşmanlığı yapılıyor. Halkı sokaklara döktüler. Halk sokaklarda öldürmek için komünist arıyor. "

Şerif Manatof: "Ben başından beri zaten Kâzım Karabekir'den hoşlanmamıştım. Aynı Prusya generalleri gibi davranıyordu. Hiç güven vermiyordu. "

Suphi: "Arkadaşlar şimdi ne yapacağız?"

Ethem Nejat: “Bunlar bizden önce Sovyetler Birliğiile ilişkiye girdiler. Onlardan her istediklerini aldılar. Onlara yakın durmak için de bizden yararlandılar. Şimdiyse çok çirkin oyunlar oynuyorlar. Suphi Yoldaş, bence Sovyet elçisini de yanına al ve Kâzım Karabekir ile görüş, bakalım ne diyecek?”

Şerif Manatof: “Yoldaşlar bunlar planlarını yapmış, ilgili yerlere bildirmişler. Bu planın arkasında kim var, bilmiyorum. Enver Paşa da olabilir, bir başkası da olabilir. Benim bildiğim bunlar hepinizi öldürecekler. Devrimciler çok kolay yetişmiyor, ki kendilerini ölüme sürsünler. Ben derim ki Bakü’ye dönelim. Ortam oluşunca geri döneriz. Bunun adı korkaklık değil, geriye çekilmedir.”

Suphi: “Alınan kararda gemileri yakmak da vardı. Biz gemileri yaktık.” dedi.

Mustafa Suphi aldığı bu habere çok şaşırmıştı ve doğruca Sovyet Büyükelçisi Medivani’nin yanına gitti. Ona gelişmeleri aktardı. Büyükelçinin de kafası karışmıştı. Neler olduğunu o da bir türlü anlayamıyordu. Durumu her gün Sovyet yetkililere rapor ediyordu. Bir karanlık tezgâhın varlığını o da hissediyor ama bir türlü çözemiyordu.

Bunun çözümü olsa olsa Kâzım Karabekir’de olabilirdi. Kâzım Karabekir’in özü ile söyledikleri çok farklıydı. Bunlara yakınlık gösterirken diğer yandan Deli Hamit ile pazarlıklar yapıyordu.

Olup bitenlerden bir şey anlamamış görünen Medivani, yanına Mustafa Suphi’yi ve Ethem Nejat’ı alarak doğru Kâzım Karabekir’in yanına gitti.

Suphi Fransâda eğitim görmüş, İstanbul’da siyaset yapmış, daha sonra da Rusya’ya gidip Bolşevik Devrimi’ne tanıklık etmiş birisiydi. Diğer yanda Ethem Nejat da yüksek eğitimi Almanya’da tamamlamış ve daha sonra Rusya’ya gidip TKP kuruluş çalışmalarına katılmış, önemli birisiydi.

İçeri girdiklerinde Kâzım Karabekir’in sactan yapılmış kocaman odun sobası gümbür gümbür yanıyordu.

Suphi ve yoldaşları Kâzım Paşa'yı başıyla selamladılar. Suphi hiç ara vermeden söze girdi.

"Paşa Hazretleri, " dedi, "Erzurum'da bize suikast hazırlandığını, bizi aşağılayıp türlü kötülükler ve işkenceler yaparak öldüreceklerini duyduk. Cahil halkın yobazlık duyguları ayaklandırılmış ve bu zavallılar bizi linç etmeye hazırlanıyorlarmış. Erzurum Valisi Deli Hamit, şimdiden bütün tedbirleri alıyormuş. Erzurum'dan sağ çıksak bile Trabzon'a kadar olan yolda da aynı tuzaklar devam edecekmış."

Kâzım Karabekir ne yapacağını şaşırdı. Yukarıya verdiği bir söz vardı. Bu sözden caysa Ankara kendisinden kuşku duyacaktı. Bu yüzden de onlara dönerek dedi ki:

"Ya hepiniz Erzurum üzerinden giderek oradaki halkın duygularını göreceksiniz ya da Ankara yolculuğundan vazgeçerek Bakü'ye döneceksiniz. Zaten ordu içinde Bol-şevikliği örgütlediğiniz şeklinde söylentiler her yana yayılmış. Benim yapacak fazla bir şeyim yoktur. Kararı siz vereceksiniz. "

Suphi onu dikkatle dinledi. Daha sonra başını kaldırdı. Sağına ve soluna bakındıktan sonra:

"Evet, toptan Erzurum üzerinden gitmemiz gerekiyor. Hakkımızda bir karar alınmışsa, bizim de yapacak fazla bir şeyimiz yok. Bu yolculuktan vazgeçmek doğru olmaz. " dedi.

"Korkmayın, sizin güvenliğiniz için elimden geleni yapacağım. " Dedi Kâzım Karabekir. "Benim bölgemdeyken hiç kimse canınıza kastedemez. Ankara da sizin yolculuğunuzu bildiği için orayla da haberleşebilirsiniz. Yalnız, aranızdaki Şerif Manatof, sizinle yolculuk edemez. Kendisi Sovyet uyruklu olduğu gibi, Ankara'da geçen yıl komünizm kışkırtıcılığı yüzünden İstiklal Mahkemesi'nce on beş yıl ağır hapse hüküm giymiş ve salt Sovyet uyruklu olduğundan sınır dışı edilmişti. İşte, Ankara'dan gelen buyruğa göre Şerif Manatof eşyasını toplayıp geri dönmeye hazırlansın. "

Paşa hazretlerinin bu konuşmasından sonra Suphi ve Ethem Nejat arkadaşlarının yanına dönerek konuyu tartıştılar. Tartışma yine gitmek veya gitmemek üzerinde yoğunlaşacaktı. Çoğunluk Ankara'ya gitmekten yanaydı. Önlerinde çok derin tuzakların olduğunun farkına varmışlardı. Ama bu kadro onlarca tuzaktan geçerek buralara kadar gelmişti. Bu tuzakları da atlatacağını düşünüyorlardı. Bu kadronun içinde zaten birçok subay da vardı. Savaş deneyimi olan insanlardı. Siviller ise devrim süreci içinde militanlaşmışlardı ve kendilerine güvenleri artmıştı. Vatan için ölmek onlara çocuk oyuncağı gibi geliyordu. Başka ülkelerde, başkalarının kurtuluşu için mücadele eden bu kadro, kendi halkı için ölümü seve seve kabul edeceklerini beyan ediyorlardı. İşte bu düşüncelerle Erzurum'a doğru yola çıkmaya hazırlandılar.

Kâzım Karabekir'in gönderdiği inzibatlar, Şerif Manatof'u almaya geldiler. Şerif Manatof, ince, uzun, sıırım gibi bir Tatardı. Daha önce İstanbul'da kalmış ve Türkçeyi Tatar şivesiyle çok iyi konuşan bir insandı. O kendine has Türkçesiyle Mustafa Suphi'ye dedi ki:

“Suphi Bey, beni dinleyin. Canınız pamuk ipliğiyle bağlı. Siz, bu Kâzım Karabekir'e inanmayın. Bütün düzeni hazırlayan odur. Diriminiz tehlikededir. Gelin, birlikte Bakü'ye dönelim. Bu kaçmak değil, tehlike önünde gerilemektir. Türkiye kaçmıyor. İşte burada duruyor. Yine gelirsiniz. Can elden gidince devrimcilik de kalmaz.”

Herkes dikkatle Manatof'u dinliyordu. O da korkunç bir sessizliğe bürünmüştü. Manatof bastırıyordu.

Gitme kararlarına dair çözümler olabilir, düşüncesiyle Mustafa Suphi hemen müdahale etti ve onun sözünü kesti:

“Arkadaş, burası bizim anayurdumuz. Ölürssek de burada ölürüz. Biz, hemen Erzurum'a yollanıyoruz.” dedi.

Herkes sessizce dinledi. Bunun üzerine Erzurum'a bir heyetin gönderilmesine karar verildi. Öncü heyet kendilerinden önce Erzurum'a gidecekti, onların karşılaştıkları tepkiye göre yolculuk ayarlanacaktı. Eğer onlara kötü davranırlarsa, Suphi ve yoldaşları Erzurum'a gitmeyeceklerdi. Şayet onlara iyi davranılırsa, söylenenlerin dedikoduda ibaret olduğu anlaşılıp yollarına devam edeceklerdi.

Daha sonra Erzurum'a on altı kişilik bir ekip gönderildi. Arkasındaysa Suphi ve yoldaşları yola devam ettiler. Heyetin başında Ethem Nejat vardı. Mustafa Suphi ise karısı Maria ile birlikte yolculuk yapıyordu.

Maria, Suphi'nin başına bir iş gelmesinden çok tedirgindi. Maria, sarışın, güzel, Yahudi kökenli bir kadındı. Bilgi ve birikimiyle de göz dolduruyordu. Yolculuksa çok zor ve tedirgin bir şekilde geçiyordu.

Çizmeli, kalın yünlü giysilere gömülmüş olarak yola çıkan partililerin künyeleri şöyleydi. Almanya'da eğitim görmüş hatip yetenekli Ethem Nejat, Kayserili İsmail Hakkı, Süleyman Nuri, Mehmet Emin, Abit Alim, Yozgatlı Yedek Üsteğmen Süleyman Sami, Resmî, eski Zor mutasarrıfı Salih Zeki, Trabzonlu Yüzbaşı Yakup, Asım Necati, Hilmi oğlu Hakkı, Topçu Hakkı, Ahmet, Halim, Nazmi, Hüseyin Sait, Selim Mehmet oğlu, Lütfü Necdet, İsmail Çitoğlu, Kâzım Ali, Şefik Beyler arasında bulunmaktaydı.

Maria, Sovyet uyrukluysa da Erzurum'dan geri döndürürler mi, diye korkmaya başladı. Bu korkularını kocasına açmadı. Onu da tedirgin etmek istemiyordu.

Kafile, yola dizilir dizilmez Kâzım Karabekir, hem Mustafa Kemal'e hem de Erzurum Valisi Hamit Bey'e birer şifreyle durumu bildirdi.

Kâzım Karabekir kendi mıntıkasında komünistlerin başına bir iş gelmesinde tedirgindi. Komitecilikten korktuğu için ivedilikle Mustafa Kemal'e bir telgraf çekti vekendi askeri bölgesinde olabilecek herhangi bir hadiseden üzüntü duyacağını belirtti.

Mustafa Suphi, Kars sınırından içeri girdikten sonra, Ankara'da Topal Osman, Erzurumlu Cafer Bey'le irtibata geçmişti.

Cafer Bey, Zigana Dağları'nda otuz yedi eşkıya besleyen, gözlerine kan bürümüş bir çete başıydı. Topal Osman, Suphi ve yoldaşlarının Zigana Dağları'nda imha edilmesi için ona talimat vermişti.

Ama daha sonrasında Kâzım Karabekir'in kendi mıntıkasında böyle bir olayın olmamasını istemesi üzerine, Erzurum'da halkın kışkırtılmasına karar verildi.

Cafer Bey, Erzurum belediye başkanlığına halka okunması dileğiyle korkunç bir telgraf çekti. Bu bir komünist devrimi parolasından başka bir nesne değildi:

“Serian Bolşevik olunuz, kesiniz, kırıınız, herkesi sizin seviyenize indiriniz.” diyordu.

Bu telgraf, zaten havası karışmış olan Erzurum halkı üzerinde komünizme karşı fırtınalı bir durum yaratmıştı.

Şimdi, ağır ağır Erzurum'a doğru ilerleyen Mustafa Suphi Bey ile arkadaşları, bu kadar örgütlü bir durumdan habersizdiler.

Erzurum Valisi Hamit Bey ise Mustafa Kemal'e şöyle bir şifre yollayarak direktif istedi:

“Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

Mustafa Suphi'nin yaklaşması ve Ankara'dan Cafer'in hemşerilerine: ‘Serian Bolşevik olunuz, kesiniz, kırıınız, herkesi sizin seviyenize indiriniz.’ gibi saçmalamalarını içeren gönderdiği mektup, Erzurum halkını olağanüstü galeyana ve harekete getirmiştir. Dün mebus Durak Bey'in de içinde bulunduğu eşraf, ulema ve esnaftan meydana gelen bir kurul makama gelerek, hükümetin komünizme karşı siyaset biçiminin açıklanmasını istemişler ve ahalice bunun önüne geçmek için her türlü şiddetli tedbire başvurulacağını, gerekirse silahla savunulacağını bildirerek, yirmi dört saat sonra bu sorunun görüşülmesi için büyük bir toplantı yapılacağı eklemişlerdir. Önceden aldığım telgraftaki görüş noktasından hükümetin bu konudaki siyasetini ve Ankara'daki partinin amaç ve kuruluş nedenini açıklayarak kendilerine duyurdum.

Mustafa Suphi sorununa gelince: Sözü geçenin eylem ve davranışlarının kişisel ve özel olduğunu, hiçbir yandan korunmadığını, kendisinin buraya gelince zararlarının önüne geçmek uğruna her türlü tedbirin alınacağını bildiririm.

Mustafa Suphi'nin adamlarından on altı kişi Kars'tan yola çıkmıştır. Bir iki güne dek buraya geleceklerdir. Bunlara

ilişilmediği haberi alındıktan sonra kendisi yola çıkacaktır. Kâzım Karabekir Paşa ile bu konuda yapılan haberleşmeler sonucunda kararlaştırıldığı üzere taşkın bir durumda bulunan halkın saldırısına meydan vermeyerek, sözü geçen ile adamlarını koruyarak sınır dışına atılmak üzere Trabzon’a göndereceğim. Bu konuda başka bir diyecek varsa bildirilmesini dilerim. ”

Mustafa Suphi ve arkadaşları bu kargaşanın arasında yollarına devam ettiler. Nihayet 22 Ocak 1921 gününü trenle Erzurum’a geldiler. Raif Efendi’nin başkanlığındaki Mukaddesat Cemiyeti üyeleri onları ziyaret ederek, ülkeye geliş nedenlerini sordu. Aldıkları cevaptan tam olarak tatmin olmuşlardı kionları azgın bağnaz kesimle baş başa bırakarak orada ayrıldılar.

Tren istasyonunda başlayan gösteriler, şehrin her tarafına yayıldı. Herkes onlara saldırıyor, küfürler savuruyordu.

Onlar tren garının bir odasında bekletildiler. Dışarıda azgınca saldırılar devam ediyordu. Onlarla hiç de alakası olmayan bir şeylerin hesabı soruluyordu. Bağırtilar heryeri inletiyordu.

“Komünistler Bakü’ye!” diyorlardı. “Komünistler, Rusya’da yirmi iki subayımızı öldürdü. ” diyorlardı. “Komünistler, Rusya’da Müslüman esirlerimizi öldürdü. ” diyorlardı. “Komünistler kutsal kitabımızı yakmış. ” diyorlardı. “Komünistler, peygamberimize küfür etmiş. ” diyorlardı. “Komünistler ana bacı tanımaz, bizi de kendilerine benzeteceklermiş. ” diyorlardı. Benzeri ipe sapa gelmez, iğrenç küfürlerle saldırıyorlardı.

Cahil yobaz sürüsü gözü dönmüş, onları linç etmek için kapıları zorluyorlar, bazı üniformalı insanlar içeri girerek ellerindeki sopalarla Suphi ve yoldaşlarını tartaklıyorlardı. Suphi ve yoldaşları çaresiz bir şekilde bekliyorlardı. Başka çareleri de yoktu. Devrimciler bunun büyük bir tuzak olduğunu ve kötü bir sonuca varacağını tahmin ediyorlardı.

Her canı sıkılan üniformalı, tren istasyonuna gelip, onların sığındığı odaya girerek onları tartaklıyordu.

Karınları açtı. Yiyecek vermediler. Günlerdir midelerine hiçbir şey girmemişti. Vücutları vurulan sopalardan morarmaya başlamıştı. Açlık işkence ve küfürler arasında sıkışan devrimciler, çaresizce gösterilen güzergâha uymak zorunda kaldılar.

Erzurum garında olup bitenler anında Deli Hamit tarafından TBMM Başkanlığına bildiriliyor ve orada emir bekleniyordu. Mustafa Suphi ve ekibiye Erzurum ve Sivas üzerinden Ankara'ya gitmek istiyorlardı. Ama bu yolun sağlıklı olmadığını onlara bildirdiler. Buna rağmen Mustafa Suphi ve arkadaşları kara yoluyla Ankara'ya gitmekte ısrar ettiler. Erzurum valisi o ısrara rağmen onları Trabzon yönüne doğru yönlendirdi. Trabzon sınırına kadar kendilerine eşlik edebilecek bir jandarma müfrezesi görevlendirdi. Yollar kış şartlarında kapalıydı ve yolun büyük bir çoğunluğu kızaklarla geçiliyordu.

Yolları Bayburt'tan geçecekti. Erzurum Valisi Deli Hamit, Bayburt kaymakamlığına bir telgraf çekerek Suphi ve arkadaşlarının ajan olduğunu, buna göre muamele yapılmasını istedi. Erzurum'da halkın bunlara çok büyük tepki verdiğini, aynı tepkilerin Bayburt'ta da verilmesini istedi. Bunların komünist olduğunu, komünistlerin dini, imanı, Allah'ı, kitabı olmadığını söyledi. Ayrıca Suphi ve arkadaşlarının Rusya'da 93 Harbi'nde ve Sarıkamış Harbi'nde esir düşmüş bütün Müslüman askerleri öldürdüklerini ve bunların halka anlatılmasını istedi.

Suphi ve yoldaşları uğruna can vermeyi göze aldıkları yoksul halk tarafında burada da protesto ediliyordu.

Üstelik Bayburt halkı, Erzurum halkından daha azgınca saldırıyordu. “Komünistler Bakü'ye” diyorlardı. “Katil komünistler” diyorlardı. “Dinsiz komünistler” diyorlardı.

Suphi ve yoldaşları gittikçe biraz daha tedirgin olmaya başladılar. Karşılarında çok büyük bir organize güç vardı. Ne olacaklarını bilmiyorlardı. Ankara'ya kavuşup kavuşamayacağını da bilmiyorlardı. Artık kendilerini yavaş yavaş ölüme hazırlıyorlardı. Ölümün çok da uzaklarında olmadığını hissetmeye başladılar.

Bayburt'ta bunları hükümet konağında bir yerde tutmaya başladılar. Günlerdir açtılar. Burada bir parça yiyecek verileceği beklentisine girdiler ama yemek falan diye bir şey yoktu. Açlıktan ve yorgunluktan artık gözlerini açamıyorlardı.

Bu arada üniformalı birisi içeriye girerek naralar atmaya başladı. Tehditler savurdu. "Hepinizi öldüreceğiz." dedi.

Bu arada Süleyman Sami ve Mehmet Emin Bey ayağa kalktılar ve üniformalı adama özel görüşeceklerini söyledi. Üniformalı adam, bu ikisini alarak başka bir odaya geçti.

Süleyman Bey hemen söze başladı:

"Efendim benim adım Süleyman Sami, arkadaşımın adı da Mehmet Emin. Sizinle bir mesaj göndermek istiyoruz ve isminizi öğrenebilir miyiz?" diye sordu.

Adam, isminin Yüzbaşı Hakkı olduğunu söyledi.

Süleyman Sami Bey: "Sayın yüzbaşı, biz meramımızı

Erzurum'da açıklayamadık. Belki de buraya kadar gelmemiz gerekiyordu. Biz de sizin gibi devletin görevlisiyiz. Biz de sizin gibi görevimizi yapıyoruz. Yalnız bize de komünistlere yapılan muamelenin aynısını yaptılar. Günlerdir midemize bir parça yiyecek girmedir. Günlerdir işkence altındayız. Günlerdir soğuk depolarda bekletiliyoruz. Görevimizi yaparken çok da acı çekiyoruz. Bizim ismimizi üstlerine bildir ve bizi buradan alsınlar." dedi.

Yüzbaşı Hakkı: "Siz de mi askersiniz efendim?"

Süleyman Sami: "O tarafını fazla karıştırma. Biz görevimizi yaptık."

Mehmet Emin: "Siz bu adamları ne yapacaksınız?"

Yüzbaşı Hakkı: "Bu adamlar aslında buraya varmadan imha edileceklerdi ama Kâzım Paşa razı olmadı."

Mehmet Emin: “Yüzbaşı, bu emirleri nereden alıyorsunuz? Ankara mı, başka bir yer mi?”

Yüzbaşı Hakkı: “Bilmiyorum. Biz Kâzım Paşa’ya bağlıyız. Kâzım Paşa’dan gelen her emir bizi bağlar.”

Mehmet Emin: “Yüzbaşı, haydi boş durma, hemen üstlerinle bizi görüştür.”

Yüzbaşı, Süleyman Sami ile Mehmet Emin’i alarak bir üst rütbedeki albayına götürdü.

Albay sıcacık sobanın başında ayaklarını açmış oturuyor, saçtan yapılı soba gümbür gümbür yanıyordu. İçeride soğuktan büzüşen Süleyman Sami ve Mehmet Emin bir anda kendilerini cennette hissettiler.

Yüzbaşı, durumu anlattı. Bu iki kişinin devlet görevlisi olduğunu, buraya kadar görevlerini yaptıklarını ve bundan sonra yapılacak bir işlerinin kalmadığını söyledi.

Albay hemen orada sıcak bir sedire oturmalarını söyledi. Önce çay söyledi, ardından da yemeğe götürdü, güzel bir karınlarını doyurdular. Onlara hazırlanmış raporları olup olmadığını sordu. Süleyman Sami cebinden çıkardığı bir raporu ona uzattı. Albay raporu alarak baştan sona kadar okudu. Daha sonra bir üst yazı yazıp rapora ilâştirerek, Erzurum Valisi Hamit Bey’e postalamadı.

Böylece Süleyman Sami ve Mehmet Emin’in görevleri de sona erdi; bir daha eski arkadaşları Suphi ve yoldaşlarının yanına uğramayacaklardı.

Daha sonra Süleyman Sami ve Mehmet Emin Erzurum’a döndüler. Vali Hamit Bey onları karşıladı. Onlardan alınan bilgileri de ekleyerek Ankara’ya TBMM’ye raporları gönderdi.

28 Ocak 1921 günü Suphi ve yoldaşları aç susuz Trabzon’a yönlendirildiler. Burada da halk kıskırtılmış, sokaklara dökülmüştü, avlamak için komünist arıyordu.

Trabzon’un girişinde bir fire daha verdiler. Kayıkçı kâhyası olan Yahya’nın dava vekili Mehmet Efendi’nin kardeşi

Veteriner Yüzbaşı Abdülkadir, Maçka kaymakamının emriyle ekipten koparılarak korunmaya alındı.

Suphi'nin eşi olan Maria da yine Maçka'da birileri tarafından tutulup ekipten koparılmıştı. Maria tehlikenin farkına varmıştı, tecavüz edilmekten korkuyordu. Kendisini arkadaşlarından ayıran ekibin liderine dedi ki:

“Sizden bir ricadan bulunacağım, ne olur, bu ricamı yerine getirin. Beni bir kenara çekin, beni öldürün. Yalvarıyorum size, beni öldürün.”

Kimse onu ciddiye almadı ve kadını sarhoşların eğlendiği bir kulübeye götürdüler.

Böylece Erzurum'dan on dokuz kişi olarak yola çıkan ekip Trabzon'a varıncaya dek on beş kişiye düştü.

Suphi ve yoldaşları, Trabzon'dan bir motorla Kastamonu'ya ve orada da Ankara'ya gitmek istiyorlardı ama yanlarındaki görevlilerse sizi Batum'a göndereceğiz, diyorlardı.

Mustafa Suphi daha Trabzon'a varmamıştı. Ortalıkta bazı görevliler onlar hakkında olmadık dedikodular yaymaya çalışıyorlardı. Cahil halk söylenen her şeye inanıyor ve onların kellesini istiyordu.

Trabzon sokaklarında insanlar kendi aralarında komünistleri tartışıyorlardı. Bu iş için de bazı tellallar ayarlanmıştı. Tellallar avazları çıkıncaya dek komünistlerin Rusya'dan geldiklerini ve orada yirmi sekiz subayımızı öldürdüklerini söylüyorlardı.

Trabzon'da yaşanan bu vahşet, Trabzon'da bulunan Sovyet başkonsolosluğu tarafından adım adım rapor ediliyordu. Sovyetler Birliği Trabzon Başkonsolosluğu kendi ülkesine gönderdiği raporda şöyle dedi:

“28 Ocaksabahı denizsakinleşir. Yola çıkacakları haberinin gelmesiyle hummalı bir hazırlık başlamış, günün ortasında valinin gönderdiği adamlar çarşıda ve sokaklarda Mustafa Suphilerin geleceğini, bağırarak insanlara duyurmuşlardır. İnsanlar, dükkânlarını kapatıp heyeti 'karşılama'ya' giderler. Halk, heyeti sınırdışı edecek motorun bulunduğu limana akın etmiştir.

Tuapse'den gelecek gemiyi bekleyen Sovyet temsilciliklerinin çalışanları ve Ruslar hızla oradan uzaklaştırılır ve onlara kaba bir biçimde evlerine dönmeleri söylenir. Hatta Mustafa Suphi heyetini bekleyen Sovyet yetkilileri de jandarma tarafından faytona bindirilerek şehre gönderilir. Sovyet konsolosunun telefonda valiye neler olduğunu sorması üzerine, halkın büyük tepki gösterdiği ve bu yüzden konsolosun 'evde oturması' gerektiği cevabı verilir. Vali tam bu ifadeyi kullanmıştır. Rusya Enformasyon Bürosu'nun binası da sivil ve resmi polisler tarafından çevrilmiştir. Buradan çıkan herkes, oranın çalışanı olmasa da binaya geri çevrilir.

Bu arada kalabalık iyice artmış, akşama doğru on on beş bini bulmuştur. Ancak herkes Suphileri programlı olarak beklemeye gelmemiştir. Planda bu kadar kişinin toplanması öngörülmüş olmamalı, bu kadar kalabalığın önceden ne yapması gerektiği konusunda uyarılmış olması mümkün değildir.

Rapora göre bu yüzden protesto gösterisi yoğunluğunu kaybedebilecektir. Bu sebeple hava kararırken jandarma, kalabalığa Suphi'nin gelmeyeceğini söyleyerek topluluğu dağıtır. Akşam iskelede yeteri kadar ajite edilmiş, bin, iki bin kişi kalmıştır. Aralarında din adamları da vardır.

Böylece uygun ortam hazırlanır, Mustafa Suphiler şehre ve limana getirilir. Faytondan indiklerinde kalabalığın en önündekiler 'Sizin gibi Bolşeviklere ölüm!' diye bağırmıştır. Suphi ve arkadaşlarına taş ve çamur da atılır. Arka sıralardan da tükürülmekte ve küfürler edilmektedir.

Mustafa Suphiler, paltolarla yüzlerini koruyarak faytona geri dönmek isterler. Ancak jandarma kendilerini takip etmelerini söyler. Böylece motora bindirilirler. Motora binerken bir tanesinin kafasından kalpağını da alırlar. Bunun üzerine kalabalık dağılmıştır. ”

Trabzon o gün mahşer günü gibiydi. İnsanları sokaklara dökenler bu defa paniklemeye başlamışlardı. İnsanlar sokakta

bu savunmasız insanlara karşı saldırıyorlar ve kahramanlık naraları atıyorlardı. Oysa tavşan kadar korkaktılar. Ama karşılarında savunmasız insanlar olunca da yiğittiler.

Suphi bu zavallı insanlara bakarak acı acı gülümsedi. Tam o anda arkadan birisi tekmeleyerek Suphi'yi çamurun içine devirdi. Suphi kalkmaya çalıştı ama bu defa sırtına kocaman bir taş değdi. Kalabalık her geçen dakika biraz daha artıyordu. Kahraman halkımız vatani kurtarmaya çalışıyordu. Vatanı sanki İngilizler değil de Bolşevikler işgal etmişti.

Gittikçe çoğalan kalabalık "Komünistler Moskova'ya" diye bağırıyor, fırsat buldukça da onları taş yağmuruna tutuyorlardı. Etrafındaki jandarmalarsa hiç kimseye müdahale etmiyordu.

Daha sonra kalabalığın arasında bir grup insan çıkıp yanlarına yaklaştı. Elllerinde ağaç sopalar vardı ve sopaların tamamı da aynı biçimdeydi. Belli ki aynı merkezde yapılmışlardı. Bu sopalarla Suphi ve yoldaşlarına vurmaya başladılar. Suphi ve yoldaşlarıysa başlarına pardösülerini çekerek yere yumuldular. Bu arada tekrar taş atılmaya başlandı.

Bir sokak serserisi anda sıçrayarak Ethem Nejat'a bir tekme vurdu. Ethem Nejat yerde biriken çamurlu suyun içine düştü ve ters döndü. Bütün giysileri çamur oldu. Kalkmak istedi ama kalkamadı. Bir jandarma kolundan tutarak onu kaldırdı.

Daha sonra olay yerine gelen bir askeri ekip, onları bu kalabalığın içinden alarak şehir merkezine götürdü.

İstikbal Otelinde bir süre tutuldular. Hafız Mehmet Bey diye birisi geldi ve Suphi ile görüştü. Hafız Mehmet ona Batum'a gidin, dedi. Ama Suphi Ankara'ya gitmekte kararlıydı. Suphi, Moskova'ya eli boş dönmek istemiyordu. Kendisini bir karanlık oyunun ortasında bulmuştu ve itibarını kurtarmak için sonuna kadar direnmek istiyordu.

Bugün ocağın yirmi sekiziydi. Bunlar yirmi gündür buz gibi karların üzerinde yolculuk yapıyorlardı. Yürüyecek hatta ayakta duracak güçleri kalmamıştı.

Sonrasında otelden çıkarılan bu insanlar, tekrar uzaktan güdümlü sürülerin hışmına uğradılar. Kimisi sopalı kimisi

palalı kimisi kamalıydı. Herkesin ortak özelliği, on beş kişiye saldırarak kendilerini kahraman sanmalarıydı. Yaklaşık on beş bin kişi, on beş kişiye saldırıyor, havadan taş, toprak ve küfürler yağıyordu. Bıraksalar vatanı kurtaracaklardı.

Ortalıkta Suphi'nin başvuracağı hiçbir kişi veya hiçbir makam yoktu. Devlet üç beş jandarmadan ibaretti ve jandarmaların da bu kalabalığın karşısında yapacağı fazla bir şey yoktu.

Derken kalabalığın arasından Kayıkçı Kâhyası Yahya çıkıp geldi. Bu kayıkçı kâhyası bölgenin en belalı adamıydı. Ama hem geçmişte hem de bugün devlet tarafında korunan birisiydi. Geçmişte Enver Paşa onu korumuştı, bugün ise Topal Osman koruyordu. Emrinde bin taneye yakın hırsızlık yapan çetesi vardı. Bütün çete, boşaltılan mahpushanelerden temin edilmiş katillerden oluşuyordu.

Kâhya Yahya, Enver Paşa'nın çok yakın adamıydı. Onu yıllarca Enver Paşa besleyip geliştirmişti. Enver Paşa ile Suphi'nin arasının açık olduğunu ve Bakü'de onu dışladığını biliyor, onun için de Suphi ve yoldaşlarını hiç sevmiyordu.

Kâhya Yahya ayrıca son günlerde Topal Osman'la da ilişkiliydi. Topal Osman onu Ankara'da koruyor, Ankara'da onun işlerini takip ediyordu.

Kâhya Yahya, kendisine bir telgraf geldiğini ve Bolşevikleri öldürüp denize atarsa çok büyük bir sevap kazanacağını, orada burada söylüyordu. Bolşeviklerin vatan haini olduğunu, vatana ihanetin cezasının da ölüm olduğunu söylüyordu.

Halil Paşa'ysa olup bitenleri adamları vasıtasıyla an be an izlemekteydi.

Kâhya Yahya kararını vermişti. Onları Karadeniz'de dalgaların arasında kaybedecekti. Kendisi öyle bir emir almıştı. Emir büyük yerdendi ve mutlaka yerine getirilecekti.

Kâhya Yahya, yoksul ve emekçi kılıklı bir yığın adamıyla Suphi ve yoldaşlarını askerlerin elinde alarak şehrin dışına çıkardı, Değirmendere'ye yönlendirdi.

Soğuk bir kış mevsimiydi. Günler çok kısıydı.

Dakikalar güneşin karşısında eriyip gidiyordu. Ocak

ayının yirmi sekizinci günüydü. Vatanı kurtarmak için komünistleri vatanın dışına çıkarmak istiyorlardı. Kayıkçı kâhyasının, ileride torunlarının onu lanetlemek için sıraya gireceğinden haberi yoktu çünkü o kendince vatanını komünistlerden kurtarmak istiyordu. Birileri kulağına öyle fısıldamıştı.

Kayıkçı Kâhyası, Suphi’ye dedi ki:

“Türk halkı sizi buralarda istemiyor. Bunun için bana verilen yetkiye dayanarak sizi sınır dışı edeceğim. Tabii bunu karşılığını ve onlardan alacaklarımı da alacağım.”

Suphi: “Bizi öldürecek misiniz?”

Kâhya Yahya: “Yok yok, sizi neden öldüreyim ki? Bak sizin kayığınıza bir sürü yiyecek koydum. Bak ekmek var, zeytin var, peynir var. Bütün bunları sizin yolda yemeniz için aldım.”

Suphi bir an durdu ve onun gözlerinin içine dik dik baktı. Adamın tipinde hiç olumlu veya güven verici bir şey görmüyordu. Enver Paşa bıyıklıydı, çizmeliydi, boğazdan düğmeli Kafkas gömlekliydi yani açıkçası Suphi’nin ona güvenmesi için hiçbir neden yoktu.

Kâhya Yahya: “Gelin, binin bu motora, sizi Batum’a götüreceğim.”

Ethem Nejat: “Aldığın buyruk böyle mi?”

Kâhya Yahya: “Evet, öyle diyorlar.”

Suphi: “Sana verilen buyrukta ölüm emri var mı, yok mu?”

Kâhya Yahya: “Sizi öldürmek istesem hemen şuracıkta da öldürürüm. Ben binlerce insan öldürmüş birisiyim. Size neden yalan söyleyeyim?”

Suphi: “Sana güvenmemiz için hiçbir neden yok ki? Sen kimin adamasın, Halil Paşa’nın değil mi?”

Kâhya Yahya: “Fazla konuşmayın. Sizin alınyazınız benim elimde. İstedğim gibi yazarım, istediğim gibi bozarım.”

Ethem Nejat: “Hava soğuk ve kar serpiştiriyor.

Bu zemheri ayında, bizim bu motorla Batum’a kavuşacağımıza sen inanıyor musun?”

Kâhya Yahya: “Sen de amma çok soru sordun. Haydi, binin şu motora, başımın tasını attırmayın. Sizi gidi hain Bolşevikler. Şimdi bir de size hesap mı vereceğim? Emir aldım yukarıdan ve bu emir sizin bu motora binmenizi söylüyor, tamam mı?”

Suphi: “Sen emri Enver Paşa’dan aldın ya da onun amcası Halil Paşa’dan değil mi?”

Kahya Yahya: “Orasını fazla karıştırma. Kafamı bozmayın, binin motora gidelim. Enver’i, Halil’i de bir daha ağzına alma.”

Hava soğuktu. Deniz fırtınalıydı. Akşam karanlığı yavaş yavaş basıyordu. Devrimcilerin bu küçük motora binmekten başka çareleri kalmamıştı. Buz gibi poyraz ve karla karışık yağmur yüzlerine çarpıyordu.

Motor tak tak diye çalışmaya başladı. On beş yiğit devrimci o küçük kamaranın içinde sıkışarak birbirlerini kendi sıcaklıklarıyla ısıtmaya çalışıyorlardı. Yüzleri soğuktan yanmış, elleri yarık yarık olmuş, ayakları mosmor olmuş ve artık uyuşmaya başlamıştı.

Motor usul usul karadan uzaklaşmaya başladı. Halen karada onlara öfke bileyen bir kalabalık vardı. Bolşevik yoldaşlar son kez karaya baktılar ve yavaş yavaş gözden kayboldular.

Bolşevikler, Karadeniz’in soğuk bir kış gününde donmak üzereyken güneşi yüreklerinde tutsak ettiler. Karadeniz’in üzerine tuz yerine üzerine kar serptiler. Karadeniz’in soğuk sularını şarap yapıp içtiler dem dem. Karadeniz ufuklarında gözden kayboldular ve bir daha o limana dönmediler.

Altı gün, altı gece ayaz altında tuzsuz, ekmeksiz, aşsız kaldılar. Taşları bağladılar, köpekleri saldırdılar. Gidenler, yani “on beşler” bir daha hiçbir limana uğramadılar, hiçbir limana misafir olmadılar.

Yoldaşları onları her limanda sordularama “yok” dediler. Hiçbir liman onları görmemişti, hiç bir limanda iz bırakmamışlardı.

474 | Karadeniz'de Bir Yakamoz: Mustafa Suphi
Karanlık oyun

Onlar ki birer komünist balık oldular. Balıkları örgütlediler. Kimseye yem olmayın, dediler. Çünkü doyumsuzdu köpekbalıkları, doyumsuzdu azgın balinalar, doyumsuzdu azgın memeliler. Onlar ki hamsi kadar çoktular, yunuslar gibi olgundular.

Onlar ki Karadeniz'i Kızıldeniz'e bağlamaya ant içtiler. Onlar ki yeryüzünde zulmün mezarını kazıyıncaya kadar hep balıkları örgütlediler.

15'LER HEP BİRLİKTE AĞIZLARINI
GÖKYÜZÜNE ÇEVİRDİLER.
DEDİLER Kİ:

Dikildik yumruk gibi,
Eğilmedik virgül gibi,
Denize atıldık balık gibi,
Dörtnalaydık taylar gibi,
Kırbaçlandık atlar gibi,
Yüklendik katır gibi,
Dayan dizlerim dayan.

Yol uzun devrim yolu
Yük ağır kervan yükü
Katardık dağları aştık,
Düz ovalarda coştuk,
Yokuş aşağı düştük.

Katarla beraber yürüdük,
Bataklarda batarken öldük,
Öldükçe geri dirildik,
Açtık, susuzduk yorulduk,
Çölleri hep susuz aştık.

Durduk, dinlenmedik hanlarda.
Su içmedik vahalardan.
Ama çölleri aştık.
Tökezlendik düşmedik.
Yaralandık ama ölmedik.

*Kervandık, yürüdük, katar olduk,
Yol kenarından öbek olduk,
Hanlardı bizi almadılar.
Hancılardı bizi sormadılar.*

*Bir babanın bıyığı gibi,
Bir ananın ağıtını bohçaladık,
Düşe kalka yürüdük.*

*Kervancılıktı işimiz.
Varmaktı amacımız,
Devamdı davamız.*

*Varmaktı kazanmaktı,
Kazanıp yaşamaktı.
Yaşayıp da ölmektir.*

*Ölürken ağıt şiirlerle gömülmektir.
Olmadı.*

MUSTAFA YUKA

(Türk Kurtuluş Savaşı'nda Sovyet Rusya'nın Mali ve Askeri Yardımı - Ülkü Çalışkan. s. 39)

Alıntılar: (Yazışmalar ve alıntılar: Kutsal İsyan, Hasan İzzettin Dinamo, 5. Kitap, sayfa 396-405 alındı.)

Mustafa Yuka Karadenizde Bir Yakamoz **MUSTAFA SUPHI**

Osmanlının son yılları karmaşık ve karanlık bir süreçti. Biz bu kitapta bu karanlık sürecin kapısını aralamaya çalıştık. Yılları arasında geçen bu karanlık süreç, bu romanda konu edilmekte

Bu roman İttihat Terakki Fırkası ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası arasındaki mücadeleyi ve daha sonrada bu mücadeleye TKP' nin de katılmasını anlatmaktadır

Bu karmaşık döneme damgasını vuran üç şahsiyet bu romanda öne çıkmakta. Birincisi Mustafa Suphi'dir ve TKP ilk kurucusu ve kurucu başkanıdır. Diğer ise Enver Paşa'dır ve İtaatçilerin lideridir. Diğer şahsiyet ise Mustafa Kemal Paşa'dır ve Kuweyl Milliye'nin lideridir. Mustafa Suphi'nin bu süreçte yaşadıkları romanın ana temasını oluşturmaktadır

Bu romanda Mustafa Suphi'nin komünistliğini, Enver Paşanın Turancılığını ve Mustafa Kemal'in Mili Devlet anlayışını bir arada işlendiği görülecektir. Bu üçlünün mücadelesi bu roman içinde kaynaşarak birleştirilmiştir

Bu kitap bir tarih kitabı değildir. Ancak kitabın ilgilendiği konular tarihin gerçekleri arasında seçilmiştir

gece
kitaplığı

www.gecekitapligi.com

/gecekitapligi

/gecekitapligi

/gecekitap

9 786052 882313